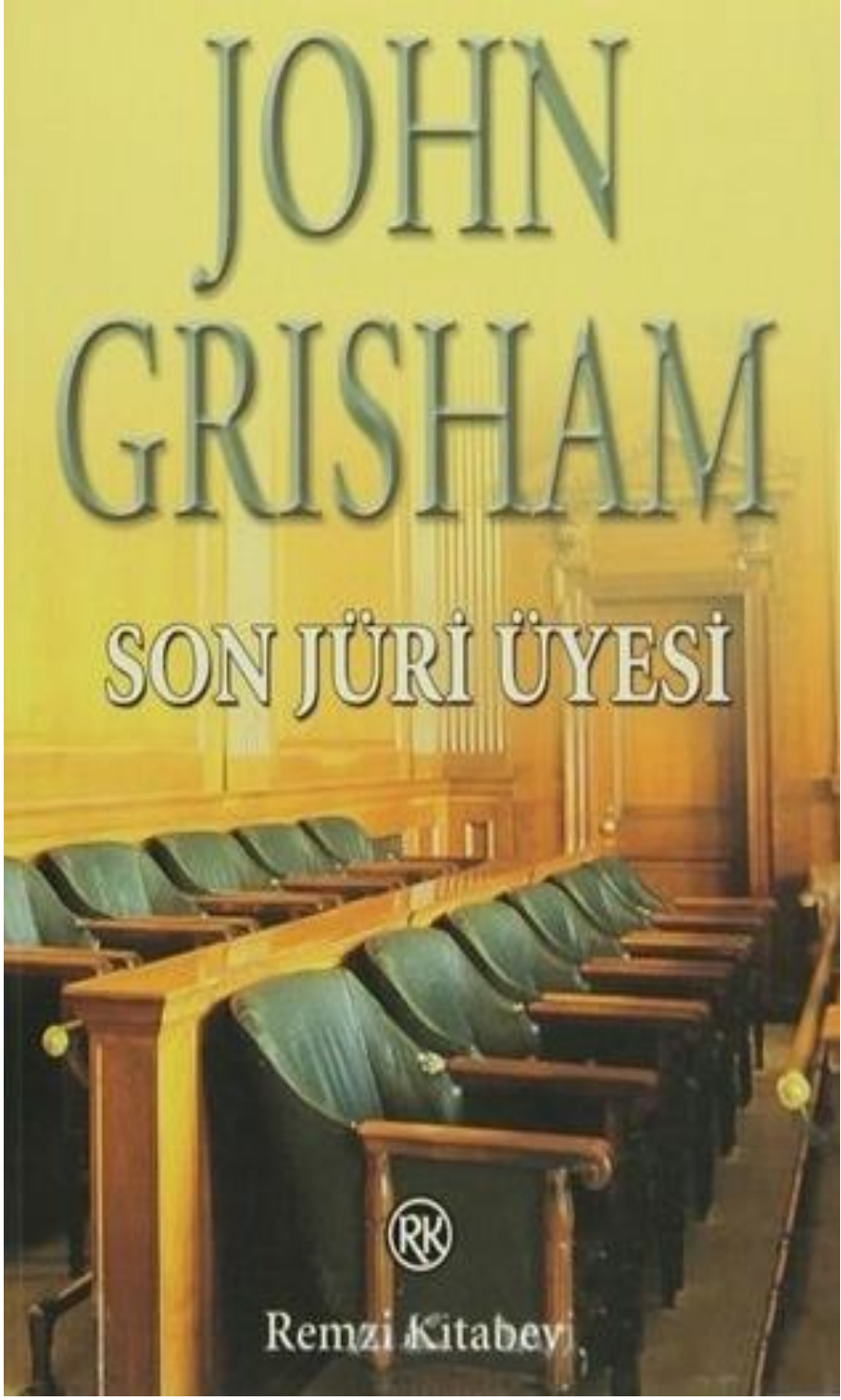
JOHN GRISHAM

SON JÜRİ ÜYESİ

Remzi Kitabevi

SON JÜRİ ÜYESİ / John Grisham

Orijinal adı: The Last Juror

@ Relfry Holdings, Inc., 2004

Türkçe yayın hakları & Remzi Kitabevi, 2004
Yayın hakları, Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına Hazırlayan: Saadet Özkal

Kapak: Ömer Erduran

SUN 975-14-1029-0

BİRİNCİ BASIM: Mart, 2005

Kitabın basımı 6000 adet olarak yapılmıştır.
Remzi Kitabevi A.Ş., Selvili Mescit Sok. 3, Cağaloğlu 34440, İstanbul
Tel (212) 520 0052, Faks (212) 522 9055
http://www.remzi.com. trpost@remzi.com.tr
Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

JOHN GRISHAM

SON JÜRİ ÜYESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1

ONLARCA YIL SÜREYLE KÖTÜ YÖNETİLDİKTEN ve bile bile ihmal edildikten sonra, The Ford County Times 1970'te iflas etti. Gazetenin sahibi ve yayıncısı Bayan Emma Caudle doksan üç yaşındaydı ve Tupelo'da bir bakım evinde bir yatağa bağlıydı. Yaşlı kadının editör olan oğlu Wilson Caudle yetmişli yaşlarındaydı ve kafasında da Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir plaka vardı. Geniş, çıkık alnının üst kısmında duran bu plaka, mükemmel bir plastik ameliyatla konmuş olan koyu renkli bir deri yamanın altında kalıyordu. Wilson, tüm yetişkin yaşamı boyunca bu deri yama yüzünden Yamalı lakabından kurtulamamıştı. Yamalı bunu yap. Yamalı şunu yap. Yamalı, aşağı. Yamalı, yukarı.

Wilson Caudle gençlik yıllarında Ford ilçesinde kasaba toplantılarını, futbol maçlarını, seçimleri, davaları, kilise ayinlerini, her türden etkinliği izleyip haber yapardı. Sezgilerine güvenen, dikkatli ve iyi bir muhabirdi. Başındaki yara onun yazarlık yeteneğini etkilememişti. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrasında Wilson'un başındaki plaka yer değiştirmiş olmalıydı ki, her haberi kovalamaktan vazgeçti ve sadece ölüm haberlerini yazmaya başladı. Ölüm haberleri hoşuna gidiyor, onlar üzerinde saatlerce çalışıyordu. Ford ilçesinin en mütevazı sakinleri için bile sütunlarca dokunaklı yazılar yazmaktan zevk alıyordu Wilson. Kasaba sakinlerinden zengin ve ünlü birinin ölümü ise gazetede manşet oluyor ve Bay Wilson böyle fırsatları hiç kaçırmıyordu. Hiçbir cenaze törenini ve yemeğini kaçırmaz, hiç kimse hakkında kötü şeyler yazmazdı. Onun kalemi ölen herkese övgüler yağdırırdı. Ford ilçesi ölmek için çok güzel bir yerdi. Ve Yamalı, çılgın olmasına rağmen çok popüler bir adamdı.

Gazetecilik kariyerinin tek gerçek krizini 1967'de, insan hakları hareketinin sonunda Ford ilçesine gelmesiyle yaşadı. Gazete hiçbir zaman ırkçılık yapmamış, bu konuda imada bile bulunmamıştı. Bilinen ya da suçlanan siyahlar dışında, gazetede siyahilerin resimleri görülmez, siyahilerin düğünlerinden söz edilmezdi. Siyahi onur öğrencilerine ya da beyzbol takımlarına da yer yoktu gazetede. Fakat Bay Caudle 1967'de şaşırtıcı bir şey keşfetti. Bir sabah uyandığında, Ford ilçesinde siyahilerin de öldüğünü, ama onların ölümlerinden hiç söz edilmediğim fark etti. Dışarıda, kasabada onu bekleyen bir sürü ölüm haberi vardı ve Bay Caudle bilinmeyen, tehlikeli sulara açıldı. 8 Mart 1967'de, haftalık Times gazetesi, Mississippi'de bir zencinin ölüm haberini yazan ve sahibi bir beyaz olan ilk gazete olarak çıktı. Ama bunu fark eden pek olmadı.

Caudle ertesi hafta siyahlarla ilgili üç ölüm haberi daha yazınca bu kez insanlar konuşmaya başladı. Dördüncü hafta gazete boykot edilmeye başlandı, aboneler aboneliklerini iptal etmeye, ilan verenler faturaları ödememeye başladılar. Bay Caudle olan biteni görüyordu, ama bir birleştirici olarak yeni durumundan öylesine memnundu ki gazetenin satışı ve kazancı gibi küçük meselelerle uğraşmak istemiyordu. O tarihi ölüm haberinden altı hafta sonra ilk sayfada ve büyük puntolarla yeni politikasını açıkladı. Gazetesinde istediğini istediği gibi yazabileceğini ve eğer beyaz kasabalılar bundan hoşlanmıyorlarsa, onlarla ilgili ölüm ve cenaze töreni haberlerini keseceğini belirtti.

Mississippi'de cenaze törenleri hem beyazlar hem de zenciler için büyük önem taşırdı, dolayısıyla Yamalı'nın beyazlarla ilgili duygusal ölüm haberlerinden vazgeçebileceğini söylemesi pek çok beyazın tahammülünü aşan bir şeydi. Ve bu insanlar onun, dediğini yapacak kadar çılgın olduğunu bilirlerdi.

Gazetenin bir sonraki sayısında, alfabe sırasına göre yazılmış ve ırk ayırımını ortadan kaldıran birçok ölüm ve cenaze töreni haberi vardı. Gazetenin tüm baskısı satıldı ve kısa bir kazanç dönemi yaşadılar.

İflas çağrısı gönülsüzce yapıldı, sanki başka iflasların buna can atan gönüllüleri varmış gibi... Başı çeken Memphis'li bir tedarikçi

oldu, ona 60.000 dolar borçlanmışlardı. Birçok alacaklıya altı aydır para ödenmemişti. Kırk yıllık bankaları olan Security Bank da kredi geri ödemesi istiyordu.

Ben yeniydim ama söylentileri duymuştum. Sivri burunlu ayakkabılar giymiş bir cüce ön kapıdan girip Wilson Caudle'ı sorduğunda, Times'ın ön odasında oturmuş, bir dergi okuyordum.

"Bay Caudle cenaze evine gitti," dedim.

Kendini beğenmiş bir cüceydi bu. Kalçasına, buruşuk lacivert blazerinin altına, insanların fark edebileceği şekilde bir silah takmıştı. Belki silah taşıma izni vardı ama, Ford ilçesinde, hele 1970'lerde kimsenin silaha ihtiyacı yoktu. Aslında silah ruhsatı isteyenlere iyi gözle bakılmazdı. Cüce elindeki zarfı havada sallayarak, "Bu kâğıtları ona vermek istiyordum," dedi.

Ona yardımcı olmaya pek hevesli değildim ama bir cüceye kaba davranmak da zordur. Hele de silahlıysa. "Bay Caudle cenaze evinde," diye tekrarladım.

"O halde bunu sana bırakayım," dedi.

Buraya geleli iki aydan az olmasına ve üniversiteyi Kuzeyde okumuş olmama rağmen birkaç şey öğrenmiştim. İnsanlara iyi kâğıtlar getirilmediğini biliyordum. İyi kâğıtlar postayla, kuryeyle ya da tanıdık biriyle elden gönderilirdi. Ama bu şekilde getirilen bir kâğıt iyi olamazdı. Bu tür kâğıtlar sorun demekti ve onların bir parçası olmak istemezdim.

Gözlerimi yere indirdim ve, "Ben onu alamam," dedim.

Doğanın yasaları cücelerin uysal, barışçı insanlar olmasını gerektirir, bu küçük adam da bu konuda bir istisna değildi. Kalçasındaki silah bir kandırmacaydı. Sırıtarak etrafa bakındı, ama durumun umutsuz olduğunu biliyordu. Dramatik bir tavırla zarfı tekrar cebine atıp, "Cenaze evi nerde?" diye sordu.

Ona cenaze evinin yerini tarif ettim ve cüce çıkıp gitti. Bir saat kadar sonra Yamalı elindeki kâğıtları sallayarak ve histerik bir tavırla bağırarak ofise girdi. O, "Bitti bu iş! Bitti artık!" diye bağırırken ben

Zorunlu İflas Talebi kâğıdını elinden aldım. Sekreter Margaret Wright ile baskıcı Hardy arka taraftan gelip onu teselli etmeye çalıştılar. Yamalı, bir sandalyeye oturup dirseklerini dizlerine yasladı ve başını ellerinin arasına alıp acı içinde ağlamaya başladı. Kâğıdı diğerlerine okudum.

Kâğıtta, Bay Caudle'ın bir hafta sonra Oxford'da, mahkemede yargıç ve alacaklılar önüne çıkacağı yazıyordu, bir mutemet işleri düzene sokmaya çalışırken gazetenin baskıya devam edip etmeyeceğine karar verilecekti. Margaret ve Hardy, Bay Caudle'ın durumundan çok, kaybedecekleri işlerini düşünüyorlardı kuşkusuz, yine de onun iki yanında durmuş, omuzlarına hafifçe vurarak teselli etmeye çalışıyorlardı.

Ağlaması sona erince ayağa kalktı Yamalı, dudağını ısırdı ve, "Anneme söylemeliyim bunu," dedi.

Üçümüz birbirimize baktık. Bayan Emma Caudle bu yaşamı yıllar önce terk etmişti ama zayıf kalbi ölümünü geciktirmek için çalışmayı sürdürüyordu. Yaşlı ve hasta kadın ona ne yedirdiklerini bile bilmiyor, hele Ford ilçesiyle ve gazeteyle hiç mi hiç ilgilenmiyordu. Kadın görmüyor, işitmiyordu, kırk kilonun altına düşmüştü ve şimdi Yamalı gidip ona iflası anlatacağını söylüyordu bize. O anda onun da bizden uzaklarda olduğunu anladım.

Yamalı yine biraz ağladı, sonra çıkıp gitti. Altı ay sonra onun ölüm haberini yazacaktım.

Üniversite okumuş olduğum ve kâğıtları da elimde tuttuğum için, Hardy ile Margaret benden bir öğüt bekleyerek umut dolu gözlerle bana baktılar. Ben avukat değil, gazeteciydim, ama kâğıtları Caudle'ların avukatına götüreceğimi söyledim. Onun bize söyleyeceklerini yapacaktık. Hardy ile Margaret zoraki gülümseyerek işlerine döndüler.

Öğle saatinde Clanton'un zenci mahallesi Lowtown'da Quincy'nin dükkânına girip bir şeyler aldım, sonra da Spitfire arabama atlayıp gazladım. Şubat ayının sonuydu ama hava oldukça sıcaktı, onun için arabamın üstünü açtım ve göle doğru giderken yine, daha önce yap-

tığım gibi, Mississippi'nin küçük Ford kasabasında ne aradığımı sordum kendi kendime.

BEN MEMPHIS'TE BÜYÜDÜM, Syracuse'de beş yıl boyunca gazetecilik okudum, ama bu uzun eğitim sürecinden sonra büyükannem üniversite masraflarımı ödemekten bıktı ve parayı kesti.

Notlarım pek iyi sayılmazdı ve mezuniyetime yaklaşık bir buçuk yıl vardı. BeeBee'nin çok parası vardı ama harcamaktan nefret ederdi, beş yıl boyunca bana para harcamaktan bıkmıştı. Beni terk ettiğinde çok üzüldüm elbette, ama en azından ona şikâyet etmedim. Onun tek torunuydum ve malı mülkü sonuçta benim olacaktı.

Gazeteciliği baş ağrısıyla okudum. Syracuse'de ilk zamanlar New York Times ya da Washington Post'ta araştırmacı gazeteci olarak çalışmak istiyordum. Çürümüşlüğü, çevre kirliliğini, yönetimin boşa savurduğu paraları ve zayıflarla ezilenlerin uğradığı haksızlıkları ortaya çıkarıp dünyayı kurtaracaktım. Pulitzer ödülleri beni bekliyordu. Bir yıl kadar bu hayallerle yaşadıktan sonra bir yabancı gazeteciyle ilgili bir film izledim, adam savaş muhabirliği yaparak dünyayı dolaşıyor, güzel kadınlarla yaşıyor, yine de kendine ödül kazandıran haberler ve hikâyeler yazacak zamanı bulabiliyordu. Bu gazeteci sakallıydı, sekiz yabancı dil konuşabiliyor, savaş botları ve hiç buruşmayan asker pantolonları giyiyordu. O zaman böyle bir gazeteci olmaya karar verdim. Sakal bıraktım, botlar ve asker pantolonları satın aldım, Almanca öğrenmeye çalıştım ve güzel kızlarla çıkmaya başladım. Son sınıfa geçmeden önce, notlarım sürekli düşmeye başlarken, küçük bir kasaba gazetesinde çalışma fikri takıldı kafama. Bu fikre nereden kapıldığımı açıklayamam, ama Nick Diener'le tanışıp arkadaş olmam da o zamana rastlar. Nick Indiana kırsalındandı ve ailesi onlarca yıldır başarılı bir kasaba gazetesi yayınlıyordu. Adamın çok güzel, küçük bir Alfa Romeo arabası ve çok parası vardı. Bir süre sonra onunla yakın arkadaş olduk.

Nick parlak bir öğrenciydi ve pekâlâ tıp, hukuk ya da mühendislik de okuyabilirdi. Ama onun tek amacı Indiana'ya dönüp aile işini

yürütmekti. Bu beni şaşırtıyordu ama bir akşam onunla bir şeyler içerken, tirajı altı bin olan haftalık gazeteden babasının yılda ne kadar kazandığını söyleyince onu anladım. Arkadaşım gazetenin bir altın madeni olduğunu söylüyordu. Sadece yerel haberleri, nişan düğün törenlerini, kilise ayinlerini, spor olaylarını yazıyor, basketbol takımlarının resimlerini basıyor, birkaç yemek tarifi veriyor, ölüm haberlerini yayınlıyorlar ve pek çok reklam alıyorlardı. Belki biraz da politik haber veriyorlar, ama tartışmalara girmiyorlardı. İyi para kazanıyorlardı, babası bir milyonerdi Nick'in. Nick'e göre bu tür suya sabuna dokunmayan gazetecilik çok iyi para getiriyordu.

Bu bana çok çekici geldi. Son yılım olması gereken ama ne yazık ki olmayan dördüncü senemde, yaz tatilinde, Arkansas'ın Ozark Mountains bölgesinde küçük bir haftalık gazetede çalıştım. Ücret çok azdı ama iş bulup çalışmam BeeBee'yi etkilemişti. En azından yarısını benim yazdığım gazeteden her hafta bir tane gönderiyordum büyükanneme. Gazetenin sahibi/editörü/yayıncısı olan yaşlı ve iyi adam, yazı yazmayı seven bir muhabir bulduğu için çok seviniyordu. O da epeyce zengindi.

Syracuse'de beş yıl geçirdikten sonra notlarım iyice berbatlaştı ve kuyu da kurudu. Memphis'e dönüp BeeBee'yi ziyarete gittim, yaptıkları için teşekkür ettim ve onu sevdiğimi söyledim. O da bana bir iş bulup çalışmamı söyledi.

O dönemde Wilson Caudle'ın kız kardeşi Memphis'te yaşıyordu ve bir süre sonra bir çay partisinde BeeBee ile tanıştı. Birkaç telefon konuşmasından sonra bavulumu topladım ve Yamalı'nın beni sabırsızlıkla beklediği Clanton, Mississippi'ye gittim. Bir saatlik bir yönlendirmeden sonra adam beni Ford ilçesine salıverdi.

Yamalı bir hafta sonraki gazetede resmimi de koyarak benim hakkımda güzel bir yazı yazdı ve Times'da staj yaptığımı belirtti. Bu yazı birinci sayfada çıktı. O günlerde verilecek fazla haber yoktu.

Ama bu yazıda iki korkunç hata vardı ki yıllarca aklımdan çıkmadı bunlar. Birinci ve pek fazla ciddi olmayan hata, Syracuse'un, en azından Yamalı'ya göre, Ivy League'e girmiş olmasıydı. Sayıları gittik-

çe azalmaya başlayan okuyucularına, benim Syracuse'de Ivy League eğitimi aldığımı belirtiyordu. Birisi bana bundan ancak bir ay sonra söz etti. Hakkımdaki yazıyı kimsenin okumadığına, daha da kötüsü, okuyanların aptal olduğuna inanmaya başlıyordum.

Yazıdaki ikinci hata yaşamımı değiştirdi. Doğduğumda adımı Joyner William Treymor koymuşlardı. On iki yaşıma basıncaya kadar annemle babama hep bana neden Joyner adını koyduklarını sordum durdum, akıllı olmaları gereken iki insan bunu nasıl yapardı... Annem de babam da bunun sorumluluğunu almak istemiyorlardı, ama sonunda öğrendim ki, ebeveynimden biri, kavgalı oldukları ve zengin olduğu bilinen bir akrabaya zeytin dalı uzatmak amacıyla vermişti bu ismi bana. Adaşım olan adamla hiç karşılaşmadım. Bana kalırsa o adam beş parasız öldü, ama ben Joyner adını ömrümün sonuna kadar taşımayı sürdürecektim. Syracuse'e yazıldığımda adım J. William'dı ve on sekiz yaşında bir genç için etkileyici bir isimdi bu. Fakat Vietnam savaşı, ayaklanmalar ve tüm sosyal çalkantılar J. William adının fazla ciddi olduğuna inandırdı beni ve böylece Will oldum.

Yamalı beni çeşitli zamanlarda Wili, William, Bili hatta Billy diye çağırırdı, ben de hepsine cevap verdiğim için daha sonra bana ne diyeceğini merak ederdim. Hakkımda yazı yazdığında, gülümseyen resmimin altına adım olarak Willie Traynor yazmıştı Yamalı. Dehşete düşmüştüm. Birinin çıkıp da bana Willie diye hitap etmesini hayal bile edemezdim. İlkokula Memphis'te, koleje New York'ta gittim ama Willie adında birine hiç rastlamadım. Ben hanım evladı değildim. Bir Triumph Spitfire arabam vardı ve saçlarım da uzundu.

Syracuse'deki eski okul arkadaşlarıma ne derdim? BeeBee'ye ne söylerdim?

Dairemde iki gün saklandıktan sonra cesaretimi topladım ve gidip Yamalı'dan bu konuda bir şey yapmasını istemeye kadar verdim. Ne isteyeceğimi bilmiyordum elbette, ama o bir hata yapmıştı ve bunu düzeltmeliydi. Times'ın idarehanesine girdim ve girer girmez de gazetenin spor editörü olan Davey Bigmouth Bass'la karşılaştım. Adam bana bakıp, "Hey, güzel isimli çocuk," dedi. Arkasından gidip onun ofisine girdim, ona akıl danışacaktım.

"Adım Willie değil benim," dedim.

"Ama şimdi öyle oldu."

"Benim adım Will."

"Burada seviyorlar seni. Kuzeyden gelmiş, altında ithal malı spor bir araba olan uzun saçlı ve akıllı bir çocuksun. Aslında insanlar bu Willie adının sana daha çok yakıştığını düşünecektir. Joe Willie'yi düşünsene bir."

"Joe Willie de kim?"

"Joe Willie Namath."

"Haa, o mu!"

"Evet, o da senin gibi bir Yankee, Pennsylvania ya da oralardan bir yerden işte, ama Alabama'ya gidince adını Joseph Wlliam'dan Joe Wlllie'ye çevirdi. Kızlar hep arkasından koştu durdu."

O zaman kendimi daha iyi hissetmeye başladım. Joe Namath 1970'te belki de ülkenin en ünlü atletiydi. Arabama atlayıp biraz dolaştım ve "Willie" diye yeni adımı tekrarladım durdum. Birkaç hafta sonra bu adı benimsemiştim. Herkes beni Willie diye çağırıyor ve kendini daha rahat hissediyordu, çünkü çok gerçekçi bir isimdi bu.

BeeBee'ye bunun geçici bir takma ad olduğunu söyledim.

TIMES ÇOK İNCE BİR GAZETEYDİ ve onun bir sorun yaşadığını hemen anlamıştım. Gazetede ölüm haberleri fazla, diğer haberler ve ilanlar azdı. Gazete çalışanlarının canları sıkkındı ama sessiz ve sadık kalarak çalışıyorlardı. 1970'te Ford kasabasında iş bulmak kolay değildi. Bir hafta sonra benim acemi gözlerim bile gazetenin zararına çalıştığını görmüştü. Ölüm haberleri bedavaydı, ama ilanlar paralıydı elbet. Yamalı, zamanının çoğunu karmakarışık ofisinde geçiriyor, arada bir kestiriyor ve cenaze evini arıyordu. Bazen de onu ararlardı. Bazen aileler bir büyüklerinin ölümünden birkaç saat sonra elle yazılmış uzun ölüm haberini gazeteye getirirler, Yamalı da onu alıp hemen masasına otururdu. Sonra yazıyı önüne alır ve uzun uzun dü-

zeltmeler yapar, daha duygusal bir hale getirirdi.

Yamalı bana, tüm kasabayı benim izleyeceğimi söylemişti. Gazetenin Baggy Suggs adında bir genel muhabiri daha vardı, bu yaşlı keçi, zamanının çoğunu karşıdaki mahkeme binasında geçirir, çoğu zaman da artık çalışamayacak kadar yaşlı ve sarhoş olan eski avukatlarla birlikte kafa çekerdi. Çok geçmeden, Baggy'nin ilginç haberler peşinde koşamayacak kadar tembel olduğunu öğrenecektim, onun yazdığı ilk sayfa haberlerinin de basit tarla sınırı tartışmaları ya da karısını döven koca hikâyeleri olması çok doğaldı.

Gazeteyi yöneten aslında, iyi bir Hıristiyan olan sekreter Margaret'ti, ama Yamalı'ya onun patron olduğunu hissettirecek kadar akıllıydı kadın. Ellili yaşların başındaydı ve yirmi yıldır orada çalışıyordu. Kaya gibiydi, adeta gazetenin çapasıydı ve Times onun etrafında dönüyordu. Margaret yumuşak sesle konuşan, adeta utangaç bir kadındı, Memphis'ten geldiğim ve beş yıl boyunca kuzeyde üniversiteye gittiğim için, ilk günden beri benden çekinirmiş gibi davranıyordu. Ona karşı asla kaba davranmıyordum ama Mississippi kırsalında yaşayan bu insanlara iyi eğitim görmüş olduğumu da göstermek istiyordum.

Bir süre sonra Margaret'le dost olduk ve kadın bir hafta sonra bana, kuşkulandığım şeyin doğru, yani Bay Caudle'ın gerçekten kaçık ve gazetenin de parasal sıkıntı içinde olduğunu söyledi. Ama söylediğine göre Caudle ailesinin parası vardı! Bu gizemi anlamam için yıllar geçmesi gerekti.

Mississippi'de aile parasını zenginlikle karıştırmamak gerekir. Bunun nakit para ya da mal mülkle ilgisi yoktu. Aile parası, beyaz, en azından lise eğitimi görmüş, önünde verandası ve tercihan çevresinde pamuk ya da soya tarlaları olan büyük bir evde doğmuş, kısmen Bessie ya da Pearl adında sevgili bir siyah hizmetçi tarafından büyütülmüş, kısmen de bir zamanlar bu Bessie ya da Pearl'ün atalarının sahibi olan bunamış büyükbaba ve büyükanneler tarafından bakılmış ve doğumundan itibaren ayrıcalıklı bir insanın kesin toplumsal itibarını dinleye dinleye yetişmiş bir büyük tarafından kazanılmış bir toplumsal durum göstergesiydi. Toprakların ve banka fonlarının da

yardımı oluyordu elbet, ama Mississippi aile parası statüsünü miras almış müflis soylularla doluydu. Aile parası kazanılmaz, insana doğduğu zaman verilirdi.

Caudle'ların aile avukatıyla konuştuğumda, adam bana kısaca onların aile parasının gerçek değerini söyledi. "Hem fakir hem de beceriksizler," dedi. Ben yıpranmış bir deri koltuğa gömülmüş, büyük, antika maun masasının üzerinden adamın yüzüne bakıyordum. Avukat, ünlü Sullivan & O'Hara avukatlık firmasının ortağıydı. Ford kasabası için ünlü bir firmaydı bu, çalışan yedi avukatı vardı. Avukat iflas talebini incelerken bir yandan da bana Caudle ailesiyle ilgili bir sürü şey anlattı, bir zamanlar sahip oldukları parayı nasıl çarçur ettiklerinden, iyi, kazançlı bir gazeteyi nasıl bu hale getirdiklerinden söz etti. Otuz yıldır onların avukatıydı. Times'ı Bayan Emma'nın yönettiği yıllarda gazetenin beş bin abonesi vardı ve sayfaları ilanlarla dolu olurdu. Yaşlı kadının, Security Bankası'nda, kötü günler için tuttuğu 500.000 dolarlık yatırım fonu vardı.

Bayan Emma'nın kocası ölmüş ve kadın, kendinden yirmi yaş genç bir alkolikle evlenmişti. Adam ayık olduğu zamanlar kendini yan aydın bir şair ve deneme yazarı sanıyordu. Bayan Emma kocasını çok seviyordu ve onu ikinci editör yapmıştı, adam da bu pozisyonundan yararlanıp Ford kasabasında hareket eden her şeyi kırıp geçiren uzun makaleler yazmaya başlamıştı. Bu da sonun başlangıcı olmuştu. Yamalı ile üvey baba birbirlerini hiç sevmezlerdi ve anlaşmazlıkları bir gün, Clanton tarihinin en renkli yumruklaşmasıyla doruğa çıktı. Kasaba meydanında, gazete idarehanesinin önünde, şaşkın bir kalabalığın karşısında kapıştılar. Kasaba sakinleri, Yamalı'nın zaten sakat olan beyninin o gün daha çok zarar gördüğüne inanıyorlardı. Yamalı bir süre sonra ölüm haberlerinden başka bir şey yazmaz oldu.

Üvey baba kadının parasını alıp kaçtı ve kalbi kırılan Bayan Emma da inzivaya çekildi.

Bay Sullivan, "Bir zamanlar çok iyi gazeteydi Times," dedi. "Ama bir de şimdiki haline bak. Abone sayısı bin iki yüzün altında ve bir sürü borcu var. İflasta."

"Mahkeme ne karar verecek acaba?" diye sordum.

"Onu satın alacak birini arayacaklardır."

"Satın alacak birini mi?"

"Evet, biri çıkıp satın alır o gazeteyi. Kasabanın bir gazeteye ihtiyacı var."

Aklıma hemen iki kişi geldi, Nick Diener ve BeeBee. Nick'in ailesi kendi kasaba gazetesiyle zengin olmuştu. BeeBee'nin zaten çok parası ve bir tek sevdiği torunu vardı. Önüme çıkan fırsatı düşününce kalp atışlarım hızlandı.

Bay Sullivan bana bakıyor ve hiç kuşkusuz ne düşündüğümü biliyordu. "Gazete iyi bir fiyata alınabilir," dedi. Büyükannesi sert bir kadın olan yirmi üç yaşındaki acemi bir muhabirin kendine güveniyle, "Ne kadara örneğin?" diye sordum.

"Belki elli bine. Yirmi beşi gazete için, yirmi beşi de gazeteyi çalıştırmak için. Borçlarının çoğu iflas durumuna göre ayarlanır ve alacaklılarla yeniden masaya oturulur." Avukat dirseklerini masaya dayayıp öne doğru eğildi, beyni sanki fazla mesai yapıyormuş gibi, kırlaşmış kaşları seğiriyordu. "Bu gerçek bir altın madeni olabilir, biliyor musun?"

BEEBEE HİÇBİR ZAMAN bir altın madenine yatırım yapmamıştı, ama ben üç gün konuşup uğraştıktan sonra onu ikna ettim ve elimde 50.000 dolarlık bir çekle Memphis'ten ayrıldım. Çeki Bay Sullivan'a verdim, o da bu parayla fon aldı ve mahkemeye gidip gazetenin satışını talep etti. Bayan Emma'nın yanındaki yatağa yatacak kadar bitkin ve yaşlı olan Yargıç, merhametle başını salladı ve kâğıdı imzalayıp beni Ford Caunty Times'ın yeni sahibi yaptı.

Ford ilçesinde benimsenmek için insanın en azından üç kuşaktan beri orada yaşamış olması gerekir. İnsanın soyu ve parası ne olursa olsun, oraya taşınıp hemen güvenilir bir kişilik olamaz. Yeni gelenlere hep kuşkuyla bakılır. Ben de bunun istisnası değildim elbet. Kasaba insanları son derece sıcakkanlı, lütufkâr ve naziktir, dostlukları, başkalarının işine burunlarını sokacak kadar ileridir. Sokakta herkes

birbirini selamlar, birbiriyle sohbet eder. Size sağlığınızı sorar, havadan söz eder, sizi kiliseye davet ederler. Yabancılara yardım etmek için adeta birbirleriyle yarış ederler.

Ama tüm bunlara rağmen, büyükbabanıza güvenmemişlerse, size de güvenmezler.

Benim, yani Memphis'ten gelmiş genç bir yabancının gazeteyi elli, belki yüz, hatta belki de iki yüz bin dolara satın aldığı haberi yayılınca, büyük bir dedikodu dalgası kasabayı sarstı. Margaret güncel dedikoduları bana haber veriyordu. Bekâr olduğum için eşcinsel olma olasılığım vardı. Nerede olduğunu bilmiyorlardı ama Syracuse'de okuduğum için komünist olabilirdim. Daha kötüsü, belki de liberaldim. Memphis'li olduğum için Ford kasabasını tahrip etmek gibi bir niyetim olabilirdi.

Hepsinin kendi aralarında sessizce anlaştığı tek konu ise, şimdi ölüm ilanlarını benim kontrol ettiğimdi. Önemli biriydim ben!

Yeni Times, cücenin elindeki zarfla gazeteye gelişinden üç hafta sonra, 18 Mart 1970'te yayın hayatına yeniden başladı. Gazete neredeyse iki buçuk santim kalınlığındaydı ve şimdiye kadar bir kasaba gazetesinde görülmemiş kadar çok sayıda resim vardı sayfalarda. İzci kulüplerinin, lise basketbol kulüplerinin, şehir kulübünün, kitap kulübünün, çay partilerinin, İncil öğretim gruplarının ve birçok grubun fotoğrafları yayınlanıyordu. Düzinelerce resim vardı gazetede. Kasabada yaşayan hemen herkesi gazeteye koymaya çalıştım. Ölenler ise şimdiye kadar görülmemiş bir tarzda yüceltiliyordu. Ölüm haberleri can sıkacak kadar uzundu. Yamalı hiç kuşkusuz bu gazeteyle gurur duyardı, ama ondan hiç haber alamadım.

Genelde haberler pek ağır değildi. Editör yazısı yoktu. İnsanlar suç haberleri okumaktan hoşlanırlar, o nedenle birinci sayfanın sol alt köşesinde bir Polisiye Haberler bölümü açtım. Neyse ki bir hafta önce iki kamyonet çalınmıştı ve bu haberi sanki Fort Knox yağmalanmış gibi verdim.

Gazetenin birinci sayfasının ortasında yeni yönetimin büyük bir fotoğrafı vardı. Margaret, Hardy, Baggy Suggs, ben, fotoğrafçımız

Wiley Meek, Davey Bigmouth Bass ve yarım gün çalışan lise öğrencisi Melanie Dogan'dan oluşuyordu ekip. Bu ekibimle gurur duyuyordum. On gün süreyle sabah akşam çalışmıştık ve ilk sayımız büyük başarı kazanmıştı. Tirajımız beş bindi ve hepsi satıldı. Bir kutuyla BeeBee'ye birkaç kopya gönderdim ve o da çok etkilendi.

Bir sonraki ay içinde ben gazetenin nasıl bir şekil alması konusunda kafa yorarken, Times da yavaş yavaş kendini bulmaya başladı. Mississippi kırsalında değişim yapmak çok zordur, o nedenle ben de değişiklikleri yavaş yapmaya karar verdim. Eski gazete iflas etmişti, ama elli yıl içinde çok az değişmişti. Ben daha çok haber yazıyor, daha çok ilan alıyor, çeşitli grupların resimlerini koyuyordum sayfalara. Ölüm ilanları üzerinde de çok duruyordum elbette.

Uzun saatler çalışmaya alışkın değildim ama artık gazete sahibiydim ve saati unuttum. Çok gençtim, korkuyu düşünemeyecek kadar da meşguldüm. Yirmi üç yaşımdaydım ve şansımın, zamanlamamın, bir de zengin büyükannemin sayesinde birden haftalık bir gazetenin sahibi olmuştum. Eğer tereddüt ederek durumu inceleseydim, bankacılardan ve muhasebecilerden fikir almaya kalksaydım, eminim bana akıl verecekler, mantıklı olmamı söyleyecekler çıkardı. Fakat insan yirmi üç yaşında korkusuz oluyor. Hiçbir şeyiniz olmadığı için kaybedecek bir şeyiniz de olmuyor.

Gazetenin kazancını görmek için bir yıl beklemem gerekeceğini düşünüyordum. Nitekim başlangıçta gelirler yavaş artıyordu. Sonra Rhoda Kasselaw öldürüldü. Vahşice işlenmiş bir cinayetten sonra insanlar bu konuda ayrıntılı bilgi istediğinden, bu gibi durumlarda daha çok gazete satılması bu işin doğasında var sanırım. Onun ölümünden önceki hafta tirajımız iki bin dört yüzken, cinayetten sonraki haftada dört bine yaklaştı.

Sıradan bir cinayet değildi bu.

FORD İLÇESİ SAKİN BİR YERDİ, halkı Hristiyanlardan, ya da öyle olduğunu söyleyen insanlardan oluşuyordu. Yumruklaşmalar sık görülürdü ama kavgacılar genellikle meyhaneler ve benzeri yerlerde

vakit geçiren alt sınıf insanları arasından çıkardı. Ayda bir, bir serseri çıkıp komşusuna ya da karısına kurşun sıkar, her hafta sonu da şifalıların bölgesinde en azından bir bıçaklama olayı görülürdü. Bu olayların arkasından da ölümler olurdu elbet.

1970'ten 1980'e kadar, on yıl boyunca gazetenin sahibi bendim ve o dönemde Ford kasabasında ancak birkaç cinayet haberi yazdık. Hiçbir cinayet Rhoda Kasselow'unki kadar vahşice ve önceden tasarlanmış değildi. Otuz yıl sonra hâlâ hemen her gün onu düşünüyorum.

2

RHODA KASSELLAW, FORD İLÇESİNDE, Clanton'un on iki mil kuzeyinde, Beech Hill semtinde, dar bir asfalt köy yolu üzerindeki mütevazı, gri bir tuğla evde yaşardı. Ön bahçedeki çiçek tarhları her zaman bakımlıydı, çiçekler arasında yabani ot hiç yoktu ve çiçeklerle yol arasında geniş bir çim bahçesi bulunuyordu. Eve giden otomobil yolu kırık beyaz taş parçalarıyla döşeliydi. Araba yolunun her iki yanında, rasgele bırakılmış bisikletler, skuterler ve toplar görülürdü. Kadının iki çocuğu her zaman bahçede oyun oynar, bazen durup sokaktan geçen bir arabaya bakarlardı.

Küçük bir köy eviydi burası, komşu Bay ve Bayan Deece'in evine de çok yakındı. Evi satın alan genç adam Texas'ta bir yerlerde bir kamyon kazası geçirip ölmüş ve Rhoda yirmi sekiz yaşında dul kalmıştı. Genç adamın hayat sigortası evi ve arabayı ödedi. Geriye kalan parayla yatırım yapıldı ve gelen mütevazı aylık gelir de kadının çalışmadan çocuklarını büyütmesini sağladı. Rhoda saatlerce evin dışında kalıyor, sebze bahçesini düzenliyor, çiçeklerine su veriyor, yabani otları temizliyor, bahçeye çok iyi bakıyordu.

Rhoda kendi halinde biriydi. Beech Hill'in yaşlı kadınları onu, evinde yaşayan, üzgün görünüşlü, sosyal yaşam olarak da arada sırada kiliseye giden örnek bir dul olarak görüyordu. Ama yaşlılar kendi aralarında fısıldaşarak onun kiliseye daha sık gitmesi gerektiğini de söylerlerdi.

Rhoda kocasının ölümünden kısa bir süre sonra Missouri'deki ailesinin yanma dönmeyi düşündü. Kocası da kendisi de Ford ilçesinden değildiler. Oraya iş için gelmişlerdi. Fakat evin borcu ödenmişti, ço-

cuklar orada mutluydular, komşular iyiydi ve Rhoda'nın ailesi onun ölen kocasının hayat sigortasından ne kadar para aldığını çok merak ediyordu. Onun için Rhoda orada kaldı, hep gitmeyi düşündü ama gitmedi.

Rhoda Kassellaw istediği zaman çok güzel bir kadın olabiliyordu, ama bunu pek sık istemezdi. Zayıf, güzel vücudunu genellikle bol, pamuklu giysiler içinde saklar, bahçede çalışırken de yine pamuklu ve bol iş gömlekleri giyerdi. Çok az makyaj yapar, uzun sarı saçlarını toplayıp başının üstünde topuz halinde bağlardı. Yediklerinin çoğu kendi organik bahçesinden gelirdi ve yumuşak teni sağlıklı bir parlaklığa sahipti. Böyle çekici, genç bir dul normal olarak ilçede pek çok gözü üzerinde toplardı ama o kendi halinde yaşıyordu.

Fakat üç yıllık bir yas döneminden sonra Rhoda sıkılmaya başladı. Yıllar geçip gidiyor, her geçen gün biraz daha yaşlanıyordu. Her cumartesi evde oturup uyku zamanı hikâyeleri okuyamayacak kadar genç ve güzeldi. Etrafta hiç kuşkusuz hareket vardı ama Beech Hill sakin bir yerdi.

Rhoda, çocuklarına bakıcı olarak, yakında yaşayan bir siyahi ailenin genç kızını tuttu ve bir saat kadar araba kullanarak kuzeye, Tennessee sınırına kadar gitti, o bölgede saygın kulüpler ve dans salonları olduğunu duymuştu. Belki onu kimse tanımazdı oralarda. Dans ve flört etmek hoşuna gidiyordu, ama içki içmiyor ve evine her zaman ayık dönüyordu. Bunu ayda iki üç kez yapmaya başladı.

Bir süre sonra Rhoda'nın giydiği blucin pantolonlar daraldı, danslar hızlandı ve oralarda kaldığı saatler gittikçe uzamaya başladı. Eyalet sınırındaki bar ve kulüplerde fark edilmişti ve insanlar ondan söz ediyorlardı.

Adam onu öldürmeden önce iki kez evine kadar takip etti. Mart ayıydı ve ısınan hava erken gelecek baharın müjdesini veriyordu. O gece ay yoktu ve her taraf karanlıktı. Arka bahçede bir ağacın arkasına gizlenen adamı ilk gören, Rhoda'nın köpeği Bear oldu. Köpek havlamaya ve hırlamaya hazırlanırken sonsuza kadar susturuldu. Rhoda'nın oğlu Michael beş, kızı Teresa da üç yaşındaydı. Çocuklar

ütülü ve üstlerinde Disney çizgi film kahramanlarının resimleri bulunan pijamalar giymiş, Rhoda'nın onlara okuduğu Yunus Peygamber ve balina masalını dinliyorlardı. Rhoda masalı bitirip çocuklarını yatırdı, öptü ve ışığı söndürüp dışarı çıktı, o sırada adam eve girmişti bile.

Rhoda bir saat sonra televizyonu kapadı, kapıları kilitledi ve köpeğini bekledi, ama Bear gelmedi. Ama şaşırtıcı bir şey değildi bu, köpek çoğu zaman tavşan ya da sincap kovalayıp ormana kadar gider, eve geç saatlerde dönerdi. Bear arka verandada uyur ve güneş doğarken havlayarak uyandırırdı onu. Rhoda yatak odasında hafif, pamuklu giysisini çıkardı ve küçük odanın kapısını açtı. Adam orada, karanlıkta bekliyordu.

Adam onu arkadan yakaladı, terli koca eliyle onun ağzını kapadı ve, "Bıçağım var. Seni ve çocukları öldürürüm," dedi. Bunu söylerken diğer elindeki bıçağı kaldırıp kadının gözleri önünde salladı.

Sonra Rhoda'nın kulağına, "Anladın mı?" diye tısladı.

Genç kadın titredi ve başını sallamayı başardı. Adamın neye benzediğini bilmiyor, göremiyordu onu. Adam onu küçük odanın zeminine yüzüstü attı ve ellerini sırtına çekti. Yaşlı bir teyzenin Rhoda'ya verdiği kahverengi, yün bir atkıyı alıp onun gözlerini bağladı. "Sakın ses çıkarma," deyip duruyordu adam. "Yoksa keserim çocuklarını." Gözlerini bağladıktan sonra Rhoda'yı saçlarından tutup ayağa kaldırdı ve yatağa götürdü. "Sakın mücadele etme benimle. Bıçak hep elimde." Adam bunu söyledikten sonra onun iç çamaşırını kesti ve tecavüz başladı.

Adam onun gözlerini de görmek istiyordu, o güzel gözleri kulüpte görmüştü. Ve uzun saçlarını. Adam ona içki ısmarlamış ve iki kez dans etmişti onunla, ama ona çıkma teklif ettiğinde Rhoda reddetmişti. Adam buna bozulmuş ve onun duyabileceği kadar yüksek sesle, bu hareketini unutma bebeğim, demişti.

Üç saattir içtiği viskiler adamın cesaretini artırmıştı ama aynı viskiler şimdi uyuşturmuştu onu. Rhoda'nın üstünde ağır hareketlerle dönüp duruyor, hiç acele etmiyor, her saniyenin zevkini çıkarıyor-

du. İstediğini elde etmiş gerçek bir adam tavrıyla kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, kendini tatmin eder gibi sesler çıkarıyordu.

Adamın ter ve viski kokusu Rhoda'nın midesini bulandırmıştı, ama kusamayacak kadar korku içindeydi genç kadın. Kusarsa adam öfkelenip bıçaklayabilirdi onu. Rhoda o anın korkusunu kabul ederken düşünmeye başladı. Ses çıkarma, çocukları uyandırma diyordu kendi kendine. Adam ona tecavüz ettikten sonra o bıçakla ne yapacaktı acaba?

Adamın hareketleri hızlanmış, mırıltıları yükselmişti. Birkaç kez, "Sessiz kal bebeğim," diye tekrarladı. "Yoksa bıçağı kullanırım." Yatak gıcırdayınca adam, fazla kullanılmamış galiba, diye düşündü. Çok gürültü çıkıyordu ama adamın umurunda değildi.

Yatağın gıcırtıları Michael'ı uyandırdı ve çocuk, kardeşi Teresa'yı da uyandırdı. Çocuklar yataklarından kalkıp karanlık koridora çıktılar, sesin nereden geldiğini merak ediyorlardı. Michael annesinin yatak odasının kapısını açtı, onun tepesindeki garip adamı gördü ve, "Anne!" diye seslendi. Adam birden durdu ve başını çevirip çocuğa baktı.

Oğlunun sesi Rhoda'yı dehşete düşürdü, aniden yerinden fırladı genç kadın ve iki elini de ileri uzatıp adamı yakaladı. Küçük bir yumruk adamın sol gözüne indi ve bu sağlam yumruk sersemletti onu. Rhoda bu kez gözündeki bağı çözüp fırlattı ve iki ayağıyla tekmeledi adamı. Adam onu tokatladı ve tekrar yatırmaya çalıştı, Rhoda, onun yüzünü tırmalarken, "Danny Padgitt!" diye bağırdı. Adam ona tekrar vurdu.

Michael, "Anne!" diye bağırdı.

Rhoda, "Kaçın çocuklar!" diye bağırmak istedi ama adamın yumruklarıyla sersemledi.

Padgitt, "Kapa çeneni!" diye bağırdı.

Rhoda tekrar, "Kaçın!" diye bağırınca çocuklar gerilediler, koridora çıktılar ve mutfaktan geçip bahçeye fırladılar.

Padgitt onun kendisini tanıdığını görünce susturmaktan başka çaresi kalmadığını anladı. Bıçağı kaldırıp iki kez vurdu genç kadına, sonra yataktan aşağı atladı ve elbisesini kaptı.

BAY VE BAYAN AARON DEECE, Michael'ın gittikçe yaklaşan haykırışını duyduklarında Memphis televizyonunda bir gece filmi izliyorlardı. Bay Deece kapıya koşup çocuğu karşıladı. Çocuğun pijaması terden ve çiyden ıslanmıştı ve dişleri birbirine öylesine çarpıyordu ki konuşmakta güçlük çekiyordu zavallı. Çocuk hiç durmadan, "Annemi dövüyor!" deyip duruyordu. "Annemi dövüyor o adam!"

Bay Deece, iki ev arasındaki karanlık boşlukta, ağabeyinin arkasından koşan Teresa'yı gördü. Küçük kız sanki bir yeri bırakmadan diğerine varmak ister gibiydi, sanki olduğu yerde koşuyordu. Bayan Deece küçük kızı garajın önünde yakaladığında, Teresa baş parmağını emiyor, konuşamıyordu.

Bay Deece koşarak küçük odaya gitti ve biri kendisi, biri de karısı için iki tüfek alıp geri döndü. Çocuklar mutfağa girmiş, felç olmuş gibi duruyorlardı, şoktaydılar. Michael, "Annemi dövdü," diye tekrarlayıp duruyordu. Bayan Deece onu kucakladı ve her şeyin düzeleceğini söyledi. Kocası onun tüfeğini masaya bırakırken kadın ona baktı ve Bay Deece koşarak evden çıkarken, karısına, "Sen burada kal," dedi.

Fakat Bay Deece fazla gitmedi. Rhoda onların evine çok yaklaşmıştı ama daha fazla dayanamayıp yere düştü. Genç kadın çırılçıplaktı ve boynundan aşağısı kan içindeydi. Bay Deece onu yerden kaldırıp ön verandaya taşıdı, sonra karısına seslendi ve çocukları alıp arkadaki yatak odasına kilitlemesini söyledi. Çocukların, annelerini ölürken görmelerini istemiyordu.

Bay Deece Rhoda'yı hamağa yatırırken, genç kadın, "Danny Padgitt," diye fısıldadı. "Bunu Danny Padgitt yaptı."

Komşusu onu ince bir yorgana sardı, sonra da bir ambulans çağırdı.

DANNY PADGİTT KAMYONETİNİ yolun ortasında tutarak saatte doksan mil hızla yol almaya başladı. Yarı sarhoştu ve çok korkuyordu,

ama bunu kendine itiraf etmekten çekiniyordu. On dakika sonra evinde, ailenin Padgitt Adası denen küçük krallığında, güvende olacaktı.

O küçük veletler her şeyi berbat etmişlerdi. Bunu yarın düşünürdü artık. Yanındaki küçük viski şişesinden büyük bir yudum aldı ve kendini daha iyi hissetti.

Kenardan yola aniden fırlayan şey bir tavşan, küçük bir köpek ya da başka bir hayvan olabilirdi, ama Padgitt onu bir an için gördü ve kötü bir tepki gösterdi, içgüdüsel olarak aniden bir an için frene dokundu, aslında neye çarptığı umurunda bile değildi ve yolda hayvan öldürmek hoşuna bile giderdi, ama frene biraz fazla sert basmıştı. Arka tekerlekler kilitlendi ve araba savruldu. Danny başının büyük derde girdiğini anlamıştı. Direksiyonu sertçe ve yanlış tarafa çevirdi, kamyonet yolun taşlı kenarına çıktı ve savrulup dönmeye başladı. Araba hendeğe yuvarlandı, iki kez zıpladı ve sonra bir sıra çam ağacına çarptı. Danny ayık olsaydı ölebilirdi, ama sarhoşlar böyle zamanlarda kurtulur.

Danny kırık bir camdan dışarı çıktı, kamyonete yaslanıp bir süre kımıldamadan durdu, yaralarını sardı ve ne yapacağını düşündü. Bir bacağı tutulmuş gibiydi ve hendekten geçip yola çıktığında bu bacakla uzun süre yürüyemeyeceğini anladı. Ama yürümek zorunda kalmayacaktı zaten.

Ne olduğunu bile anlamadan mavi ışıklar üstüne düştü Danny'nin. Otoyol polisi arabadan inmiş, elindeki büyük el feneriyle kaza yerini incelemeye başlamıştı bile. Biraz sonra yolda başka polis arabaları da belirdi.

Polis memuru adamın üstündeki kanı gördü, viskinin kokusunu aldı ve kelepçeyi çıkardı.

3

BIG RROWN NEHRİ TENNESSEE'DEN güneye doğru sakin bir şekilde akar ve otuz mil kadar insan eliyle açılmış düz bir kanal gibi yol alarak Mississippi, Tyler ilçesinin ortasından geçer. Ford ilçesi sınırının iki mil üstünde kıvrılmaya, çemberler çizmeye başlar ve Tyler ilçesini arkada bırakırken korkmuş bir yılana benzer, umutsuzca kıvrılır ve hiçbir yere gitmiyor gibidir. Nehrin suyu yoğun, çamurludur ve yavaş akar, pek çok yerde sığdır. Big Brown güzel bir akarsu değildir. Sayısız kıvrımı, dönemeçleri kum, çamur ve taşlarla doludur. Yüz kadar gölcük ve dere, tükenmeyen ve ağır akan sularıyla nehri besler.

Nehrin Ford ilçesinden geçişi kısadır. Akarsu, ilçenin kuzeydoğusundaki tarlaları sulayıp geniş bir çember çizer, sonra oradan ayrılıp yine Tennessee'ye geri döner. Çember mükemmel gibi görünür ve nehir adeta bir ada meydana getirir, ama Big Brown son anda kendinden uzağa döner ve iki yakası arasında dar bir kara şeridi bırakır.

Bu çember Padgitt Adası diye bilinir; çam, sakız, karaağaç, meşe ormanları, bir sürü bataklık, gölcük ve dereyle kaplıdır bu arazi, bunlardan bazıları birbirine bağlıdır ama çoğu izole edilmiş haldedir. Zengin toprağın pek azı temizlenmiştir. Adadan ürün olarak sadece kereste alınır ve kaçak viski için mısır yetiştirilir. Bir de marihuana olayı vardır ama o daha sonraki bir hikâyedir.

Big Brown'ın iki sahili arasındaki dar arazi parçasında oraya giren ve çıkan bir asfalt yol vardır ve bu yolu her zaman biri gözetler. Yol uzun zaman önce ilçe yönetimi tarafından yapılmıştır, ama halktan pek az kişi kullanmaya cesaret eder onu. Adanın tamamı iç savaş sonrası kalkınma döneminden beri Padgitt ailesine aittir, savaştan

sonra kuzeyden buralara biraz geç gelen Rudolph Padgitt adlı dolandırıcı tüm verimli toprakların paylaşıldığını görür. Bölgede dolaşıp kendine uygun bir yer bulamaz, ama bir süre sonra yılan dolu adayı keşfeder. Ada harita üzerinde işe yarar bir arazi parçası gibi görünür ona. Adam özgürlüğüne yeni kavuşmuş birkaç eski köle bulur, onlara silahlar, palalar verir ve adayı işgal eder. Orayı kimse de istemez zaten.

Rudolh o bölgenin fahişelerinden biriyle evlenir ve kereste kesmeye başlar. Savaştan sonra kereste ihtiyacı büyük olduğundan kısa sürede başarıya ulaşıp zengin olur. Toprak verimlidir ve çok geçmeden adada küçük Padgitt'ler dolaşmaya başlar. Eski kölelerden biri kaçak viski yapmasını biliyordur. Rudolph tarlalarında mısır yetiştirir ama yetiştirdiği mısırı ne yer, ne de satar, bir süre sonra da bölgenin en iyi viski üreticisi olur.

Rudolph otuz yıl boyunca viski üretip satar ve 1902'de sirozdan ölür. O zamana kadar Padgitt'lerin adadaki sayısı artmış, hepsi de usta keresteci ve kaçak viski üreticisi olmuştur. Adanın çeşitli yerlerinde hepsi de gizli, iyi korunan ve en yeni teknolojiyi kullanan viski üretim yerleri vardır.

Padgitt'lerin viskisi ünlüydü ama onların istediği şey şöhret delildi. Onlar kendi kendilerine, herkesten uzak yaşıyor ve birinin gizlice küçük krallıklarına girip tatlı kazançlarım engelleyeceğinden korkuyorlardı. Onlar sadece keresteci olduklarını söylüyorlardı ve Padgitt'lerin kereste satarak zengin oldukları da biliniyordu. Padgitt Kereste Şirketi nehre yakın geçen ana yoldan görünürdü. Zaten, Padgitt'ler vergilerini ödeyen, çocuklarını devlet okullarında okutan dürüst insanlar olduklarını söylerlerdi.

Alkollü içkilerin yasaklandığı ve insanların içkiye susamış olduğu 1920'li ve 30'lu yallarda Padgitt'ler piyasaya viski yetiştiremiyordu. Viski meşe variller içinde Big Brown'dan karşıya geçirilir, sonra kamyonlarla kuzeye, Şikago'ya kadar gönderilirdi. Şirketin üretim ve satış başkanı, Rudolph'un en büyük oğlu, yaşlı Clovis Padgitt idi. Clovis daha genç yaşında, en kazançlı işlerin vergisiz işler olduğunu öğrenmişti. Bir numaralı ders buydu. İki numaralı ders, tüm işlerin peşin

parayla yapılmasını söylerdi. Clovis işini bilen, peşin parayla iş yapan, vergi ödemeyen bir işadamıydı ve Padgitt'lerin Mississippi eyalet hâzinesinden daha zengin olduğu söylenirdi.

1938'de iki vergi memuru Big Brovvn'dan bir tekneyle gizlice Pag-

gitt arazisine girmek istedi. Fakat adamların adaya çıkış planlarında hatalar vardı, zaten fikrin kendisi yanlıştı. Bilinmeyen bir nedenle adaya çıkmak için gece karanlığını seçmişlerdi vergi memurları. Ama öldürülüp derin mezarlara gömüldüler.

1943'te garip bir şey oldu ve Ford ilçesine dürüst bir adam şerif seçildi. Ya da herkesin bildiği adıyla Yüksek Şerif. Adamın adı Koonce Lantrip'ti, aslında o kadar da dürüst biri değildi ama öyle görünüyordu. Yeni şerif adayı yolsuzluklara son vereceğine, ilçe yönetiminde temizlik yapacağına dair yemin etti, kaçak viski üretenleri, hatta Padgitt'leri bile engelleyecekti. Bunları söyleyerek sekiz oy farkıyla seçimi kazandı.

Şerifi destekleyenler uzun süre beklediler, seçimden altı ay sonra şerif, yardımcılarını alıp, 1915'te Big Brown üzerinde Clovis'in ısrarıyla ilçe yönetimi tarafından yapılmış olan eski ahşap köprüden geçti. Baharda nehir suları yükseldiğinde bazen Padgitt'ler kullanırlardı bu köprüyü. Başka kimsenin köprüden geçmesine izin verilmezdi.

Şerif yardımcılarından ikisi başlarından vuruldu, Lantrip'in cesedi ise bulunamadı. Şerifin cesedi Padgitt'ler için çalışan üç siyahi tarafından nehir kıyısındaki bataklık araziye gömüldü. Clovis'in en büyük oğlu Buford da siyahilerin başındaydı.

Katliam Mississippi'de haftalarca konuşuldu ve eyalet valisi Ulusal Muhafızlar'ı bölgeye göndereceğini söyleyip tehdit etti onları. Ama İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı ve herkes heyecanla Normandiya çıkarmasını bekliyordu. Ulusal Muhafızlar'dan geriye pek fazla insan kalmamıştı zaten, kalıp savaşacak durumda olanlar da Padgitt Adası ile pek ilgilenmiyorlardı. Normandiya sahili daha ilginçti onlar için.

Ford ilçesi halkı, dürüst şerif deneyinden sonra eskilerden birini seçti. Adamın adı Mackey Don Coley'di ve yirmili yıllarda Padgitt Adası'nın başında Clovis varken babası şeriflik yapmıştı.

Clovis ile Baba Coley birbirlerine çok yakındılar. Yaşlı Padgitt ilçede rahatça hareket ettiği için şerifin zengin olduğunu herkes biliyordu. Mackey Don şeriflik için adaylığını koyunca Buford ona 50.000 dolar nakit para gönderdi. Mackey seçimi büyük farkla kazandı. Rakibi ise dürüst olduğunu söylüyordu.

Mississippi'de bilinen ama açıkça söylenmeyen bir inanç vardır, iyi bir şerifin, düzeni sağlayabilmek için biraz namussuz olması gerektiği söylenir. Viski, fuhuş ve kumar hayatın gerçekleridir, bunları düzene sokmak ve Hıristiyanları koruyabilmek için bir şerifin bu konuları bilmesi gerekir derler. Bu kusurların ortadan kaldırılması olanaksızdır, onun için şerif bunları bir arada düzenleyebilecek ve günahların düzenli akışını sağlayabilecek bir adam olmalıdır. Bu çalışması için de bu suçları işleyenler tarafından ek bir ödemeyle ödüllendirilmelidir. Şerif bunu bekler. Bunu seçmenler de biliyordu elbette. Hiçbir dürüst insan bu kadar düşük bir maaşla yaşayamazdı. Hiçbir dürüst insan, yeraltının gölgelerinde sessizce hareket edemezdi.

İç Savaş'tan sonraki yüz yıllık dönemin büyük bölümünde Padgitt'ler Ford ilçesinin şeriflerini satın almışlardır. Hem de peşin parayla satın almışlardır. Mackey Don Coley yılda yüz bin dolar alıyor (söylentiye göre) ve seçim yılında da istediği veriliyordu. Padgitt'ler diğer politikacılara karşı da cömert davranırlardı. Politikacılar da sessizce satın alınır, sonra nüfuzlarını onlar için kullanırlardı. Padgitt'ler fazla bir şey değil, sadece adalarında rahat bırakılmayı istiyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı sonrası viski talebi düşmeye başladı. Padgitt'ler kuşaklar boyu yasadışı işler yapma konusunda eğitildiğinden, Buford ve aile yasadışı başka işlere yönelmeyi düşündüler. Sadece kereste satarak ticaret yapmak sıkıcıydı, bir sürü pazarlama sorunu vardı, ayrıca fazla para da getirmiyordu bu iş. O nedenle Padgitt'ler silah ticareti yaptılar, araba çaldılar, kalpazanlık yapıp sahte para bastılar, sigorta parası almak için binalar satın alıp sonra yaktılar. Eyalet sınırında yirmi yıl süresince bir fuhuş evini başarıyla yönettiler ve bu ev 1966'da esrarengiz bir şekilde yandı.

Padgitt'ler yaratıcı ve enerji dolu insanlardı, sürekli planlar yapar,

fırsat kollar ve insan soymak için beklerlerdi. Bir zamanlar onların, altmışlı yıllarda güneyde de aktif olan Dixie Mafyası'na mensup oldukları bile söylenmiştir. Bu söylentiler hiçbir zaman doğrulanmamış, çoğu insan da bunlara inanmamıştır, çünkü Padgitt'ler işleri konusunda hiç kimseye bir şey söylememişler, her şeyi gizli yapmışlardır. Yine de bu söylentiler yıllarca sürmüş, Padgitt'ler Clanton meydanı çevresindeki kafelerde ve dükkânlarda dedikodu kaynağı olmaktan kurtulamamışlardır. Hiçbir zaman yerel kahramanlar olarak görülmemişlerdir ama hikâyeleri de hiç bitmez.

1967'de genç bir Padgitt askere gitmemek için Kanada'ya kaçtı. Sonra Kaliforniya'ya geldi, marihuana denedi ve beğendi. Ama birkaç ay kaçak yaşadıktan sonra evini özledi ve gizlice Padgitt Adası'na döndü. Gelirken yaklaşık iki kilo haşiş getirmişti, bundan tüm kuzenlerine verdi ve uyuşturucu onların da hoşuna gitti. Genç Padgitt onlara ülkenin her tarafında, özellikle de Kaliforniya'da insanların çılgın gibi uyuşturucu kullandığını söyledi. Mississippi her zamanki gibi bu eğilimin de en azından beş yıl gerisindeydi.

Haşişin üretimi kolay ve ucuzdu, talep olan yerlere kolayca gönderilebilirdi. Gencin babası ve Clovis'in torunu olan Gill Padgitt bu fırsatı kaçırmak istemedi. Çok geçmeden eski mısır tarlalarının çoğunda haşiş yetiştirmeye başladılar. Arazinin altı yüz metrelik bir bölümü uçuş pisti yapılmak üzere temizlendi ve Padgitt'ler bir uçak satın aldılar. Bir yıl sonra Memphis ve Atlanta dışına günlük uçuşlar başladı, Padgitt'ler orada teşkilat kurmuşlardı. Onların yardımıyla marihuana güneyde de popüler oldu ve Padgitt'ler iyice neşelendiler.

Kaçak viski işi oldukça yavaşlamıştı, işlettikleri randevu evi gitmişti. Padgitt'lerin Miami ve Meksika'da iş ilişkileri vardı ve nakit para kamyonlarla geliyordu. Ford ilçesinde hiç kimse yıllarca onların uyuşturucu ticareti yaptığını bilmedi. Ve onlar hiçbir zaman yakalanmadılar. Hiçbir Padgitt uyuşturucu satışı yüzünden tutuklanıp hüküm giymedi.

Aslında hiçbir Padgitt hiçbir zaman tutuklanmadı. Yüz yıl boyunca kaçak viski yaptılar, çaldılar, silah sattılar, kumar oynattılar, sahte

para bastılar, randevu evi işlettiler, rüşvet verdiler, hatta adam öldürdüler ve sonunda uyuşturucu ticareti de yaptılar ama Padgitt'lerden hiçbiri, asla tutuklanmadı. Akıllı, dikkatli, ihtiyatlı ve plan yaparken sabırlı insanlardı onlar.

Ama sonunda, Gill'in en küçük oğlu Danny Padgitt, Rhoda Kassellaw'a tecavüz etmek ve öldürmekten tutuklandı.

4

BAY DECEE, ERTESİ GÜN BANA ANLATTIĞI GİBİ, Rhoda'nın öldüğünü anlayınca onu verandadaki hamağa koydu. Banyosuna gitti, soyunup yıkandı ve genç kadının kanının duş deliğinden akıp gittiğini gördü. Sonra çalışma elbisesini giydi ve polisle ambulansı beklemeye başladı. Elinde silah beklerken Rhoda'nın evini gözlüyordu, hareket eden her şeye ateş etmeye hazırdı. Ama orada hiçbir hareket ya da ses yoktu. Bir süre sonra, uzaktan kulağına gelen siren sesini duydu.

Bayan Decee çocuklarla arkadaki yatak odasına girip yatağa yatmış, bir battaniye altında sarılmıştı onlara. Michael sürekli olarak annesine ne olduğunu ve o adamın kim olduğunu soruyordu. Ama Teresa konuşamayacak durumdaydı, şoktaydı. Bir ara parmaklarını emerken garip, inler gibi bir ses çıkardı ve üşüyormuş gibi titredi küçük kız.

Benning Yolu çok geçmeden kırmızı mavi yanıp sönen ışıklarla aydınlandı. Rhoda'nın cesedini alıp götürmeden önce bir sürü fotoğrafını çektiler. Genç kadının evi Şerif Coley'nin yardımcıları tarafından çevrilmişti. Şerif de oradaydı. Silahı hâlâ elinde olan Bay Decee önce bir detektife, sonra da şerife ifade verdi.

Gece yarısından sonra saat ikide şerif yardımcılarından biri gelip, kasabada bir doktorun çocukları görüp muayene etmek istediğini söyledi. Çocuklar bir polis arabasıyla götürüldüler, arka koltukta Michael, Bay Deece'in koluna yapıştı, Teresa da Bayan Deece'in kucağına oturdu. Hastanede çocuklara hafif bir yatıştırıcı ilaç verdiler ve onları bir odaya yatırdılar, hemşireler onlara süt ve kurabiye

getirdi ve küçük çocuklar sonunda uykuya daldılar. Ertesi gün Missouri'den gelen bir teyzeleri çocukları alıp götürdü.

TELEFONUM GECE YARISINA birkaç saniye kala çaldı. Arayan kişi gazetenin fotoğrafçısı Wiley Meek'ti. Hikâyeyi polis telsizinden yakalamıştı ve şu anda cezaevinin önünde zanlıyı bekliyordu. Büyük heyecan içindeydi, her tarafta polis kaynadığını söylüyordu. Acele etmeliydim, büyük bir hikâyeydi bu.

O sıralarda Hocutt Evi diye bilinen harap ama hâlâ muhteşem, Viktorya tarzı büyük bir köşkün yanındaki eski bir garajın üstünde yaşıyordum. Malikanede üç kız bir de erkek kardeş olmak üzere yaşlı Hocutt'lar yaşıyordu ve sırayla hepsi ev sahibim olurdu. Yaklaşık iki dönümlük arazi üzerindeki bu eski malikane Clanton meydanına birkaç blok mesafedeydi ve yüz yıl kadar önce aile parasıyla inşa edilmişti. Bahçede ağaçlar, fazla büyümüş çiçeklerle dolu tarhlar, yabani otlar ve avlanacak kadar da hayvan vardı. Tavşanlar, sincaplar, kokarcalar, tilkiler, binlerce kuş, hepsinin zehirli olduğu söylenen bir sürü yılan, bir düzine kadar da kediyle doluydu bakımsız arazi. Fakat hiç köpek yoktu bahçede. Hocutt'lar köpeklerden nefret ederlerdi. Her kedinin bir adı, kira kontratımda da kedilere karşı saygılı olmam gerektiğine dair bir madde vardı.

Ben de kedilere karşı saygılıydım. Dört odalı daire geniş ve temizdi, aylık kirası da 50 dolar gibi komik bir rakamdı. Bu kirayla kedilerine saygı göstermemi istiyorlarsa ben de saygılı olurdum elbet.

Hockutt'ların babaları Miles Hocutt ilginç bir adamdı, Claninn'da onlarca yıl doktorluk yapmıştı. Anneleri bir doğumda ölmüş, baba Hockutt karısının ölümünden sonra çocuklarına daha da bağlanmıştı. Çocuklarını dış dünyaya karşı korumak için Ford ilçesinde şimdiye kadar söylenmiş yalanların en büyüğünü söylemişti doktor. Çocuklarına, ailede delilik olduğunu, korkunç, deli bir kuşak yetiştirmemek için de evlenmemeleri gerektiğini söylemişti. Çocuklar babalarını çok sever, inanırlardı ona ve büyük olasılıkla bazı dengesizlikler de göstermişlerdi. Asla evlenmediler. Max Hockutt daireyi bana kiraladı-

ğında seksen bir yaşındaydı. Wilma ve Gilma adındaki ikiz kız kardeşler yetmiş yedi, en küçük kız kardeş Melberta ise yetmiş üç yaşındaydı ve tam bir akıl hastasıydı.

Gece yarısı ahşap merdivenden inerken beni mutfak penceresinden gözetleyen sanırım Gilma'ydı. Son basamağın dibinde bir kedi uyuyordu ama ben saygılı bir hareketle onun üstünden atladım. Oysa o anda onu tekmeleyip sokağa atmayı isterdim doğrusu.

Garajda iki araba vardı, biri, içine kediler girmesin diye üstü kapalı duran benim Spitfire'ım, diğeri ise parlak siyah renkli uzun bir Mercedes'ti, kapılarında kırmızı beyaz renklerle yapılmış kasap bıçağı resimleri vardı. Bıçakların altına yeşil boyayla telefon numaraları yazılmıştı. Birisi bir gün Bay Max Hocutt'a, eğer yeni bir araba alıp onu iş için kullanır ve kapılarına logo koyarsa arabanın parasını çıkaracağını söylemiş. Adam da bir Mercedes satın almış ve bıçak bileyicisi olmuştu. Aletlerinin arabanın bagajında olduğunu söylerdi.

Mercedes on yıllıktı ve sekiz bin milden az kullanılmıştı. Babaları onlara kadınların araba kullanmasının günah olduğunu söylediği için, şoförlüğü hep Max yapardı.

Arabamı taşlı araba yolundan aşağıya doğru yavaşça gazladım ve perdenin arkasından bakan Gilma'ya el salladım. Yaşlı kadın hemen geri çekildi ve kayboldu pencereden. Cezaevi altı blok ilerdeydi. Yarım saat kadar uyumuştum.

Ben oraya vardığımda Danny Padgitt'in parmak izleri alınmıştı. Şerifin ofisi cezaevinin önündeydi, şerif yardımcıları ve yedekler, gönüllü itfaiyeciler, üniforması olan ve polis telsizini dinleyebilen herkes orada toplanmıştı. Wilev Meek beni kaldırımda karşıladı.

Büyük bir heyecan içinde, "Danny Padgitt tutuklandı!" dedi.

Ben bir an durdum ve düşünmeye çalıştım. "Kim dedin?"

"Danny Padgitt, şu adadakilerden."

Ford ilçesine üç ay önce gelmiş ve henüz hiçbir Padgitt'le karşılaşmamıştım. Onlar her zamanki gibi, ortada pek görünmüyorlardı. Fakat onlar hakkında çok şey duymuştum ve bundan böyle de duya-

caktım galiba. Padgitt hikâyeleri Ford ilçesinin bilinen eğlencelerindendi.

Wiley, "Onu arabadan indirirlerken çok iyi pozlar çektim," diye devam etti, "Adamın üstü başı kan içindeydi. Harika resimler çektim! Kız ölmüş!"

"Hangi kız?"

"Öldürdüğü kız işte. Ona önce tecavüz etmiş, yani öyle diyorlar."

Sansasyonel hikâyeyi anlamaya başlarken, kendi kendime, Danny Padgitt, diye mırıldandım. Manşeti hayal edebiliyordum, hiç kuşkusuz Times'ın şimdiye kadar kullandığı en büyük puntolarla yazılacaktı bu haber. Zavallı Yamalı böyle sarsıcı haberleri görememişti. Zavallı Yamalı iflas etmişti. Benimse başka planlarım vardı.

İnsanların arasından sıyrılıp içeri girdik ve Şerif Coley'i aradık, gazetede çalıştığım kısa süre içinde şerifle iki kez karşılaşmış, onun nazik ve sıcak davranışlarından etkilenmiştim. Bana bayım diye hitap etmişti, herkese efendim ve hanımefendi diye hitap eder, hep gülümserdi. 1943'teki katliamdan beri şeriflik yapıyordu, yani yetmişli yaşlarda olmalıydı. Şerif uzun boylu, zayıftı, yani güneyli pek çok şerif gibi göbekli değildi. Görünüşte çok nazik bir adamdı şerif, onunla iki kez karşılaştım ama her ikisinde de böyle nazik bir adamın nasıl olup da bu kadar namussuz olabildiğini merak ettim. Şerif yanında bir yardımcısıyla birlikte arkadaki bir odadan çıktı, ben de hemen iddiacı tavrımla ona doğru koştum.

Ciddi bir sesle, "Şerif, birkaç sorum var," dedim. Etrafta başka gazeteci yoktu. Şerifin adamları -gerçek yardımcıları, yarım gün çalışanlar ve üniformaları evlerinde dikilen salaklar- sustular ve dudak bükerek, küçümser gibi bana baktılar. Ben onların gözünde gazetelerini ele geçirmiş zengin ve yeni gelen çocuktum hâlâ. Bir yabancıydım ve bu gibi zamanlarda ortaya atılıp sorular sormaya hiç hakkım yoktu.

Şerif Coley, sanki bu tür karşılaşmalar gece yarıları hep olurmuş gibi yine gülümsedi. "Evet efendim, Bay Traynor." İnsanı rahatlatan

olgun, yumuşak bir sesle, ağır ağır konuşuyordu. Böyle bir adam yalan söyleyemezdi, değil mi?

"Bu cinayet hakkında bana ne söyleyebilirsiniz acaba Şerif?"

Şerif kollarını göğsünde kavuşturdu ve polisçe bir şeyler söyledi. "Beyaz, kadın, yaşı otuz bir, Benning Yolu üzerindeki evinde tecavüze uğramış. Tecavüz edildikten sonra bıçaklanarak öldürülmüş. Yakınlarıyla konuşmadan adını veremem sana."

"Peki, bir tutuklama yaptınız mı?"

"Evet efendim, ama şu anda ayrıntılı bilgi yok. Araştırma durumundayız, Hepsi bu kadar Bay Treynor."

"Duyumlarımıza göre Danny Padgitt'i tutuklamışsınız."

"Söylentilere göre hareket etmem Bay Traynor. Benim mesleğimde olmaz bu. Seninkinde de olmaz elbet."

Wiley ile birlikte hastaneye gittim, bir saat kadar etrafta dolaşıp araştırma yaptık, haber yapabileceğimiz bir şey bulamadık, sonra da Benning Yolu'ndaki olay yerine gittik. Polisler evi sarmıştı, birkaç meraklı komşu posta kutusunun yakınında, sarı polis kordonunun arkasında sessizce duruyordu. Onların yanına gidip dikkatle kulak kabarttık ama hemen hiçbir şey duyamadık, insanlar konuşamayacak kadar sersemlemiş gibiydiler. Birkaç dakika aptallar gibi eve baktıktan sonra oradan ayrıldık.

Wiley'nin yarım gün şerif yardımcılığı yapan bir yeğeni vardı, ön verandanın ve Rhoda'nın son nefesini verdiği hamağın incelenmekte olduğu Deece'lerin evinde bulduk onu. Bay Deece'in mersinlerinin arkasında bir köşeye çektik yeğeni ve bize her şeyi anlattı. Sanki Ford ilçesinde ayrıntılar gizli kalacakmış gibi, elbette tüm söyledikleri kayıt dışıydı.

CLANTON MEYDANI YAKININDA üç küçük kafe vardı, bunlardan ikisi beyazlar, biri de siyahlar içindi. Wiley, bunlardan birine erkenden gidip etrafı dinlememizi tavsiye etti.

Ben kahvaltı etmem ve kahvaltı saatlerinde genellikle uyanık olmam. Gece yarısına kadar çalışmaktan kaçınmam ama sabahleyin güneş iyice yükselinceye kadar uyumayı yeğlerim. Çok geçmeden, küçük bir kasaba gazetesi sahibi olmanın avantajlarından birinin, geç saatlere kadar çalışmak ve yine geç saatlere kadar uyuyabilmek olduğunu anladım. Vaktinde yetiştirilmek koşuluyla, haberler her zaman yazılabilirdi. Yamalı, sabahları önce cenaze evine gider, gazeteye ancak öğleye doğru gelirdi. Onun çalışma saatleri hoşuma giderdi.

Hocutt garajı üstündeki daireme yerleştiğimin ikinci günü sabahı, Gilma saat dokuz buçukta gelip kapıma vurdu. Hem de birkaç kez ve hızla vurdu. Sonunda iç çamaşırımla küçük mutfaktan geçtim ve onun, gözlerini kısarak panjurun arasından baktığını gördüm. Kadın bana neredeyse polisi aramayı düşündüğünü söyledi. Diğer Hocutt'lar da aşağıda, garajda dolaşıyor, arabama bakıyorlardı, sanki bir suç işlenmiş gibi bir halleri vardı.

Kadın bana ne yaptığımı sordu. Ben de ona, kapıma vuruluncaya kadar uyumakta olduğumu söyledim. O bana, bir çarşamba sabahı saat dokuz buçukta neden hâlâ uykuda olduğumu sordu. Gözlerimi ovuşturdum ve uygun bir cevap aradım. Birden yetmiş yedi yaşında bir bakirenin karşısında yarı çıplak bir halde durduğumu fark ettim. Kadın bacaklarıma bakıp duruyordu.

Yaşlı kadın bana sabahın beşinde uyandıklarını ve kalktıklarını söyledi. Clanton'da hiç kimse sabahın dokuz buçuğuna kadar uyumazdı. Sarhoş muydum yoksa? Sadece beni merak etmişlerdi, hepsi buydu işte. Kapıyı kaparken sarhoş olmadığımı, hâlâ uykum olduğunu, ilgilerine teşekkür ettiğimi, ama genellikle dokuzdan sonra uyandığımı söyledim ona.

Sabahın geç saatlerinde kahve içmek, bir kez de öğle yemeği yemek için birkaç kez Tea Shoppe'a gitmiştim. Bir gazete sahibi olarak makul saatlerde etrafta görünmem iyi olur diye düşünüyordum. Gelecek yıllar boyunca Ford ilçesi halkı, görülecek yerleri ve orada olanlar hakkında haberler yazacağımın farkındaydım.

Wiley kafelerin erkenden kalabalıklaştığını söylemişti. "Futbol maçları ve araba kazalarından sonra hep kalabalık olur kafeler," dedi.

"Ya cinayetlerden sonra?" diye sordum.

"Uzun zamandır cinayet işlenmedi burada."

Wiley haklıydı, sabahın altısını biraz geçe gittiğimiz halde kafe neredeyse dolmuştu. Wiley içerdekilerin bazılarına merhaba dedi, bazılarıyla tokalaştı, bazılarına da şakayla karışık küfürler etti. Ford ilçesindendi o ve herkesi tanıyordu. Ben de başımı salladım, gülümsedim ama garip bakışlarla karşılaştım. Bana alışmaları yıllar alacaktı, insanlar dost görünseler de yabancılara karşı ihtiyatlıydılar.

Tezgâhta iki boş tabure bulduk ve ben kendime kahve söyledim. Başka bir şey istemiyordum. Garson kadın hoşlanmadı bundan. Ama bir katırı boğacak kadar kolesterol içeren az pişmiş omlet, kır jambonu, çörek, mısır gevreği ve kızarmış ekmek isteyen Wiley'ye gülümsedi.

Kafede sadece tecavüz ve cinayet konusu konuşuluyordu, başka konu yoktu. Hava koşullarının bile tartışma yarattığı bir yerde korkunç bir cinayetin neler yapabileceğini siz düşünün artık. Padgitt'ler yüz yıldır ülkeyi kasıp kavuruyorlardı; hepsini yakalayıp hapse atmanın zamanı gelmişti. Gerekiyorsa ada Ulusal Muhafızlar gücüyle ele geçirilebilirdi. Mackey Don da gitmeliydi, adam yıllardır onlardan rüşvet alıyordu. Serserileri serbest bırakırsan kendilerini yasaların üstünde sayarlardı. Şimdi bir de cinayet işlenmişti işte.

Rhoda hakkında pek bir şey söylenmiyordu, çünkü kadını tanıyan pek yoktu. Birisi onun eyalet sınırındaki kulüplerde göründüğünden söz etti. Biri de kadının kasabadaki bir avukatla yattığını söyledi. Avukatın adını bilmiyordu. Sadece bir söylentiydi bu.

Tea Shoppe'da söylentiden geçilmiyordu. Birkaç geveze sırayla konuşuyordu ve adamların gerçek konusunda konuşurken ne kadar pervasız olduklarını görüp şaşırdım. Ne yazık ki duyduğumuz tüm bu harika dedikoduları haber yapamaz, gazeteye koyamazdım.

5

YİNE DE EPEY HABER YAZDIK. Manşette Rhoda Kasselaw'ın tecavüze uğrayıp öldürüldüğünü ve Danny Padgitt'in bu nedenle tutuklandığını verdik. Manşet, mahkemenin bulunduğu meydan çevresinde herhangi bir kaldırımdan ve yirmi metre mesafeden okunabilirdi.

Manşetin altında, biri Rhoda'nın lise son sınıf öğrencisiyken, diğeri de Danny Padgitt'in kelepçeli haliyle çekilmiş iki resim vardı. Wiley onu iyi yakalamıştı doğrusu. Çok iyi bir fotoğraftı ve Padgitt küçümser gibi bakıyordu kameraya. Adamın alnında araba kazasından kalan kan, gömleğinde ise cinayetin kanı vardı. Danny Padgitt resimde berbat, alçak, küstah, sarhoş ve mutlak suçlu görünüyordu ve ben, bu resmin büyük heyecan yaratacağından emindim. Wiley bu resmi basmasak daha iyi olur dedi ama ben yirmi üç yaşında ve sınırlama tanımayacak kadar gençtim. Okuyucularımın çirkin gerçeği görüp bilmelerini istiyordum. Ben gazete satmak isliyordum.

Rhoda'nın resmi Missouri'deki kız kardeşinden alınmıştı. Ona ilk kez telefon açtığımda kadın benimle konuşmak istemedi ve telefonu hemen kapadı. İkinci telefonumda biraz yumuşadı, bir doktorun çocukları gördüğünü, cenaze töreninin salı öğleden sonra Springfield yakınlarında küçük bir kasabada yapılacağını ve aileyle kalsa, Mississippi'nin cehennemde yanması gerektiğini söyledi.

Ona kendisini anladığımı, Syracuse'lü iyi insanlardan biri olduğumu söyledim. Kadın sonunda resmi bana göndermeye razı oldu.

İsmi verilmeyen birkaç kaynak kullanarak, cumartesi gecesi Benning Yolu'nda olan biteni ayrıntısıyla yazdım. Bir gerçek konu-

sunda emin olduğumda sonuna kadar giderdim. Ama kuşkulu olduğum zamanlarda olaylara yorum katar, olayın bana göre nasıl olduğunu yazardım. Baggy Suggs yeterince ayık kalır ve yazıları okuyup düzelterek editörlük görevini yerine getirirdi. Büyük olasılıkla bizi mahkemeye çıkmaktan ya da vurulmaktan korurdu.

İkinci sayfada cinayet mahallinin bir planı ve Rhoda'nın evinin resmi vardı, resim cinayet sabahı çekilmişti ve polis arabalarıyla sarı polis kordonu görünüyordu. Michael ile Teresa'nın ön bahçeye atılmış bisikletleriyle oyuncakları da görülüyordu resimde. Aslında bu resim, istediğim ama ele geçiremediğim ceset resminden daha da ürkütücüydü. Resim, orada çocukların olduğunu ve bu çocukların, kasaba halkının bile inanmakta güçlük çektiği bir cinayet olayını yaşadığını gösteriyordu.

Çocuklar olayın ne kadarını görmüştü acaba? İnsanı yakan soru buydu.

Bu soruya Times'da yanıt vermedim ama mümkün olduğunca yaklaştım ona. Evi ve içini tarif ettim. Adını vermediğim bir kaynaktan, çocuk yatak odasının anneninkinden yaklaşık on metre mesafede olduğunu öğrenmiştim. Çocuklar Rhoda'dan önce kaçmıştı evden, komşuya gittiklerinde şoktaydılar, Clanton'da bir doktor muayene etmişti onları ve şimdi de Missouri'de tedavi görüyorlardı. Çok şey görmüştü onlar.

Acaba mahkemede tanıklık eder miydi çocuklar? Baggy bunun olanaksız olduğunu söyledi, çok küçüktü onlar. Ama ben yazıda bu soruyu yine de sordum, okuyuculara üzerinde düşünecek ve tartışacak yeni bir konu veriyordum. Çocukların mahkemeye gitmesi olasılığından söz ettikten sonra, uzmanların bunun olanaksız olduğunu belirttiğini yazdım. Baggy de bir "uzman" olarak düşünüldüğü için hoşlandı bundan.

Rhoda'nın ölüm haberini ve ilanını mümkün olduğunca uzun tuttum, zaten Times'ın her zaman yaptığı şeydi bu, hiç de olağandışı sayılmazdı.

Sah gecesi saat 10'a gelirken baskıya girdik ve gazete çarşamba sabahı saat 7'de Clanton meydanı çevresindeki bayilerde satılmaya

başladı, iflas zamanında gazetenin tirajı bin iki yüzün altına düşmüştü, ama benim korkusuz liderliğim altında bir ay sonra iki bin beş yüzü buldu. Hedefim tirajı beş bine çıkarmaktı.

Rhoda Kassellaw cinayeti nedeniyle tirajı sekiz bine çıkardık ve gazeteyi, meydan çevresindeki kalelerin kapılarına, mahkeme binasının koridorlarına, ilçe memurlarının masalarına, bankaların bekleme salonlarına kadar her yere dağıttık. Bir kerelik özel bir promosyon çalışması olarak, potansiyel gazete abonelerine postayla üç bin bedava gazete gönderdik.

Willey'e göre sekiz yıldır işlenen ilk cinayetti bu. Bir Padgitt'ti katil! Heyecan dolu, muhteşem bir hikâyeydi bu ve benim altın fırsatımdı. İnsanları şoke edecek, heyecan yaratacak, kan lekelerini ortaya serecek hikâyeler istiyordum. Elbette bu sorumsuz, sansasyonel gazetecilikti, ama umurumda mıydı?

Yanıtın bu kadar çabuk ve berbat bir şekilde geleceğini hiç düşünmemiştim.

PERŞEMBE SABAHI SABAH DOKUZDA, Ford ilçesi Mahkeme binası'nın ikinci katındaki büyük duruşma salonu iyice dolmuştu. Yargıç, Tyler İlçesinden gezici mahkeme yargıcı olan Saygıdeğer Hıvd Loopus'tu ve yılda sekiz kez Clanton'a gelip adalet dağıtırdı. Duruşmaları demir yumrukla yöneten çok ünlü, yaşlı bir yargıçtı Loopus ve çalışma yaşamının büyük kısmını mahkeme binasında geçirip dedikoduları dinleyen ya da yaratan Baggy'ye göre, Padgitt'lerden rüşvet almadan bugünlere gelmiş dürüst bir insandı. Yargıç Loopus, belki de başka bir ilçeden geldiği için, suçluların uzun süreli cezalar alması, tercihan da ağır işlerde çalıştırılmaları gerektiğine inanıyordu, ama artık bu tür hükümler veremiyordu. Cinayetten sonraki pazartesi günü Padgitt'lerin avukatları Danny'yi cezaevinden çıkarmak için uğraşıp durdular. Yargıç Loopus o gün başka bir ilçedeki bir davaya bakıyordu -bölgede altı ilçe vardı- ve hızlı bir kefalet davasına bakmayı reddetti. Yargıç, davaya perşembe sabahı saat dokuzda bakacağını söyledi. Böylece kasaba halkına da düşünmek ve dedikodu yapmak için birkaç gün verdi.

Bir basın mensubu ve gazete sahibi olarak, duruşma salonuna erkenden gidip iyi bir yere oturmam gerektiğini düşündüm, bunun görevim olduğunu hissediyordum. Evet, biraz kendini beğenen biriydim belki. Diğer izleyiciler oraya meraklanarak gelmişti. Ama benim yapılacak bir görevim vardı. Salon dolmaya başladığında ben Baggy ile birlikte ikinci sırada oturuyordum.

Danny Padgitt'in esas avukatı Lucien Wilbanks adında biriydi ve çok geçmeden nefret edecektim ondan. Bir zamanların avukatlar, bankacılar ve benzerlerinden oluşan seçkin bir ailesinden arta kalmış bir adamdı. Wilbanks ailesi Clanton'u güzel bir yer yapmak için uzun süre çok çalışmıştı, ama daha sonra Lucien gelmiş ve aile adını mahvetmişti. Adam kendini radikal bir avukat olarak görüyordu, 1970'li yıllarda bu bölgede çok az görülen bir şeydi bu. Lucien sakallıydı, bir denizci gibi küfreder, çok içer ve müvekkil olarak canileri, kadın ve çocuklara tecavüz eden ahlaksızları seçerdi. Ford ilçesinde NAACP'-nin(*) tek beyaz üyesiydi ki sadece bu bile orada vurulmasına yeterdi. Ama onun umurunda değildi bu.

Lucien Wilbanks insanı yıpratan, korkusuz, çok aşağılık bir adamdı, duruşma salonunda herkesin yerleşip oturmasını bekledi ve Yargıç Loopus'un salona girmesinden biraz önce ağır adımlarla bana doğru geldi. Küfretmeye başlarken elindeki en son Times bakısını da havaya kaldırıp salladı. Yüksek sesle, "Seni küçük orospu çocuğu!" deyince salondaki tüm izleyiciler aniden sustu. "Sen kim olduğunu sanıyorsun?"

Ona hemen cevap veremeyecek kadar utanmıştım. Baggy'nin çekindiğini hissettim. Duruşma salonunda herkes bana bakıyordu ve bir şey söylemem gerektiğini biliyordum. Kendimi mümkün olduğunca toparlayıp, "Ben sadece gerçekleri söylüyorum," demeyi başardım.

Adam, "Sansasyon gazeteciliği bu!" diye bağırdı. "Heyecan yaratıcı çöplük gazeteciliği!" Gazeteyi burnuma birkaç santim mesafede sallıyordu.

(*) NAACP: National Association of Colored People (Esmer Tenliler Ulusal Birliği) (ç.n.)

Gerçekten akıllı biri gibi, "Teşekkür ederim," dedim. Salonda en azından beş şerif yardımcısı vardı ama hiçbiri ona müdahale etmeyi düşünmüyordu.

Adam öfkeden parlayan gözlerle yüzüme bakıp, "Yarın hakkında dava açacağız!" dedi. "Bir milyon dolarlık tazminat davası açacağız!

"Benim de avukatlarım var," dedim ama birden Caudle ailesi gibi iflasa gidebileceğimi düşünerek korktum. Lucien gazeteyi kucağıma attı, sonra dönüp masasına gitti. Nihayet rahat bir nefes aldım, kalbim kötü çarpıyordu. Yanaklarımın korku ve sıkıntıyla kızardığını hissedebiliyordum.

Yine de salakça sırıtmayı başardım. Salondaki izleyicilere, onların gazetesinin sahibi ve editörü olarak korktuğumu gösteremezdim.

Ama bir milyon dolarlık tazminat davası! Aklıma hemen Memphis'teki büyükannem geldi. Bunu ona anlatmam hiç de kolay olmayacaktı.

Kürsünün arkasında bir kargaşa oldu ve mübaşir bir kapıyı açarak, "Herkes kalksın," diye seslendi. Yargıç Loopus soluk siyah cüppesinin eteğini sallayarak içeri girdi ve koltuğuna oturdu. Bir süre salondaki kalabalığa baktıktan sonra, "Günaydın. Bir kefalet davası için epeyce kalabalık bir izleyici kitlesi toplanmış," dedi. Bu tür olağan davalarda genel olarak sadece zanlı, avukatı, belki bir de annesi bulunurdu. Ama bu dava için yaklaşık üç yüz kişi toplanmıştı salonda.

Sadece bir kefalet davası değildi bu. Bir tecavüz/cinayet davasının ilk raunduydu ve Clanton'da pek az insan böyle bir şeyi kaçırmak isterdi. Bu davayı izlemek için gelmek isteyip de gelemeyen pek çok insan olduğunun farkındaydım, onlar neler olup bittiğini Times'ı okuyarak öğreneceklerdi ve ben de onlara ayrıntıları vermeye kararlıydım.

Lucien VVilbanks'a ne zaman baksam aklıma milyon dolarlık tazminat davası geliyordu. Benim gazetem aleyhine gerçekten dava açmayacaktı herhalde bu adam, değil mi? Ne için dava açabilirdi ki? Ortada bir iftira, bir lekeleme durumu yoktu.

Yargıç Loopus başka bir mübaşire başını salladı, yandaki bir kapı açıldı ve Danny Padgitt, elleri arkadan kelepçelenmiş olarak içeri getirildi. Ütülü beyaz bir gömlek, haki pantolon giymişti, ayaklarında mokasenler vardı. Sakal tıraşı olmuştu ve yüzünde yara bere izi görülmüyordu. Benden bir yaş büyük, yirmi dört yaşındaydı ama çok daha genç görünüyordu. Tertemiz ve yakışıklı bir gençti, onun bir üniversite öğrencisi olabileceğini düşündüm. Caka satarak ağır adımlarla yürüdü ve kelepçelerini çıkaran mübaşire bakarak onu küçümser gibi gülümsedi. Salondaki kalabalığa baktı ve sanki üzerine çevrili gözlerden zevk alıyormuş gibi yine gülümsedi. Ailesindeki büyük paraların onu bu beladan kurtaracağına inanmış bir hali vardı.

Onun hemen arkasında, parmaklığın gerisinde ve ilk sırada, annesiyle babası ve diğer Padgitt'ler oturuyordu. Ünlü Clovis Padgitt'in torunu ve Danny'nin babası olan Gill üniversite mezunuydu ve adamın en büyük kara para aklayıcısı olduğu söyleniyordu. Zanlının annesi güzel giyinmişti, çekici bir kadındı, böyle bir kadının bir Padgitt'le evlenip ömrünü adada geçirmek istemesini anlayamadım.

Baggy, "Bu kadını daha önce hiç görmedim," diye fısıldadı. "Gill'i sık görür müydün peki?" diye sordum.

"Yirmi yılda belki iki kez görmüşümdür,"

İlçe savcısı, gerektiğinde görev alan Ricky Childers adında bir hukukçuydu. Yargıç Loopus ona bakarak, "Bay Childers, sanırım savcılık kefalete karşı," diye konuştu.

Childers ayağa kalkıp, "Evet efendim, öyle," diye cevap verdi.

"Peki, nedeni ne?"

"Suçların korkunç olması Sayın Yargıç. Kurbanın yatağında ve çocuklarının gözü önünde dehşet verici bir tecavüz. Sonra da iki bıçak darbesinin neden olduğu bir cinayet. Zanlı Bay Padgitt'in kaçma girişimi." Childers'ın sözleri sessiz duruşma salonunda yankılandı. "Eğer Bay Padgitt cezaevinden salıverilirse onu bir daha asla göremeyiz."

Lucien Wilbanks yerinden kalkıp itiraz etmek için sabırsızlanıyor-

du. Savcının sözleri biter bitmez hemen ayağa fırladı. "İtiraz ediyoruz Sayın Yargıç. Müvekkilimin hiçbir sabıkası yok, daha önce hiç tutuklanmadı."

Yargıç Loopus sakin bir ifadeyle okuma gözlüğünün üstünden ona bakarak, "Bay Wilbanks," dedi. "Umarım mahkemeye bu ilk ve son müdahaleniz olur. Şimdi yerinize oturun lütfen, Mahkeme sizi dinlemek istediğinde haber verecektir size." Yargıcın sesi sert, hatta acıydı, bu ikilinin bu duruşma salonunda kaç kez karşılaşmış olduğunu merak ettim.

Ama Lucien Wilbanks hiçbir şeyden çekinmiyor, utanmıyordu, sığır derisi kadar kalın bir derisi vardı.

Savcı Childers tekrar konuşmaya başladı ve eski bir olayı anlattı. On bir yıl önce, 1959'da, Gerald Padgitt adında biri Tupelo'da araba hırsızlığıyla suçlanmıştı. Padgitt Adası'na giderek ona mahkeme celbi verecek iki şerif yardımcısı bulmak bir yıl aldı, adamlar ölmediler ama başarılı da olamadılar. Gerald Padgitt ya bölgeden kaçmıştı ya da adanın ıssız bir yerinde gizleniyordu. Childers, "Adam nereye gittiyse, ortadan kayboldu, bir daha da asla bulunamadı ve tutuklanamadı," dedi.

Baggy'ye, "Bu Gerald Padgitt'in adını duydun mu hiç?" diye fısıldadım.

"Hayır."

"Eğer bu zanlıyı kefaletle serbest bırakırsanız bir daha asla göremezsiniz Sayın Yargıç. Bu iş bu kadar basit." Childers sustu ve yerine oturdu.

Yargıç, "Bay Wilbanks." dedi.

Lucien ayağa kalktı, elini savcıya doğru hafifçe salladı ve yumuşak bir sesle, "Sayın Savcı'nın her zamanki gibi kafası karışmış," dedi. "Gerald Padgitt onun söylediği gibi bu suçlarla suçlanmadı, zaten benim müvekkilim o değil, ayrıca ona ne olduğu da umurumda değil."

Loopus, "Konuşmanıza dikkat edin," dedi,

"Burada davası görülen kişi o değil. Bu dava, hiçbir sabıkası olmayan bir genç adamın, Danny Padgitt'in davası."

Loopus, "Müvekkilinizin bu ilçede sahip olduğu mülkü var mı?" diye sordu.

"Hayır, yok. O sadece yirmi dört yaşında."

"Bu konuyu açıklığa kavuşturalım Bay Wilbanks. Zanlının ailesinin büyük arazilere sahip olduğunu biliyorum. Kefalete ancak, hepsinden onun dava için mahkemeye çıkacağına dair garanti alırsam onay verebilirim."

Lucien, "Ama bu insafsızlık," diye homurdandı.

"Suçlandığı suçlar da öyle."

Lucien elindeki not defterini masaya attı. "Aileye danışmak için bana bir iki dakika izin verin."

Padgitt'ler arasında bir karmaşa yaşandı. Savunma masasının arkasında Wilbanks'la bir süre konuştular, ama daha işin başında itirazlar geldi. Bu çok zengin ahlaksızların başlarını iki yana sallamalarını ve birbirlerine kızmalarını görmek çok komikti. Para söz konusu olduğunda aile içi kavgalar hemen başlar ve sert olur, oradaki Padgitt'ler de ne yapılması gerektiği konusunda hepsi farklı fikirlere sahip gibi görünüyorlardı, insan onların yasadışı kazançları paylaşırken neler yaptığını merak ediyordu doğrusu.

Lucien onlar arasında bir anlaşma sağlanmadığını görünce sorun çıkmaması için yargıca döndü ve, "Bu mümkün değil, Sayın Yargıç," dedi. "Padgitt topraklarının en azından kırk sahibi var, çoğu da şu anda burada, mahkemenizde bulunmuyor. Mahkemenin talebi tamamen keyfi ve aynı zamanda sıkıntı yaratıcı bir talep."

Loopus, karşısındaki insanlara rahatsızlık vermiş olmaktan mutlu gibiydi, "Bu konuyu çözümlemeniz için size birkaç gün izin vereceğim," dedi.

"Hayır efendim. Haksızlık bu. Benim müvekkilim de diğer zanlılar gibi mantıklı bir kefaletle serbest bırakılmayı hak ediyor."

"O halde ilk duruşmaya kadar kefalet talebi reddedilmiştir."

"Biz ilk duruşmadan feragat ediyoruz."

Loopus, "Nasıl isterseniz," dedi ve not aldı.

"Ve biz bu davanın en kısa zamanda soruşturma heyetine verilmesini talep ediyoruz."

"Zamanı gelince Bay Wilbanks, tüm diğer davalar gibi, zamanı gelince."

"Çünkü biz en kısa zamanda mahkeme yerinin değiştirilmesini isteyeceğiz." Lucien bunu, sanki önemli bir bildiri gerekiyormuş gibi cesaretle söylemişti.

Loopus, "Bunun için biraz erken değil mi?" dedi.

"Müvekkilimin bu ilçede dürüstçe bir yargılama görmesi mümkün değil." Wilbanks bunları söylerken duruşma salonundaki kalabalığa bakıyor, yargıcı adeta umursamaz görünüyordu, yargıç da orada neler olduğunu merak eder gibiydi.

"Müvekkilim daha kendini savunmaya başlamadan onu suçlama, yargılama ve cezalandırma girişimleri var, sanırım Mahkemeniz bunu engellemeli ve söylentileri susturan, engelleyen bir mahkeme emri çıkarmalı."

Aslında burada susturulması gereken tek kişi Lucien Wilbanks'dı.

Loopus, "Bunları söylerken ne demek istiyorsunuz siz Bay Wilbanks?" diye sordu.

" Kasaba gazetesini gördünüz mü Sayın Yargıç?"

"Son günlerde görmedim."

Tüm gözler bana döndü ve kalbim tekrar duracak gibi oldu.

Wilbanks öfkeli gözlerle bana bakarak, "ilk sayfa haberleri, zanlı fotoğraflar, adı verilmeyen haber kaynakları, masum bir adamı cezalandırmak için yeterince yarı-gerçekler ve imalar var burada." diye devam etti.

Baggy yine benden uzaklaşır gibi kıpırdandı ve kendimi yapayalnız hissettim.

Lucien sert adımlarla kürsüye yürüdü ve yargıcın önüne bir gazete koyarak, "Şuna bir göz atın," diye homurdandı. Yargıç okuma gözlüğünü düzeltti, Times'ı eline aldı ve geniş deri koltuğunda arkasına yaslandı. Sonra gazeteyi okumaya başladı, hiç acelesi yok gibiydi.

Çok yavaş okuyordu yargıç. Bir süre sonra kalp atışlarım yine hızlanmaya başladı. Ve gömlek yakamın ensemde terden ıslandığını hissettim. Loopus ilk sayfayı okudu, sonra yavaşça çevirdi. Duruşma salonunda çıt çıkmıyordu. Yargıç beni hemen şimdi, burada içeri atar mıydı acaba? Mübaşire başını sallayıp ellerimi kelepçeletir ve gönderir miydi beni? Ben bir avukat değildim. Biraz önce, hiç kuşkusuz birçok tazminat davası açmış olan bir avukat tarafından bir milyon dolarlık bir tazminat davasıyla tehdit edilmiştim. Şimdi de yargıç benim dehşet verici yazılarımı okuyor, izleyiciler de onun kararını bekliyordu.

Birçok kişi sert bakışlarla beni süzüyordu, onun için elimdeki not defterime bir şeyler karalamaya başladım, ama yazdığımı kendim de okuyamıyordum. Kendimden emin görünmek için elimden geleni yapıyordum. Ama o anda yapmak istediğim şey, duruşma salonundan fırlayıp dışarı kaçmak ve Memphis'e geri dönmekti.

Sonunda sayfa hışırtıları sona erdi ve Sayın Yargıç okumayı bitirdi. Yavaşça önündeki mikrofona doğru eğildi ve kariyerimi kurtaran şu sözleri söyledi: "Yazılanlar çok güzel. Hoş bir tarz. Belki biraz dehşet verici ama bu satırlarda anormal hiçbir şey göremedim ben."

Ben bunları duymamış gibi not almayı sürdürdüm. Ansızın patlak veren, hiç beklenmeyen can sıkıcı bir mücadelede Padgitt'leri ve Lucien VVilbanks'ı alt etmiştim. Baggy, "Kutlarım seni," diye fısıldadı.

Loopus gazeteyi katlayıp kürsüye bıraktı. Wilbanks bu arada birkaç dakika süreyle homurdanıp durdu, polislerden, savcılık ofisinden bilgi sızdırıldığını, soruşturma heyetinden de sızdırılacağını ve tüm bunların müvekkili aleyhine çalıştığını söyledi. Aslında Padgitt'lere

gösteriş yapıyordu o sırada. Kefalet talebi reddedilmişti, o da şimdi gayret gösterip onları etkilemeye çalışıyordu.

Ama Loopus ona hiç aldırmadı.

Çok geçmeden, Lucien'in tüm gayretinin rol yapmaktan başka bir şey olmadığını öğrenecektik. Davayı Ford ilçesinden başka bir yere götürmeye hiç niyeti yoktu.

6

TİMES'I SATIN ALDIĞIM ZAMAN eski tarihi binası da gazeteyle beraber geldi. Ama binanın değeri çok azdı. Bina Clanton meydanının güney tarafındaydı, birileri tarafından aceleyle ve duvarları bitişik olarak inşa edilmiş dört harap yapıdan biriydi, uzun ve dardı, üç katlıydı ve bodrum katından tüm çalışanlar korkar, uzak dururdu. Binanın ön tarafında, hepsinin de halıları eski ve lekeli, duvarlarının boyaları dökülen ve tavanlarına geçen yüzyıldan beri pipo dumanı kokusu sinmiş birkaç ofis vardı.

Arka tarafta, mümkün olduğunca geride baskı makinesi duruyordu. Her sah gecesi, basımcımız Hardy, tatlı sözlerle baskı makinesini çalıştırır ve ertesi günün gazetesini basmaya başlardı. Onun basım odasından her zaman keskin bir mürekkep kokusu yayılırdı.

Birinci kattaki odada, onlarca yıldır açılmamış tozlu ciltlerin altında bel vermiş kitap rafları duruyordu; bu ciltler eski tarih kitapları, Shakespeare ve İrlanda şiirleri, modası geçmiş İngiliz ansiklopedileriydi. Yamalı, bu ciltli kitapların, içeri giren herkesi etkileyeceğini düşünmüş olmalıydı.

Ön camın önünde duran ve birinin uzun zaman önce üzerine "TIMES" yazdığı kirli tozlu camdan dışarı bakan biri, Ford İlçesi Mahkeme Binası'nı ve onu koruyan nöbetçiyi, bronzdan Konfederasyon Askeri heykelini görebilirdi. Heykelin ayakları dibindeki plakada Büyük Savaş'ta ve çoğu Shiloh'da ölmüş altmış bir ilçe çocuğunun adları yazılıydı.

Nöbetçi heykeli, benim ikinci kattaki ofisimden de görünüyordu. Bu odada da Yamalı'nın kişisel kütüphanesi olan kitap rafları vardı ve

onlar da alt kattakiler kadar ihmal edilmişti. Onun kitaplarını ancak birkaç yıl sonra kaldırabilirdim o raflardan.

Ofis genişti, karışıktı, işe yaramayan el işi eşyalar, değersiz dosyalar ve Konfederasyon generallerinin sahte portreleriyle doluydu. Seviyordum o odayı. Yamalı giderken hiçbir şey almamıştı buradan ve birkaç ay geçtiği halde onun eşyalarını isteyen hiç kimse gelmedi. Her şey yerli yerinde kaldı, her zamanki gibi ihmal edildi, ben de hiçbir şeye dokunmadım ve zamanla odadaki her şey benim oldu. Yamalı'nın kişisel eşyalarını -mektuplarını, banka kâğıtlarını, posta kartlarını- birkaç kutuya doldurup koridorun sonundaki kullanılmayan odalardan birine bıraktım, orada tozlanmaya devam edecek ve zamanla çürüyeceklerdi.

Ofisimin ön tarafında öndeki verandaya açılan iki camlı kapı vardı ve verandada dört hasır koltuk duruyordu, dört kişi orada oturup meydanı seyredebilirdi. Aslında meydanda seyredilecek pek fazla şey yoktu ama özellikle bir kadeh bir şey içerek orada oturmak hoş olabilirdi.

Baggy bir içki için zaten hazırdı. Akşam yemeğinden sonra bir şişe burbon getirdi ve sallanan koltuklara oturduk. Kasabada hâlâ kefalet duruşması konuşuluyordu. İnsanların çoğu, bir süre sonra Lucien Wilbanks ile Mackey Don Coley'nin anlaşmasıyla Danny Padgitt'in dışarı çıkacağına inanıyordu. Sözler verilecek, paralar el değiştirecek, Şerif Coley zanlının mahkemeye çıkacağını kişisel olarak garanti edecekti. Fakat Yargıç Loopus'un başka planları vardı.

Baggy'nin karısı hemşireydi. Hastanede, acilde gece hemşiresi olarak çalışıyordu. Baggy ise gündüz çalışırdı, elbette kasabada tembelce dolaşıp haber toplamakla uğraşmasına çalışma denebilirse. O yüzden karı koca birbirlerini pek sık görmezlerdi, ama bu da iyi bir şeydi, çünkü her zaman kavga ederlerdi. Yetişkin çocukları evden kaçmış ve onları kavgalarıyla başbaşa bırakmışlardı. Baggy biraz içtikten sonra hemen karısı hakkında söylenmeye başlardı. Adam elli iki yaşındaydı ama en azından yetmiş yaşında gösteriyordu ve ben, onun bu kadar yaşlı görünmesinin ve karısıyla kavga etmesinin çok içmesinden kaynaklandığını düşünüyordum.

Baggy gururlanarak, "Kıçlarına tekmeyi attık," dedi. "Daha önce hiçbir gazete haberi böylesine temize çıkmamıştır. Hem de mahkeme salonunda."

"Engelleme ya da susturma emri nedir?" diye sordum. Bu konularda bilgisizdim ve bunu herkes bilirdi. Bilmediğim bir şeyi bilirmiş gibi görünmenin anlamı yoktu.

"Ben hiç görmedim. Ama duydum böyle bir şey olduğunu, galiba yargıçlar bunları avukat ya da davacıları susturmak için kullanıyorlar."

"Yani gazeteler için geçerli değil mi?"

"Hayır, asla. Wilbanks blöf yapıyordu sadece. Adam ACLU(*) üyesi, Ford ilçesindeki tek üye. İlk Yasa Islahı'nı biliyor. Bir mahkemenin bir gazeteye bir şeyi yazmamasını söylemesi olanaksızdır. Adam kötü bir gün yaşıyordu, müvekkilini hapisten kurtaramayacağını anladı ve şov yapmaya başladı. Tipik avukat oyunu. Bunu hukuk fakültesinde öğretirler zaten."

"Yani bizi mahkemeye vermeyecekler, öyle mi?"

"Hayır, olmaz öyle şey. Bak, aleyhimize dava açılması olanaksız. Biz kimseye hakaret etmedik, iftira atmadık. Evet, bazı gerçeklerle biraz oynadık ama küçük şeylerdi bunlar, zaten belki de doğruydu hepsi. İkincisi, Wilbanks bizi mahkemeye verecek olsaydı davayı burada Ford ilçesinde açması gerekirdi. Aynı mahkeme binası, aynı duruşma salonu ve aynı yargıç olacaktı. Saygıdeğer Yargıç Loopus bu sabah bizim gazetemizi okudu ve çok beğendi. Wilbanks daha dava açmadan davası düşmüş oldu. Harikaydı doğrusu.

Ben kendimi hiç de harika hissetmiyordum. Bir milyon dolarlık tazminat davası açıldığı takdirde bu kadar parayı nerden bulacağımı düşünüyordum. Ama bir süre sonra viskinin etkisiyle gevşeyip rahatladım. Perşembe gecesiydi ve Clanton'da dışarda olan insan sayısı çok azdı. Meydan civarındaki tüm dükkânlar ve ofisler kapanmıştı.

(*) ACLU: American Civil Liberties Union; çeşitli grupların hak ve özgürlükleriyle ilgilenen sivil toplum kuruluşu - (ç.n.)

Baggy her zamanki gibi çoktan gevşemişti. Margaret bana onun kahvaltıda bile viski içtiğini söylemişti. Baggy de Majör adlı tek bacaklı avukat da kahvelerine biraz viski koymaktan hoşlanırlardı.

Majör'ün meydanın karşı tarafındaki ofisinin balkonunda otururlar ve mahkeme binası hareketleninceye kadar içki, sigara içip yasalar ve politika konusunda konuşurlardı. Majör, İkinci Dünya Savaşı hikâyesine göre, bacağını Guadalcanal'da kaybetmişti. Avukatlığı ise sadece yaşlı insanların vasiyetnamelerini yazmaktan ibaretti. Onları kendisi yazardı daktiloda, sekretere bile ihtiyacı yoktu, O da ancak Baggy kadar çalışırdı ve genellikle ikisini yarı sızmış bir halde duruşma salonunda bir davayı izlerken görebilirdiniz.

Baggy sözcükleri ağzında geveleyerek, "Galiba Mackey Don çocuğu daireye koydu," dedi.

"Ne dairesi bu?" diye sordum.

"Sen hapishaneyi gördün mü?"

"Hayır."

"Hayvanlar bile durmaz orada. Hep soğuktur, havasızdır, suyu çok seyrek akar. Berbat bir yerdir. Yemekler korkunçtur. Ve bu dediğim yer beyazlar içindir. Siyahlar diğer uçta, hepsi bir hücrededir. Tuvalet olarak sadece yerdeki bir çukur vardır."

"Aman ben istemem."

"İlçenin yüz karasıdır orası, ama ne yazık ki buralarda hemen her yer böyledir. Her neyse, hapishanede klimalı, zemini halı kaplı, tek yatağı tertemiz ve renkli televizyonu olan bir hücre vardır, oraya giden yemekler de güzeldir. O hücreye daire denir ve Mackey Don özel mahkûmlarını oraya koyar."

Ben onun söylediklerini zihnime kaydediyordum. Baggy için bu, her zamanki gibi bir iş konusuydu. Ama kısa bir süre önce üniversitede gazetecilik okumuş olan benim için, yeni bir yolsuzluk ve pislik konusu çıkıyordu ortaya. "Yani sen şimdi Padgitt'in bu hücrede olduğunu mu sanıyorsun?"

"Büyük olasılıkla oradadır. Mahkemeye kendi elbisesiyle geldi."

"Ya ne giyecekti?"

"Her tutuklu ve mahkûmun giydiği portakal rengi hapishane tulumunu giymesi gerekirdi."

Evet, onları görmüştüm. Bir ay kadar önce mahkemeye gitmiş ve yargıcı beklemek için orada oturan iki üç zanlının üzerinde o soluk portakal renkli hapishane tulumlarını görmüştüm. Tulumların ön ve arkalarında "Ford İlçesi Cezaevi" yazılıydı.

Baggy viskisinden bir yudum içip, "Sanıklar da, eğer cezaevindeyseler, ilk duruşmalara hükümlülerin giydiği kıyafetle gelirler," diye devam etti. "Eskiden Mackey Don onlara tüm duruşmalarda aynı kıyafeti giydirirdi. Lucien Wilbanks bir davada, müvekkili bu portakal rengi tulum içinde zaten suçlu gibi göründüğü için, jürinin peşin hükümlü olarak onu suçlu bulduğunu söylemiş ve kararı tersine çevirmişti. Haklıydı da adam. Bir hükümlü gibi sırtına tulum, ayaklarına da lastik duş ayakkabısı giyersen, jüriyi suçsuz olduğuna inandırman hiç de kolay olmaz."

Bunu duyunca Mississippi eyaletinin geri kalmışlığına bir kez daha hayret ettim. Jüri önüne çıkmış ve dürüst bir karar bekleyen özellikle siyahi bir sanığın, yarım mil mesafeden fark edilen hapishane tulumu içinde nasıl durduğunu hayal edebiliyordum. Ford ilçesinde birçok kez insanların, "Hâlâ İç Savaşı yaşıyoruz," dediklerini duymuştum. Özellikle suç ve ceza konusunda değişime karşı sinir bozucu bir direnç vardı bu bölgede.

ERTESİ GÜN ÖĞLEYE DOĞRU nezarethaneye gidip Şerif Coley'yi aradım. Ona Kasselow araştırmasıyla ilgili birkaç soru sormak bahanesiyle, mümkün olduğunca çok tutuklu ve hükümlü görmek istiyordum. Sekreteri oldukça kaba bir tavırla bana onun hır toplantıda olduğunu söyledi. Doğrusu bu benim umurumda değildi.

İki mahkûm ön ofisleri temizliyordu. Dışarıda da iki tanesi çiçek tarhlarındaki yabani otları ayıklıyorlardı. Hapishanenin arkasına geçtim ve bahçede bir basketbol potası gördüm. Altı mahkûm bir meşe ağacının altında durmuş, gölgede vakit öldürüyorlardı. Hapishanenin

doğu tarafında, pencerede durmuş demir parmaklıkların arkasından bana bakan üç mahkûm gördüm.

Hapishanede on üç mahkûm ya da tutuklu gördüm. Yani on üç portakal rengi tulum.

Wiley'nin yeğenine hapishaneyle ilgili bir şeyler sordum. Adam önce konuşmak istemedi, ama Şerif Coley'den nefret ediyordu ve bana güvenebileceğini de anlamıştı. O da Baggy'nin kuşkulandığı konuyu doğruladı. Danny Padgitt klimalı hücrede çok rahat bir yaşam sürüyor ve istediği yemeği yiyordu. İstediğini giyiyor, şerifle dama oynuyor ve gün boyuna telefonla konuşuyordu.

TIMES'IN BİR SONRAKİ SAYISI, benim yirmi üç yaşında, atılgan ve korkusuz bir genç olarak ünümü iyice destekledi, ilk sayfada Danny Padgitt'in kefalet duruşması için mahkemeye götürülürken çekilmiş koca bir fotoğrafı vardı. Elleri kelepçeliydi ve sırtında kendi giysisi vardı. Aynı zamanda kameraya da, cehenneme git der gibi bakıyordu. Resmin üzerinde büyük puntolarla yazılmış manşet okunuyordu: DANNY PADGİTT'İN KEFALETLE TAHLİYESİ REDDEDİLDİ. Yazı uzun ve ayrıntılıydı.

Onun yanında, yine hemen aynı uzunlukta ve çok daha fazla skandal kokan başka bir haber vardı. Haber kaynağımı açıklamadan Bay Padgitt'in hapishanedeki durumunu ayrıntılı olarak yazdım. Şerif Coley ile dama oynadığı haberi de dahil olmak üzere Padgitt'e hücresinde ne gibi imtiyazlar tanındığını bütün ayrıntısıyla belirttim. Yediği özel yemeklerden, hücresindeki renkli televizyondan ve sınırsız telefon hakkından söz ettim. Büyük olasılıkla doğrulayabileceğim her şeyi yazdım. Sonra, ona tanınan bu imtiyazlarla diğer mahkûmların yaşayış tarzını kıyasladım.

İkinci sayfaya, mahkemeye götürülen dört eski mahkûmun, eski dosyalardan çıkarılmış siyah-beyaz bir fotoğrafını koydum. Tabii onların sırtında hapishane tulumu vardı. Hepsinin elleri kelepçeli, saçları darmadağınıktı. Kim olurlarsa olsunlar, daha fazla acı çekmemeleri için bu mahkûmların yüzlerini gizledim. Onların davası uzun zaman önce kapanmıştı.

Dosyadan çıkmış bu eski resmin yanına, Danny Padgitt'in mahkemeye giderken çekilmiş başka bir fotoğrafını koydum. Elleri kelepçeliydi ama kıyafeti kusursuzdu, adeta bir partiye gider gibi giyinmişti. İki resim arasındaki tezat çarpıcıydı. Delikanlı, Şerif Coley tarafından korunuyor, şımartılıyordu ve aynı şerif benimle görüşmekten kaçınıyordu. Büyük bir hataydı bu.

Haberde, Şerif Coley ile görüşmek istediğimi, ama bunu başaramadığımı da ayrıntılı olarak yazdım. Telefonlarıma çıkmamıştı şerif. Hapishaneye iki kez gitmiş, ama onu görememiştim. Ona yazılı olarak birkaç soru bırakmış, ama yanıt alamamıştım. Yazıda, gerçeği ortaya çıkarmak için çalışan, ama seçilmiş bir yetkili tarafından engellenen atılgan bir genç gazeteci portresi çiziyordum.

Lucien Wilbanks kasabada sevilmeyen insanlardan biri olduğu için onu da bu yıpratma kampanyasına dahil ettim. Ofisine dört ayrı telefon edip adamı aradım ama o bana ancak dördüncü telefonumdan sonra cevap verdi. Önce müvekkiliyle ilgili sorularıma cevap vermek istemedi, ama onun hapishanedeki durumundan söz ettiğimde patladı ve, "Hapishaneyi ben yönetmiyorum evlat!" diye homurdandı, onun öfkeli gözlerle bana baktığını görür gibiydim o anda. Ona başka sorular da sordum.

"Müvekkilinizle hapishanede görüştünüz mü?"

"Elbette görüştüm."

"Kıyafeti nasıldı?"

"Senin yazacağın daha iyi şeyler yok mu?"

"Hayır efendim. Ne giymişti müvekkiliniz?"

"Şey, çıplak değildi elbette."

Bu söz yabana atılamayacak kadar güzeldi, ben de onun bu sözlerini kalın harflerle bir çerçeve içine aldım.

Bir yanda bir tecavüzcü/katil, namussuz bir şerif ve pis bir avukat, diğer yanda da ben varken, bu savaşı kaybetmeyeceğimi biliyordum. Gazetedeki hikâyeye gelen tepki şaşırtıcıydı. Baggy ve Wiley'nin dediğine göre, kafelerde herkes korkusuz genç gazeteciyi konuşuyor, ona olan hayranlığını belirtiyordu. Padgitt'ler ve Lucien zaten

uzun zamandır nefret edilen insanlardı. Artık Coley'den kurtulmanın zamanı gelmişti.

Margaret, Danny'nin hapishanede gördüğü imtiyazlı muameleye öfkelenen insanlardan sürekli telefonlar geldiğini söyledi, Wiley'in yeğeninin bildirdiğine göre hapishane karışmıştı ve Mackey Don yardımcılarıyla savaş halindeydi. Şerif bir katili koruyordu. Ve 1971 seçim yılıydı. Halk öfke içindeydi ve hepsi işlerini kaybedebilirlerdi.

O İKİ HAFTA, TIMES'IN YAŞAMINI sürdürmesi bakımından büyük önem taşıyordu. Okuyucular ayrıntılı haber istiyordu, ben de iyi zamanlama, şans ve biraz da cesaretle onlara istediklerini veriyordum. Gazete birden canlandı, büyük bir güç haline geldi, insanlar bana güveniyordu. Okuyucular, haberlerin ayrıntılı olarak ve korkusuzca verilmesini istiyordu.

Baggy ile Margaret'in söylediğine göre, Yamalı o kanlı resimleri asla kullanamaz ve şerife meydan okuyamazdı. Ama onlar yine de çekiniyor, korkuyorlardı. Atılganlığım ekibimin cesaretini pek de artırmış görünmüyordu. Times aslında, oldukça zayıf bir destek ekibiyle çalışan tek kişilik bir şovdu ve öyle de devam edecekti.

Ama umurumda bile değildi bu. Ben gerçeği söylüyor, sonuçlarına hiç aldırmıyordum. Yerel bir kahramandım artık. Gazetenin abone sayısı üç bine çıkmış, ilan geliri ikiye katlanmıştı. Bölgeye yeni bir ışık getirmekle kalmamış, para kazanmaya da başlamıştım.

7

BOMBA OLDUKÇA BASİT BİR YANGIN BOMBASIYDI ve patlamış olsaydı basım odamızı anında alevler kaplayabilirdi. Yangın, odadaki çeşitli kimyasal maddeleri ve en azından 110 galonluk baskı mürekkebini patlatır, alevler ön ofislere de sıçrardı. Binada alarm ve otomatik püskürtücü yangın söndürme sistemi olmadığından birkaç dakika içinde ikinci ve üçüncü katların da en azından büyük bir bölümü yanardı. Yangın perşembe sabahı erken saatlerde başlatılmış olsaydı, büyük olasılıkla bizimle aynı sırada olan diğer dört binanın da büyük bir kısmını yakabilirdi.

Bomba köyün delisi tarafından, patlamadan önce baskı odasında, bazı eski kâğıtların yanında tamamen bir rastlantı sonucu bulundu. Ya da köyün delilerinden biri tarafından demem daha doğru olur. Clanton'da böyle adam çoktu.

Onun adı Piston'du ve ben gazeteyi satın alırken, gazete binası, eski baskı makinesi, alt ve üst kattaki hiç dokunulmamış kütüphaneler gibi, satın alma anlaşmasına dahildi. Piston aslında Times'ın kadrolu çalışanı değildi, yine de her cuma gelir ve 50 dolarını alırdı. Bu ücret karşılığında bazen katları süpürür, arada bir ön camları siler ve biriken çöpleri dışarı taşırdı. Adamın çalışma saati belirsizdi, istediği saatte gelir, bir odada toplantı olsa bile içeri girerken kapıyı vurmaz, telefonlarımızı kullanır, kahvemizi içerdi. Başlangıçta, birbirinden oldukça ayrık gözlerindeki kalın camlı gözlükleri, başına iyice geçmiş büyük kamyoncu kasketi, düzensiz sakalı ve ürkütücü tavşan dişleriyle gözümüze biraz uğursuzmuş gibi görünmesine rağmen zararsızdı. Meydan çevresindeki birçok işyerinin temizliğini yapar, yaşamını böyle kazanırdı. Hiç kimse onun nerede, kiminle yaşadığını

ya da nasıl gelip gittiğini bilmezdi. Piston hakkında ne kadar az şey bilirsek o kadar iyiydi.

Piston, yıllardır anahtarı olduğu için, perşembe sabahı gazeteye erken geldiğini ve içeri girdiğinde bir tik-tak sesi duyduğunu söyledi. Etrafı araştırınca, birbirine bağlanmış üç tane beş galonluk plastik kutu ile tahta bir kutunun yerde durduğunu görmüş. Tik-tak sesi tahta kutudan geliyormuş. Piston, yıllardır baskı odasına girdiğini ve arada bir salı geceleri baskı için Hardy'ye yardım ettiğini söyledi.

Çoğu insan böyle bir durumda meraklanır, sonra da hemen paniğe kapılırdı, ama Piston ne olduğunu biraz geç anladı. Plastik kutuların içinde gaz olduğundan emin olmak için biraz oyalandıktan, kutuların da birtakım tehlikeli görünüşlü tellerle birbirine bağlandığını gördükten sonra Margaret'in ofisine gitti ve Hardy'yi aradı. Tik, tak sesinin gittikçe arttığını söyledi ona.

Hardy polisi aradı ve ben de haberi sabahın 9'una doğru aldım.

Gazeteye vardığımda kasabanın çoğu boşaltılmıştı. Piston ölümün eşiğinden dönmüş olmanın şaşkınlığı içinde bir arabanın kaputu üstünde oturuyordu. Bazı tanıdıkları ve bir ambulans şoförü onunla ilgilenmekteydi ve o da bu ilgiden mutlu görünüyordu.

Wiley Meek, polis gelip gaz kutularını binanın arkasındaki dar sokağa götürmeden önce bombanın fotoğrafını çekmişti. Wiley'nin cahilce yaptığı değerlendirmeye göre, bomba kasabanın yarısını havaya uçurabilirdi. Sinirli hareketlerle etrafta dolaşıyor ve gelecekte kullanabiliriz düşüncesiyle olayın heyecanlı havasını kayda alıyordu.

Komiser bana bölgeyi trafiğe kapattıklarını, çünkü tahta kutuyu açamadıklarını ve tik-tak sesinin hâlâ devam ettiğini söyledi. Sanki tehlikeyi ilk anlayacak kadar zeki olan sadece kendisiymiş gibi, ciddi bir sesle, "Bomba patlayabilir," dedi. Bombalar konusunda deneyimli olduğundan kuşkuluydum ama yine de onayladım onu. Eyalet polis laboratuvarından birini çağırmışlardı. Uzman işini bitirinceye kadar yanımızdaki dört binanın boş kalmasını istediler.

Clanton'un merkezinde bir bomba şok etkisi yaratmıştı! Haber yangının yayılacağından da hızlı yayıldı ve herkes işin gücünü bıraktı. İlçe merkezindeki ofisler, bankalar, dükkânlar, kafeler boşaltıldı ve

çok geçmeden sokağın karşı tarafında, mahkeme binasının güneyindeki yüksek meşe ağaçlarının altında, güvenli bir mesafede büyük bir meraklı kalabalığı toplandı. Şaşkın gözlerle küçük binamıza bakıyorlardı, korktukları belliydi ama heyecanı da kaçırmak istemiyorlardı. Daha önce hiçbiri patlayan bir bomba görmemişti.

Clanton kent polisi de şerif yardımcılarıyla işbirliği yapmıştı ve bir sürü üniformalı adam hiçbir şey yapmadan telaşla kaldırımlarda dolaşıyordu. Şerif Coley ve komiser bir araya gelmiş, fikir alış-verişi yapıyor, sokaktaki karmaşaya bakıyor, etrafa bazı emirler veriyorlardı, ama emirlerin yerine getirilip getirilmediği belli değildi. Polisin ve şerif ofisinin bomba konusunda tecrübesiz oldukları belliydi.

Baggy'nin içkiye ihtiyacı vardı. Ama benim için saat henüz çok erkendi. Onu izledim ve mahkeme binasının arkasında, daha önce görmediğim dar bir merdivenden yukarı çıktık, sonra yaklaşık yirmi basamak daha tırmanıp küçük, pis bir odaya girdik. Baggy, "Burası eskiden jüri odasıydı," dedi. "Sonra da hukuk kütüphanesi oldu."

Gelecek cevaptan korkar gibi, "Peki şimdi ne?" diye sordum.

"Şimdi de bar, anladın mı? Avukatların gizlice kafa çektiği yer işte."

"Anladım." Odada bacakları katlanabilen eski bir oyun masası vardı. Masanın çevresine de ilçe merkezindeki ofislerde kullanılmış, odadan odaya dolaştırılmış ve sonunda bu küçük pis odaya tıkılmış eski sandalyeler diziliydi.

Bir köşede, kapağında asma bir kilit olan küçük bir buzdolabı duruyordu. Baggy'de buzdolabının anahtarı vardı elbet, onu açtı ve içinden bir şişe burbon çıkardı. Bir karton bardağa viski doldurdu ve bana, "Otur," dedi. Pencerenin önüne iki sandalye çekip oturduk, aşağıda biraz önce terk ettiğimiz manzara vardı. Baggy övünerek, "Güzel manzara, değil mi?" dedi.

"Buraya sık sık gelir misin?"

"Haftada iki kez, bazen belki daha da sık. Her salı ve perşembe poker oynarız burada."

"Kulüp üyeleri kimler?"

"Gizli bir kulüp bu."

Baggy viskiden bir yudum aldı ve sanki bir aydır çöldeymiş gibi dudaklarını şapırdattı. Pencerelerin pervazında iki santim kalınlığında toz birikmişti.

Baggy aşağıdaki heyecanlı insanlara bakarak, "Galiba onlar artık etkilerini yitiriyor," dedi.

Korkar gibi, "Onlar mı?" diye sordum.

Kendini beğenmiş bir tavırla, "Padgitt'ler," dedi ve bunun etkisini görmek ister gibi bekledi.

"Bunu Padgitt'lerin yaptığından emin misin peki?" diye sordum.

Baggy her şeyi bildiğini sanırdı ve söylediklerinin yarısında da haklı çıkardı. Sırıttı, bir şeyler homurdandı, bir yudum daha viski aldı ve, "Bunlar her zaman ev yaktılar," dedi. "Bina yakarak sigortaları dolandırıyorlardı. Sigortalardan aldıkları paralarla servet yaptılar." Bir yudum daha viski çekti. "Fakat gaz kullanmaları garip. Tecrübeli kundakçılar gazdan kaçınırlar, çünkü kokar ve çabuk bulunur. Biliyor muydun bunu?"

"Hayır."

"Evet, öyle. İyi bir itfaiyeci alevler söndükten sonra gazın kokusunu hemen alır. Gaz, kundaklama anlamına gelir. Kundaklama da sigortadan para getirmez." Bir yudum daha viski. "Ama bu kez belki de bunun kundaklama olduğunu senin anlamanı istediler. Mantıklı, değil mi?"

O an için hiçbir şey mantıklı gelmiyordu bana. Kafam, o kadar karışmıştı ki konuşamıyordum.

Baggy konuşmayı seviyordu. "Belki de bunun için patlatmadılar onu. Senin bunu görmeni istediler. Eğer yangın çıksaydı kasabanın gazetesi gidecekti, bu da bazılarını sevindirecek, bazılarını da üzecekti."

"Teşekkür ederim."

"Durumu daha iyi açıklıyor bu. Ustaca bir yıldırma taktiğiydi bu."

"Ustaca mı?"

"Evet, yangınla kıyaslarsan öyle, inan bana, bu adamlar bir binayı nasıl yakacaklarını iyi bilirler. Şansın vardı senin."

Onun sanki gazeteyle hiç ilgisi yokmuş gibi konuşması dikkatimi çekmişti. Şanslı olan "biz" değil, "ben"dim.

Burbon Baggy'nin beynini iyice etkilemiş, dilini çözmüştü. "Üç ya da dört yıl kadar önce onların adanın dışında bulunan, 401 numaralı otoyol üzerindeki kereste fabrikalarından birinde büyük bir yangın çıktı. Adada hiçbir şey yakmazlar, çünkü yetkililerin adaya gelmesini istemezler. Bu yangında sigorta şirketi bir oyun olduğunu anladı, ödeme yapmadı ve Lucien Wilbanks de sigortaya büyük tazminat davası açtı. Davaya Yargıç Reed Loopus baktı."

"Kim kazandı davayı peki?"

O beni duymamış gibi davrandı, çünkü hikâye gerektiği gibi başlamamıştı. "Büyük bir yangındı o. Clanton itfaiyesi tüm yangın arabalarını kullandı. Karavvay'den de gönüllüler geldi ve Padgitt Adası'na doğru hızla giden arabaların sirenleri her yandan duyuldu. Buralarda bir yangın çıktığında herkes canla başla çalışır. O yangın ve bomba, ama son bombayı hatırlamıyorum."

"Ee, sonra..."

"Otoyol 401 Padgitt Adası yakınlarında alçak araziden geçer, bataklıktır oralar. Massey Deresi yakınlarında bir köprü vardır, yangın arabaları oraya geldiğinde köprü üzerinde yan yatmış bir kamyonet gördüler. Yol kapanmıştı, çünkü etrafta başka yol yoktu, her taraf bataklıktı ve çukur doluydu." Dudaklarını şapırdattı ve bardağına tekrar viski koydu. Benim de bir şeyler söylememin zamanı gelmişti ama onun beni umursamayacağını biliyordum. Baggy bu şekilde harekete geçirilmeyi yeğliyordu.

"Kimin kamyonetiydi o?" diye sordum, ama o, sanki bu soru gereksizmiş gibi başını hemen iki yana salladı.

"Yangın büyümüştü. Tüm yangın arabaları, yola devrilmiş o kamyonet yüzünden gerilemeye başladılar. Ama kamyonetin şoförü-nü kimse bulamadı, adam yok olmuştu. Arabanın içinde ruhsat da yoktu ve kime ait olduğu anlaşılamadı. Kamyonete sahip çıkan hiç kimse olmadı. Arabada fazla hasar da yoktu. Bütün bunlar davada açıklandı. Herkes biliyordu ki Padgitt'ler fabrikayı yakmış ve çaldıkları kamyonetlerden birini devirip yolu kapatmışlardı, ama sigorta şirketi bunu kanıtlayamadı elbet."

Şerif Coley aşağıda uğraşıp duruyor, meraklı kalabalığa bizim binadan uzak durmalarını rica ediyordu. Onun çığlık atar gibi bağırıp durması olaya daha büyük bir heyecan katıyordu.

Ben hikâyenin sonunu merak ederek, "Sonunda sigorta şirketi davaya kazandı mı?" diye sordum.

"Müthiş bir davaydı, üç gün sürdü. Wilbanks çoğu zaman jürideki bir iki kişiyi ayarlayabilir. Bunu yıllardır yapar ama hiç yakalanmamıştır. Ayrıca ilçede herkesi de tanır. Sigortanın elemanları Jackson'-dandı ve ellerinde hiçbir bilgi yoktu. Jüri içeride iki saat kaldı ve sonunda davayı Wilbanks'ın kazandığını söylediler. Yüz bin dolar maddi, bir milyon da manevi tazminat ödeyecekti sigorta."

"Bir milyon yüz bin dolar ha!" dedim.

"Evet. Ford ilçesindeki ilk milyon dolarlık karardı bu. Ama temyiz davası bir yıl sürdü ve sonunda Yüksek Mahkeme manevi tazminatı iptal etti.

Lucien Wilbanks'ın jüri üyeleri üzerindeki etkisi rahatsız edici bir şeydi. Baggy bir süre viskisini ihmal etti ve aşağıda bir yere baktı. Sonra, "Kötü işaret bu, evlat," dedi. "Gerçekten kötü."

Ben onun patronuydum ve bana evlat demesi hoşuma gitmemişti ama sesimi çıkarmadım. O anda düşünmem gereken daha önemli şeyler vardı. "Gözdağı vermek mi?" dedim.

"Evet. Padgitt'ler adadan pek ayrılmazlar. Böyle açıkça tehdide yöneldiklerine göre savaşa hazırlar demektir. Gazeteyi yıldırmaya çalıştıktan sonra sıra jüriye gelecektir. Şerif zaten ellerinde."

"Fakat Wilbanks davayı başka yere aldırmak istediğinden söz etti."

Baggy homurdandı ve içkisinden bir yudum aldı. "Bundan pek emin olma evlat."

"Lütfen bana Willie diye hitap et." Şimdi bu isme sarılmam garipti.

"Bundan pek emin olma Willie. Çocuk suçlu, ancak satın alınacak ya da korkutulacak bir jüri kurtarır onu. Bire on bahse girerim ki dava bu binada görülecektir."

İNSANLAR BOMBANIN PATLAMASI İÇİN iki saat bekledikten sonra öğle yemeği zamanı geldi. Kalabalık dağıldı ve yemeğe gitti.

Eyalet suç laboratuvarının uzmanı sonunda geldi ve baskı odasında çalışmaya başladı. Benim binaya girmeme izin vermediler ama dünden razıydım buna.

Margaret, Wiley ve ben, mahkeme binasının çim bahçesini gören terasta sandviç yedik. Sessizce yedik, az konuştuk ve sokağın karşısındaki gazete idarehanesini seyrettik. Arada bir birisi bizi görüp duruyor, üzgün bir ifadeyle birkaç kelime söylüyordu. Bir bomba patlamadığında bomba kurbanlarına ne söylenir ki? Şükür ki kasaba halkının bu gibi konularda yeterince tecrübesi yoktu. Birkaç kişi bize sempatisini gösterdi, birkaçı da yardım teklif etti.

Şerif Coley bir ara yanımıza geldi ve bombayla ilgili ilk bilgileri verdi. Bomba her yerde satılan basit bir çalar saatle çalışıyordu, uzman ilk bakışta kablolarda bir sorun olduğunu sandı ve ama ince bir iş dedi.

Endişeli bir ifadeyle, "Bunu nasıl araştıracaksınız?" diye sordum.

"Parmak izlerini arayacak ve tanık olup olmadığına bakacağız. Her zamanki şeyler işte."

Daha da endişeli bir sesle, "Padgitt'lerle konuşacak mısınız peki!" diye sordum. Ne de olsa etrafta elemanlarım vardı. Korkmuş olmama rağmen hiçbir şeyden korkum yokmuş gibi davranarak onları etkilemek istiyordum.

Uzman, "Benim bilmediğim bir şey mi biliyorsun?" diye sordu.

"Onlar kuşkulu, öyle değil mi?"

"Şimdi de şerif mi oldun?"

"O adamlar ülkenin en tecrübeli kundakçıları. Yıllardan beri binaları yakıyor ve hiç ceza almıyorlar. Avukatları geçen hafta duruşma salonunda tehdit etti beni. Biz Danny Padgitt haberini ilk kez manşetten verdik. Bunu onlar yapmadıysa kim yaptı o zaman?"

"Sen işine devam et ve hikâyeni yaz evlat. Onların adlarını da açıkla. Aleyhine dava açılmasını istiyor gibisin."

"Ben ne yazacağımı bilirim, sizler suçluları yakalayın yeter."

Adam elini fötr şapkasının kenarına götürüp Margaret'i selamladı ve çıkıp gitti.

Coley alkolsüz içecekler satan bir dükkânın yakınında durup iki kadınla konuşurken, Wiley, "Gelecek yıl seçim var," dedi. "Umarım karşısına bir rakip çıkar."

GÖZDAĞI VERME OLAYI Wiley üzerinden devam etti. Wiley kasabanın hemen dışında, bir mil kadar mesafede küçük bir çiftlik evinde yaşıyor, karısı da ördek besleyip kavun yetiştiriyordu. O gece arabasını evin araba yolunda park edip inerken çalıların arasından fırlayan iki serseri ona saldırdı. Adamlardan daha iri olanı onu yere düşürüp yüzünü tekmelerken, diğeri arabanın arka kapısını açtı ve iki fotoğraf makinesini aldı. Wiley elli sekiz yaşında eski bir deniz piyadesiydi, kavgada bir ara fırsatını bulup adama bir tekme attı ve onu yere devirdi. Yumruklaşmaya başladılar, Wiley adamı dövmek üzereyken diğer serseri gelip fotoğraf makinesiyle onun başına vurdu. Wiley ondan sonrasını hatırlamadığını söyledi.

Karısı sonunda gürültüyü duydu ve dışarı çıkıp Wiley'yi yarı baygın bir halde yerde buldu, iki fotoğraf makinesi de kırılmıştı. Karısı onu içeri götürüp yüzüne buzlu bezler koydu ve hiçbir yerinin kırılmadığını anladı. Eski deniz piyadesi hastaneye gitmek istemiyordu.

Bir şerif yardımcısı gelip ifade aldı. Wiley saldırı sırasında adamı çok az görmüştü ve tanımıyordu. "Onlar şu anda adaya geri dönmüştür bile," dedi. "Bulamazsınız onları."

Karısı sonunda Wiley'yi ikna edip hastaneye götürdü ve hastaneden beni aradılar. Onu iki röntgen çekilişi arasında gördüm. Yüzü berbattı, yine de gülümsedi bana. Elimi tutarak beni kendine doğru çekti ve patlamış dudaklarıyla şiş çenesine rağmen, "Gelecek hafta ilk sayfa," dedi.

Birkaç saat sonra hastaneden ayrıldım ve arabama atlayıp uzun süre dolaştım. Arada sırada dikiz aynasından arkama bakıyor, birkaç Padgitt serserisinin arkamdan gelip silahlarla bana saldırmayacağından emin olmak istiyordum.

Burası organize suç örgütlerinin at koşturduğu kanunsuz bir ülke değildi. Tam aksine, suç oranı düşüktü. Yolsuzluklar genelde lanetlenmiyordu. Ben haklıydım, onlar haksızdı ve onlara ezilmemeye kararlıydım. Kendime bir silah satın almalıydım, ilçede herkesin iki üç silahı vardı. Gerekiyorsa kendime bir koruma da tutabilirdim. Cinayet davası yaklaştıkça gazetem daha da cesur yazılarla dolacaktı.

8

İFLASTAN VE BENİM FORD İLÇESİNDEKİ beklenmeyen yükselişimden önce, kasaba halkından bir aile hakkında etkileyici bir hikâye duymuştum. Yamalı bu haberin üstüne gitmemişti, çünkü bunun için küçük bir araştırma yapması ve demiryolunun diğer tarafına kadar kısa bir yolculuk yapması gerekiyordu.

Şimdi gazete benim olduğuna göre, bunun ihmal edilemeyecek kadar iyi bir konu olduğuna karar verdim.

Kasabanın siyahiler bölgesi olan Lowtown'da, Calia ve Esau Ruffin adlarında olağanüstü bir çift yaşıyordu. Yaşlı karı koca kırk yıldan fazla bir zamandan beri evliydiler, sekiz çocuk yetiştirmişler, bunlardan yedisi üniversiteyi bitirip öğretim üyesi olmuştu. Sekizinci çocuk hakkında ise fazla bir şey bilinmiyordu, Margaret'e göre bu çocuğun adı Sam'di ve kanundan saklanıyordu.

Evlerini aradım ve telefona Bayan Ruffin cevap verdi. Ona kendimi tanıttım, ne istediğimi söyledim, o da benim hakkımda her şeyi bilmek istedi. Yaşlı kadın Times'ı elli yıldan beri, ölüm haberleri ve ilanlar da dahil olmak üzere baştan sona okuyordu ve gazetenin şu anda daha iyi ellerde olduğunu söyledi. Yazılar daha uzundu, hatalar azdı, haberler daha fazlaydı. Yaşlı kadın, üniversiteden ayrıldığımdan beri duymadığım bir netlikle, ağır ağır ve çok düzgün konuşuyordu.

Kadın bir ara susunca ona teşekkür ettim ve kendisini görüp olağanüstü ailesi hakkında görüşmek istediğimi söyledim. Kadın buna çok sevindi, gururlanmıştı ve beni öğle yemeğine davet etti.

Böylece, görüş alanımı genişletmemi sağlayan olağandışı bir dostluk ortamı buldum ve bu bana, pek çok şeyin yanında, güney mutfağını da tanıma fırsatı verdi.

ANNEM BEN ON ÜÇ YAŞIMDAYKEN ÖLDÜ. İştahsızlık çekiyordu ve cenazesinde tabutunu sadece dört kişi taşıdı. Kırk beş kilonun altına düşmüştü ve bir hayalete benziyordu. Ama iştahsızlık onun dertlerinden sadece biriydi.

Yemek yemediği için pişirmezdi de. Bana yaptığı bir tek sıcak yemeği hatırlamıyorum. Kahvaltım mısır gevreği, öğle yemeğim ufak bir sandviç, akşam yemeğim de genellikle televizyon önünde yediğim yine soğuk bir şeylerdi. Ben tek çocuktum ve babam hiçbir zaman evde olmazdı, ama benim için rahatlıktı bu, çünkü ne zaman bir araya gelseler tartışır, kavga ederlerdi. Babam yemek yemekten hoşlanır, annem ise hoşlanmazdı. Her konuda kavga ederlerdi.

Hiçbir zaman aç kalmadım, kiler her zaman fındık ezmesi, mısır gevreği ve benzeri gıda maddeleriyle dolu olurdu. Bazen bir arkadaşımın evinde yemek yer ve gerçek ailelerin yemek yaptığı ve yemek masasında geçirdikleri uzun sürelere hayret ederdim. Bizim evimizde yemek hiç de önemli bir konu değildi.

Gelişmekte olan bir genç olarak donmuş gıdalarla yaşadım, üniversitede gıdam bira ve pizza idi. Yaşamımın ilk yirmi üç yılında sadece çok acıktığım zaman bir şeyler yedim. Ama Clauton'da çok geçmeden bunun yanlış olduğunu öğrendim. Güneyde, yemek yemenin açlıkla pek ilgisi yoktu.

RUFFIN'LERİN EVİ LOWTOWN'IN daha güzel bir mahallesinde, bakımlı ve boyalı evlerin arasındaydı. Fosta kutularının üstlerinde adresler yazılıydı. Arabamı stop ettiğim zaman beyaz bahçe çiti ve kaldırım kenarındaki çiçeklere -şakayıklar ve zambak- bakarak gülümsedim. Nisan ayının başıydı, arabamın tentesini açmıştım ve kontağı kapattığımda burnuma nefis kokular geldi. Domuz pirzolasıydı bu!

Calia Ruffin beni, kusursuz çim bahçeye açılan yaylı alçak kapıda karşıladı. İri yarı bir kadındı, güçlü omuzları vardı, tokalaşması da bir erkeğinki kadar sertti. Saçları kırlaşmıştı ve bir sürü çocuk yetiştirme-

nin etkileri görülüyordu, ama gülümsediği zaman, ki gülümsemesi hiç eksik olmuyordu, bir dizi parlak, bembeyaz dişle dünyayı aydınlatır gibiydi. Hayatımda böyle güzel dişler görmemiştim.

Tuğla döşeli bahçe yolunda yürürken yaşlı kadın, "Geldiğinize sevindim," dedi. Öğle vaktiydi, bir şeyler yemem gerekiyordu ve verandadan gelen kokular başımı döndürmüştü.

Evin ön cephesine bakarak, "Çok güzel bir ev," dedim. Evin cephesi beyaza boyanmış tahta kaplamaydı, o kadar temizdi ki insana, sanki biri elinde fırça ve boyayla her zaman onu boyuyor izlenimi veriyordu. Evin önünde, tüm cephe boyunca uzayan yeşil teneke çatılı bir veranda vardı.

"Teşekkür ederim, otuz yıldır burada, kendi evimizde yaşıyoruz."

Lowtown'daki evlerden çoğunun, demiryolunun diğer tarafında yaşayan gecekondu patronlarına ait olduğunu biliyordum. 1970'te bir siyahın ev sahibi olması olağandışı bir başarı sayılırdı.

Sarı bir gülü koklamak için durduğumda, "Bahçıvanınız kim?" diye sordum. Bahçe yolunun kenarları, verandanın dibi ve bahçe sınırının iki yanı da dahil olmak üzere her taraf çiçek doluydu. Yaşlı siyahi kadın güneşte parlayan dişlerini göstererek gülümsedi, "Bahçıvan benim," diye cevap verdi.

Üç basamakla verandaya çıktık. Ziyafet sofrası orada hazırlanmıştı! Veranda parmaklığının kenarında, beyaz örtülü iki kişilik küçük bir masanın üstünde yine beyaz peçeteler, küçük bir vazoda çiçekler, büyük bir sürahi buzlu çay ve en azından dört tane üstü kapalı tabak görülüyordu,

"Kim geliyor," diye sordum.

"Ah, şu anda sadece ikimiz varız. Esau daha sonra gelebilir."

"Burada bir orduya yetecek kadar yemek var," Yemek kokularını içime çektim ve midemin guruldadığını hissettim.

Yaşlı kadın, "Yemekler soğumadan yiyelim," dedi.

Yerime oturmadan önce masanın diğer yanına geçtim ve yaşlı ka-

dının sandalyesini çekerek oturmasına yardım ettim. Benim bir centilmen olmam çok hoşuna gitti. Onun karşısına oturdum ve tam tabakların kapaklarını açıp yemeklere dalmayı düşünüyordum ki yaşlı kadın ellerimi tuttu, başını eğdi ve dua etmeye başladı.

Oldukça uzun bir duaydı bu. Kadın, "yeni arkadaşı" olan ben de dahil olmak üzere, verdiği tüm nimetler için Tanrı'ya şükretti, Hasta olanlar ve olacaklar, yağmur ve güneş, sağlık, mütevazı ve sabırlı olmak için dua etti. Ben, yemeklerin soğuyacağım düşünerek endişe ederken bir yandan da onun sesiyle adeta hipnotize oldum. Ağır bir tempoyla dua ediyor, her sözcüğün hakkını veriyordu. Telaffuzu mükemmeldi, her harfin sesini gerektiği gibi veriyor, durulması gereken yerlerde yeterince duruyordu. Rüya görmediğimden emin olmak için arada bir gözkapaklarımı aralayarak ona bakıyordum. Şimdiye kadar güneyli bir siyahiden, aslında bir beyazdan da böyle bir konuşma duymamıştım.

Gözkapaklarımın arasından tekrar baktım ona. Yaşlı kadın tanrısıyla konuşuyordu ve yüzünde bir mutluluk ifadesi vardı. Birkaç saniye için yemekleri bile unuttum. Yılların verdiği alışkanlıkla dua edip Tanrı'ya yakarırken ellerimi sıkıyordu. Yaşlı kadın Kutsal Kitap'tan Kral James'i okudu. Onun eski sözcükler kullandığını duyunca şaşırdım. Ama o ne yaptığını çok iyi biliyordu. Bu Kutsal kadın ellerimi tutarken kendimi hiçbir zaman Tanrı'ya bu kadar yakın hissetmemiştim.

Sekiz çocuklu bir ailede yemek masasında böyle uzun duaların okunabileceğini hiç düşünmemiştim. Ama içimden gelen bir ses bana, Calia Ruffin dua ederken herkesin sustuğunu söylüyordu.

Yaşlı siyahi kadın sonunda mutlu bir ifadeyle duasını bitirdi, çok az olduğuna emin olduğum kendi günahları, ayrıca benim de günahlarım için Tanrı'dan af diledi, ama benim günahlarımı bir bilseydi...

Dua bitince derin tabakların kapaklarını kaldırmaya başladı Yaşlı kadın. İlk tabakta pek çok baharatın yanında soğan ve biberli bir sosa batırılmış domuz pirzolaları vardı. Yemeğin buharı yüzüme vurdu ve hemen uzanıp onları ellerimle yemek istedim. İkinci tabakta fırından

yeni çıkmış, hâlâ sıcak ve yeşil biberle süslenmiş sapsarı mısırlar vardı. Sofrada haşlanmış bamya da vardı ve yaşlı kadın bana, bamyayı kavrulmuş değil de haşlanmış olarak yediğini, çünkü fazla yağdan hoşlanmadığını söyledi. Domates biber dahil her şeyi sulu hamura bulayarak kızartmasını öğretmişlerdi ona, ama kadın sonunda kızartmanın pek de sağlıklı olmadığını anlamıştı. Yeşil fasulyeler de kavrulmamış, şarap ve domuz pastırmasıyla pişirilmişti. Bir tabakta, biber ve zeytinyağı içinde küçük kırmızı domatesler vardı. Yaşlı kadın hikâyesini anlatmaya devam ederken, kasabada zeytinyağı kullanan birkaç aşçıdan biri olduğunu söyledi. O benim büyük tabağıma yemek doldururken ben de onun söylediklerini dikkatle dinliyordum.

Mihvaukee'deki bir oğlu ona çok güzel zeytinyağı göndermişti, çünkü Clanton'da bu yağı kullanan pek yoktu.

Kendi bahçesindeki domatesler ancak yaz mevsimine yetişeceğinden bu domatesleri çarşıdan almak zorunda kalmıştı ve bunun için özür diledi benden. Mısır, bamya ve yeşil fasulyeler geçen ağustosta kendi bahçesinden toplanmış ve konserve yapılmıştı. Masadaki tek taze sebzeler "bahar" yeşili dediği yeşilliklerdi.

Masanın ortasında büyük bir tava duruyordu, yaşlı kadın onun üstündeki örtüyü çekince iki kiloya yakın mısır ekmeği çıktı ortaya. Ekmekten büyük bir parça kesip tabağıma koydu ve, "İşte, başlamak için bu yeterli sanırım," dedi. Daha önce önüme hiç bu kadar çok yemek konmamıştı. Ziyafet başladı.

Yavaş yemeğe çalıştım ama zordu bu. Buraya boş mideyle gelmiştim zaten, sonra bu güzel yemek kokuları, masanın iştah açıcı görüntüsü, uzun süren yemek duası ve her yemeğin tarifinin verilmesiyle açlıktan ölecek hale gelmiştim. Ben yemeklere saldırırken yaşlı kadın konuşmaktan mutlu görünüyordu.

Yemeklerin çoğu bahçeden toplanan sebzelerden yapılmıştı. Yaşlı kadın ve kocası Esau dört cins domates, yeşil fasulye, çalı fasulyesi, börülce, bezelye, hıyar, patlıcan, kabak, kıvırcık lahana, hardal otu, şalgam, kırmızı soğan, beyaz soğan, taze soğan, lahana, bamya, taze kırmızı patates, kış patatesi, havuç, pancar, mısır, yeşil biber, kavun,

iki cins karpuz ve o anda adını hatırlayamadığı birkaç şey daha yetiştiriyorlardı. Domuz pirzolaları hâlâ kırsalda, eski aile evinde yaşayan erkek kardeşinden gelmişti. Kardeşi her kış onlar için iki büyük domuz keser, onlar da etleri derin dondurucuda muhafaza ederlerdi. Et karşılığında onlar da ona taze sebze meyve veriyorlardı.

Ben önümdekileri atıştırırken o, "Kimyasal gübre kullanmıyoruz," dedi. "Burada her şey doğaldır."

Her şey gerçekten de çok doğal ve güzeldi.

"Ama bunların hepsi kıştan kalma. Yaz mevsiminde taze sebze meyve toplayıp birkaç saat içinde yersek çok daha lezzetli oluyor tabii. O zaman yine gelir misiniz Bay Traynor?"

Ben başımı sallayıp dolu ağzımla bir şeyler söyledim ve kendisi ne zaman isterse gelirim mesajını verdim.

Yaşlı kadın, "Bahçemi görmek ister misiniz?" diye sordu.

Ben yine dolu ağzımla başımı salladım.

"Güzel. Bahçemiz arkada. Sizin için de biraz yeşillik toplarım. Çok güzel büyüyorlar."

"Harika," diyebildim.

"Sanırım sizin gibi bekâr bir erkeğin her türlü yardıma ihtiyacı vardır."

"Bekâr olduğumu nasıl bildiniz peki?" diye sordum ve buzlu çaydan bir yudum aldım. Çayın içinde o kadar çok şeker vardı ki yemek sonrası tatlı yerine geçebilirdi.

"İnsanlar sizin hakkınızda konuşuyor. Haberler duyuluyor, Clanton'da, demiryolunun her iki yanında da gizli kalmaz hiçbir şey.

"Başka neler duydunuz peki?"

"Bir bakalım. Hocutt'lardan bir daire kiraladınız. Kuzey'den geldiniz."

"Memphis'ten."

"O kadar uzaktan mı?"

"Bir saatlik bir yol."

"Şaka yaptım canım. Kızlarımdan biri orada koleje gitmişti."

Ona çocukları hakkında soracağım bir sürü soru vardı ama o anda not alacak durumda değildim. Her iki elim de yemekle meşguldü. Bir ara ona Bayan Ruffin yerine Bayan Calia diye hitap ettim.

"Bana Callie diyebilirsiniz," dedi. "Bayan Callie yeterli."

Clanton'da edindiğim alışkanlıklardan biri de, kadınlara hitap ederken soyadlarının önüne Bayan sözcüğünü koymak olmuştu. Bayan Hıovvn, Bayan Webster... Biraz yaşlı olanlara böyle hitap ediliyordu. Daha genç olanlara hitap edilirken de ilk adlarının önüne yine Bayan sözcüğü konurdu, Bayan Martha, Bayan Sara gibi. Bu bir şövalyelik, iyi terbiye almış olma belirtisiydi ve bende ikisi de olmadığından yerel âdetleri mümkün olduğunca benimsemem önemliydi.

"Calia adı nerden geliyor?" diye sordum.

Sanki bu söz her şeyi açıklayacakmış gibi, "İtalyanca bu," dedi. O biraz fasulye yerken ben pirzola kesip yedim. Sonra, "İtalyanca mı?" diye sordum.

"Evet, bu benim ilk dilimdi. Uzun bir hikâyedir, pek çok hikâyeden biri. Gazeteyi gerçekten yakmak istediler mi?"

"Evet, istediler," dedim ama Mississipi'de yaşayan siyahi bir yaşlı kadının İtalyancaya ilk dilim demesine şaşırmış, merak etmiştim.

"Bay Meek'e de saldırmışlar, öyle mi?"

"Evet öyle."

"Kim bunu yapanlar peki?"

"Henüz bilmiyoruz. Şerif Coley araştırıyor." Onun şerif hakkında ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum. Beklerken biraz daha ekmek aldım. Biraz sonra çenemden tereyağı damladığını fark ettim.

Yaşlı kadın, "Uzun zamandır şerif o adam, değil mi?" dedi.

Şerif Coley'nin ilk olarak ne zaman seçildiğini hiç kuşkusuz biliyordur diye düşündüm ve, "Onun hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordum.

Yaşlı kadın bir yudum buzlu çay içti ve bir süre düşündü. Bayan Callie, özellikle başkaları hakkında konuşurken cevap vermekte hiç acele etmiyordu. "Rayların bu tarafında bizim için iyi bir şerif, kumarbazları, kaçak içki yapanları ve kadın satıcılarını bizden uzak tutan şeriftir. Bu açıdan bakıldığında Bay Coley işini iyi yaptı."

"Size bir soru sorabilir miyim?"

"Elbette, siz bir gazetecisiniz."

"Konuşmanız genellikle çok düzgün, mükemmel. Eğitiminiz nedir?" Onlarca yıldır eğitim konusunun konuşulmadığı bir toplumda sorulacak hassas bir soruydu bu. Yıl 1970'ti ve Mississippi'de yönetim hâlâ halk için anaokulları açmamış, zorunlu eğitim yasasını çıkarmamıştı.

Bayan Callie yine o güzel dişlerini göstererek güldü ve, "Ben dokuzuncu sınıfı bitirdim Bay Traynor," dedi.

"Dokuzuncu sınıfı mı?"

"Evet, ama benim durumum olağandışıydı. Harika bir öğretmenim vardı. Bu da bir başka hikâyedir."

Bayan Callie'nin bu harika hikâyelerini derlemenin aylar, belki de yıllar alabileceğini düşünmeye başlamıştım. Belki de bunları haftalık bir ziyafette dinleyebilirdim.

Yaşlı kadın, "Bunları daha sonra konuşuruz," dedi. "Bay Caudle nasıl?"

"Fek iyi değil. Evden hiç çıkmıyor."

"İyi bir adamdır o. Siyahi toplumuna her zaman sıcak yaklaşır, çok cesur davrandı."

Bense, Yamalı'nın, "cesur" bir adam olarak siyahi topluma karşı iyi davranmaktan çok, cenaze haberleri peşinde koşmuş olduğunu dü-

şündüm. Ama ölüm olayının siyahlar için ne kadar önemli olduğunu öğrenmiştim, cenaze törenleri bazen bir hafta sürerdi; uzun süren açık tabutlu cenaze ziyaretleri ve ağlayıp sızlanmalar olur, tabutun peşinden gidenlerin uzunluğu kilometreyi bulur, en sonunda da mezar başında yine uzun, duygusal veda konuşmaları yapılırdı. Yamalı, siyahların da cenaze haberlerini vermeye başladığı zaman Lowtown'da bir kahraman olmuştu.

Üçüncü pirzolama uzanırken, "iyi adamdır," dedim. Midem dolmaya başlamıştı ama üzülüyordum, masada yenecek daha pek çok güzel yemek vardı.

Bayan Callie bana yine gülümseyerek bakarak, "Cenaze haberlerini çok iyi vererek onu gururlandırıyorsunuz," dedi.

"Teşekkür ederim. Ama ben hâlâ öğreniyorum."

"Siz de cesur bir genç adamsınız Bay Traynor."

"Bana Willie diye hitap edebilir misiniz? Ben henüz yirmi üç yaşımdayım."

"Ben Bay Traynor'u yeğlerim." Bu konu kapanmıştı. Yaşlı kadının resmiyetten vazgeçip benim ilk adımı kullanması için dört yıl geçecekti. "Padgitt ailesinden korkmuyorsunuz," dedi.

Benim için yeni bir şeydi bu. "Bu da benim işimin bir parçası," dedim.

"Sizce gözdağı olayları sürecek mi?"

"Sanırım sürecek. O insanlar her istediklerini almaya alışmışlar. Şiddet yanlısı, acımasız insanlar, ama özgür basın da buna dayanmak zorunda." Kimi kandırıyordum ben? Bir tane daha bomba ya da saldırı olayı olursa gün doğmadan Memphis'e kaçacaktım.

Yaşlı kadın yemeyi bıraktı ve boş gözlerle sokağa doğru baktı. Derin düşüncelere dalmış görünüyordu. Ben hiç kuşkusuz atıştırmaya devam ettim.

Bayan Callie bir süre sonra, "O zavallı küçük çocuklar," dedi. "Annelerini o halde görünce nasıl oldular kim bilir?"

Bu imaj çatalımın durmasına neden oldu. Ağzımı sildim, çatalı bıraktım ve yemeyi bir süre düşünemedim. Bu korkunç cinayet herkesin aklındaydı ve Clanton'da günlerdir başka şey konuşulmamıştı. Her zaman olduğu gibi söylentiler değişip daha da büyütülüyor, yayılıyor, tekrarlanıyordu. Bu konunun Lowtown'da nasıl konuşulduğunu merak ediyordum.

Geğirmemek için kendimi zor tutarak, "Telefonda bana Times'ı elli yıldır okuduğunuzu söylemiştiniz," dedim.

"Evet, öyle."

"Bundan daha vahşice işlenmiş bir cinayet hatırlıyor musunuz?"

Bayan Callie bir süre düşündü, sonra başını iki yana salladı, "Hayır, hatırlamıyorum," dedi.

"Padgitt'lerden biriyle karşılaştınız mı hiç?"

"Hayır, onlar adadan hiç ayrılmazlar. Onların zencileri bile hep orada kalır, kaçak viski yaparlar, voodoo büyüsüyle uğraşırlar, tüm ahlaksızlıklar onlardadır."

"Voodoo mu?"

"Evet, rayların bu yanında herkes bilir bunu. Padgitt zencileriyle kimse konuşmaz buralarda."

"Rayların bu yanındaki insanlar Danny Padgitt'in o kadına tecavüz edip öldürdüğüne inanıyorlar mı?"

"Sizin gazetenizi okuyanlar hiç kuşkusuz inanıyorlar."

Bu söz beni çok etkiledi ve kendimi beğenmiş bir tavırla, "Biz sadece gerçekleri yazıyoruz," dedim. "Çocuk tutuklandı, suçlandı. Şimdi hapiste davayı bekliyor."

"Masum olma olasılığı yok mu hiç?"

Ben yine hafifçe kıpırdandım. "Olabilir tabii."

"Onun kanlı gömlekle ve elleri kelepçeli haliyle resmini basmak doğru muydu peki sizce?" Onun doğruluk konusunda hissettikleri beni birden şaşırttı. O ya da Ford ilçesindeki bir başka siyahi, Danny

Padgitt'e haksızlık yapılıp yapılmadığını neden düşünecekti? Siyahi sanıkların polis ya da basın tarafından haksız muamele görmesiyle hiç kimse ilgilenmemişti şimdiye kadar.

"Onu cezaevine getirdikleri zaman gömleğinde kan vardı zaten, biz koymadık o kan lekesini oraya." Bu konuşma ikimizin de hoşuna gitmemişti. Bir yudum çay aldım ama yutmakta zorlandım. Midem iyice dolmuştu.

Yaşlı kadın bana yine gülümsedi ve, "Tatlıya ne dersiniz?" dedi. "Muzlu kek yapmıştım."

Buna hayır diyemezdim doğrusu. Ama bir lokma daha da yiyemezdim. Bir anlaşma yapmalıydık. "Biraz bekleyelim de şu midem bir rahatlasın."

Bardağımı tekrar doldurup, "O halde biraz çay için," dedi. Zor nefes alıyordum, arkama iyice yaslandım ve bir gazeteci gibi davranmaya karar verdim. Benden çok daha az yemiş olan Bayan Callie o sırada bir parça bamyayı bitiriyordu.

Baggy'nin dediğine göre, Sam Ruffin Clanton'daki beyaz okulluna ilk giren siyahi çocuk olmuştu. 1964'te, Sam on iki yaşında ve yedinci sınıftayken olmuştu bu ve herkes için güç bir olaydı, özellikle de Sam için. Baggy bana, Bayan Callie'nin, çocuğu hakkında konuşmaktan kaçınabileceğini söylemişti. Çocuk için tutuklama emri vardı ve bölgeden kaçmıştı.

Bayan Callie önce konuşmak istemedi. Mahkemeler 1963'te, siyahi çocukların beyaz okullarına girebileceğine karar vermişti, sorunlu entegrasyon için yıllar geçmesi gerekiyordu. Sam en küçük çocuklarıydı ve onu bir beyaz okuluna yazdırırken, diğer siyah ailelerin de onları izleyeceğini düşünmüşlerdi. Ama okula başka siyahi çocuk gelmemiş ve Sam, iki yıl süresince Clanton lisesinde tek siyahi öğrenci olarak kalmıştı. Beyaz öğrenciler ona işkence yaptılar, dövdüler, ama Sam zamanla yumruklarını kullanmayı öğrendi ve ondan sonra onu yalnız bıraktılar. Çocuk annesiyle babasına yalvarıp siyahlara ait bir okula gitmek istemiş, ama onlar inat etmişler ve Sam lise son sınıfta da o okulda kalmıştı. Kendi kendilerine, yakında her şey düzelecek

diyorlardı. Güneyde ırk ayırımı mücadelesi sürüyor, siyahlara sürekli olarak Eğitim Kurulu karşısında Esmer Tenliler yönetmeliğinin uygulanacağı vaat ediliyordu.

"1970 yılında olmamıza rağmen okullarda hâlâ ayırımcılık olmasına inanmak güç," dedi. Çıkarılan federal yasalar güneyde beyazların direncini kırmaya çalışıyordu ama Mississippi'de mücadele bütün hızıyla sürmekteydi. Clanton'da tanıdığım beyazların çoğu okullarına siyah öğrenci istemiyordu. Ben biraz kuzeyden, Memphis'ten biri olarak yaşananları net olarak görebiliyordum.

"Sam'i bir beyaz okuluna gönderdiğinize pişman oldunuz mu?"

"Hem evet, hem hayır. Birinin çıkıp biraz cesaret göstermesi gerekiyordu. Onun mutlu olmadığını görmek bize acı veriyordu ama bir karar almıştık. Geri adım atmayacaktık."

"Şimdi nasıl o peki?"

"Sam bir başka hikâye Bay Traynor, ondan daha sonra söz edebilir ya da hiç etmeyebilirim. Bahçemi görmek ister misiniz?"

Bu bir sorudan çok bir emre benziyordu. Onun ardı sıra yürüdüm, duvarları çocukların ve torunların resimleriyle dolu dar bir koridordan geçtik. Evin içi de dışı kadar temiz, kusursuzdu. Mutfak arka verandaya açılıyordu ve ondan sonrası da arka çite kadar adeta bir cennet bahçesiydi. Bir metrekare toprak bile boşa harcanmamıştı.

Bahçe renkli bir kartpostalı andırıyordu, tüm bitkiler ve asmalar muntazam bir sıra halinde dizilmiş, aralarına Callie ile Esau'nun bahçe bakımı için rahatça yürüyebilecekleri daracık toprak yollar açılmıştı.

Şaşkınlıkla çevreme bakınarak, "Tüm bu sebze ve meyvelerle ne yapıyorsunuz?" diye sordum.

"Bir kısmını yiyor, birazını satıyor, geri kalanı da etrafa dağıtıyoruz. Burada hiç kimse aç kalmaz." O anda mideme daha önce hiç yaşamadığım bir ağrı saplandı. Açlık benim anlayamayacağım bir kavramdı. Yaşlı kadının arkasından bahçeye indim ve o bana kocasıyla birlikte yetiştirdiği çeşitli sebze ve meyveleri gösterirken dar yollardan onu izledim. Arada bir gördüğü bir yabani otu tutarak sö-

küp bir kenara atarken, ondan bile söz ediyor, yabani ot hususunda bilgi veriyordu bana. Bahçede yürürken ayrıntıları atlamak mümkün değildi onun için. Etrafta böcek, sinek arıyor, bir patates bitkisinde gördüğü kötü yeşil kurdu öldürüyor, yabani ot olup olmadığına bakıyor, Essau'dan isteyeceği işleri zihnine kaydediyordu. Böyle dolaşıp durmak, midemdekileri sindirebilmem açısından çok iyi geldi bana.

Demek tüm yiyecekler buradan geliyor diye düşündüm. Ne bekliyordum ki? Ben bir şehir çocuğuydum. Daha önce bir sebze meyve bahçesine hiç girmemiştim. Aklımda bir sürü soru vardı ama hepsi çok basit, neredeyse komik şeylerdi, onun için sustum.

Yaşlı kadın bir mısır koçanını inceledi ve gördüğünü beğenmedi. Bir yeşil fasulyeyi kırıp bir bilim adamı gibi inceledi ve bunların daha çok güneş görmesi gerektiğini söyledi. Bir yerde yabani otlar vardı ve Esau gelir gelmez ondan bunları sökmesini isteyeceğini söylerken Esau'yu kıskanmadım doğrusu.

İKİ SAAT SONRA RUFFIN'LERİN evinden ayrıldım, ama önce muzlu kekimi de yedim. Birkaç satır not almıştım ve bununla birlikte yazabilirdim, yaşlı kadın ayrılmadan önce bana küçük bir kutuda taze fasulye verdi, onu ne yapacağımı bilemiyordum doğrusu. Gelecek perşembe yine yemeğe davetliydim. Bayan Callie'nin bana verdiği son şey, o haftanın Times'ında gördüğü imla hatalarının listesi oldu. Listede on iki tane daktilo hatası ve yanlış hecelenmiş sözcük vardı. Yamalı'nın zamanında bu hataların sayısı en az yirmi olurdu. Şimdi yaklaşık ona düşmüştü hata sayısı. Yaşlı kadın uzun yıllardan beri yapıyordu bunu. "Bazıları bulmaca çözmeyi sever, ben de hata aramaktan hoşlanırım," dedi.

Bunu kişisel bir hata olarak kabul etmemek güçtü elbet. Yaşlı kadın hiç kuşkusuz kimseyi eleştirmek istemiyordu. Provaları düşünürken bundan böyle daha dikkatli olacağıma söz verdim.

Oradan ayrılırken, yeni ve beni ödüllendiren bir dost ortamına geldiğimi hissettim.

9

İLK SAYFAYA BİR BÜYÜK RESİM DAHA KOYDUK. Wiley'nin, polis alıp götürmeden çektiği bomba fotoğrafıydı bu. Resmin üstündeki manşet, TIMES GAZETESİNE BOMBA KONDU diye adeta bağırıyordu.

Yazım, Piston'la ve onun bombayı rastlantı sonucu bulmasıyla başlıyordu. Kanıtı olan her ayrıntıyı yazdım, kanıtsız olan birkaç taneyi de kendim ekledim. Polis şefinden hiçbir bilgi gelmediğini ve Şerif Coley'nin de anlamsız birkaç şey söylediğini belirttim. Yazının sonunda eyalet suç laboratuvarının bulguları vardı, ayrıca, bomba patlamış olsaydı meydanın güney kenarındaki tüm binalarda büyük hasar olacaktı diyerek kendi düşüncemi de ekledim.

Çok istememe ve rica etmeme karşın, Wiley yaralı yüzünün fotoğrafını gazeteye koymak istemedi, ilk sayfanın alt yarısına TIMES FOTOĞRAFÇISINA EVİNDE SALDIRI manşeti attım. Wiley bu yazıyı okuyup düzeltmek istediyse de ben hiçbir ayrıntıyı kaçırmadım, her şeyi açıkça yazdım.

Her iki yazıda da, hiç gizlemeden, işlenen suçların birbirine bağlı olduğunu ve yetkililer, özellikle de Şerif Coley tarafından bu gözdağı verme girişimlerini engelleyecek hiçbir şey yapılmadığını açıkça belirttim. Padgitt'lerden hiç söz etmedim. Bunu yapmama zaten gerek yoktu. Bölgede herkes bana ve gazeteme saldıranların onlar olduğunu biliyordu.

Yamalı, başyazar olarak pek bir şey yazmazdı. Benim acemi muhabirlik dönemimde sadece bir başmakale yazmıştı. Oregonhı kong-

re üyesi kızılservilerin kesilmesi konusunda aptalca bir uğraş vermişti kongreyle, ağaç kesiminin artmasını mı yoksa azalmasını mı istiyor, belli değildi. Yamalı'nın canını sıkmıştı bu. İki hafta uğraştı ve sonunda iki bin kelimelik uzun bir başmakale yazdı. Lise mezunu olan herkes, onun bu yazıyı sözlüğe bakarak yazmış olduğunu anlardı. İlk paragrafta, şimdiye kadar görülmemiş öyle çok altı heceli sözcük vardı ve yazı adeta okunamaz bir haldeydi. Toplumdan hiçbir tepki gelmemesi Yamalı'yı şoke etmişti, oysa bir sürü sempati mektubu bekliyordu o. Sözlükten alınan taktiklerle yazılan bu yazı sadece birkaç kişinin hoşuna gitmiş oldu.

Sonunda, üç hafta sonra gazetenin kapısının altından el yazısıyla yazılmış kısa bir not atıldı. Notta şunlar yazılıydı:

> *Sayın Editör; Mississippi'de bulunmayan kızılserviler konusunda bu kadar heyecanlanmanıza üzüldüm. Eğer Kongre kağıt hamuru yapmak için ağaç kesmeye kalkarsa lütfen bize de haber verin olur mu?*

Not imzasızdı, ama Yamalı bunu gazetede yayınladı. Yazısına sonunda bir tepki geldiğine sevinmiş, rahatlamıştı. Baggy daha sonra bana o notun mahkeme binasındaki içki arkadaşlarından biri tarafından yazıldığını söyledi.

Başmakalem, "Kusursuz, demokratik bir yönetim için özgür bir basın gereklidir," cümlesiyle başlıyordu. Fazla gevezelik etmeden ve öğüt vermeye çalışmadan, dört paragraftık bir yazı yazdım, enerjik ve araştıran bir gazetenin sadece ülke için değil, her küçük toplum için de bir gereksinme olduğunu belirttim.

Times'in tecavüz, cinayet dahil her türlü suçu ve yetkililer tarafından yapılan yolsuzlukları yazmaktan asla çekinmeyeceğini açıkça söyledim.

Açık seçik, cesurca yazılmış, parlak bir yazıydı bu. Kasaba halkı benim tarafımdaydı. Ne de olsa Times, Paddgitt'lere ve oranın şerifine karşı savaşıyordu. Kötü insanlara karşı cephe alıyordu ve onlar tehlikeli olmalarına rağmen beni korkutamıyorlardı. Kendi kendime, cesur olmam gerektiğini söylüyordum, başka seçeneğim de yoktu za-

ten. Gazetem ne yapacaktı yani, Kasselavv cinayetini görmezden mi gelecekti? Danny Padgitt'in üzerine gitmeyecek miydi?

Başyazı gazete çalışanlarını neşelendirmişti, Margaret Times'da çalışmaktan gurur duyduğunu söyledi. Yaraları hâlâ iyileşmemiş olan Wiley artık silah taşıyor, savaşacak adam arıyordu. "Onlara günlerini göster patron," dedi.

Sadece Baggy biraz endişeli görünüyordu ve bana, "Canını yakacaklar senin," dedi.

Ve Bayan Callie bana tekrar cesur dedi. Bir sonraki perşembe günü yediğimiz öğle yemeği iki saat sürdü, bu kez yemekte Esau da vardı. O yemekte aile hakkında gerçekten not almaya başladım. Daha da önemlisi, yaşlı kadın o hafta gazetede sadece üç hata bulmuştu.

CUMA ÖĞLEDEN SONRA ofisimde yalnız oturuyordum ki biri gürültülü bir şekilde gazeteye girdi, sonra da aynı yaygarayla yukarı çıktı. Kapıyı merhaba bile demeden açtı ve ellerini pantolon ceplerine soktu. Yüzü bana yabancı gelmedi adamın; meydan civarında bir yerde görmüştüm onu.

Sağ elini cebinden çıkarıp, "Bunlardan var mı sende evlat?" diye homurdanırken yüreğim ağzıma geldi. Adam pırıl pırıl bir tabancayı masanın üstünde bırakıp bana doğru sanki bir anahtar destesiymiş gibi itti. Silah masanın üstünde kayarak geldi ve tam önümde durdu, neyse ki namlu pencereye dönük kalmıştı.

Adam ondan sonra masamın üstünden elini uzatıp, "Ben Harry Rex Vonner'ım, tanıştığımıza sevindim," dedi. Hareket edemeyecek ve konuşamayacak kadar şaşırmıştım, yine de onun elini sıktım. Gözlerim hâlâ silahtaydı.

"Otuzsekizlik bir Smith & Wesson bu, altı kurşun atar, çok iyi silahtır. Bundan var mı sende?"

Başımı hayır anlamında iki yana salladım. Silahın adı bile ürpertiyordu beni.

Harry Rex'in ağzının sol köşesinde kara bir puro duruyordu. Puro sanki bütün gün orada duruyormuş da bir parça çiğnenmiş tütün gibi yavaşça düşecekmiş gibi görünüyordu, dumanı çıkmıyordu çünkü çoktan sönmüştü. Adam koca vücuduyla koltuğa çöktü, sanki birkaç saat ofisimde kalacak gibiydi.

"Sen çılgın bir orospu çocuğusun, biliyor musun?" dedi. Konuşmuyor, adeta homurdanıyordu. Adını biraz sonra hatırladım. Baggy bana ondan söz etmiş ve ilçedeki en aşağılık boşanma avukatı olduğunu söylemişti. Geniş, etli bir yüzü ve rüzgârda savruluyormuşlar gibi her yana giden kısa saçları vardı. Bej rengi eski elbisesi buruşmuştu, lekeliydi ve sanki dünyaya Harry Rex'in hiçbir şeyi umursamadığını söylüyordu.

Silahı göstererek, "Bunu ne yapmam gerekiyor?" diye sordum.

"Önce onu doldurup cebine koy, sana kurşun da vereceğim, gittiğin her yere taşıyacaksın onu ve o Padgitt serserilerinden biri bir çalılığın arkasından fırlayıp sana saldırdığı zaman da iki gözünün arasından vuracaksın onu." Mesajını iyi anlamam için işaret parmağını bir mermi gibi havada salladı, sonra kendi gözlerinin arasına vurdu.

"Şu anda dolu değil mi?"

"Yok canımm, değil elbet. Silahlar konusunda bir şey bilmiyor musun?"

"Korkarım bilmiyorum."

"O zaman öğrensen iyi olur delikanlı, durumun hiç de parlak sayılmaz."

"O kadar kötü ha?"

"Bir zamanlar, sanırım on yıl kadar oldu, karısı para kazanmak için randevu evine giden bir adamın boşanma davasını almıştım. Adam genellikle yurt dışında çalışıyor, evden uzun zaman uzak kalıyor ve karısının ne halt ettiğini bilmiyordu. Ama sonunda öğrendi bunu. Randevu evi Padgitt'lere aitti ve onlardan birisi genç kadından hoşlanmıştı." Adam konuşurken nasıl oluyorsa puro da ağzının köşesinde oynuyor, ama bir türlü düşmüyordu. "Müvekkilimin kalbi kırıl-

mıştı ve kan istiyordu. Sonunda aldı da. Onu bir gece bir yerde kıstırıp fena dövdüler."

"Kim dövdü?"

"Eminim Padgitt'ler, ya da adamlarından biri."

"Adamlarından biri mi?"

"Evet, onlara çalışan bir sürü serseri var. Bacak kıranlar, bombacılar, araba hırsızları, tetikçiler."

Ben yüzümü buruştururken o özellikle "tetikçiler" sözcüğünün üzerinde biraz durdu. Gerçeklerin altında ezilmeden sonsuza kadar hikâye anlatabilecek bir adama benziyordu. Harry Rex'in pis bir sırıtışı vardı ve gözleri parlıyordu, bazı şeyler uydurup benim ilgimi çekmek ister gibiydi.

"Ama elbette yakalandılar, değil mi?" dedim.

"Padgitt'ler asla yakalanmaz."

"Müvekkiline ne oldu peki?"

"Beş ay hastanede kaldı. Beyni fena zedelenmişti. Adam hastanelerden kurtulamadı bir türlü. Aile parçalandı. Sonunda Körfez Sahili'nde bir yere gitti ve eyalet senatosuna seçildi orada."

Bunun uydurma bir hikâye olduğunu düşünüp gülümseyerek başımı salladım ama sesimi çıkarmadım. Adam puroya dokunmadan, dilinin ve başının bir hareketiyle onu ağzının sağ köşesine geçirdi.

"Sen hiç oğlak yedin mi?" diye sordu.

"Anlamadım?"

"Oğlak, yani keçi yavrusu."

"Hayır. Onun yendiğini bilmiyordum."

"Bu öğleden sonra bir tane kızartacağız. Her ayın ilk cuma günü ormandaki kulübemde bir oğlak partisi veririm. Biraz müzik, soğuk bira, çeşitli eğlenceler... Yaklaşık elli kişi gelir ve hepsini kendim dikkatle seçerim, davetliler sosyetenin seçkin insanlarıdır. Doktor,

bankacı ve şehir kulübü üyeleri gibi insanlar pek yok. Dediğim gibi seçkin insanlar geliyor. Neden sen de gelmiyorsun? Havuzun arkasında küçük bir atış poligonum da var. Tabancayı da alırım ve o lanet şeyi nasıl kullanacağımıza bakarız."

HARRY REX'İN ON DAKİKALIK DEDİĞİ kırsal kesim yolu asfalt olmasına rağmen yarım saat sürdü. Heck'in eski Union 76 istasyonunu geçip üçüncü dereyi geride bıraktıktan sonra asfalttan ayrıldım ve çakıl taşlı yola girdim. Yol bir süre iyiydi ve üstünde, biraz uygarlık olduğunu gösteren posta kutuları vardı, ama üç mil kadar yol aldıktan sonra posta kutuları ve taşlı yol kayboldu. Lastiksiz ve paslı Massey Ferguson traktörü gördüğümde sola ve toprak yola döndüm. Adamın çizdiği kaba yol planında bu yola Domuzu Yolu deniyordu ama ben etrafta hiç domuz görmedim. Yol sık ağaçlı bir orman kenarına geldiğinde geri dönmeyi ciddi olarak düşündüm. Benim spor Spitfire arabam arazi arabası değildi. Kulübenin çatısını gördüğümde kırk beş dakikadır araba kullanıyordum.

Karşımda açık demir bir kapıyla ve dikenli tel çit vardı ve orada durdum, çünkü elinde tüfek olan bir genç adam durmamı istedi. Deikanlı tüfeği omzuna koydu ve küçümsercesine arabama baktı.

"Nasıl bir şey bu?" diye sordu.

"Triumph Spitfire. İngiliz arabası." Genç adamı kızdırmamak için gülümsüyordum. Bir keçi partisinde silahlı bir nöbetçiye neden gerek oluyordu ki? Yabancı ülke malı bir araba görmemiş birine benziyordu delikanlı.

“Adın ne senin?" diye sordu.

"Willie Traynor."

Sanırım "Willie" adı onu biraz rahatlattı ve başıyla kapıyı gösterdi bana. Ben kapıdan geçerken de, "Güzel araba," dedi.

Pikap kamyonetlerin sayısı otomobil sayısından daha fazlaydı, herkes arabasını kulübenin önündeki boşluğa rasgele park etmişti. Pencerelere konmuş hoparlörlerden tatlı bir melodi yayılıyordu etra-

fa. Davetlilerden bir grup dumanın yükseldiği ve oğlağın kızardığı çukurun başına toplanmıştı. Bir başka grup kulübenin yan tarafında silah atışı yapıyordu. Verandada iyi giyimli üç hanım ellerindeki bardaklardan bir şeyler içiyorlardı, ama içtikleri hiç de biraya benzemiyordu. Harry Rex bir yerlerden çıkıp yanıma geldi ve samimi bir gülümsemeyle karşıladı beni.

“Kapıdaki silahlı çocuk kim?" diye sordum.

"Haa, o mu? Duffy o, ilk karımın yeğeni."

"Neden bekliyor orada?" Eğer bu keçi partisinde yasadışı bir evler varsa bilmek istiyordum elbette.

"Endişelenme. Duffy orada öyle durur işte, silah da boştur. O delikanlı yıllardır boş yere nöbet tutar durur."

Adamın söylediği sanki mantıklıymış gibi gülümsedim. Beni çekip çukurun yanına götürdü ve ben, canlı ya da ölü ilk oğlağımı gördüm. Başı ve derisi yoktu ama gövde tam olarak duruyordu. Harry Rex beni kızaran oğlağın başında duran şef aşçılarla tanıştırdı. Herkesin adıyla birlikte ne iş yaptığı da söyleniyordu, bir avukat, bir kefaletçi, bir araba acentesi, bir çiftçi. Oğlağın, geçirildiği kazıkta yavaşça dönerek kızarmasını seyrettim bir süre, ayrıca bir oğlağı güzel kızartmak için çeşitli teoriler olduğunu öğrendim. Harry Rex bana bir bira verdi ve önümüze çıkan herkesle konuşarak onun kulübesine gittik. Bir sekreter, dalavereci bir emlak komisyoncusu ve Harry Rex'in yeni karısıyla tanıştım. Hepsi de Times'ın yeni sahibiyle tanışmaktan memnun görünüyordu.

Kulübe, yılanların çok sevdiği türden çamurlu küçük bir gölün kenarındaydı. Geniş bir balkon suyun üstüne uzanıyordu ve oradaki kalabalığın arasına karıştık. Harry Rex beni arkadaşlarına tanıştırmaktan hoşlanıyordu. Birkaç kez onun, "iyi bir çocuk bu, sizin bildiğiniz tipik Ivy League salaklarından değil." Benden "çocuk" diye söz edilmesinden hoşlanmazdım ama bu söze alışmaya başlamıştım.

Bu tür eğlencelere alışık oldukları belli olan iki hanımın yanında durdum. Yüzlerinde ağır makyaj vardı, saçları yapılmış ve vücut hatlarını belli eden sıkı giysiler giymişlerdi, benimle hemen ilgilendiler.

Konuşma, gazeteye konan bomba, Wiley'e yapılan saldırı ve Padgitt'lerin kasabaya saldıkları korkuyla başladı. Bense, tüm bunlar, uzun ve renkli gazetecilik kariyerimin bir başka hikâyesiymiş gibi doğal davranıyordum. Bana bir sürü soru sordular ve ben de istediğimden çok konuştum.

Harry Rex tekrar yanımıza geldi, bana bir kavanoza konmuş, kuşku uyandıran renksiz bir içki vererek, bir baba gibi, "Bunu yavaş yavaş iç," dedi.

Ben, "Nedir bu?" diye sorarken diğerleri de bana bakıyordu.

"Şeftali konyağı."

"Neden böyle meyve kavanozunda peki?"

"Bunu böyle yapıyorlar."

Boyalı hanımlardan biri, "Ay parıltısı bu," dedi. Tecrübeli kadındı besbelli, biliyordu her şeyi.

Bu insanlar ilk kez ay parıltısı içen bir yabancıyı hiç görmemiş olacaklardı ki etrafım kalabalıklaştı. Ben ise Syracuse'de, üniversiteye giderken, beş yıl boyunca onların hepsinden daha çok alkol aldığıma inanıyordum, onun için dikkatli olma gereği duymadım. Kavanozu kaldırıp, "Şerefe," dedim ve içkiden küçük bir yudum aldım. Sonra dudaklarımı şaklattım ve, "Fena değil," diyerek okul partisindeymiş gibi gülümsemeye çalıştım.

Yanma hissi, içkinin ilk temas yeri olan dudaklarda başladı, dilimden ve ağzımın içinden geriye, boğazıma doğru yayıldı ve işte o an yanıyorum sandım. Herkes bana bakıyordu. Harry Rex de içki kavanozundan bir yudum aldı.

Ağzımdan alevler çıkar gibiydi ama umursamaz görünerek, "Nereden geliyor bu?" diye sordum.

Davetlilerden biri, "Pek uzaktan değil," dedi.

Ağzım tutuştuğu ve uyuştuğu halde içkiden bir yudum daha aldım, ama insanların artık beni rahat bırakmasını istiyordum.

Garip ama üçüncü yudumu içtiğimde içkideki şeftali tadını aldım, sanki tatma duyusunun önce uyuşmuş olması gerekiyordu.

Ağzımdan ateş çıkmayacağı, kusmayacağım ya da bağırmayacağım anlaşıldıktan sonra konuşmalar tekrar başladı. Eğitimimi hızlandırmayı düşünen Harry Rex, içinde kızarmış bir şeyler olan bir tepsi uzattı bana.

"Şunlardan bir tane al."

Kuşkulanarak, "Nedir bu?" diye sordum.

Boyalı hanımlar, sanki kokudan rahatsız olacaklarmış gibi burunlarını kıvırıp başlarını çevirdiler, sonra biri, "Buna çitim derler," dedi.

Harry Rex tepsideki mezelerden birini alıp, zehirli olmadığını kanıtlamak ister gibi ağzına attı ve tepsiyi tekrar bana uzattı. Aldığını çiğnerken, "Hadi, al şundan bir tane," diye tekrarladı.

Etraftakiler yine bana bakıyordu, ben de onları fazla beklenmede tepsideki en küçük parçayı alıp ağzıma attım. Lastik gibi bir şeydi, acılı ekşili berbat bir tadı vardı. Kokusu da ahır kokusunu andırıyordu. Parçayı mümkün olduğunca çok çiğneyip zorla yuttum, arkasından da bir yudum sert içkiden aldım. Sonra da birkaç saniye süreyle bayılacağımı sandım.

Harry Rex sırtıma vurarak, "Domuz bağırsağı evlat," dedi. Ağzına bir parça daha atıp tepsiyi tekrar bana uzattı. Kendimi toplayıp, "Oğlak nerde peki?" diye sorabildim.

Bira ve pizzaya ne olmuştu ki? Bu insanlar neden bu kadar berbat şeyler yiyip içiyorlardı acaba?

Harry Rex yanımızdan ayrılırken çitim denen nesnelerin çürük kokusu da onu izledi. Elimdeki içki kavanozunu parmaklığın üstüne koyarken düşüp kaybolmasını umut ettim. Diğerleri bir kavanoz içkiyi elden ele geçiriyorlardı, bir kavanoz herkese yetiyordu demek. Kimse kimseden mikrop kapabileceğini düşünmüyordu. Bu korkunç içkinin yanında mikrop barınamazdı nasıl olsa.

Yanımdakilerden özür diledim ve tuvalete gideceğimi söyledim. O sırada Harry Rex arka kapıdan içeri girdi, elinde iki tabancayla bir

mermi kutusu vardı. "Hava kararmadan önce birkaç atış yapsak iyi olur. Benimle gel."

Oğlağın kızardığı çukurda durduk ve Rafe adındaki kovboy da bize katıldı. Üçümüz birlikte ormana doğru yürürken Harry Rex, "Rafe benim simsarım gibi bir şeydir," dedi.

"Simsar nedir?" diye sordum.

"Davaları izler."

Rafe, "Ben ambulans kovalayıcısıyım, dedi. "Ama ambulans genellikle benim arkamda kalır,"

Öğreneceğim çok şey vardı ama yine de iyi gidiyordum. Bir gün içinde ay parıltısı içmek ve çitlin yemek az şey değildi doğrusu. Ağaçların arasından ve eski bir kır yolundan yüz metre kadar yürüyüp bir açıklığa geldik. Harry Rex iki büyük meşe ağacının arasında saman balyalarından altı metre yüksekliğinde ve yarım daire şeklinde bir duvar yapmıştı. Duvarın ortasında beyaz bir yatak örtüsü, örtünün ortasında da kabaca çizilmiş bir insan resmi vardı. Bu bir saldırgan, düşman ve hedefti.

Rafe'in kendi silahını çıkarması beni hiç şaşırtmadı. Harry Rex benim silahımı aldı ve, "Dinle beni şimdi," diyerek derse başladı.

Hareketli altı mermili bir revolverdir bu. Buraya basarsan top açılır." Rafe geldi ve açılan topa mermi doldurdu, bunu pek çok kez yaptığı belliydi. "Topu şöyle içeri itersen silah atışa hazır demektir."

Hedefe yaklaşık on beş metre mesafedeydik. Kulübeden yayılan müzik sesini hâlâ duyabiliyordum. Diğer konuklar silah sesini duyunca ne yapacaklardı acaba? Elbette hiçbir şey, her zaman böyle olurdu.

Rafe tabancamı aldı ve hedefe döndü. "İlk atışlar için ayakları omuz genişliğinde açacak, dizlerini hafifçe kıracak, şu şekilde iki elini birden kullanacak ve sağ işaret parmağınla tetiği çekeceksin." Bunları söylerken ne yapacağımı da gösteriyordu ve her şey kolay görünüyordu. Silah patladığında ben bir buçuk metre mesafede duruyordum ve müthiş gürültü sinirlerimi bozdu. Tabanca neden bu kadar gürültü yapıyordu ki?

Daha önce hiç silah sesi duymamıştım.

İkinci atış hedefin tam göğsüne, diğer dört mermi ise bel bölgesine isabet etti. Rafe bana döndü, topu açıp boş kovanları boşalttı ve "Şimdi de sen yap bakalım," dedi.

Silahı alırken ellerim titriyordu. Tabanca sıcaktı ve barut kokusu her yeri sarmıştı. Kimsenin canını yakmadan mermileri koydum ve topu kapadım. Hedefe döndüm, silahı iki elimle tutup kaldırdım, kötü bir filmdeki gibi dizlerimi hafifçe büktüm, gözlerimi kapadım ve tetiği çektim. Sanki küçük bir bomba patlamış gibi oldu.

Harry Rex, "Lanet olsun, gözlerini açık tutmalısın," diye söylendi.

"Neyi vurdum?"

"Meşe ağacının arkasındaki tepeyi vurdun."

Rafe, "Tekrar dene," dedi.

Silahı doğrultup nişan almaya çalıştım ama ellerim öyle titriyordu ki bunun hiçbir yararı olmadı. Bu kez tetiği çekerken gözlerim açıktı, nereyi vurduğumu görmek istiyordum. Hedef yakınlarımda hiçbir yere isabet olmadı.

Rafe arkamdan, "Çarşafı da vuramadı," diye söylendi.

Harry Rex, "Tekrar ateş et," dedi.

Tekrar ateş ettim ama merminin nereye isabet ettiğini yine göremedim. Rafe sol elimi yavaşça tuttu ve beni üç metre kadar ileri götürdü. "İyi gidiyorsun," dedi. "Mermimiz çok."

Dördüncü atışta da saman balyalarını vuramadım ve Harıy Rex, "Sanırım Padgitt'ler güvende," dedi.

"O ay parıltısı denen içki yüzünden," dedim.

Rafe beni biraz daha ileri götürüp, "Bu iş çalışmakla olur," dedi. Ellerim ter içindeydi, kalp atışlarım hızlanmıştı ve kulaklarım çınlıyordu.

Beşinci atışta çarşafın sağ üst köşesini vurdum, ama hedefin en azından iki metre uzağındaydım. Altıncı atışta yine isabet kaydedemedim ve kurşun meşe ağaçlarından birinin dalına isabet etti.

Harry Rex, "Güzel atış," dedi. "Az daha bir sincap vuruyordun."

"Kapa çeneni," dedim.

Rafe araya girdi. "Biraz rahat ol, çok gerginsin." Silahı tekrar doldurmama yardım etti ve bu kez ellerimi silahın üstüne sıktı. Sonra omzumun üstünden, "Derin bir nefes al," dedi. "Ve tetiği çekmeden hemen önce nefesini ver." Ben nişan alırken o silahı dengeledi ve bu atışta hedefi kasığından vurdum.

Harry Rex, "işte şimdi oldu," dedi.

Rafe beni bıraktı ve ben usta bir silahşor gibi beş atış daha yaptım. Hepsi de çarşafa isabet etti ve biri hedefin kulağını vurdu. Rafe atışı beğenince silahı tekrar doldurdum.

Harry Rex silah koleksiyonundan 9 milimetrelik bir Glock otomatik tabanca getirmişti ve güneş yavaşça alçalırken sırayla birkaç atış daha yaptık. Adam iyi nişancıydı ve on beş metreden hedefin belden yukarısına on isabet kaydetti. Dört mermi daha yaktıktan sonra rahatlamış, atıştan hoşlanmaya başlamıştım. Rafe mükemmel bir öğretmendi ve ben atış yaparken sürekli bir şeyler öğretiyordu bana. Durmadan, "Eğitimle olur bu," diyordu.

Atışlar sona erdiğinde Harry Rex, "Bu silah sana bir hediye," dedi. "İstediğin, zaman buraya gelip atış yapabilirsin."

"Teşekkür ederim," dedim ve her zaman silah taşırmış gibi tabancayı cebime attım. Atışlar bittiği ve ülkedeki erkeklerin hemen yarısının daha on iki yaşında yaptığı bir işi başardığım için mutluydum. Ama kendimi daha güvende hissetmiyordum.

Ağaçların arkasından fırlayacak olan herhangi bir Padgitt sürpriz hakkına sahip olacak, yıllarca atış eğitimi yapmış olduğu için de beni rahatça avlayabilecekti. Kendimi karanlıkta tabancamla kapışırken ve düşman yerine kendimi vururken tahayyül ediyordum.

Ormanın içine, geriye doğru yürürken, Harry Rex arkamdan, tanıştığın şu sarışın, Carleen var ya," dedi.

Birden sinirlenmiş gibi oldum. "Ee, ne var?" dedim.

"Senden hoşlanıyor."

Carleen en azından kırk yaşındaydı ve zor bir yaşam geçirmiş olmalıydı. Ne söyleyeceğimi bilemedim.

"Yatağa atlamaya hazır olduğunu söyleyebilirim sana."

Carleen'in Ford ilçesinde yatmadığı yatak sayısının pek fazla olmadığından emindim. "Hayır, teşekkür ederim," dedim. Memphis'te bir sevgilim var."

"Ee, ne olur yani?"

Rafe hafif bir sesle, "Güzel cevap," dedi.

"Burada da bir sevgilin olamaz mı yani? Ne fark eder ki?"

"Seninle bir anlaşma yapalım Harry Rex," dedim. "Eğer bir kadın bulmak için senin yardımına ihtiyacım olursa sana söylerim."

Harry Rex, "Nasıl istersen evlat," diye mırıldandı.

Memphis'te sevgilim yoktu ama birkaç kız tanıyordum. Carleen gibilerine tenezzül etmektense Memphis'e kadar gitmeyi yeğlerdim.

OĞLAK ETİNİN DEĞİŞİK BİR TADI VARDI; pek lezzetli değildi ama çitinden sonra yine de fena sayılmazdı doğrusu. Üstüne etin tadını güzelleştirmek için birkaç kat salça sürülmüştü, ama et bana biraz sert gibi geldi, önüme gelen bir dilim etle uzun süre oyalandım ve birayla yutmaya çalıştım. Tekrar büyük balkondaydık ve hoparlörlerden bu kez Loretta Lynn'in sesi duyuluyordu. Ay parıltılı ısı denen sert içki ortalıkta epey dolaşmış olmalıydı ki konuklardan bazıları suyun üstündeki geniş balkonda dans ediyorlardı, Carleen başka biriyle biraz erken çıkıp gitmişti ve ben güvendeydim. Harry Rex yakınımda oturmuş, yanındakilere benim tavşan ve sincapları nasıl vurduğumu anlatıyordu. Adamın hikâye anlatma konusundaki yeteneği müthişti.

Ben garip bir insandım ama yaptıkları her şeye beni de dahil etmek istiyorlardı. Karanlık yollardan eve dönerken kendime her gün sorduğum soruyu yine sordum. Mississippi'de, Ford ilçesinde ne işim vardı benim?

10

ASLINDA SİLAH CEBİME ZOR SIĞIYORDU, çok büyüktü. Onu belimde taşıyarak etrafta biraz dolaşmak istedim ama birden kasıklarımda patlar ve erkeklik organımı mahveder diye çok korkuyordum. Düşününce, babamın bana verdiği eski, deri evrak çantasında taşımaya karar verdim onu. Üç gün onu yanımda taşıdım, yemeğe giderken bile götürdüm ama sonra bundan da sıkıldım. Bir hafta sonra silahı arabama, koltuğun altına bıraktım, üç hafta kadar sonra da onun varlığını adeta unuttum. Kulübeye tekrar gidip atış eğitimi yapmadım ama birkaç oğlak partisine daha katıldım; o partilerde çitimden, ay parıltısı denen sert içkiden, özellikle de gittikçe yanıma daha çok yaklaşmaya çalışan Carleen'den uzak durdum.

Müthiş davanın başlamasının beklendiği günlerde kasaba sakindi. Times'da davayla ilgili hiçbir yazı çıkmıyordu, çünkü bir şey bekleniyordu. Padgitt'ler Danny'nin kefaleti için arazilerini rehin koymaya hâlâ yanaşmıyorlardı, o yüzden Danny Şerif Coley'nin özel hücresindeki ikametine devam ediyor, televizyon izliyor, iskambil ve dama oynuyor, sürekli dinleniyor ve diğer mahkûmlardan çok daha güzel yemekler yiyerek besleniyordu.

Mayıs'ın ilk haftasında Yargıç Loopus kasabaya geri geldi ve ben de güvenilir koruyucum Smith & Wesson'u hatırladım.

Lucien Wilbanks davanın başka bir mahkemeye nakli için yazılı talepte bulunmuş, yargıç da bu talebin pazartesi sabahı saat 9'da görüşüleceğini açıklamıştı. Kasabanın neredeyse yarısı duruşma salonundaydı o sabah. Baggy ve ben salona erken giderek iyi bir yere oturduk.

Bu duruşmada sanığın getirilmesine gerek yoktu ama Şerif Coley onu göstermek istiyordu. Delikanlıyı yine elleri kelepçeli olarak getirdiler, yalnız bu kez portakal rengi hapishane tulumu giymişti. Herkes bana baktı. Basının gücü sağlamıştı bu değişikliği.

Baggy, "Bu bir oyun," diye fısıldadı.

"Nasıl yani?"

"Danny'nin bu hapishane kıyafetiyle de resmini basmamız için yem atıyorlar bize. Bunu yaparsak Wilbanks yargıca koşacak ve jürinin yeniden olumsuz etki altında bırakıldığını, zehirlendiğini söyleyecek. Buna aldanma sakın."

Saflığıma yine kızdım. Wiley, mahkemeye götürülecek olan Padgitt'in fotoğrafını çekmek için hapishane dışında nöbet tutmuştu. Danny'nin portakal rengi tulumla çekilmiş koca resmini ilk sayfada görür gibi oldum.

Lucien Wilbanks kürsünün arkasındaki kapıdan girdi salona. Yine her zamanki gibi sinirli ve rahatsız görünüyordu, yargıçla yaptığı tartışmayı kaybetmiş gibi bir hali vardı. Savunma masasına gitti, elindeki not defterini masaya bıraktı ve salondaki izleyicilere baktı. Sonra gözlerini bana dikti. Gözler kısılmış, çene kilitlenmişti, bir an için adamın parmaklıktan atlayıp üzerime saldıracağını düşündüm. Müvekkili de döndü ve duruşma salonunu gözden geçirdi. Birisi ona beni gösterdi ve Bay Danny Padgitt bir sonraki kurbanı benmişim gibi gözlerini bana dikti. Nefes almakta güçlük çekiyordum ama sakin görünmeye çalıştım. Baggy yine kıpırdandı ve benden biraz uzaklaştı.

Savunmanın arkasındaki ilk sırada bir sürü Padgitt vardı ve hepsi de yaşça Danny'den büyüktü. Onlar da bana bakmaya başlayınca ne yapacağımı şaşırdım. Bunlar suç işlemekten hiç kaçınmayan, insanlara gözdağı veren, bacak kıran, öldüren insanlardı ve ben şimdi, boğazımı kesmek için çareler arayan bu adamlarla aynı yerde oturuyordum.

Mübaşir yargıcın geldiğini bildirip herkese ayağa kalkmasını söyledi. Yargıç içeri girdi ve, "Lütfen oturun," dedi.

Loopus önündeki kâğıtlara göz gezdirdi, okuma gözlüğünü düzeltti ve, "Savunmanın mahkeme değiştirme talebi var," dedi. "Bay Wilbanks, kaç tanığınız var?"

"Yaklaşık yarım düzine kadar. Duruma göre değişebilir."

"Savcılık?"

Başında saç olmayan kısa boylu, tombul bir adam ayağa kalkıp, “benim de o kadar," dedi. Adamın adı Ernie Gaddis'ti ve Tyler ilçesinde uzun zamandır, gerektiğinde savcılık yapıyordu.

Loopus, sanki öğleden sonra golf oynayacakmış gibi, "Bütün gün burada oturmak istemiyorum," diye söylendi. "İlk tanığınızı çağırın Bay Wilbanks."

"Bay Walter Pickard."

Bu adı hiç duymamıştım, bu benim için normaldi ama Baggy de tanımıyordu bu adamı. İlk sorgulamada adamın yirmi yıldır Karaway'de yaşadığı, her pazar kiliseye, her perşembe de Rötary kulübe gittiği öğrenildi. Adam küçük bir mobilya fabrikasının sahibiydi.

Baggy, "Padgitt'lerden kereste satın alıyordur," diye fısıldadı.

Walter Pickard'ın karısı öğretmendi. Adam da küçükler basketi takımına koçluk yapıyor, izcilerle çalışıyordu. Lucien sorularına devam etti ve başarılı oldu, Bay Pickard, bir bireyi olarak yaşadığı toplumu çok iyi tanıyordu.

Karaway, Clanton'un on sekiz mil batısında küçük bir kasabaydı. Yamalı o kasabayı ihmal etmişti ve orada çok az gazete satıyorduk. Oradan aldığımız ilanlar daha da azdı. Ben genç bir gazeteci olarak işimi büyütmek istiyordum. Karaway'de küçük bir haftalık gazetenin tirajı bin olabilirdi.

Wilbanks, "Bayan Kassellaw’un öldürüldüğünü ne zaman duydunuz?" diye sordu.

Bay Pickard, "Cinayetten birkaç gün sonra," diye cevap verdi. “Haberler bazen geç gelir Karaway'e."

"Bunu size kim söyledi peki?"

"Çalışanlarımdan biri söyledi. Bir işçim. Kadının olayın olduğu Ford Hill'de yaşayan bir erkek kardeşi var."

"Cinayet suçuyla tutuklanan biri olduğunu duydunuz mu?" Lucien soruları sorarken, canı sıkılıyormuş gibi dolaşıyor, ama hiç bir şeyi de kaçırmıyordu.

"Evet, genç Padgitt'lerden birinin tutuklandığı söyleniyordu."

"Daha sonra doğrulandı mı bu?"

"Evet."

"Nasıl?"

"Haberi The Ford County Times gazetesinde okudum. İlk sayfada, Rhoda Kasselow'un büyük resminin yanında Danny Padgitt'in de büyük bir fotoğrafı vardı."

"Times'da ki yazıları da okudunuz mu?"

"Okudum."

"Okuduktan sonra Bay Padgitt hakkındaki düşünceniz neydi peki, onu suçlu mu buldunuz, masum mu?"

"Bana suçluymuş gibi göründü. Resimde gömleğinin üstünde kan lekeleri görülüyordu. Yüzü, kurbanın yüzüyle yan yana basılmıştı. Koca bir manşet de, DANNY PADGİTT CİNAYETTEN TUTUKLANDI gibi bir şeydi.

"O zaman siz de onun suçlu olduğunu düşündünüz, öyle mi?"

"Böyle düşünmemek olanaksızdı."

"Karaway'de bu cinayetin tepkileri ne oldu?"

"Şok ve öfke. Burası sakin bir yerdir. Ciddi suçlar nadiren görülür."

"Sizin fikrinize göre, oradaki insanlar genelde, Danny Padgitt'in Rhoda Kasselow'a tecavüz ettiğine ve onu öldürdüğüne inanıyorlar mı?"

"Evet, özellikle de gazetenin olayı veriş tarzından sonra."

Herkesin bana baktığını hissediyordum ama içimden de yanlış bir şey yapmadığımı tekrarlayıp duruyordum. İnsanlar Danny Padgitt'den şüpheleniyordu, çünkü çürümüş orospu çocuğu bu suçları işlemişti.

"Sizin fikrinize göre Bay Padgitt için Ford ilçesinde dürüst bir yargılama yapılabilir mi?"

"Hayır."

"Bu fikrinizin dayanağı nedir?"

"Gazete tarafından zaten yargılanmış ve mahkûm edilmiş durumda."

"Bu fikrinizin Karaway'deki dost ve komşularınızdan çoğu tarafından paylaşıldığını sanıyor musunuz?"

"Evet, öyle sanıyorum."

"Teşekkür ederim."

Bay Erme Gaddis ayağa kalktı, elindeki not defterini sanki bir silahmış gibi tutuyordu, "Mobilya işinde olduğunuzu söylediniz, değil mi Bay Pickard?"

"Evet, öyle."

"Keresteyi bölgeden mi alırsınız?"

"Evet, öyle yaparız. "

"Kimden alırsınız peki?"

Pickard hafifçe kıpırdandı ve soruyu düşündü. "Gates Budeşler'den, Henderson, Tifee, Voyles ve Oğulları'ndan, birkaç kişiden daha alırız."

Baggy, "Voyles'ın sahibi Padgitt'lerdir," diye fısıldadı.

Gaddis, "Padgitt'lerden de kereste alır mısınız?" diye sordu.

"Hayır efendim."

"Eskiden de almaz mıydınız?"

"Hayır efendim."

"Adını saydığınız kereste fabrikaları içinde Padgitt'lere ait olan var mı peki?"

"Bildiğim kadarıyla yok."

Aslında Padgitt'lerin nelere sahip olduğunu hiç kimse bilmiyordu. Bu adamlar onlarca yıldan beri yasal ya da yasadışı, her türlü işe el atmışlardı. Bay Pickard, Clanton'da olan biri değildi ama o anda herkes onun, Padgitt'lerle bir ilişkisi olmasından kuşkulanıyordu. Aksi takdirde neden Danny Padgitt lehine tanıklık yapsındı ki?

Gaddis soruları değiştirdi. "O kanlı resmi görünce çocuğun suçlu olduğunu düşündüğünüzü söylediniz, değil mi?"

"O resim onu kuşkulu yapıyordu elbette."

"Tüm hikâyeyi okudunuz mu?"

"Sanırım okudum."

"Haberde Bay Danny Padgitt'in bir araba kazası geçirip yaralandığı, ayrıca alkollü araba kullanmaktan da suçlandığı yazıyordu, bunu da okudunuz mu?"

"Evet, onu da okudum."

"O haberi size göstermemi ister misiniz?"

"Hayır, hatırlıyorum onu."

"Güzel, o zaman Bay Padgitt'in üstündeki kan lekelerinin neden kendinden değil de kurbandan geldiğini düşündünüz?"

Pickard yine kıpırdandı, sinirlenmiş gibiydi. "Ben sadece, resimler ve haberlerin bir araya gelince onu suçlu gibi gösterdiğini söyledim."

"Jüri üyeliği yaptınız mı hiç Bay Pickard?"

"Hayır efendim."

"Masumiyet olasılığı ne demek bilir misiniz?"

"Evet."

"Mississippi Eyalet Savcılığı'nın, Bay Padgitt'in suçlu olduğunu kuşku götürmeyecek şekilde kanıtlaması gerektiğini biliyor muşunuz?"

"Evet."

"Suçlanan bir insanın dürüstçe yargılanmaya hakkı olduğunu biliyor musunuz?"

"Evet, elbette biliyorum."

"Güzel. Diyelim ki bu davada jüri üyeliği yapmanız isteniyor. Gazete haberlerini okudunuz, tüm dedikoduları dinlediniz ve bu dava için bu duruşma salonuna geldiniz. Daha önce tanıklık yaptınız ve Bay Padgitt'in suçlu olduğuna inanıyorsunuz. Farz edelim jüriye seçildiniz. Diyelim ki usta ve tecrübeli bir avukat olan Bay Wilbanks küçük savcılık karşısında taarruza geçti ve bizim kanıtlarımız konusunda kuşku uyandırdı. Diyelim ki zihninizde bir kuşku belirdi Bay Pickard, o zaman sanık hakkında suçlu değil oyu verir misiniz?"

Adam onu dinledikten sonra başım salladı ve, "Evet, bu koşullarda öyle yaparım," dedi,

"O halde, şu anda suçlu ya da değil, onun hakkında ne düşünürseniz düşünün, karar vermeden önce kanıtları iyice dinler, inceler ve dürüstçe değerlendirirsiniz, değil mi?"

Bu sorunun cevabı o kadar açıktı ki Bay Pickard'ın, "Evet," demekten başka çaresi yoktu.

Gaddis, "Elbette," dedi. "Peki ya karınız? Onun öğretmen olduğunu söylediniz. O da sizin gibi açık fikirlidir, değil mi?"

"Sanırım öyledir, evet."

"Ya Karaway'deki Rotary Kulüp üyeleri? Onlar da sizin gibi mi düşünürler?"

"Öyle sanırım."

"Peki, ya işçileriniz Bay Pickard? Hiç kuşkusuz dürüst, açık fikirli insanlara iş verirsiniz. Onlar da okuyup dinlediklerini umursamadan bu çocuk için dürüstçe bir karar verebilirler, değil mi?"

"Sanırım."

"Başka sorum yok, Sayın Yargıç."

Bay Pickard tanık sandalyesinden kalktı ve duruşma salonunu hemen terk etti. Lucien Wilbanks ayağa kalktı ve yüksek sesle, Sayın Yargıç, savunma tanık olarak Bay Willie Traynor'u çağırıyor," dedi.

Bay Willie Traynor'un burnuna çarpan bir tuğla onu bundan daha kötü etkileyemezdi doğrusu. Derin bir iç çektim ve Baggy'nin yüksek sesle, "Lanet olsun," dediğini duydum.

Harry Rex, davetine gelmiş olan bazı avukat arkadaşlarıyla birlikte jüri locasında oturuyordu. Kendimi zorlayarak ayağa kalkarken yardım ister gibi ona baktım. O da ayağa kalkıyordu.

Harry Rex, "Sayın Yargıç," dedi. "Ben Bay Treynor'un avukatıyım, bu genç adama tanıklık edeceği konusunda bilgi verilmemiştir." Yaşşa Harry Rex! Yap bir şeyler!

Yargıç omuz silkerek, "Ne olacak yani?" dedi. "Kendisi şu anda burada. Ne fark eder ki?" Yargıcın sesinde en küçük bir endişe belirtisi yoktu ve kapana kısıldığımı anlamıştım.

"Her şeyden önce bir hazırlık aşaması olur. Tanık kendini hazırlamalıdır, buna hakkı vardır."

"Galiba gazete editörü o, değil mi?"

"Evet öyle."

Lucien Wilbanks jüri locasına doru yürüdü, Harry Rex'i yumruklamak ister gibi bir hali vardı. "Sayın Yargıç," dedi. "Bu bay davacı değil, davada tanıklık da yapmayacak. Haberleri o yazdı. Onu dinlemek istiyoruz."

Harry Rex, "Bu bir tuzak Sayın Yargıç," dedi.

Ben tanık sandalyesine otururken Yargıç, "Oturun Bay Treynor," dedi. Harry Rex'e doğru, "İyi iş, avukat," der gibi baktım.

Mübaşir önüme gelip, "Silahınız var mı?" diye sordu.

"Ne?" Dehşet içindeydim ve hiçbir şey anlamıyordum.

"Bir silah. Silahınız var mı?"

"Evet."

"Onu alabilir miyim lütfen?"

"Şey, silahım arabamda duruyor." İzleyicilerin çoğu bunu komik buldu. Mississippi'de silahla tanık sandalyesine oturmak yasaktır. Saçma bir kural daha. Ama bir süre sonra bu kuralın anlamını keşfettim. Eğer tabancam yanımda olsaydı Lucien Wilbanks'ı vurabilirdim.

Mübaşir bana doğruyu söyleyeceğime dair yemin ettirdikten sonra Wilbanks yine salonda dolaşmaya başladı. Arkasındaki kalabalık daha da artmış gibiydi, önce yumuşak bir dille, benim hakkımda ve gazeteyi satın alışımla ilgili birkaç soru sordu. Her sorudan kuşkulanıyordum ama onlara doğru cevaplar vermeyi başardım. Wilbanks bir yere varmak istiyordu ama ben hedefinin ne olduğunu anlayamadım.

İzleyicilerin hoşuna gitmişti bu şov. Times'ı aniden ele geçirmenin dedikodusu hâlâ sürüyordu, şimdi ben onların karşısına çıkmış, yeminli olarak soruları yanıtlıyordum ve söylediklerim de kayda geçiyordu.

Birkaç nazik sorudan sonra, Lucien benim tarafımda olmadığına göre benden yana olduğunu düşündüğüm Bay Gaddis ayağa kalkıp, "Sayın Yargıç," dedi, "Bu tanığın söyledikleri bilgilendirici şeyler. Ama sonuçta nereye gidiyor bu sorgulama?"

"İyi soru. Bay Wilbanks?"

"Biraz izin verin, Sayın Yargıç."

Lucien bunu söylerken birkaç Times nüshası çıkarıp bana, Gaddis'e ve Loopus'a uzattı. Sonra bana bakarak, "Kayıtlar için soruyorum, Bay Traynor," dedi. "Şu anda Times'ın kaç abonesi var?"

Biraz da gururlanarak, "Yaklaşık dört bin iki yüz," diye cevap verdim. Yamalı zamanında iflasa gidildiğinde abone sayısı bin iki yüze kadar düşmüştü.

"Gazete bayilerinde kaç gazete satılıyor acaba?"

"Bin kadar."

Yaklaşık on iki ay kadar önce Syracuse, New York'ta bir öğrenci pansiyonunda yaşıyor, derslere arada bir giriyor, cinsel devrimde iyi bir asker olmaya çalışıyor, oldukça çok içki ve haşiş içiyor, istediğim zaman öğleye kadar uyuyor ve egzersiz yapmak istediğim zaman savaş karşıtı mitinglere katılarak polislere bağırıyordum, o zamanlar sorunlarım olduğunu sanırdım. O günlerden bugüne gelip Ford ilçesi mahkemesinde nasıl olup da tanık sandalyesine oturduğumu anlayamıyordum bir türlü. Ama yeni kariyerimin şu anında pek çok gazete abonesi beni izliyordu. Korkak, çekingen ve zayıf görünmenin zamanı değildi.

Wilbanks sanki kahve sohbeti yaparmış gibi, sakin bir tavırla, Ford ilçesinde gazetenizin yüzde kaçı satılıyor Bay Traynor?" diye sordu.

"Genelde tamamı. Tam olarak bilemiyorum."

"Pekâlâ, Ford ilçesi dışında gazete bayiiniz var mı?"

"Hayır."

Bay Gaddis başarısız bir kurtarma girişiminde daha bulundu. Ayağa kalkarak, "Sayın Yargıç, lütfen, bu sorgulama nereye gidiyor diye sordu.

Wilbanks birden sesini yükseltti ve parmağını havaya kaldırdı. "İddia ediyorum ki Sayın Yargıç, bu ilçedeki potansiyel jüri üyeleri, Times gazetesinin yayınları tarafından zehirlenmiştir, peşin hükümlüdürler. Çok şükür ki bu gazete eyaletin diğer bölgelerinde okunmamaktadır. Bu durumda yargılama yerinin değiştirilmesini talep etmek hakkımızdır ve bunun yapılması zorunludur."

"Zehirlenmiştir" sözcüğü duruşmanın tonunu ansızın değiştirmişti. Bu sözcük beni korkutmuş, endişeye düşürmüştü ve yine, yanlış bir şey mi yaptım acaba diye düşündüm. Destek bulmak için Baggy'ye baktım ama o, önündeki kadının arkasına eğilmiş, gizlenmişti.

Yargıç Loopus set bir sesle, "Neye hakkınız olduğuna ve neyin zorunlu olduğuna ben karar vereceğim Bay Wilbanks," dedi. "Devam edin."

Wilbanks gazeteyi kaldırdı ve ilk sayfayı gösterdi. "Müvekkilimin buradaki fotoğrafına bakın, "diye konuştu. "Kim çekti bu fotoğrafı?"

"Fotoğrafçımız Bay Wiley Meek çekti."

"Peki, bu resmi ilk sayfaya koyma kararını kim verdi?"

"Ben verdim."

"Ya resmin boyutları? Buna kim karar verdi?"

"Yine ben karar verdim."

"Bunun sansasyonel olacağını, büyük heyecan uyandıracağını düşünmediniz mi hiç?"

Adam haklıydı. Heyecan peşindeydim ben. Soğukkanlı bir tavırla, "Hayır," dedim. "O anda elimizde Danny Padgitt'in sadece bu fotoğrafı vardı. Cinayet suçlamasıyla tutuklanan tek kişi de oydu. Biz de bastık resmi. Bunu tekrar yaparım."

Gururlu bir ifadeyle konuşmam beni bile şaşırtmıştı. Harry Rex'e baktım ve onun o pis sırıtışlarından birini gördüm. Başını sallıyordu. Gününü göster ona çocuk, der gibiydi.

"Yani size göre bu resmi basmak yerinde bir davranış mıydı?

"Haksızlık olduğunu sanmıyorum bunun."

"Soruma cevap verin. Size göre yerinde bir davranış mıydı bu?"

"Evet, yerinde ve doğru bir davranıştı."

Wilbanks bunu kayda almış gibiydi, ileride kullanabilirdi. "Yazınızda Rhoda Kasselaw'un evinin içini oldukça ayrıntılı olarak anlattınız. O evi ne zaman incelediniz?"

"İncelemedim."

"Ne zaman girdiniz eve?"

"Girmedim."

"O eve hiç girmediniz mi yani?"

"Hayır, girmedim."

Wilbanks gazeteyi açtı, bir süre göz gezdirdi, sonra da, "Yazınızda, Bayan Kasselow'un iki çocuğunun yatak odası kısa bir koridorun üstünde, kadının kapısından yaklaşık beş metre uzakta, ve yatakları da yaklaşık on metre mesafede diyorsunuz. Bunu nereden biliyordunuz?"

"Bir haber kaynağım var."

"Bir haber kaynağı. Bu kaynak evin içinde miydi?"

"Evet."

"Haber kaynağınız bir polis ya da şerif yardımcısı mı?"

"Onun adı gizli kalacaktır."

"Bu yazılarınız için kaç tane gizli haber kaynağı kullandınız?"

"Birçok."

Gazetecilik eğitimi aldığım yallarda böyle bir davayı hatırladım, benim durumumda olan bir gazeteci haber kaynaklarına dayanarak haber yapmış, ama kaynaklarının kimliklerini açıklamamıştı. Yargıç ona kızmış, haber kaynaklarının kimliklerini açıklamasını söylemiş, ama yanıt alamamıştı. Yargıcın ısrarına rağmen haber kaynaklarını açıklamayan muhabir hapse atılmış, birkaç hafta içerde kalmış, ama kaynaklarını yine açıklamamıştı. Bunun sonucunu pek iyi hatırlamıyordum ama sonunda muhabir serbest bırakılmış ve özgür basın işine devam etmişti.

Bir an için kendimi Şerif Coley tarafından kelepçelenmiş, Harry Rex'ten bağırarak yardım isterken hapse atılmış ve portakal rengi tulum giydirilmiş olarak hayal ettim.

Böyle bir haber gazete için altın madeni olurdu. Aman Tanrım, hapishanede ne yazılar yazardım kim bilir?

Wilbanks, "Çocukların şokta olduğunu yazmışsınız," diye devam etti, "Bunu nereden biliyorsunuz?"

"Yan taraftaki komşuları Bay Deece ile konuştum."

"Şok sözcüğünü kullandı mı o?"

"Evet, kullandı."

"Çocukların cinayet gecesi Clanton'da bir doktor tarafından muayene edildiğini de yazmışsınız. Bunu nasıl öğrendiniz?"

"Bir haber kaynağım vardı, daha sonra doktorla da konuşup doğrulattım."

"Şimdi çocukların, anne memleketi olan Mississippi'de bir tür tedavi gördüğünü yazmışsınız, bunu kim söyledi size?"

"Teyzeleriyle konuştum."

Wilbanks gazeteyi masanın üstüne atıp bana doğru yürüdü, kanlı gözleri kısılmış, bana bakıyordu. O anda silahın çok yararı olurdu doğrusu.

"Gerçek şu ki Bay Traynor, o iki küçük çocuk sanki annelerinin kendi yatağında tecavüze uğrayıp öldürüldüğünü görmüş gibi bir durum çizmeye çalıştınız, öyle değil mi?"

Derin bir nefes aldım ve buna vereceğim cevabı düşündüm. Duruşma salonunda herkes merakla yanıtımı bekliyordu. Önündeki kadının yan tarafından bakmasına rağmen bana en azından baş sallayan Baggy'ye bakarak, "Olayları mümkün olduğunda hatasız vermeye çalıştım," dedim.

"Gazete satma çabası içinde, adını vermediğiniz haber kaynaklarına, yarı gerçeklere ve berbat spekülasyonlara dayandınız, sadece heyecan uyandırmak için hem de."

Sakin olmaya çalışarak, "Olayları mümkün olduğunca doğru yazmaya çalıştım," diye tekrarladım.

Homurdandı, "Demek öyle ha?" dedi. Gazeteyi tekrar aldı ve, "Okuyorum," diye devam etti. “ ‘Çocuklar mahkemede tanıklık edecek mi?' Bunu siz mi yazdınız Bay Traynor?"

Bunu inkâr edemezdim. Bu cümleyi yazdığım için kızmıştım kendime. Baggy ile birlikte düzelttiğimiz yazının sonlarındaydı o cümle. O sırada ikimiz de titiz davranmıştık ve bunun önemini anlamak için, içgüdülerimize güvenmeliydik.

İnkâr etmek olanaksızdı. "Evet," dedim.

"Bu soruyu hangi gerçeklere dayanarak sordunuz peki?"

"Cinayetten sonra çok duymuştum bu soruyu."

Gazeteyi sanki pislikmiş gibi yine masanın üstüne attı ve şaşırmış gibi başını iki yana salladı. "İki çocuk vardı, değil mi Bay Traynor?"

"Evet, bir oğlan, bir de kız çocuğu."

"Küçük oğlan kaç yaşında?"

"Beş."

"Ya küçük kız?"

"Üç yaşında."

"Peki siz kaç yaşındasınız Bay Traynor?"

"Yirmi üç."

"Bu yaşınıza kadar kaç davada muhabirlik yaptınız peki?"

"Hiç yapmadım."

"Kaç dava izlediniz?"

"Hiç izlemedim."

"Mademki davalarla ilgili hiçbir bilginiz yok, kendinizi bu yazılar için hazırlarken nasıl bir hukuki araştırma yaptınız, söyler misiniz bize?"

Bu noktada, elimde tabanca olsaydı onu büyük olasılıkla kendime doğrultabilirdim.

Adam sanki başka dilde konuşuyormuş gibi, "Hukuki araştırma mı?" dedim.

"Evet, Bay Traynor. Beş ve daha küçük yaşta çocukların mahkelerde tanıklık yapmasına izin verilen kaç dava buldunuz?" Baggy'ye bir göz attım, adam nerdeyse sıranın altına girecekti. "Hiç," diye cevap verdim.

"Mükemmel cevap Bay Traynor. Bu eyaletin tarihinde on bir yaşın altında hiçbir çocuk bir suç mahkemesinde tanıklık etmemiştir. Bunu bir kenara not edin de gelecek sefer uydurma haberlerle okuyucularınızı ateşlemek istediğiniz zaman hatırlayın."

Yargıç Loopus, bana biraz fazla yumuşak gelen bir ses tonuyla, "Bu kadar yeter, Bay Wilbanks," dedi. Sanırım Harry Rex de dahil olmak üzere orada oturan avukatlar, hiçbir şey bilmeden hukuki konulara girmek isteyen birinin zor durumda kalmasını eğlenerek alıyorlardı. Bay Gaddis bile bana yardıma koşmamıştı bu kez.

Lucien kan akarken duracak kadar zeki bir avukattı. "Onunla işim bitti," gibi bir şeyler homurdandı. Bay Gaddis'in sorusu yoktu. Mübaşir işaret edince tanık sandalyesinden kalktım ve umutsuz bir tavırla oturduğum yere doğru giderken Baggy'nin kar fırtınasını yakalanmış bir köpek gibi sindiğini gördüm.

Duruşmanın geri kalan kısmında not almaya uğraştım ama meşgul ve önemli görünmeye çalışmam boşunaydı. Üzerimdeki gözleri hissedebiliyordum. Aşağılanmıştım ve birkaç gün ofisimden çıkmamalıydım.

Wilbanks heyecanlı konuşmasının sonunda davanın başka bir mahkemeye, hatta Körfez Sahili'nde bir yerlere naklini talep etti, oralarda cinayeti birkaç kişi duymuş olabilirdi ama insanlar hiç olmazsa Times okuyarak zehirlenmemiş olurlardı. Bana ve gazeteye sürekli olarak sataştı ve biraz fazla ileri gitti. Bay Gaddis kapanış konuşmasında yargıca eski bir deyişi hatırlatarak, "Güçlü ve acı tezler zayıf bir savunmayı gösterir," dedi.

Bunu not ettim. Sonra da çok önemli bir işim varmış gibi adeta koşarak çıktım duruşma salonundan.

11

ERTESİ SABAH ÖĞLEYE DOĞRU BAGGY KOŞARAK ofisime, geldi ve Lucien Wilbanks'ın dava yerinin değiştirilmesi talebini geri çektiğini söyledi. Her zamanki gibi yine her şeyi analiz ediyordu.

İlk düşüncesine göre, Padgitt'ler davanın başka bir yerde görülmesine karşıydılar. Her şeyden önce, Danny'nin suçlu olduğunu ve nerede olursa olsun, dürüst bir jüri tarafından mahkûm edileceğini biliyorlardı. Tek şansları, satın alabilecekleri ya da gözdağı verebilecekleri bir jüri oluşturmaktı. Tüm suçlu hükümleri oy birliğiyle alındığından, Danny lehine sadece bir tek oy bulmaları yeterli olacaktı. Lehte tek bir oyla jüri karar alamayacak, yasaya göre de yargıcın mahkemeyi hükümsüz ilan etmesi gerekecekti. Dava yeniden görülecek, ama yine aynı karar alınacaktı. Ve üç dört tekrardan sonra savcılık davadan vazgeçecekti.

Baggy'nin bütün sabah mahkeme binasında, küçük kulübünün üyeleriyle bu konuyu konuştuğundan ve avukatların fikirlerini aldığından emindim. Baggy bana, bir gün önceki duruşmanın Lucien Wilbanks tarafından kasıtlı olarak ve iki nedenle sahnelendiğini söyledi. Birincisi, Lucien Times'ın, Danny'nin hapishane tulumuyla çekilmiş bir fotoğrafını yayınlamasını istiyordu. İkinci neden de, beni tanık sandalyesine oturtup biraz hırpalamak istemesiydi. Baggy, "Bu istediğini de yaptı hergele," dedi.

"Teşekkürler Baggy," dedim.

Wilbanks baştan beri yargılamanın Clanton'da olacağını biliyor, dava için sahneyi hazırlıyor ve Times'ın ateşli yayınlarını kesmek isti-

yordu. Üçüncü ya da dördüncü neden de, Lucien Wilbanks'ın kalabalıklar önünde kendini gösterme fırsatını hiç kaçırmamasıydı. Baggy onun bu halini çok görmüş, bu konuda birkaç yazı da yazmıştı.

Baggy'nin tüm bu fikirlerini tam olarak izleyebildiğimi pek sanmıyordum ama o anda başka hiçbir şeyin anlamı yoktu. Her şeyin bir şov olduğunu bilerek iki saatlik bir duruşma ayarlamak zaman ve iş kaybından başka bir şey değildi aslında. Duruşma salonlarında bundan daha kötü şeyler olduğunu biliyordum.

ÜÇÜNCÜ DAVETTE KAPAMA ET VARDI ve yemeğimizi verandada, şiddetli yağmur yağarken yedik.

Her zamanki gibi, şimdiye kadar hiç kapama yemediğimi söyledim, Bayan Callie de bana onun nasıl yapıldığını ayrıntılı olarak anlatıp tarifini verdi. Yuvarlak büyük demir kabın kapağını kaldırıp gözlerini yumdu ve yemeğin enfes kokusunu kokladı. Bense bir saat önce kalkmıştım yataktan ve o anda masa örtüsünü bile yiyebilirdim.

Yaşlı siyahi kadın bunun en basit yemeği olduğunu söyledi, sığır budundan bir parça alınıp yağıyla beraber tencereye konuyor, üstüne taze patates, soğan, şalgam, havuç ve pancar dolduruluyor, tuz, biber, su ilave ediliyor ve hafif ısıda yanan fırına konarak beş saat bekleniyordu. Bayan Callie tabağımı et ve sebzeyle doldurduktan sonra üstüne koyu bir sos döktü. "Pancar yemeğe mor bir renk veriyor," diyerek açıklama yaptı.

Yemek duasını benim yapmak isteyip istemediğimi sordu ama ben istemedim. Uzun zamandır dua etmemiştim. O bunu çok daha güzel yapıyordu. Elimi tuttu ve gözlerimizi yumduk. Bayan Callie Tanrı'yla konuşurken yağmur damlaları tepemizdeki teneke çatıyı dövüyordu.

Üç büyük lokma yuttuktan sonra, "Esau nerede?" diye sordum.

"Çalışıyor. Bazen öğle yemeği için gelir ama genellikle gelemiyor." Yaşlı kadın dalgın, düşünceli görünüyordu. Bir ara yüzüme bakıp, "Biraz kişisel bir soru sorabilir miyim size?" dedi.

"Elbette, sanırım sorabilirsiniz."

"Siz Hıristiyan mısınız çocuğum?"

"Elbette. Annem beni Paskalya yortusunda kiliseye götürürdü."

Bu cevabım onu tatmin etmemiş gibiydi. İstediği yanıtı alamamıştı. "Hangi kiliseydi bu?"

"Piskoposluk kilisesi. Memphis'teki Aziz Luke kilisesi."

"Clanton'da böyle bir kilise yok galiba."

"Ben de görmedim." Etrafta dolaşıp kilise aramamıştım zaten. "Siz hangi kiliseye gidiyorsunuz?" diye sordum.

Hiç düşünmeden, "Mesih İsa Tanrı kilisesine," diye cevap verirken yüzünde huzurlu bir parıltı vardı. "Rahibimiz Thurston Small çok iyi bir din adamıdır. Mükemmel bir vaizdir. Onu bir dinlemelisin."

Siyahların ibadetleri, tüm Sebt gününü kilisede geçirdikleri ve gece geç vakitlere kadar süren, ancak ruhlar yorulunca son verilen ayinler konusunda hikâyeler duymuştum. Çocukluğumda gittiğim ve yasal olarak altmış dakikadan fazla sürmemesi gereken yortu ayinlerini hatırlıyordum.

"Sizin ayinlere beyazlar da geliyor mu?" diye sordum.

"Sadece seçim yıllarında gelirler. Bazı politikacılar gelip köpekler gibi etrafı koklar ve bir sürü söz verirler."

"Ayin bitene kadar kalırlar mı peki?"

"Yok canım, kalmazlar elbet. Bunu yapamayacak kadar meşguldür hepsi."

"O halde insan kiliseye istediği gibi gelip gidebilir, öyle mi?"

"Sizin için öyle, Bay Traynor. Sizin için bir istisna yaparız." Yaşlı kadın bunu söyledikten sonra, evine yürüyüş mesafesinde olan kilise ile birkaç yıl önce kilisede çıkan yangın konusunda uzun bir hikâye anlattı. Kasabanın beyazlar bölgesinde olan itfaiye, Lowtown'da çıkan yangınlara yetişmek için asla acele etmezdi. Kiliselerini kaybetmişlerdi ama bu bir kutsamaydı! Rahip Small cemaati toplamıştı. Yaklaşık

üç yıl boyunca, iyi bir Hıristiyan olan Bay Virgil Mabry'nin kendilerine tahsis ettiği bir depoda toplanmışlardı. Bina kasabanın ana caddesine bir blok mesafedeydi ve bazı beyazlar, siyahların kendi taraflarında ibadet etmesinden hoşlanmıyorlardı. Fakat Bay Mabry koruyordu onları. Rahip Small sonunda yeteri kadar para toplamış ve yangından üç yıl sonra, eskisinden iki kat daha büyük bir kiliseye kavuşmuşlardı. Şimdi her pazar doluyordu kilise.

Yaşlı kadının konuşması hoşuma gidiyordu. O konuşurken ben hep yiyordum. Benim için öncelik yemekti elbette. Fakat onun her gün, hiç hata yapmadan ve tüm sözcükleri gerektiği gibi telafüz ederek konuşması tüm dikkatimi çekiyordu, en azından lise eğitimi görmüş olmalıydı bu kadın.

Kilise hikâyesini bitirdiği zaman, "İncil'i sık okur musun?" diye sordu bana. Ağzımdaki yemeği çiğnerken başımı iki yana salladım ve, "Hayır okumazsın yani?"

Ona yalan söylemeyi hiç düşünmedim. "Hiç."

Bu cevabım onu yine hayal kırıklığına uğrattı. "Çok dua eder misin peki?"

Bir saniye düşündüm, sonra, "Haftada bir, burada," dedim.

Bayan Callie çatalıyla bıçağını tabağının yanına koydu ve çok ciddi bir şey söyleyecekmiş gibi kaşlarını çatarak bana baktı. "Bay Traynor, eğer kiliseye gitmiyor, İncil okumuyor ve dua etmiyorsanız sizin gerçek bir Hıristiyan olduğunuzdan pek emin olamam."

Ben de emin değildim zaten. Konuşmak ve kendimi savunmak zorunda kalmamak için yemeye devam ettim. Yaşlı kadın, "Hz. İsa demiş ki, 'Yargılama ki, sen de yargılanmayasın,"' diye devam etti. "Kimsenin inancını yargılayacak durumda değilim, ama itiraf edeyim, sizin durumunuz beni endişelendiriyor."

Ben de endişeliydim ama yemeğimi yarıda bırakacak kadar büyük bir endişe değildi bu.

"Tanrının isteği dışında yaşayanlara ne olur bilir misiniz?" diye sordu.

İyi şeyler olmayacağını biliyordum elbet. Ama cevap veremeyecek kadar açtım ve korkuyordum. Yaşlı kadın şimdi de yemeyi bırakmış, vaaza başlamıştı ve hoşuma gitmiyordu bu.

"Paul ise şöyle yazar Romans'ta: 'Günahın karşılığı ölümdür, ama Tanrı'nın armağanı, Efendimiz İsa Mesih yoluyla ebedi yaşamdır.' Bu ne demek biliyor musunuz, Bay Traynor?"

Biraz bir şeyler biliyordum, başımı salladım ve ağzıma bir lokma et attım. Bu kadın tüm İncil'i ezberlemiş miydi yoksa? Hepsini dinletecek miydi bana?

"Ölüm her zaman fizikseldir, ama ruh ölümü, Efendimiz İsa Mesih'ten ayrı ebediyet demektir. Ölüm, cehennemde ebediyet demektir Bay Traynor. Anlıyor musunuz bunu?"

Her şeyi açıkça anlatıyordu. "Konuyu değiştirebilir miyiz acaba?" dedim.

Bayan Callie birden gülümsedi ve, "Elbette," dedi. "Siz benim konuğumsunuz, canınızı sıkmak istemem." Çatalını tekrar aldı ve uzun süre yağmurun sesini dinleyerek yemek yedik.

Bir süre sonra yaşlı kadın, "Yağışlı bir bahar oldu," dedi. "Fasulyeler için iyi ama domates ve kavunlarımın güneşe ihtiyacı var."

Gelecekte yeni ziyafetler planladığını anlamak beni rahatlatmıştı. Bayan Callie, Esau ve olağanüstü çocukları hakkında yazdığım hikâye bitmek üzereydi. Onun verandasında birkaç perşembe daha yemek yiyebilmek için araştırmamı uzatıyordum. Başlangıçta benim için bu kadar çok yemek yapması karşısında kendimi suçlu gibi hissediyordum, çünkü yemeğin ancak bir parçasını yiyorduk. Ama o bana, hiçbir şeyin atılmadığını, boşa gitmediğini söyledi. Kendisi ve Esau onları yiyorlar, belki birkaç arkadaşları da geliyor ve yemekler bitiyordu. Bunları söyledikten sonra, utanıyormuş gibi, "Bugünlerde haftada sadece üç kez yemek pişiriyorum," dedi.

Tatlı olarak şeftalili tart ve vanilyalı dondurma vardı. Bunları yemeden önce bir saat beklemeye kadar verdik, böylece midedeki yemekler biraz sindirilmiş olacaktı. Bayan Callie iki fincan koyu kahve

getirdi ve salıncaklı koltuklara oturarak çalışmaya başladık. Not defterimle kalemimi çıkarıp sorularımı sormaya başladım. Bayan Callie söylediklerini yazmamdan çok hoşlanıyordu.

İlk yedi çocuğunun adları İtalyan adıydı - Alberto (Al), Leonardo (Leon), Massimo (Max), Roberto (Bobby), Gloria, Carlota ve Mario. Sadece en küçükleri olan ve kaçak olduğu söylenen Sam'in adı Amerikan adıydı. Yaşlı kadın ikinci ziyaretimde bana, Ford ilçesinde bir İtalyan aile tarafından yetiştirildiğini söylemişti, ama çok uzun bir hikâyeydi bu ve onu bana daha sonra anlatacaktı.

İlk yedi çocukları, siyahilerin okulu olan Burley Sokağı Lisesi'nde okumuş ve hep sınıf birincisi olmuşlardı. Hepsi üniversite mezunuydu ve şimdi öğretim üyeliği yapıyorlardı. Çocukların biyografileri sayfalar doldurmuştu ve Bayan Callie, haklı olarak, çocukları söz konusu olduğunda saatlerce konuşabilirdi.

Konuştu da. Ben de salıncaklı sandalyede yağmurun sesini dinleyerek not alıyordum, ama bir süre sonra uyuklamaya başladım.

12

BAGGY'NİN RUFFİN HİKÂYESİ KONUSUNDA bazı çekinceleri vardı. Yazdıklarımı okurken, "Aslında yeni bir şey sayılmaz bu," dedi. Birinci sayfaya bir zenci ailesiyle ilgili bir yazı koymak istediğim konusunda Hardy'nin onu uyardığından emindim. "Bu tür hikayeler genellikle beşinci sayfaya girer," dedi.

Bir cinayet yoksa, Baggy'nin birinci sayfa haberlerinden anladığı, jürisiz bir mahkeme salonunda yarı uykulu bir avuç avukatla böyle konularda hakemlik eden ve mezardan çıkmış gibi duran doksanlık bir bilirkişi arasındaki yüksek nitelikli tartışmalardı.

Bay Caudle 1967'de cesur davranıp siyahların ölüm haberlerini de yazmaya başlamıştı ama ondan sonraki üç yıllık süre içinde demiryolunun diğer tarafında olanlarla hiç ilgilenmemişti. Wiley Meek, Callie ile Esau'nun fotoğraflarını çekmek için benimle birlikte onların evine gelmeye pek hevesli değil gibiydi. Fotoğrafların bir perşembe günü öğle vakti çekilmesini planlamıştım. Kızarmış yayın balığı, mısır ve lahana salatası yedik. Wiley nefes almakta zorlanacak kadar yedi.

Hikâye konusunda önce Margaret de biraz çekingen davrandı ama sonuçta kararı patrona bıraktı. Aslında çalışanların hepsi bu konuda pek istekli değildi ama aldırmadım onlara. Ben doğru bulduğumu yapıyordum; ayrıca yakında büyük bir dava başlayacaktı.

Böylece, 20 Mayıs 1970 Çarşamba günü, yani Kasselaw cinayetiyle ilgili yazılacak hiçbir şeyin olmadığı hafta, Times'ın birinci sayfa manşeti RUFFİN AİLESİ YEDİ AKADEMİSYENİYLE ÖVÜNÜYOR şeklinde çıktı. Manşetin altında, Callie ile Esau'nun ön merdivende gülümse-

yerek otururken çekilmiş bir fotoğrafları vardı. Onların altına, sekiz çocuğun da lise öğrencisi oldukları zaman çekilmiş fotoğrafları konmuştu. Hikâyem şöyle başlıyordu:

Calia Harris onuncu sınıftan sonra okulu terk etmek zorunda kalınca kendi kendine söz verdi, tüm çocukları sadece lise değil, üniversite mezunu da olacaktı.

Yıl 1926'ydı ve Calia, ya da tercih ettiği adıyla Callie, on beş yaşındaydı ve dört çocuğun en büyüğüydü. Babası tüberkülozdan ölünce eğitim bir lüks oldu.

Callie 1929'a kadar Dejamette ailesi için çalıştı ve o yıl bir marangoz olan, aynı zamanda gerektiğinde rahiplik yapan Esau Ruffin'le evlendi. Lowtown'da aylık kirası 15 dolar olan küçük, iki katlı bir ev kiraladılar ve para biriktirmeye başladılar. Biriktirebilecekleri her sente ihtiyaçları olacaktı.

1931'de Alberto doğdu.

Dr. Alberto Ruffin 1970 yılında Iowa Üniversitesinde sosyoloji profesörüydü. Dr. Leonardo Ruffin Purdue'da biyoloji profesörü, Dr. Massimo Ruffin Toledo Üniversitesi'nde ekonomi profesörü, Dr. Roberto Ruffin Marquette'de tarih profesörüydü. Dr. Gloria Ruffin Sanderford Duke'da İtalyanca öğretiyordu. Dr. Carlota Ruffin UCLA'da (Kaliforniya Üniversitesi) şehir planlamacılığı profesörüydü. Dr. Mario Ruffin ortaçağ edebiyatı doktorasını yeni tamamlamış, Iowa'da Grinnel Üniversitesinde ders veriyordu. Sam'den söz ettim ama üzerinde durmadım onun.

Yedi profesörle de konuştum ve yazımda onların söylediklerinden de söz ettim. Konuları ortaktı - sevgi, fedakârlık, disiplin, çok çalışma, cesaret, Tanrı'ya inanma, aileye inanma, arzu, azim... Tembellik ya da başarısızlığa yer yoktu. Her birinde gazeteyi dolduracak bir başarının hikâyesi vardı. Lise ve üniversitede okurken hepsi de bir işte çalışmışlardı. Bazıları iki işte birden çalışmıştı. Büyükler küçüklere yardım-

cı olmuştu. Mario bana, her ay anne-babasından ve kardeşlerinden küçük miktarlı beş altı çek aldığını söyledi.

Büyük olan beş kardeş kendilerini eğitime öylesine vermişlerdi ki, yirmili yaşlarının sonuna ve otuzlu yaşların başlarına kadar evlenmemişlerdi. Carlota ve Mario hâlâ bekârdılar. Gelecek kuşak da büyük bir dikkatle planlanıyordu. En büyük torun, Leon'un beş yaşındaki çocuğuydu. Beş torun vardı ve Max ile karısı ikinci çocuklarını bekliyorlardı.

Ruffin'ler hakkında yazılacak o kadar çok şey vardı ki o hafta sadece Birinci Bölümü verdim. Ertesi gün öğle yemeği için Lowtown'a gittiğimde Bayan Callie beni yaşlı gözlerle karşıladı. Esau da oradaydı ve elimi kuvvetle sıkıp bana erkekçe bir tavırla sarıldı. Kuzu etli güveç yedik ve hikâyenin etkisi üzerinde konuştuk. Lowtown'da sadece bunun konuşulduğunu söylemek gereksizdi; komşular çarşamba öğleden sonra ve perşembe sabahı durmadan onlara gelmiş, ellerindeki gazeteyi göstermişlerdi. Profesörlerden her birine altışar yedişer gazete göndermiştim.

Tatlı olarak elmalı tart yiyerek kahvelerimizi içerken, vaizleri Rahip Thurston Small arabasını kaldırım kenarına park edip yanımıza geldi. Bizi tanıştırdılar. Rahip benimle tanıştığına sevindiğini söyledi. Rahip kendisine ikram edilen tatlıyı sevinerek aldı ve Ruffin hikâyesinin siyah toplum için ne kadar önemli olduğunu söyledi. Ölüm ve cenaze haberleri iyiydi, ama güneyin pek çok yerleşim bölgesinde siyahların ölümü hâlâ umursanmıyordu. Bay Caudle sayesinde en azından bu kasabada bu konuda büyük gelişme yaşanmıştı. Fakat böyle olağanüstü ve saygın bir siyah aile hakkında ilk sayfada böyle bir yazı yayınlamak, kasabadaki siyahlara hoşgörü gösterilmesi açısından dev bir adım olmuştu. Oysa ben konuya böyle bakmıyordum. Benim için bu yazı sadece Bayan Callie Ruffin ile olağanüstü ailesi konusunda inşanın ilgisini çeken iyi bir hikâyeydi.

Rahip tartını çok sevdi, olayları süslemekten de hoşlanıyordu. İkinci tatlısını yerken hikâyeyi övdü durdu. Rahibin gitmeye niyeti olmadığını görünce ben onlardan izin istedim ve ayrıldım oradan.

MEYDAN CİVARINDAKİ PEK ÇOK işyerinin resmi olmayan ve pek de güvenilmeyen bakıcısı olan Piston'un bir işi daha vardı. Yine resmi olmayan bir kurye servisi gibi çalışırdı. Hemen hemen saatte bir, özellikle avukat yazıhaneleri, üç banka, bazı emlakçılar, sigortacılar ve Times gibi müşterilerinin kapılarına dikilir, bir yere götürülecek bir şey çıkar umuduyla birkaç dakika beklerdi orada. Bir sekreterin hafif bir baş işareti onu bir sonraki durağına gönderirdi. Bir yere gönderilecek bir mektup ya da paket olduğu zaman sekreterler Piston'un gelmesini beklerlerdi. Adam kendisine verileni alır ve gitmesi gereken yere götürürdü. Ama beş kilonun üstünde paket taşımazdı. Her yere yürüyerek gittiği için sadece meydan civarında çalışırdı. Günün herhangi bir saatinde Piston'un yürüyerek bir yere gittiğini görebilirdiniz, elinde paket varsa daha hızlı yürürdü.

Taşıdıkları daha çok, hukuk bürolarının birbirine gönderdiği mektuplardı. Piston postadan daha hızlı ve daha ucuzdu. Bu taşıma işi için para almazdı. Bunun topluma verdiği bir hizmet olduğunu söyler, ama Noel'de kendisine jambon ya da kek ikram edilmesini beklerdi.

Cuma sabahı öğleye doğru Lucien Wilbanks'tan, zarfın üzeri elle yazılmış bir mektup getirdi Piston. Bir süre açmaya korktum onu. Adam sözünü ettiği milyon dolarlık davayı mı açmıştı yoksa? Mektup şöyle diyordu:

Sayılı Bay Traynor,

Olağanüstü bir aile olan Ruffin ailesi hakkındaki yazınızı beğendim. Onların başarıları hakkında bazı şeyler duymuştum ama yazınız işin içyüzünü daha güzel açıklıyor.

Cesaretinize hayranım. Umarım bu konudaki olumlu tavrınızı sürdürürsünüz.

Saygılarımla, Lucien Wilbanks

Bu adamdan nefret ediyordum ama böyle bir mektubu kim takdir etmezdi ki? Adam aşırı radikal bir liberal olarak, popüler olmayan insanları savunan bir avukat olarak ün yapmıştı. O nedenle, o an bana

verdiği desteğin yarattığı rahatlama da kısıtlı oldu elbet. Bunun geçici olduğunu biliyordum.

Başka mektup almadım, isimsiz telefonlar da gelmedi. Tehdit edilmedim. Okul kapalı, hava sıcaktı. Irk ayrımını kaldırma rüzgarları uğursuzca ve korku salarak şiddetini artırıyordu. Ford ilçesinin iyi insanlarının düşünecekleri daha önemli konular vardı.

On yıllık bir insan hakları mücadelesinden sonra, Mississippi'de pek çok beyaz, sonun yaklaştığını düşünüyor, korkuyordu. Federal mahkemeler okulları birleştirirse, daha sonra kiliseler ve mahalleler de birleştirilir miydi acaba?

Ertesi gün Baggy, bir kilisenin bodrum katında yapılan bir toplantıya gitti. Toplantıyı organize edenler, Clanton'da sadece beyaz çocukların gidebileceği bir okul için destek arıyorlardı. Toplantıya gelenler kalabalık, öfkeli insanlardı ve çocuklarını korumaya kararlı görünüyorlardı. Bir avukat çeşitli federal mahkemelerin kararlarını açıkladı ve son emrin o yaz gelebileceğini söyleyerek herkesin canını sıktı. On ve on ikinci sınıftaki siyah çocukların Clanton Lisesi'ne, yediyle dokuzuncu sınıf arasındaki beyaz çocukların da Lowtown'daki Burley Sokağı okuluna gönderilebileceği tahmininde bulundu. Bunu duyan erkekler başlarını iki yana sallamaya, kadınlar ise ağlamaya başladılar. Beyaz çocukların demiryolunun diğer tarafına götürülmesi fikri kabul edilecek bir şey değildi.

Yeni bir okul açılacaktı. Bizden bu konuyu gazetede yazmamamızı, en azından şimdilik bundan söz etmememizi istediler. Organizatörler bunu kamuoyuna açıklamadan önce biraz parasal destek sağlamak istiyorlardı. Onların istediğini yaptık ve konuyu yazmadık. Onlarla çatışmak istemezdim.

Memphis'te bir federal yargıç, kenti şaşkına çeviren kitlesel bir taşıma planı düzenledi. Şehir merkezinde yaşayan siyah çocuklar otobüslerle beyazların banliyölerine götürülecek, beyazlar da aksi yöne taşınacaklardı. Orada gerginlik daha da fazlaydı ve bir süre şehirden uzak durmaya çalıştım.

Uzun ve çok sıcak bir yaz geçirecektik. Sanki bir şeylerin patlamasını bekler gibi bir halimiz vardı.

BİR HAFTA ARA VERDİM, sonra Bayan Callie hikâyesinin ikinci bölümünü yayınladım. Birinci sayfanın alt kenarına yedi Ruffin profesörünün şimdiki hallerini gösteren fotoğrafları koydum. Bu ikinci bölümde onların nerede yaşadıklarını ve neler yaptıklarını anlatıyordum. İstisnasız hepsi de Clanton'u ve Mississippi'yi seviyordu ama hiçbirinin geri dönmeye ve burada yaşamaya niyeti yoktu. Onları ayrı okullara gönderen, demiryolunun diğer tarafında yaşamak zorunda bırakan, oy vermelerini, pek çok restoranda yemek yemelerini ve mahkeme binası bahçesindeki çeşmeden su içmelerini engelleyen bir yerde yaşamak istemiyorlardı. Olumsuz şeylerden kaçınıyorlardı. Kendilerine sağlık, refah, böyle bir aile, ebeveyn ve fırsatlar veren Tanrı'ya şükrediyorlardı.

Onların tevazu ve nezaketlerine şaşıyordum. Yedi profesörden her biri, Noel'de benimle buluşmak ve Bayan Callie'nin verandasında yemek yiyerek konuşmak için söz verdi.

Uzun yazımı, aile konusunda ilgi çeken bir ayrıntıyla bitirdim. Ruffin'lerin çocukları evden ayrılırken, babaları onlara, annelerine haftada en az bir mektup yazmalarını söylemişti. Onlar da bunu yaptılar ve mektuplar hiç kesilmedi. Bir gün Esau, Callie'nin her gün bir mektup almasını istedi. Yedi profesörden yedi gün mektup geliyordu. Yani, Alberto mektubunu pazar günü yazıp postaya veriyor, Leonardo bunu pazartesi yapıyor, diğerleri de birbirlerini izleyerek yazıyorlardı. Callie bazı günler hiç mektup almıyor, bazı günlerde ise iki üç mektup alabiliyordu. Ama posta kutusuna giden kısa yolu yürümek her zaman güzeldi.

Bayan Callie bütün mektupları saklamıştı. Ön taraftaki yatak odasında, küçük bir gömme dolabın içinde, çocuklardan gelen yüzlerce mektupla dolu karton kutular duruyordu.

Bana, "Bir gün bunları okuturum sana," dedi ama nedense inanmadım ona. Zaten okumak istemezdim. Onlar çok kişisel, özel mektuplardı.

13

SAVCI ERNIE GADDİS, JÜRİ GÖREVİ İÇİN davet edileceklerin sayısını artırmayı talep etti. Her gün biraz daha uzman kesilen Baggy'ye göre, tipik bir ağır ceza davasında jüri görevi için yaklaşık kırk kişiye celp gönderiliyordu. Davete yaklaşık otuz beş kişi cevap verip geliyor, ama bunlardan en az beşi ya çok yaşlı, ya da hasta olduğu için geri gönderiliyordu. Gaddis talebinde, Kassellaw cinayetini herkes duymuş olduğundan, tarafsız jüri üyesi bulmanın güç olacağını da belirtiyordu. Bunun için mahkemeden, jüri için en azından yüz kişiye celp gönderilmesini talep etmişti.

Savcı yazısında belirtmemişti elbette, ama herkes biliyordu ki Padgitt'ler yüz kişiye gözdağı vermekte zorlanacaklardı, jüri görevi için kırk kişi çağrılsaydı onları kolayca sindirebilecekler, korkutabileceklerdi. Lucien Wilbanks buna hemen itiraz etti ve bu konu için bir duruşma yapılmasını istedi. Yargıç Loopus ise buna gerek olmadığını söyleyerek jüri görevi için çok insan çağırılmasını emretti. Ayrıca olağandışı bir şey yaptı ve olası jüri üyelerinin listesini mühürledi. Baggy ve içki arkadaşları da dahil olmak üzere mahkeme binası civarındaki herkes şaşırdı buna. Daha önce böyle bir şey hiç yapılmamıştı. Jüri listesi avukatlara ve davacılara davadan iki hafta önce verilirdi.

Yargıcın bu davranışı Padgitt'ler için bir engelleme, bir terslik olarak görüldü. Padgitt'ler jüride kimlerin olduğunu bilemezlerse onlara nasıl gözdağı ya da rüşvet verebileceklerdi?

Gaddis ayrıca, jüri celplerinin şerifin bürosu tarafından değil, postayla gönderilmesini istedi. Bu fikir Loopus'un da hoşuna gitti. Çünkü o da şerifle Pardgitt'ler arasındaki sıcak ilişkiyi biliyordu. Lucien

Wilbanks elbette buna da itiraz etmekte gecikmedi. Yargıç Loopus'un, müvekkiline karşı farklı ve dostça olmayan davranışlarda bulunduğunu söyledi. Onun itirazını okurken, bu şekilde sayfalar dolusu yüksekten atıp tutmayı nasıl başarabildiğine şaşırdım.

Yargıç Loopus'un sorunsuz ve güvenli bir yargılama istediği açıkça belliydi. Loopus yargıç olmadan önce 1950'li yıllarda bölge savcılığı yapmıştı ve onun dava öncesi davranışları biliniyordu, Padgitt'ler ve yasadışı durumları konusunda hiç taviz vermeyeceği açıkça belli olmuştu. Ayrıca kâğıt üzerinde (ve hiç kuşkusuz gazetemde) Danny Padgitt'in davayı kazanamayacağı belliydi.

15 Haziran Pazartesi günü, mahkeme kâtibi, Ford ilçesinde kayıtlı kişilere jüri görevi için yüz tane celp postaladı. Bunlardan biri de Bayan Callie Ruffin'in hemen her gün mektup alan posta kutusuna geldi ve yaşlı kadın, perşembe günü yemeğe gittiğimde gösterdi onu bana.

1970 YILINDA FORD İLÇESİNİN yüzde 26 siyah, yüzde 74 de beyaz nüfusu vardı, diğerlerine yani kesin böyle olmayanlara yer yoktu. Gürültülü 1964 yazından ve siyahların kitlesel biçimde iskân edilmesinden bu yana geçen altı yılda ve 1965 Oy Hakkı Yasası'ndan bu yana geçen beş yılda Ford ilçesine pek gelen olmamıştı. 1967'de tüm eyalette yapılan seçimlerde beyazların yaklaşık yüzde 70'i, siyahların da sadece yüzde 12'si oy vermişti. Lowtown'a gelip yerleşenler fazla önemsenmemişti. Çünkü beyaz nüfusu çok fazlaydı ve siyahların ilçe yönetimine seçilme olasılığı yok gibiydi. Beyazlar bu nedenle hiç endişelenmediler.

Beyazların siyahları umursamamasının bir diğer nedeni de, kütük kayıtlarında öteden beri yapılan hilelerdi. Beyazlar yüz yıldan beri siyahların gerektiği gibi kütüğe geçirilmesini çeşitli oyunlarla engellemişlerdi. Seçmenlik vergisi, okur yazarlık sınavı gibi bir sürü engel çıkarmışlardı onların karşısına.

Bir başka neden de siyahların çoğunun, beyazlar tarafından yapılan kayıt işlemlerinden kaçınmasıydı. Kütüğe kaydolmak, daha çok

vergi vermek, daha çok gözetim altında olmak, beyazların kontrolüne daha çok girmek anlamına geliyordu. Kayda geçenler jüri üyeliği yapmak zorunda da kalabilirdi.

Mahkeme haberleri konusunda Baggy'den biraz daha güvenilir olan Harry Rex'e göre, Ford ilçesinde şimdiyle kadar hiçbir siyah jüri görevi almamıştı. Jüri üyeliği için adaylar seçim kütüklerinden belirlendiği için, bir jüri görevi adayları arasına ancak birkaç siyah girebilmişti. Ama ilk soruşturmalardan sonra onlar da elenmiş ve on iki kişilik jüriye girememişlerdi. Ağır ceza davalarında savcılık siyahları her zaman, sanığa karşı duygusal, sempatik davranırlar bahanesiyle jüride görmek istememişti. Diğer davalarda ise savunma onların, başkalarının parası konusunda fazla liberal görüşlü olduklarını söylemiş ve jüride görmek istememişti siyahları.

Fakat bu teoriler şimdiye kadar Ford ilçesinde hiç sınanmamıştı.

CALLİE İLE ESAU RUFFİN OY VERMEK İÇİN 1951'de kayıt yaptırmışlardı. İkisi birlikte gezici mahkeme kâtibinin ofisine girmiş ve seçmen listesine alınmak istediklerini söylemişlerdi. Kâtip yardımcısı olan kadın, kendisine verilen talimata göre onlara, üstünde "Özgürlük Deklarasyonu" yazılı bir kart uzatmıştı. Ama kartın üstündeki metin Almancaydı.

Kâtip yardımcısı kadın onları da Ford ilçesindeki çoğu siyah gibi okuma yazma bilmeyen cahillerden sanmış ve, "Bunu okuyabiliyor musunuz?" diye sormuştu.

Caliie ona, "Bu İngilizce değil, Almanca," diye cevap verdi.

Kâtip bu siyah çiftle uğraşmak zorunda kalacağını anladı ve, "Okuyabiliyor musunuz bunu?" diye tekrar sordu.

Callie nazikçe, "Onu ancak sizin kadar okuyabilirim," dedi.

Kadın kartı aldı ve bir başkasını uzattı ona. "Bunu okuyabilir misin peki?"

Callie, "Evet," dedi. "İnsan Hakları Bildirgesi bu."

"Sekiz numarada ne diyor peki?"

Callie yazıyı yavaşça okudu ve sonra, "Sekizinci madde anormal ve zalimane cezaları yasaklıyor," diye cevap verdi.

O arada Esau kadına doğru hafifçe eğilip, "Biz mülk sahibiyiz," dedi. Evin tapu senedini kadının önüne koydu ve kadın onu alıp inceledi. Seçmen olabilmek için ev sahibi olmak gerekmiyordu aslında, ama siyahlar için büyük bir avantaj sayılıyordu bu. Kadın artık yapacak başka bir şey bulamayıp, "Pekâlâ," dedi. "Seçmenlik vergisi kişi başına iki dolar." Esau kadına parayı verdi ve böylece diğer otuz bir siyah seçmenin arasına katıldılar, ama diğer siyah seçmenlerin içinde hiç kadın yoktu.

Ruffin'ler hiçbir seçimi kaçırmadılar. Bayan Callie arkadaşlarının arasında çok az sayıda seçmen olduğu için üzülüyordu ama sekiz çocuğunu yetiştirirken onlara ayıracak zamanı yoktu. Ford ilçesi eyaletin pek çok bölgesinde yaşanan ırkçılık hareketlerinden oldukça uzaktı ve bu nedenle siyahların kayıt işlemleriyle ilgilenen de pek olmuyordu.

ÖNCE ONUN ENDİŞELİ Mİ, yoksa heyecanlı mı olduğunu anlayamadım. Bunu kendisi de bilmiyordu galiba. İlk siyah seçmen kadın şimdi de ilk siyah jüri üyesi olacaktı. Bayan Callie şimdiye kadar hiçbir görevden kaçmamıştı, ama başka bir insanı yargılama konusunda ciddi ahlaki endişeleri vardı. Bana birkaç kez Hz. İsa'nın, "Yargılama ki sen de yargılanmayasın" sözünü tekrarladı.

Ben de ona, "Ama herkes Kutsal Kitap'taki bu sözü dinlerse tüm yargı sistemimiz çöker, değil mi?" dedim.

Gözlerini başka yana çevirip, "Bilemiyorum," dedi. Yaşlı kadını hiç bu kadar düşünceli, dalgın görmemiştim.

Kızarmış piliçle soslu patates püresi yiyorduk. Esau yine öğle yemeğine gelememişti.

"Tanıdığım bir insana nasıl suçlu diyebilirim," dedi.

"Önce kanıtlara bakarsınız. Açık zihinli bir insansınız, zor olmaz bu sizin için."

"Ama onun o kadını öldürdüğünü biliyorsunuz. Gazetenizde bunu yazdınız." Yaşlı kadının katı dürüstlüğü beni hep etkiliyordu.

"Biz sadece gerçekleri yazdık Bayan Callie. Eğer gerçekler onun suçlu olduğunu gösteriyorsa o zaman suçludur."

O gün aramızdaki sessizlikler oldukça fazla ve uzun süreliydi. Bayan Callie çok düşünceliydi ve çok az yemek yedi.

"Ya idam cezası?" diye sordu bana. "Bu çocuğu gaz odasına koyarlar mı acaba?"

"Evet Bayan Callie. Bu kasıtlı işlenmiş bir cinayet olayı."

"Ona idam cezasını kim verecek peki?"

"Elbette jüri verecek."

"Aman Tanrım."

Ondan sonra yemeğini bıraktı Bayan Callie. Jüri celbini aldığından beri tansiyonu yükselmişti. Doktora da gitmişti. Küçük odadaki divana kadar gitmesine yadım ettim ve bir bardak buzlu su götürdüm ona. Yemeğimi bitirmem için ısrar etti, ben de onu kırmadım elbet, memnuniyetle yaptım bunu. Daha sonra kalktı ve verandada oturup konuştuk biraz, ama Danny Padgitt ve dava konusunda tek kelime etmedik.

Sonunda yaşamındaki İtalyan etkisini sordum ona ve bir maden keşfetmiş gibi oldum. İlk yemeğimizde bana, İngilizceden önce İtalyanca öğrendiğini söylemişti. Sekiz çocuğundan yedisi İtalyan adı almıştı.

Bana uzun bir hikâye anlatmak istiyordu. Benim de yapacak başka işim yoktu.

1890 YILINDA DÜNYA'DA TALEBİN artmasıyla pamuk fiyatları çok yükselmişti. Güneyin verimli topraklarında daha çok pamuk

yetiştirilmesi isteniyordu. Mississippi deltasındaki çiftçiler daha çok ürün almak istiyorlardı ama ellerinde yeterli sayıda işçi yoktu. Güçlü kuvvetli siyahların çoğu, atalarının köle olarak çalıştığı tarlalardan kaçmış, kuzeye gitmiş, kendilerine daha iyi işler bulmuşlar, daha iyi bir yaşam kurmuşlardı. Arkada kalanlar da çok düşük ücretlerle tarlalarda çalışıp pamuk toplamak istemiyordu.

Çiftlik sahipleri, pamuk yetiştirmek üzere çalışkan Avrupalı göçmenlere yöneldiler. New York ve New Orleans'daki İtalyan işçi simsarlarıyla yapılan temaslar sonucu bağlantılar yapıldı, sözler verildi, yalanlar söylenip sahte anlaşmalar imzalandı ve 1895'te göçmen dolu ilk gemi deltaya vardı. Gelen göçmenler kuzey İtalya'dan, Verona yakınlarındaki Emilia-Romagna bölgesindendi. Çoğu eğitimsizdi, çok az İngilizce konuşuyorlardı ama bir süre sonra kandırıldıklarını anladılar. Yaşam koşulları berbattı, sıcak bir iklimde sıtmayla, sivrisineklerle, yılanlarla uğraşarak ve pis suları içerek yaşamaya çalışırken, kimsenin yaşayamayacağı kadar düşük ücretlerle pamuk işçiliği yapıyorlardı. Toprak sahiplerinden korkunç faizlerle borç para almaya başladılar. Gıda ve diğer ihtiyaçlarım şirket dükkânından pahalı fiyatlarla alıyorlardı.

İtalyanlar çok çalıştıkça çiftlik sahipleri daha da çok şey istiyordu onlardan. Çiftçiler daha çok İtalyan simsarına daha çok sözler verdiler ve İtalyan göçmenlerin gelişi sürdü. Adeta bir kölelik düzeni kurulmuştu ve İtalyanlara çoğu siyah çiftlik işçisinden daha kötü davranılıyordu.

Bir ara kazançların paylaşılması ve toprak dağıtımı gibi konularda çalışmalar yapıldı ama pamuk fiyatları öylesine oynuyordu ki bunlar asla gerçekleşmedi. Yirmi yıl köle gibi çalışan İtalyanlar sonunda dağıldılar ve bu olay da kapandı.

Deltada kalanlar onlarca yıl süresince ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüler. Okullara ve Katolik oldukları için de kiliselere kabul edilmiyorlardı. Şehir kulüplerinin kapıları kapalıydı İtalyanlara. Sosyal basamakların en altında sayılıyorlardı. Ama çok çalışıp para biriktirdiler ve sonunda toprak sahibi olmaya başladılar.

Rossetti ailesi Mississippi Leland yakınlarına 1902'de indi, Bologna yakınlarında bir köyden geliyorlardı ve o şehirdeki bir işçi simsarı tarafından kandırılmışlardı. Bay ve Bayan Rossetti'nin dört kızları vardı ve bunların en büyüğü Nicola on iki yaşındaydı. İlk yıl çoğu kez aç kalmalarına karşın yaşamlarını sürdürmeyi başardılar. Geldiklerinde paraları yoktu ve üç yıllık çalışmaya rağmen çiftlik sahibine 6.000 dolar borçlanmışlardı, bu parayı ödemeleri olanaksızdı. Bir gece yarısı deltadan kaçıp kapalı bir yük vagonuyla Memphis'e geldiler ve uzak bir akrabalarının yanına sığındılar.

Nicola on beş yaşında çok güzel bir kız olmuştu. Uzun siyah saçları ve kahverengi gözleriyle klasik bir İtalyan güzeliydi. Yaşından büyük görünüyordu ve sahibine on sekiz yaşında olduğunu söyleyerek bir giysi mağazasında çalışmaya başladı. Mağaza sahibi üç gün sonra ona evlenme teklif etti, Nicola ona gelirse yirmi yıllık karısını boşayacak ve çocuklarına veda edecekti adam. Genç kız ona hayır dedi. Mağaza sahibi onunla evlenebilmek için Bay Rossetti'ye 5.000 dolar teklif etti ama o da reddetti bunu.

O günlerde kuzey Mississippi'nin zengin çiftlik sahipleri gezmek ve alışveriş yapmak için Memphis'e gelir ve genellikle Peabody Oteli'nde kalırlardı. Clanton'lu Bay Zachary Dejarnette de büyük bir şans eseri olarak Nicola Rossetti'ye orada rastladı. İki hafta sonra evlendiler.

Adam otuz bir yaşında çocuksuz bir duldu ve kendine iyi bir eş arıyordu. Bay Dejarnette aynı zamanda Ford ilçesinin en büyük toprağına sahipti, gerçi toprak orada deltadaki kadar verimli değildi, ama yeterince büyük toprak olduğunda insanı zengin edebiliyordu. Bay Dejarnette de ailesinden miras kalan büyük araziyi işletiyordu. Calia Harris Ruffin'in dedesi, bir zamanlar Bay Dejarnette'in dedesinin kölesiydi.

Anlaşmalı bir evlilikti bu ve Nicola yaşından umulmayacak kadar akıllı bir kızdı, ailesini de korumak istiyordu. Çok acı çekmişlerdi, genç kız bu evlilikten yararlanmayı düşündü. Bay Dejarnette onunla evlenmeden önce, babasını çiftliğe kâhya yapacağına ve aileye de rahat edecekleri bir ev vereceğine dair söz verdi ona. Nicola'nın üç kız

kardeşini de okutacaktı adam. Ayrıca deltadaki borçlarını ödeyecekti. Bay Dejarnette genç kıza öylesine tutulmuştu ki onun istediği her şeyi yapmayla hazırdı.

Ford ilçesine ilk İtalyan aile, eski bir öküz arabasıyla değil, Illinois Demiryolları'nın birinci sınıf bir yolcu vagonuyla geldi. Bir hoş geldin heyeti onların yeni bavullarını vagondan alıp 1904 modeli iki Ford otomobile yerleştirdi. Rossetti'ler Clanton'da Bay Dejarnette'i partiden partiye izlerken onlara sanki bir kral ailesi gibi davranılıyordu. Kasabada herkes yeni gelen gelinin ne kadar güzel olduğunu konuşuyordu. Memphis'teki kısa nikâh töreninden sonra Clanton'da da bir düğün yapmaktan söz ettiler ama orada bir Katolik kilisesi olmadığı için vazgeçildi bundan. Gelinle damat dini tercihlerini de belirteceklerdi elbette. O sırada Nicola Bay Dejarnette'e Budizmi teklif etse adam onu bile kabul edecekti.

Sonunda kasabanın kenarındaki büyük eve geldiler. Rossetti'ler uzun araba yolundan geçip de ilk Bay Dejarnette tarafından inşa ettirilen muazzam malikaneyi görünce gözyaşlarını tutamadılar.

Kâhya evi hazırlanıncaya kadar malikanede kalmalarına karar verildi. Nicola malikanenin hanımı olarak görevine başladı ve hamile kalmak için elinden geleni yaptı. Kız kardeşlere özel hocalar tutuldu ve kızlar birkaç hafta içinde İngilizce konuşur hale geldiler. Bay Rossetti günlerini kendinden üç yaş genç olan damadıyla bir arada geçiriyor, çiftlik yönetimini öğreniyordu.

Bayan Rossetti ise hemen mutfağa girdi. Orada Callie'nin annesi India ile tanıştı.

Bayan Callie, "Büyük annem de annem de Dejarnette'lere aşçılık yaptılar," dedi. "Ben de aynı şeyi yapacaktım ama öyle olmadı."

"Zach'la Nicola'nın çocukları oldu mu?" diye sordum. Üçüncü ya da dördüncü çayımı içiyordum. Hava sıcaktı ve çayın içindeki buz erimişti. Bayan Callie iki saatten beri konuşuyordu, jüri celbini ve cinayet davasını unutmuştu.

"Hayır. Bu kötü oldu, çünkü çocukları olmasını çok istiyorlardı. Ben 1911'de doğduğum zaman Nicola bana hemen sahip çıktı ve annemden aldı beni. Bana bir İtalyan adı vermekte ısrar etti ve beni

o büyük evde tuttu. Annem aldırmadı buna, nasıl olsa bir sürü çocuğu vardı ve evde bütün gün yalnızdı."

"Babanız ne yaptı peki?" diye sordum.

"Babam çiftlikte çalışıyordu. Çalışmak ve yaşamak için iyi bir yerdi orası. Dejarnette'ler bize sahip çıktıkları için şanslıydık. Her zaman iyi insanlardı onlar. Pek çok zenci için bulunulmaz bir nimetti bu. O zamanlar insanın yaşamı, evine sahip olan beyaz tarafından yönetilirdi. Eğer ev sahibi kötüyse insanın yaşamı işkence olurdu. Dejarnette'ler harika insanlardı. Babam, dedem, dedemin babası hep onların topraklarında çalıştılar, hiçbiri de kötü muamele görmedi."

"Nicola ne oldu?"

Bayan Callie bir saatten beri ilk kez gülümsedi. "Tanrı beni çok sevdi," diye devam etti, "iki annem vardı. Nicola bana Memphis'ten giysiler alıyordu. Küçük bir çocuk olduğum yıllarda ben İngilizce öğrenirken bir yandan da İtalyanca öğretti bana. Üç yaşımdayken okumayı da bana öğreten odur."

"Hâlâ İtalyanca konuşuyor musunuz?"

"Hayır, çok uzun zaman geçti. Nicola bana İtalya'da küçük bir kızken hatırladıklarını anlatırdı. Bir gün beni alıp oraya götüreceğini, Venedik kanallarını, Roma'yı, Vatikan'ı ve Pisa kulesini göstereceğini söylerdi. Şarkı söylemeyi çok severdi, bana operayı da öğretti."

"Eğitim görmüş müydü?"

"Annesi biraz eğitim görmüştü ama Bay Rossetti okumamıştı, onun için Nicola'yla diğer kızların okuma yazma öğrenmesini istedi ve bunu yaptı. Nicola beni kuzeyde bir üniversiteye, belki de insanların daha hoşgörülü olduğu Avrupa'ya göndereceğini söylerdi. 1920'lerde bir zenci kızının üniversiteye gideceğini düşünmek çılgınlıktı elbet."

Hikâye gittikçe uzuyor, konular çeşitleniyordu. Onun anlattıklarının bir kısmını not etmek istiyordum ama yanımda not defteri getirmemiştim, Mississippi'de elli yıl önce savaş öncesi malikanelerden

birinde yaşayan, İtalyanca konuşan ve opera dinleyen bir siyah genç kız imajı muhteşem bir şey olurdu.

"Evde çalıştınız mı?" diye sordum.

"Evet, ama biraz büyüdükten sonra tabii. Evin bakımından, düzeninden sorumluydum, ama hiçbir zaman diğerleri gibi çalışmadım. Nicola beni hep yakınında isterdi. Her gün en azından bir saat onun odasında oturur, konuşma çalışması yapardık. Kendi İtalyan aksanını kaybetmemek, benim de kusursuz bir diksiyona sahip olmamı isterdi. Bayan Tucker adında yaşlı, emekli bir öğretmen vardı, Nicola her sabah araba gönderip çağırırdı onu. Çay içerken bir şeyler okurduk ve Bayan Tucker en küçük bir telaffuz hatamızı düzeltirdi. Gramer çalışırdık, sözcükleri ezberlerdik, Nicola İngilizcesini mükemmel hale getirinceye kadar çalıştı."

"Üniversiteye ne oldu?"

Yaşlı kadın yorulmuş, hikâye zamanı sona ermişti. "Ah Bay? Traynor, sonuç üzücü oldu. Bay Dejarnette 1920'lerde her şeyini kaybetti. Demiryollarına, deniz yollarına ve bazı mallara yatırım yapmıştı, neredeyse bir gece içinde meteliksiz kaldı. Kendini vurdu, intihar etti, ama bu da ayrı bir hikâye."

"Nicola'ya ne oldu?"

İkinci Dünya Savaşı'na kadar büyük evde yaşadı, sonra Bay ve Bayan Rossetti ile birlikte Memphis'e gitti. Yıllarca her hafta mektuplaştık onunla, mektupları hâlâ saklarım. Dört yıl önce yetmiş altı yaşında öldü. Bir ay ağladım. Onu düşündüğüm zamanlar yine ağlıyorum. O kadar çok sevmiştim ki o kadını," Sesi kısılır gibi oldu ve onun biraz uzanıp kestirmek istediğini anladım.

O gece geç vakit Times arşivini karıştırdım. 12 Eylül 1920 tarihli nüshada, ilk sayfada Zachary Dejarnette'in intihar haberi vardı. Adam iflas edip her şeyini kaybetmesinin ardından yeni bir vasiyetname ve karısı Nicola'ya bir veda mesajı bırakmış, sonra da geride kalanların işini kolaylaştırmak için arabasına atlayıp Clanton'daki cenaze evine gitmişti. Elinde bir çifteyle arka kapıdan içeri girmiş, bir sandalyeye oturup bir ayakkabısını çıkarmış, namluyu ağzına sokmuş ve ayak baş parmağıyla tetiği çekmişti.

14

22 HAZİRAN PAZARTESİ GÜNÜ Danny Padgitt'in duruşmasına sekizi dışında muhtemel yüz jüri üyesinin hepsi geldi. Çok geçmeden öğrendiğimize göre sekiz kişiden dördü ölmüş, dördü de ortadan kaybolmuştu. Gelenlerin hepsi de endişeli görünüyordu. Baggy'nin dediğine göre, jüriye seçilecek olanlar mahkemeye geldikleri zaman genellikle hangi dava için geldiklerim bilmezlerdi. Fakat Padgitt davasında durum farklıydı elbette. Ford ilçesinde yaşayan herkes büyük günün geldiğini biliyordu.

Küçük bir kasabada böyle büyük bir kalabalığı bir cinayet davası kadar kolay toplayacak çok az şey vardır. Duruşma salonu sabahın 9'unda dolmuştu. Jüri adayları salonun bir yanında, davayı izleyecek olanlar diğer tarafta toplandılar. Üstümüzdeki eski balkon adeta bel vermişti. Duvar dipleri insan doluydu. Şerif Coley güç gösterisi yapmak için tüm yardımcılarını salona getirmişti, hepsi de önemli görünmeye çalışıyor, hiçbir şey yapmadan ortada dolaşıp duruyorlardı. Banka soymak için ne kadar uygun bir zaman, diye düşündüm.

Baggy ile beraber ön sıradaydık. Baggy mahkeme kâtibine basının önde oturması gerektiğini söylemiş, ilk sırada yer kapmıştı. Yanımda Tupelo'daki gazetenin bir muhabiri oturuyordu, iyi bir adama benziyordu ama berbat bir ucuz pipo tütünü kokuyordu. Ona kayıt dışı olarak cinayetin ayrıntılarını anlattım. Benim bildiklerimden etkilenmiş gibiydi.

Padgitt'ler yine tam takım oradaydı. Sandalyelerini savunma masasına iyice yaklaştırmış, Danny İle Wilbanks'ın arkasında bir haydut çetesi gibi toplanmışlardı, ama zaten öyleydiler. Küstah ve uğursuz

insanlardı, her birinden ayrı ayrı nefret ediyordum. Adlarını bilmiyordum, zaten bilen de azdı. Ama onlara bakarken, içlerinden hangisinin gaz kutuları ve basit bombayla bizim baskı odasına girdiğini merak ettim. Tabancam evrak çantamdaydı. Onların hepsinde de silah olduğuna emindim. Herhangi bir noktada yapılacak yanlış bir hareket bir silahlı çatışmaya dönüşebilirdi. Şerif Coley ve eğitimleri tam olmayan ama silah kullanmaktan hoşlanan yardımcıları da işe karışırsa kasabanın yarısı hayatını kaybedebilirdi.

Padgitt'lerden birkaçı bana ters ters baktı, ama onlar şu anda benden çok jüriyi düşünüyor olmalıydılar. Jüri üyesi adayları salona birer ikişer girip mahkeme kâtibinden talimat alırken Padgitt'ler onları dikkatle izliyorlardı. Onlar ve avukatları bir yerden bulmuş oldukları listeye de bakıyorlardı. Birbirleriyle fısıldaşıyor, fikir alışverişinde bulunuyorlardı.

Danny rahat giyinmişti, üstünde uzun kollu beyaz bir gömlek, ayaklarında bej rengi, ütülü bir pantolon vardı. VVilbanks'ın talimatına uyarak, sanki biraz sonra masum olduğu anlaşılacak biri gibi gülümsüyordu.

Onların yan tarafında Ernie Gaddis ve ekibi de gelen jüri üyesi adaylarını inceliyorlardı. Gaddis'in, biri stajyer, diğeri de gerektiği zaman görev alan Hank Hooten isimli savcı olmak üzere iki yardımcısı vardı. Stajyer dosyalarla evrak çantalarını taşıyordu. Hooten pek bir şey yapmıyordu ama Ernie'nin gerektiğinde fikir alışverişinde bulunması için oradaydı.

Baggy, fısıltı zamanı gelmiş gibi bana doğru eğildi ve Hooten'ı göstererek, "Şu kahverengi elbiseli adam," dedi. "Rhoda Kasselaw'u beceriyordu."

Şoke olmuştum ve yüzümden de belli oluyordu bu. Aniden sağıma dönüp Baggy'ye baktım. Baggy sırıtarak başını salladı ve gerçekten pis bir şeyler söylemek istediği zaman yaptığı gibi, "Sana doğruyu söylüyorum," diye fısıldadı. Bu, onun hiç kuşkusu olmadığı anlamına geliyordu. Baggy sık sık hata yapar, ama asla kuşku içinde olmazdı.

Hooten, saçları erken kırlaşmış, kırk yaşlarında, iyi giyimli ve ol-

dukça yakışıklı bir adamdı. "Nereden geldi bu adam?" diye fısıldadım. Yargıç Loopus'u bekliyorduk ve duruşma salonu gürültülüydü.

"Adam buralı. Bazı emlakçıların hukuki işlerine bakar, öyle büyük işler değil. Tam bir hergeledir. Birkaç kez boşandı, hâlâ karı kız peşinde koşuyor."

"Gaddis onun öldürülen kadınla yattığını biliyor mu?"

"Yok canım. Öyle olsaydı Ernie onu yardımcı olarak almazdı yanına herhalde."

"Wilbanks bunu biliyor mudur acaba?"

Baggy yine kendini beğenmiş bir tavırla, "Kimse bilmiyor," dedi. Sanki onları yatakta yakalamış da bunu o ana kadar gizlemiş gibi davranıyordu. Ona inandığımı söyleyemezdim.

Bayan Callie dokuza birkaç dakika kala girdi duruşma salonuna. Esau da onunla beraberdi, ama salonda oturacak yer bulamayınca çıktı. Bayan Callie mahkeme kâtibiyle konuştu ve üçüncü sırada kendisine gösterilen yere oturdu; eline doldurması gereken bir soru kâğıdı vermişlerdi. Gözleriyle salonda beni aradı yaşlı kadın, ama aramızda çok insan vardı. Adaylar arasında dört siyah daha gördüm.

Mübaşir ayağa kalkmamızı söylediğinde büyük bir gürültü koptu. Yargıç Loopus oturmamızı söyleyince salonun zemini sarsıldı. Yargıç hemen oturumu açtı, keyfi yerindeymiş gibiydi. Önünde dolu bir duruşma salonu vardı ve gelecek yıl seçim yılıydı, ama rakibi yoktu zaten. Jüri adaylarından altısı, yaşları altmış beşin üstünde olduğu için elendi. Beşi sağlık nedenleriyle görev alamayacağını söyledi. Zaman ilerliyor ve ben gözlerimi Hank Hooten'dan alamıyordum bir türlü. Adam gerçekten de kadınların beğeneceği bir tipti.

İlk sorular bittikten sonra adayların sayısı yetmiş dokuza indi. Bayan Callie şimdi ikinci sıraya geçmişti ki, eğer jüriye girmek istemiyorsa iyiye işaret değildi bu. Yargıç Loopus, Ernie Gaddis'e konuşma hakkı verdi, o da kendini jüri üyeliği adaylarına tekrar tanıtarak, seçmenler tarafından seçilmiş ve suç işleyenleri devlet adına suçlayacak bir savcı olarak orada bulunduğunu söyledi. Halkın avukatıydı o.

Savcı, altı vatandaş tarafından oluşturulmuş soruşturma heyeti tarafından Rhoda Kassellaw'a tecavüz edip öldürmekle suçlanan Danny Padgitt'i mahkûm ettirmek için oradaydı. Jüri adayları içinde bu cinayeti duymayanlar var mı, diye sordu. Kimse elini kaldırmadı.

Ernie otuz yıldır jüriye konuşuyordu. Samimi bir ifadeyle, yumuşak bir sesle konuşuyor, açık mahkeme salonunda bile kendisiyle her konuda rahatça konuşabilecekleri izlenimini veriyordu. Soruları yavaş yavaş, yıldırma alanına doğru kaydı. Kendi aileniz dışında bu davayla ilgili olarak kimse temas etti mi sizinle? Bir yabancı geldi mi kapınıza? Bir dost sizi etkilemeye çalıştı mı? diye sordu. Celpleriniz size postayla gönderildi ve jüri listesi mühürlenip kilit altına alındı, diye konuştu. Hiç kimsenin, sizin jüri adayı olduğunuzu bilmemesi gerekir, dedi. Bundan size söz eden oldu mu hiç? Tehdit aldınız mı? Size herhangi bir teklifte bulunan oldu mu? Ernie adaylara bunları sorarken duruşma salonunda çıt çıkmıyordu.

Kimse elini kaldırmadı ve zaten böyle bir şey de beklenmiyordu. Fakat Ernie, Padgitt'lerin Ford ilçesinde, kuytu köşelerde gizlice dolaştığı mesajını vermeyi başarmıştı. Onları daha büyük bir kuşku altında bıraktı ve halkın avukatı olarak gerçeği bildiğini izlenimi yarattı.

Savcı konuşmasının sonunda, salonda bomba etkisi yapan bir soru sordu. "Jüride hile yapmanın, onu etkilemenin suç olduğunu biliyorsunuz, değil mi?"

Tüm adayların bunu bildiği belliydi.

"Jüriye hile karıştırmaya çalışan biri olursa, savcı olarak hemen hakkında dava açar, onu suçlar ve mahkûm ettirmek için elimden geleni yaparım. Bunu anlıyorsunuz, değil mi?"

Ernie konuşmasını bitirdiğinde, sanki onun herkesi etkilediğini hisseder gibi oldum. Davayla ilgili olarak konuşan herhangi biri, ki bunu kasabada herkes yapıyordu, Ernie tarafından suçlanma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Tupelo gazetesinin muhabiri, "Etkileyici bir konuşma yaptı adam," diye fısıldadı.

Lucien Wilbanks, suçu kanıtlanmamış bir insanın masum olarak kabul edileceği ve bunun, Amerikan hukuk biliminin temeli olduğu hakkında uzun ve oldukça sıkıcı bir konuşma yaptı. Öfkeli gözleriyle bana bakarken, yerel gazetede ne okumuş olurlarsa olsunlar, o anda orada oturan müvekkilinin masum bir genç olduğunu söyledi. Eğer jüri adayları içinde şimdiden onun suçlu olduğunu düşünen varsa, bu adayın elini kaldırması gerektiğini söyledi.

Kimse elini kaldırmadı. "Güzel. O halde bu sessizliğinizle, şu anda hepiniz, burada oturan Danny Padgitt'e bakarak onun masum olduğunu Mahkemeye söyleyebileceğinizi belirtiyorsunuz. Bunu yapabilir misiniz?" Adayları bu konuda biraz fazla sıktı ve sonra da savcılığın, müvekkilinin suçlu olduğunu kesin olarak kanıtlamasının olanaksız olduğunu söyleyerek yine uzun uzun konuştu.

Masum olma olasılığı ve kuşku götürmeyecek şekilde kanıtlama zorunluluğu gibi iki kutsal koruma şekli, Anayasamızı ve İnsan Hakları Bildirgesi'ni yazmış olan akıllı insanlar tarafından, jüri adayları da dahil olmak üzere hepimize kabul ettirilmişti zaten.

Öğle vakti yaklaşıyor ve herkes kısa bir ara verilmesini bekliyordu. Wilbanks bunun farkında değilmiş gibi konuşmasını uzattıkça uzatıyordu. Sonunda konuşma bitti ve Wilbanks on ikiyi çeyrek geçe yerine oturur oturmaz, Yargıç Loopus açlıktan ölmek üzere olduğunu söyledi. Duruşmaya saat ikiye kadar ara verildi.

Baggy ve ben üst kattaki Bar Odasında, Baggy'nin içlerinde yıllardır hiçbir davayı kaçırmamış üç eski avukat da bulunan birkaç dostuyla birer sandviç yedik. Baggy bir viski içmek istiyordu ama nasıl olduysa görevli olduğunu hatırladı. Fakat arkadaşları duruşma izlediklerini umursamayıp içtiler. Kâtip bize, jüri adaylarının son oturuş sıralarına göre yapılan bir liste vermişti. Bayan Callie'nin numarası yirmi ikiydi, ilk siyah ve üçüncü kadın adaydı.

Herkes savunmanın Bayan Callie'ye itiraz etmeyeceğini düşünüyordu, çünkü genel kanıya göre siyahlar genelde sanıklara karşı daha sempatiliydiler. Bir siyahın, Danny Padgitt gibi bir ahlaksıza ve katile nasıl sempatiyle bakabileceğine aklım ermiyordu benim, ama avukat-

lar, Lucien Wilbanks'ın yaşlı siyah kadını jüriye isteyeceğine inanıyorlardı.

Aynı kanıya göre, savcılık Bayan Callie'nin jüri üyeliği adaylığına itiraz edebilir, onu kabul etmeyebilirdi. Gruptaki en yaşlı ve en sarhoş kişi olan Chick Elliot, "Hayır, ben savcı olsaydım o kadını alırdım jüriye," dedi ve viski kadehini dikti.

Baggy, "Neden?" diye sordu.

"Çünkü Times sayesinde onu çok iyi tanıdık. Duygusal, Tanrı'dan korkan, İncil okuyan ve çocuklarını çok iyi yetiştirip mükemmel birer vatandaş yapmış bir kadın olduğunu biliyoruz onun."

Üçlünün en genci olan Tackett, "Haklısın," dedi. Tackett genel kanıya rağmen yaşlı kadının jüriye girmesine taraftardı ve, "Aslında savcılık için iyi bir jüri üyesi olur o yaşlı kadın," diye devam etti, "Çünkü bir kadın o, bu da bir tecavüz ve cinayet davası. Ben olsam tüm kadınları alırım jüriye."

Gruptakiler bir saat durmadan tartıştılar. Ben onlarla ilk kez bir arada oluyordum ve Baggy'nin nasıl olup da bir sürü değişik konuda farklı fikirler edindiğini o zaman anladım. Duygularımı belli etmek istemiyordum ama, yazdığım uzun yazıların Bayan Callie'yi herkese tanıtması beni biraz da endişelendirmiş gibiydi.

YEMEK TATİLİNDEN SONRA YARGIÇ LOOPUS, duruşmanın en ciddi aşaması olan idam cezası konusuna girdi. Ağır ceza konusunda konuştu, izlenmesi gereken prosedürü açıkladı, sonra sözü tekrar Ernie Gaddis'e verdi.

On bir numaralı aday kilisesinin adını vermedi ama bir insanı gaz odasına göndermek için asla oy vermeyeceğini açıkça söyledi. Otuz dört numaralı aday iki savaş görmüş emekli bir askerdi ve o, idam cezasının yeterince kullanılmadığını belirtti. Onun bu sözü Ernie'nin çok hoşuna gitti ve adaylara teker teker, sanıkları yargılama ve idam cezası konusundaki fikirlerini nazikçe sordu. Sonunda Bayan Callie'ye geldi sıra. "Bayan Callie, gazetede hakkınızda yazılan yazıyı okudum, siz çok dindar bir insan olarak tanıtıldınız, doğru mu bu?"

Yaşlı kadın her zamanki gibi tane tane konuşarak, "Tanrı'yı severim, evet efendim," dedi.

"Başka bir insanı yargılama konusunda tereddüdünüz var mı?"

"Evet efendim, var."

"Jüri görevinden bağışlanmak ister misiniz?"

"Hayır efendim. Tüm diğer adaylar gibi, benim için de bir vatandaşlık görevi bu."

"Pekâlâ, eğer jüri üyesi olursanız ve jüri de Bay Padgitt'i suçlu bulursa idam kararı için oy verebilir misiniz?"

"Elbette yapmak istemem bunu."

"Ben oy verebilir misiniz diye sordum."

"Diğer üyeler gibi yasayı uygularım. Eğer yasa ona idam cezası verilmesini söylüyorsa bunu yaparım o zaman."

DÖRT SAAT SONRA CALİA H. RUFFİN son üye olarak jüriye seçildi. Böylece Ford ilçesindeki bir ağır ceza davasında ilk siyah jüri üyesi oluyordu. Bar Odasındaki sarhoşlar haklı çıkmışlardı. Savunma onu siyah olduğu için istemişti jüriye. Savcılık ise onu çok iyi tanıdığı için jüri üyesi yapmıştı. Ernie Gaddis jürisini en iyi insanlardan oluşturmak ve onları darbelerden korumak istemişti.

O gece geç bir saatte ofisimde yalnız başıma oturup açılış günüyle ve jüri seçimiyle ilgili bir yazı hazırlamaya başladım. Bir süre sonra aşağıda, bana hiç de yabancı gelmeyen bir ses duydum. Saat kaç olursa olsun, Harry Rex kapıyı öylesine gürültüyle açıp içeri girerdi ki gazetede herkes onun geldiğini anlardı. Aşağıdan, "Hey, Willie!" diye bağırdı.

"Yukardayım," diye seslendim.

Gürültüyle yukarı çıktı ve gelip koltuğa oturarak, "Jüri hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu. O anda tamamen ayık görünüyordu.

"Onlardan sadece birini tanıyorum," dedim. "Sen kaçını tanıyorsun?"

"Yedisini."

"Bayan Callie'yi benim yazılarım yüzünden mi seçtiler dersin?

Her zamanki gibi dürüst davranarak, "Elbette," dedi. "Herkes onu konuşuyordu. Her iki taraf da onu iyi tanıdığını düşündü. 1970'teyiz ve daha önce hiç siyah jüri üyemiz olmadı. O da diğerleri kadar iyi. Bu seni endişelendiriyor mu?"

"Sanırım biraz endişelendiriyor."

"Neden? Jüri görevi almanın ne zararı var? Bu işe siyahların da girmesinin zamanı gelmişti. O yaşlı kadın ve kocası her zaman engelleri aşmanın yollarını aradılar. Bunun tehlikeli bir yanı da yok."

Bayan Callie ile konuşmamıştım ve dava sonuna kadar da konuşamayacaktım. Yargıç Loopus jüri üyelerinin bu hafta boyunca tecrit edilmelerini emretmişti. Bu süre içinde başka bir kasabada, bir motelde kalacaklardı.

"Jüride kuşkulu kişi var mı?" diye sordum.

"Olabilir. Herkes Dumas yakınlarından gelen şu sakat çocuk konusunda endişeli. Fargason. Amcasının bıçkı atölyesinde sırtını sakatlamış. Amcası yıllar önce Padgitt'lere kereste satarmış. Çocukta garip bir hal var. Gaddis onu elemeye çalıştı ama başaramadı."

Adı geçen genç adam duruşma salonuna bastonla yürüyerek gelmişti, en azından yirmi beş yaşında vardı. Harry Rex kendinden genç olanlara ve özellikle de bana "çocuk" derdi.

"Ama Padgitt'lerle ne olacağı hiç belli olmaz," diye devam etti. "Lanet olsun, şimdiye kadar jürinin yarısını satın almış bile olabilirler."

"Buna gerçekten inanmıyorsun, değil mi?"

"Hayır ama kararsız bir jüri de şaşırtmayacaktır beni. Ernie'nin o çocuğa ulaşması hiç de kolay olmayacaktır."

"Ama o zaman hapse gider, değil mi?" Danny Padgitt'in cezasız kalması düşüncesi korkutuyordu beni. Ben kendimi Clanton'a adamıştım ama eğer buradaki adalet çürümüşse kalmak istemezdim bu kasabada.

"Onu kıçından asarlar, merak etme."

"Güzel, idam cezası mı?"

"Sonunda bunun olacağına eminim, İncil'de bile var bu, Willie. Göze göz gibi bir şey işte. Loopus, Ernie'nin idam cezası kararı alması konusunda ona yardım edecek, elinden geleni yapacaktır."

O anda bir hata yaptım ve ona neden bu geç saatte çalıştığını sordum. Boşanma aşamasında olan bir müvekkili iş için kasabadan ayrılmış, sonra da karısını sevgilisiyle bir arada yakalamak için beklenmedik bir anda geri dönmüştü. Müvekkil ve Harry Rex kasabanın kuzeyindeki bir motelin yakınında, kiralanmış bir kamyonetin içinde iki saat beklemişlerdi. Sonunda kadının iki sevgilisi olduğu anlaşılmıştı. Hikâye yarım saat sürdü.

15

SALI SABAHI SAVCI VE SAVUNMA AVUKATI, yargıcın odasında fikir ayrılığında oldukları bazı konularda yaklaşık iki saat tartıştılar. Baggy, "Belki de fotoğrafları tartışıyorlar," deyip durdu. Onların ne konuştuklarını bilmediğimiz için, duruşma salonunda, oturduğumuz yerde sabırsızlıkla bekledik. O arada not defterime minik el yazımla, eski muhabirlerin hayran kalacağı bir süre gereksiz not aldım. Bir şeyler yazmak beni meşgul ediyor, ayrıca Padgitt'lerin bakışlarından kaçmamı sağlıyordu. Jüri salonda olmadığı için dikkatlerini izleyicilere, özellikle de bana veriyorlardı.

Jüri üyeleri karar odasında oturuyor, şerif yardımcıları da sanki biri onlara saldıracakmış gibi kapıda bekliyorlardı. Jüri odası ikinci kattaydı. Geniş pencereleri binanın çim bahçesinin doğu tarafına bakıyordu. Pencerelerden birinin altında gürültülü bir klima cihazı vardı ve tam kapasiteyle çalıştığı zaman sesi meydandan bile duyulurdu. Bayan Callie'yi ve tansiyonunu düşündüm. O anda İncil okuduğunu biliyordum ve bu onu belki de sakinleştiriyordu. O sabah erkenden Esau'ya telefon etmiştim, yaşlı adam karısının uzağa götürülüp tecrit edilmesine üzülüyordu.

O anda Esau da arka sırada oturmuş, bizim gibi bekliyordu.

Sonunda Yargıç Loopus'la diğer ikisi salona geldiler, adeta yumruklaşmış gibi bir halleri vardı. Yargıç mübaşire başıyla işaret etti ve jüri üyeleri salona alındılar. Yargıç onlara hoş geldiniz dedi, teşekkür etti, motelde rahat olup olmadıklarını sordu, rahatsızlık verdikleri ve bu sabah geciktikleri için özür dileyip artık işlerin yürüyeceğine dair söz verdi.

Ernie Gaddis podyum arkasındaki yerini aldı ve jüriye bakarak açış konuşmasına başladı. Önünde sarı bir not defteri vardı, ama bakmıyordu ona. Danny Padgitt aleyhine toplanan kanıtlardan ve savcılığın bunlarla ne yapacağından söz etti. Tüm kanıtlar incelenecek, tanıklar dinlenecek, savcılık ve savunma konuşmalarını tamamlayacak, ondan sonra yargıç konuşacak, en sonunda da jürinin karar verme aşaması başlayacaktı. Jürinin Danny Padgitt'i tecavüz ve cinayetten suçlu bulacağı konusunda en küçük bir kuşkusu yoktu savcının. Savcı hiç boş konuşmadı ve her sözcüğü yerini buldu. Konuşması oldukça kısa sürdü. Kendine güvendiğini belli eden ses tonu ve kesin sözleri, elinde çok güçlü kanıtlar olduğunu ve davayı kazanacağını açığa çıkarıyordu. Jüriyi inandırmak için uzun, duygusal konuşmalar yapmak gereğini duymuyordu.

Baggy, "Elindeki kanıtları güçlü olmayanlar çok daha uzun konuşur," demekten hoşlanırdı.

Lucien Wilbanks'ın açış konuşmasını savcılığın suçlamayı yapması sonrasına ertelemesi şaşırtıcıydı. Baggy, sanki Lucien'le birlikte düşünüyormuş gibi, "Yine bir oyuna hazırlanıyor bu adam," diye mırıldandı. "Bundan hiç kuşkum yok."

Savcılığın ilk tanığı Şerif Coley'di. Ceza davalarında şerifin işinin bir parçası da tanıklık etmekti, ama bir Padgitt'e karşı tanıklık yapacağı Coley'nin hiç aklına gelmemiş olmalıydı. Birkaç ay sonra seçimler yapılacaktı ve seçmenler karşısında iyi görünmek zorundaydı.

Ernie'nin kusursuz planlaması ve soruşturmasıyla cinayet konusunda konuştular. Kassellaw'un ve Deece'lerin evleri, Beech Hill çevresindeki yollar ve Danny Padgitt'in tutuklandığı yerin büyük planları çizilmişti. Bölgenin fotoğrafları vardı. Sonra Rhoda'nın cesedinin büyük fotoğrafları çıktı ortaya, jüri üyeleri bunları alıp elden ele geçirerek incelediler. Jürinin tepkisi şaşırtıcıydı, hepsi şoke olmuş, bazıları ürkerek yüzünü buruşturmuştu. Birkaçının ağzı açık kaldı. Bayan Callie gözlerini yumdu ve bir dua mırıldandı. Jürideki bir diğer kadın, Bayan Barbara Baldwin resimlere bakınca içini çekti ve başını çevirdi. Sonra da, o anda elinde olsa Danny Padgitt'i vurabilirmiş gibi ona baktı. Erkek üyelerden biri, "Aman Tanrım," diye söylendi. Bir diğeri sanki kusacakmış gibi eliyle ağzını kapattı.

Jüri üyeleri minderli ve hafifçe sallanabilen koltuklarda oturuyorlardı. Korkunç resimler elden ele dolaşırken hiçbir koltuk hareketsiz kalmadı. Resimler insanları ateşlendiren, peşin hükümlü olmalarına yol açan, ama mahkemede kabul edilebilen türden fotoğraflardı ve ben jüri locasındaki davranışları ve hareketleri görünce Danny Padgitt'in mahkûmiyetten asla kurtulamayacağını düşündüm. Yargıç Loopus sadece altı resmin görülmesine izin verdi. Aslında bir resim bile yeterli olurdu.

Öğle olmuş, saat biri geçmişti. Herkesin kısa bir araya ihtiyacı vardı. Jüri üyelerinin bir şey yiyebileceğini pek sanmıyordum, hepsinin iştahı kaçmış gibiydi.

SAVCILIĞIN İKİNCİ TANIĞI, Rhoda'nın Missouri'den gelmiş kız kardeşiydi. Kadının adı Ginger McClure'du, cinayetten sonra onunla birkaç kez konuşmuştum. Kadın benim Syracuse'de eğitim gördüğümü ve Ford ilçesinin yerlisi olmadığımı anlayınca nedense yumuşamış, isteksizce de olsa cenaze töreninin fotoğrafını göndermişti bana. Daha sonra beni aradı ve Rhoda ile ilgili bir haber çıktığında kendisine birkaç nüsha Times gönderip gönderemeyeceğimi sordu. Ayrıntılı haberleri savcılıktan istemek sıkıyordu onu.

Ginger zayıf, kızıl saçlı, iyi giyimli, çekici bir kadındı ve tanık sandalyesine oturduğunda herkesin dikkatini üzerinde topladı.

Baggy'ye göre, her zaman kurbanın ailesinden biri tanıklık yapardı. Sevilen yakınlar tanık sandalyesine oturup da jüriye baktıklarında ölüm olayı iyice gerçekleşmiş olurdu.

Ernie de Ginger'in jüri tarafından görülmesini ve onların sempatisini toplamasını istiyordu. İki çocuk annesi bir genç kadının, hiç beklenmeyen bir cinayet sonucu yakınlarından zamansız alındığını jürinin hatırlaması da yine istediği bir şeydi savcının. Ginger'in tanıklığı kısa sürdü, Wilbanks da akıllı davranıp soru sormadı ona. Genç kadın tanık sandalyesinden indikten sonra parmaklığın arkasında, Ernie Gaddis'İn yakınında kendisine ayrılmış sandalyeye aile temsilcisi olarak oturdu. Bir sonraki tanık çağrılana kadar herkes ona baktı.

Tekrar kan konusuna dönüldü. Adli tıptan gelen bir patologdan otopsi konusunda bilgi istendi. Adli tıpta çok fotoğraf vardı, ama bunları kullanmalarına gerek kalmamıştı. Genç kadının ölümü açıktı-kan kaybıydı bu neden. Kurbanın boynunda, sol kulağının hemen altından başlayan ve aşağı doğru inen on santimlik bir yara vardı. Yaranın derinliği yaklaşık beş santimdi ve daha önce pek çok bıçak yarası görmüş olan uzmana göre, bu yara yaklaşık on beş santim boyunda, iki buçuk santim eninde bir bıçakla ve güçlü bir erkeğin vuruşuyla açılmıştı. Bıçağı kullanan kişi büyük olasılıkla sağ elini kullanıyordu. Bıçak yarası sol damarı tamamen kesmiş, kurban bu yarayla ancak birkaç dakika yaşayabilmişti. İkinci yara on altı santim boyunda, iki santim derinliğindeydi, çene ucundan sağ kulağa uzanıyordu ve kulağı neredeyse ikiye ayırmıştı. Bu ikinci yara ölüme neden olmayabilirdi.

Patolog bu korkunç bıçak yaralarından adeta bir pire ısırığıymış gibi söz ediyordu. Onun için çok olağandı bunlar. O, işinde bunları her gün görüyor ve jüriye anlatıyordu. Ama salonda bulunan diğerleri için bunlar son derece rahatsız edici ayrıntılardı. Bir süre sonra jüri üyelerinin hepsi Danny Padgitt'e baktılar ve içlerinden "Suçlu" kararı verdiler.

Lucien Wilbanks çapraz sorgusuna nazikçe başladı. Patologla daha önce başka davalarda da karşılaşmıştı. Cinayet silahının boyu ve katilin sağ elini kullanmış olduğu gibi bazı konularda yanılmış olabileceğini kabul ettirdi patologa. Adli tıp doktoru sabırlı bir tavırla, "Ben bunların yaklaşık olduğunu belirttim," dedi. Doktor, tahminime göre bundan önce de pek çok kez avukat saldırısına uğramıştı ve alışıktı böyle şeylere. Wilbanks ona birkaç soru daha sordu ama korkunç kanıtlara geri dönmemeye özen gösterdi. Jüri yeterince kan ve yara sözcüğü duymuştu, onlara bunu tekrar hatırlatmanın hiç gereği yoktu.

İkinci bir patolog tanık olarak çağırıldı. O da cesedi iyice incelemiş ve katilin kimliğiyle ilgili bazı ipuçları bulmuştu. Kurbanın cinsel organında bulunan meni Danny Padgitt'in kanına kusursuz bir biçimde uyuyordu. Rhoda'nın sağ işaret parmağının tırnağı altında bulunan minik deri parçası da sanığın kanına uymuştu.

Çapraz sorgulamada Lucien Wilbanks tanığa, Bay Padgitt'i muayene edip etmediğini sordu. Doktor onu muayene etmemişti. O minik deri parçası Bay Padgitt'in neresinden kopmuştu acaba?

Patolog, "Onu muayene etmedim," dedi.

"Onun fotoğraflarını incelediniz mi peki?"

"Hayır, incelemedim."

"O halde sanıktan bir parça deri koparılmışsa bunun nereden geldiğini jüriye söyleyemezsiniz, değil mi?"

"Korkarım ki söyleyemem."

Resimler ve grafiklerle yapılan tanıklıklar dört saat sürdü ve sonunda herkes yoruldu. Yargıç Loopus jüriyi gönderirken dış temas konusunda tekrar uyardı onları. Aslında başka bir kasabada ve polis gözetimi altında olduklarından buna hiç gerek yoktu.

Baggy ile birlikte gazeteye koştuk ve daktilo başına oturup saat ona kadar deliler gibi haber yazdık. Günlerden salıydı ve Hardy gece en geç saat 11'de baskıya girmek isterdi. Böyle olağanüstü günlerde, mekanik bir arıza çıkmadığı takdirde üç saatten az bir sürede beş bin gazete basabiliyordu.

Hardy baskı hazırlığını yaptı. Yazıları yeniden okuyacak ve düzeltecek zaman bile yoktu, ama imla hataları konusunda rahattım, çünkü Bayan Callie jürideydi ve gazeteyi okuyup hataları bulamayacaktı, Baggy yazısını bitirdi ve dışarı çıkmayı beklemeden hemen kafayı çekmeye başladı. Eve gitmeye hazırlanıyordum ki Ginger McClure geldi ve sanki iki eski arkadaşmışız gibi merhaba dedi. Dar blucin pantolonla kırmızı bir bluz giymişti. Genç kadın içecek bir şeyim olup olmadığını sordu. Ofisimde içki yoktu, ama başka bir yerde bir şeyler içebilirdik elbette.

Benim Spitfire'a atlayıp Quincy'ye gittik, oradan bir şeyler aldım. Ginger son kez olarak Rhoda'nın evini görmek istiyordu, fazla yakınına girmeden, dışardan bakacaktı. Oraya giderken ona biraz da çekinerek iki küçük çocuğu sordum. Haber karışıktı. Çocuklar başka bir kız kardeşteydi -Ginger o arada bir süre önce boşandığını da söyledi

bana- ve ikisi de psikiyatrik terapi görüyordu. Küçük oğlan normal görünüyordu ama arada bir uzun süre konuşmuyor, sessizce oturuyordu. Küçük kızın durumu daha kötüydü. Annesiyle ilgili sürekli kâbuslar görüyor, altına işiyordu. Onu sık sık cenin pozisyonunda, parmağını emerken ve inlerken buluyorlardı. Doktorlar çeşitli ilaçlar deniyor, onu tedavi etmeye çalışıyorlardı.

Çocukların ikisi de o gece neler gördüklerini aile bireylerine ya da doktorlara söylemiyorlardı. Ginger ilk birasını bitirirken, "Annelerine tecavüz edildiğini, sonra da onun öldürüldüğünü gördüler," dedi. Ben biramın daha yarısını içmiştim.

Deece'lerin evi, sanki ev sahipleri günlerdir uykudaymış gibi görünüyordu. Bir zamanlar mutlu Kassellaw'ların evi olan küçük evin çakıl taşlı araba yoluna girdik. Her taraf bomboş, karanlıktı, tamamen terk edilmiş bir yer görünümündeydi küçük ev. Bahçede bir SATILIK levhası vardı. Rhoda'nın sahip olduğu değer olarak sadece bu küçük ev kalmıştı. Genç kadının nesi varsa çocuklara kalacaktı.

Ginger'ın isteği üzerine farları söndürüp motoru susturdum. Aslında iyi bir fikir değildi bu, çünkü komşular tedirgindi, korku içindeydiler. Ayrıca benim Triumph arabam kasabada tekti ve doğal olarak kuşkuyla karşılanabilirdi.

Genç kadın elini elimin üstüne koyup, "Adam eve nasıl girmiş?" diye sordu.

"Veranda kapısında ayak izleri bulundu, herhalde kapı kilitli değildi." Uzun bir sessizlik oldu ve ikimiz de saldırıyı, tecavüzü, bıçaklanmayı, çocukların karanlıkta kaçışını ve annelerini kurtarması için Bay Deece'e bağırışlarını tekrar yaşar gibi olduk.

"Onunla yakın mıydınız?" diye sordum ve aynı anda uzaktan gelen bir araba sesi duydum.

"Çocukken yakındık, ama sonra biraz uzaklaştık birbirimizden. Evden on yıl önce ayrılmıştı o."

"Buraya sık gelir miydiniz?"

"İki kez geldim. Ben de Kaliforniya'ya taşındım. Birbirimizi adeta kaybettik. Kocası öldükten sonra ona Springfield'e dönmesi için yal-

vardık, ama o buradan hoşlandığını söyledi. Aslında annemle pek anlaşamazdı."

Bir kamyonet yol üzerinde, tam arkamızda yavaşladı. Umursamaz görünmeye çalıştım ama kasabanın bu karanlık sokağında tehlikede olabilirdik. Ginger korkulu hayallere dalmış, eve bakıyordu, araba sesini duymamıştı. Neyse ki araba durmadı ve geçip gitti.

Ginger bir süre sonra elimi sıktı ve, "Hadi gidelim," dedi. "Korkuyorum."

Biz oradan ayrılırken Bay Deece'in karanlık garajında yere çömelmiş, elinde bir tüfekle durduğunu gördüm. Savcılığın son tanığı olarak çağrılacaktı.

Ginger buralarda bir motelde kalıyordu ama oraya gitmek istemiyordu. Vakit gece yarısını geçmişti, fazla seçeneğimiz yoktu, ben de onu eve götürdüm ve kedilerin üstünden atlatarak merdivenden yukarı çıkardım.

Ayakkabılarını çıkarıp divana otururken, "Aklına bir şeyler gelmesin sakın," dedi. "Keyfim yerinde değil."

"Benim de öyle," diyerek yalan söyledim ona.

Keyfi biraz sonra yerine gelecekmiş gibi konuşmuştu ve eğer öyle olursa bir deneme yapabilirdik belki de. Ben beklemekten mutlu olurdum.

Mutfakta daha soğuk biralar buldum ve sanki sabaha kadar konuşacakmışız gibi oturduk. Genç kadın, "Bana aileni anlatsana," dedi.

Bu konuda konuşmak hoşuma gitmezdi ama bu kadın için yapabilirdim bunu. "Ailemin tek çocuğuyum," diye başladım. "Annem ben on üç yaşımdayken öldü. Babam Memphis'te, eski aile evinde yaşar. Hiç çıkmaz oradan. Çünkü hem evin hem de onun bazı tahtaları eksiktir. Tavan arasında bir odası vardır, gece gündüz orada oturup hisse senetleriyle, yatırım fonlarıyla uğraşır durur. Onları alıp satarken para kazandığını sanmıyorum aslında. Ayda bir telefonla konuşuruz onunla."

"Zengin misiniz?"

"Ben değilim ama büyük annem zengindir. Annemin annesi, BeeBee. Gazeteyi satın almak için parayı da ondan borç aldım."

Ginger birasından bir yudum alırken bir süre düşündü. "Biz üç kardeştik, şimdi iki kaldık tabii. Büyürken epey yaramazdık. Babam bir gece eve yumurta ve süt almaya çıktı, bir daha da geri dönmedi. Annem ondan sonra iki kez daha evlendi, ama aradığını bir türlü bulamadı. Ben boşandım. Ablam da boşandı. Rhoda öldü." Şişesini uzattı ve benimkine hafifçe vurdu. "Bazı berbat ailelerin şerefine."

Buna içtik.

Kadın boşanmıştı, çocuksuzdu ve güzeldi. Ginger'la biraz vakit geçirebilirdim.

Ginger, Ford ilçesinin bazı insanlarını, daha doğrusu Lucien Wilbanks, Padgitt'ler, Şerif Coley gibilerini tanımak, onlar hakkında bilgi almak istiyordu. Ona uzun uzun anlattım onları ve keyfinin yerine gelmesini bekledim.

Ama keyfi bir türlü yerine gelmedi Ginger'ın. Gece yarısından sonra saat 2'de divana uzandı, ben de yatağıma yalnız yattım.

16

GİNGER'LA BERABER BİRKAÇ SAAT SONRA evden çıkarken üç Hockutt -Max, Wilma ve Gilma- dairemin altındaki garajda dolanıp duruyorlardı. Sanırım Ginger'ı görmek istiyorlardı. Ben onları neşeyle tanıştırırken genç kadına kaş çatarak, sert sert baktılar. Max'in saçmalayıp, "Bu evi sana kiraya verirken burada yasadışı seks yapacağını hesaba katmadık," diye konuşabileceğini düşündüm ve korktum. Ama böyle bir şey olmadı ve gazeteye kadar olaysız geldik. Ginger kendi arabasına atlayıp gözden kayboldu.

Gazetenin son sayısı ön odayı tavana kadar doldurmuştu. Acele bir göz atmak için bir tane alıp sayfaları kontrol ettim. Manşet oldukça soğuk bir ifadeyle yazılmıştı. DANNY PADGİTT DAVASI BAŞLADI: JÜRİ TECRİT EDİLDİ. Sanığın hiç resmi yoktu gazetede. Onun fotoğraflarını daha önce bolca kullanmıştık ve artık, bir hafta sonra idam cezasını alıp mahkemeden ayrılırken çekilen fotoğrafını koymak istiyordum ilk sayfaya. Baggy ve ben ilk iki gün görüp yaşadıklarımızı yazmıştık ve yazdıklarımızla gurur duyuyordum. Gerçekleri ve ayrıntıları çok güzel vermiştik, yazılarda dehşet hiç yoktu. Dava yeterince önemliydi ve yazıda abartmaya zaten gerek kalmamıştı. Zaten olayları biraz da olsa abartarak herkesi heyecanlandırmaya çalışmanın cezasını çekmiştim daha önce. Sabahın saat 8'inde mahkeme binası çevresi ve meydan Times'ın promosyon sayılarıyla dolmuştu.

ÇARŞAMBA SABAHI AÇILIŞTA hiç çatışma yaşanmadı. Saat tam 9'da jüri yerini aldı ve Ernie Gaddis bir sonraki tanığını çağırdı. Tanık Chub Brooner, Şerif Bürosu için uzun zamandır araştırmacı olarak

çalışıyordu. Hem Baggy hem de Harry Rex, bu adamın beceriksiz biri olduğunu söylediler.

Gaddis jüriyi uyandırmak ve izleyicilerin dikkatini çekmek için Danny Padgitt'in tutuklandığı gece giydiği kanlı gömleği çıkardı ortaya. Gömlek yıkanmamıştı ve kan lekeleri kahverengiye dönüşmüştü. Ernie Brooner'la konuşurken herkesin görmesi için gömleği havada sallayarak gösteriyordu. Gömleği Danny Padgitt'ten, Brooner'le Şerif Coley'nin önünde Grice adındaki şerif yardımcısı çıkarmıştı. Yapılan testlerde 0 Pozitif ve B Pozitif olmak üzere iki tür kan bulunmuştu. Laboratuvar raporuna göre B Pozitif kan Rhoda Kassellaw'un kanına uyuyordu.

Ginger gömleğe bakarken ben de ona baktım. Genç kadın birkaç dakika sonra başını çevirdi ve bir şeyler yazmaya başladı. Duruşma salonundaki ikinci gününde daha da güzel görünüyordu. Onun davranışları ilgimi çekiyordu.

Gömleğin önü yırtılmıştı. Danny kaza yaptığı arabadan çıkarken kendini yaralamış ve yarasına on iki dikiş atılmıştı. Brooner bunu jüriye açıklayarak geçerli bir iş yaptı. Ernie daha sonra bir sehpa getirdi ortaya ve Rhoda'nın verandasından alınmış ayak izlerinin büyütülmüş fotoğraflarını koydu üstüne. Kanıt masasına gitti ve Padgitt'in hapishaneye getirilirken giymiş olduğu ayakkabıları aldı oradan. Brooner kanıtları açıklarken biraz şaşırır gibi oldu ama her şey birbirine uyuyordu.

Brooner, Lucien Wilbanks'tan korkuyordu ve daha ilk soruda bocaladı. Lucien akıllı davranarak Rhoda'nın kanının Danny'nin gömleğinde bulunduğu gerçeğinden kaçındı ve Brooner'ı bilim ve ayak izlerinin uygunluğu konusunda soru yağmuruna tuttu. Araştırmacı sonunda eğitiminin yeterli olmadığını kabul etti. Lucien sağ ayakkabının topuğundaki çizgiler üzerinde durdu ve Brooner o çizgileri fotoğrafta bulamadı. Brooner'in ifadesine göre, insanın ağırlığı ve hareketleri nedeniyle bir topuk, ayakkabı tabanının geri kalan kısmından daha iyi iz bırakırdı. Lucien onu hırpalayınca adamın kafası karıştı ve itiraf edeyim ki ayak izleri konusunda ben de kuşkuya düştüm. Ama bunun önemi yoktu. Ondan başka bir sürü kanıt vardı.

Lucien, "Bay Padgitt tutuklandığında ellerinde eldiven var mıydı?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Onu ben tutuklamadım."

"Evet ama onun gömleğini ve ayakkabılarını aldınız. Eldiven de aldınız mı ondan?"

"Bildiğim kadarıyla hayır."

"Tüm kanıtların dosyasını aldınız, değil mi Bay Brooner?"

"Evet, aldım."

"Aslında şef araştırmacı olarak bu davanın her ayrıntısını biliyorsunuz, değil mi?"

"Evet efendim."

"Bay Padgitt'ten alınan ya da onun giydiği eldivenlerle ilgili bir kayıt gördünüz mü?"

"Hayır."

"Güzel. Cinayet mahallinde parmak izi çalışması yaptınız mı?"

"Evet."

"Bunu hep yaparsınız, değil mi?"

"Evet, her zaman yaparız."

"Ve tutuklandığı zaman elbette Bay Padgitt'in parmak izlerini de aldınız, doğru mu?"

"Evet."

"Güzel. Suç mahallinde Bay Padgitt'in kaç parmak izini buldunuz?

"Hiç bulamadık."

" Olay yerinde aradınız da bulamadınız mı yani?"

Lucien bu cevaptan sonra biraz oturdu. Caninin eve girip bir süre saklanması, kurbana tecavüz edip onu öldürmesi ve evden kaçması sırasında orada parmak izi bırakmamış olmasına inanmak güçtü. Fakat Chub Brooner insana hiç de güven veren bir tip değildi. Araş-

tırmayı onun gibi bir adamın yapmasıyla, olay yerinde düzinelerce parmak izinin gözden kaçmış olması olasılığı yüksekti.

Yargıç Loopus bir süre sonra sabah duruşmasına ara verdi. Jüri üyeleri çıkmak için ayağa kalkınca Bayan Callie ile göz göze geldik. Yaşlı kadının yüzünde tatlı bir gülümseme belirdi. Sanki, "Benim için endişe etme," dercesine başını salladı.

Bacaklarımızı uzatıp fısıldaşarak biraz önce duyduklarımızı tartıştık. Duruşma salonunda pek çok kişinin Times okuduğunu görmek sevindirmişti beni. Bara gittim ve Ginger'in yanına sokulup, "Nasılsın?" diye sordum.

Yumuşak bir sesle, "Artık eve dönmek istiyorum," dedi.

"Öğle yemeğine ne dersin?"

"Olur derim."

SAVCILIĞIN SON TANIĞI BAY AARON DEECE İDİ. Adam saat 11'e doğru tanık sandalyesine oturdu ve onun olay gecesi neler yaşadığını dinledik. Ernie Gaddis ona bazı sorular sorarak Rhoda ve iki çocuğunu herkesin gözünde canlandırdı. Deece'ler yedi yıldan beri onların komşusu olarak yaşamışlardı, iyi insandı Rhoda. Yaşlı adam onların gittiğine inanamıyordu. Bir ara Bay Deece gözündeki bir damla yaşı silmek için başını eğdi.

Onun bu hareketi tamamen konu dışı bir şeydi ve Lucien birkaç dakika sesini çıkarmadı. Sonra ayağa kalktı ve nazik bir ifadeyle, "Sayın Yargıç," dedi "bu çok duygusal bir hareket ama gerçekten kabul edilemez."

Yargıç Loopus, "Devam edin Bay Gaddis," dedi.

Bay Deece o geceki olay zamanını, hava durumunu ve sıcaklık derecesini anlattı. Paniğe kapılmış beş yaşındaki Michael'in ona seslenip yardım istediğini söyledi. Pijamalı çocukları çiyden ıslanmış, korkmuş, şok geçirir bir halde evin dışında bulmuştu. Onları alıp evine götürmüş ve karısı çocukları bir battaniyeye sarmıştı. Ayakkabılarını

giymiş, tüfeğini almış ve dışarı çıktığında ona doğru sendeleyerek gelen Rhoda'yı görmüştü. "Rhoda çıplaktı, yüzünden başka her yeri kan içindeydi," diye anlattı. Onu kucağına almış ve verandadaki hamağa yatırmıştı.

Lucien ayağa kalkmış bekliyordu.

Ernie, "Genç kadın bir şey söyledi mi size?" diye sordu.

"Sayın Yargıç, bu tanığın kurbanın söylediğini açıklamasına itiraz ediyorum. Dayanağı yok bunun."

"İtirazınız dosyaya girdi Bay Wilbanks. Bunun tartışmasını odamda yaptık ve kayda geçti. Soruya yanıt verebilirsiniz Bay Deece."

Bay Deece birkaç kez derin nefes alıp verdi ve jüri üyelerine baktı. Sonra, "Zavallı Rhoda bana iki ya da üç kez şunu söyledi: 'Bunu yapan Danny Padgitt. Bunu Danny Padgitt yaptı," diye yanıt verdi.

Ernie bu sözlerin salonda yankılanmasını ve etki yapmasını beklerken önündeki bazı notlara bakıyormuş gibi yaptı. "Siz Danny Padgitt'le hiç karşılaştınız mı Bay Deece?"

"Hayır efendim."

"Adını o geceden önce duymuş muydunuz?"

"Hayır efendim."

"Kurban başka bir şey söyledi mi size?"

"Son sözü, 'Çocuklarımı koruyun,' oldu."

Ginger bir mendille gözlerini kuruluyordu. Bayan Callie dua ediyordu. Jüri üyelerinin çoğu ayaklarına bakıyordu.

Bay Deece hikâyesini bitirdi- şerifin bürosunu aramıştı, karısı çocukları alıp arkadaki yatak odasına götürmüş ve kapıyı kilitlemişti; kendisi duş almıştı, çünkü üstü kan içindeydi; şerif yardımcıları gelmiş ve araştırma başlamıştı; ambulans gelip cesedi almıştı; kendisi ve karısı sabahın ikisine kadar çocukların yanında kalmışlar, sonra onlarla beraber Clanton'daki hastaneye gitmişlerdi. Missouri'deki bir akraba gelene kadar hastanede kalmışlardı.

Bay Deece'nin anlattıklarında itiraz edilecek ya da kuşkuya yol açacak hiçbir şey yoktu, onun için Lucien Wilbanks çapraz soruşturmadan vazgeçti. Savcı da konuşmadı ve öğle tatiline girdik, Ginger'ı alıp bildiğim tek Meksika restoranı olan Karaway'a götürdüm ve bir meşe ağacının altına oturup acılı dürüm yiyerek dava dışında her konudan konuştuk. Ginger baskı altında gibiydi ve buradan hemen kaçmak istiyordu.

Bense onun kalmasını çok istiyordum.

LUCİEN WİLBANKS SAVUNMA konuşmasına Danny Padgitt'in aslında iyi bir genç adam olduğunu söyleyerek, moral verici sözlerle başladı. Danny liseyi iyi dereceyle bitirmiş, aileye ait kereste işinde uzun zaman çalışmıştı ve bir gün kendi şirketini kurmayı düşünüyordu. Hiçbir sabıkası yoktu. Sadece on altı yaşındayken arabasıyla hız limitini aştığı için ceza yemişti.

Lucien'in ikna yeteneği oldukça güçlüydü, ama gösterdiği gayretin altında ezilmeye başlamıştı. Bir Padgitt'i sıcak ve sevimli göstermek mümkün değildi. Salonda kıpırdanmalar ve gülüşmeler başlamıştı. Ama kararı verecek olanlar salondaki izleyiciler değildi. Lucien jüri üyelerinin gözlerine bakarak konuşuyordu ve onunla müvekkilinin bir iki lehte oy alıp almadığını kimse bilmiyordu.

Fakat Danny bir aziz değildi. Pek çok yakışıklı genç gibi o da kadınlardan hoşlandığını anlamıştı. Ama ne yazık ki evli bir kadınla tanışmıştı. Rhoda Kassellaw öldürüldüğü gece Danny o kadınla birlikteydi.

Wilbanks birden sesini yükseltti ve jüri üyelerine, "Beni dinleyin!" diye seslendi, "Bayan Kassellaw'i benim müvekkilim öldürmedi! Bu korkunç cinayet anında o başka bir kadınla beraberdi, Kassellaw'ın evinden çok uzak olmayan başka bir evdeydi. Çok sağlam bir tanığı var."

Bu söz duruşma salonunda adeta bir bomba etkisi yaptı ve uzunca bir dakika bir sonraki sürprizi bekledik. Lucien dramayı müthiş oynuyordu. "Sevgilisi olan bu hanım ilk tanığımız olacak."

Lucien konuşmasını bitirir bitirmez tanık kadını salona getirdiler. Kadının adı Lyrdia Vince'di. Baggy'ye fısıltıyla sordum, bana bu kadını hiç tanımadığını ve Beech Hill'de bu isimde bir aile olup olmadığını da bilmediğini söyledi. Dinleyiciler arasında fısıldaşmalar başladı, herkes bu kadının kim olduğunu merak ediyordu, ama yüzlerdeki şaşkın ifadeler ve baş sallamalardan, kimsenin onu tanımadığı anlaşılıyordu. Lucien'in ilk sorularına verilen yanıtlar, kadının mart ayına kadar Hurt Yolu'nda kiralık bir evde, ama şimdi Tupelo'da yaşadığını, kocasından ayrılmak üzere ve tek çocuklu olduğunu, Tyler ilçesinde büyüdüğünü ve halen işsiz olduğunu ortaya koydu. Kadın otuzlu yaşlarındaydı, kısa eteği, iri göğüslerini iyice ortaya koyan dar bluzu, boyalı sarı saçlarıyla ucuz bir görünüşü vardı ve duruşma salonunun manzarasından çok korkmuş gibiydi.

Kadın Danny ile bir yıldan beri buluşuyor ve zina yapıyordu. Bayan Callie'ye baktım ve halini görünce hiç şaşırmadım.

Rhoda'nın öldürüldüğü gece Danny bu kadının evindeydi. Kocası Malcolm Vince Memphis'te birtakım erkeklerle beraberdi.

Ama kadın onun ne yaptığını bilmiyordu. Kocası son günlerde evden çok sık ayrılıyordu. Danny ile iki kez sevişmişlerdi, gece yarısına doğru Danny gitmek üzere hazırlanırken kocasının kamyoneti araba yoluna girmişti. Danny arka kapıdan kaçmış ve gitmişti.

Evli bir kadının mahkemede zina yaptığını itiraf etmesinin nedeni, jüriyi onun doğruyu söylediğine inandırmaktı. Saygın olsun olmasın, kimse itiraf etmezdi böyle bir şeyi. Bu itiraf kadının adını lekelerdi, ama adını düşünüyorsa elbet. Fakat bu boşanmasını kolaylaştırır, belki çocuğun babaya verilmesine de neden olabilirdi. Kadının kocası, karısını kendinden soğuttuğunu söyleyerek Danny Padgitt'ten davacı da olabilirdi, ama jüri üyeleri o anda bunları düşünecek halde değildiler.

Kadının Lucien'in sorularına verdiği yanıtlar kısaydı ve çok iyi prova edilmişti. Tanık kadın jüri üyelerine ve eski sevgilisi olduğu söylenen sanığa bakmıyordu. Gözleri hep aşağıdaydı, sanki Lucien'in ayaklarına bakıyordu. Avukat ve tanığı, senaryonun dışına çıkmamak için

büyük gayret içindeydiler. Baggy bu kez yüksek sesle, "Kadın yalan söylüyor," dedi ve ben de başımı salladım.

Savunmanın soruları bitince Ernie Gaddis ayağa kalkıp kararlı adımlarla podyuma doğru yürüdü ve zina yaptığını açıkça itiraf eden bu kadına kuşkulu gözlerle baktı. Okuma gözlüğü burnunun ucundaydı ve gözlerini kısmış, alnı kırışmış bir halde gözlüğün üstünden bakıyordu.

"Bayan Vince, yaşamış olduğunuz şu Hurt Yolu'ndaki evin sahibi kimdi?"

"Jack Hagel."

"Orada ne kadar yaşadınız?"

"Yaklaşık bir yıl."

"Kira kontratı imzaladınız mı?"

Kadın biraz tereddüt etti, sonra, "Belki kocam imzalamıştır," dedi. "Ben hatırlamıyorum."

"Aylık kiranız neydi?"

"Üç yüz dolar."

Ernie, her yanıtın inceleneceği ve yalanların ortaya çıkacağı izlenimini vermek için yanıtları dikkatle not ediyordu.

"O evden ne zaman ayrıldınız?"

"Bilmiyorum, iki ay önce olabilir."

"O zaman Ford ilçesinde ne kadar yaşadınız?"

"Bilemiyorum, birkaç yıl."

"Ford ilçesinde seçmenlik kaydınızı yaptırdınız mı?"

"Hayır."

"Ya kocanız?"

"Hayır."

"Kocanızın adı neydi?"

"Malcolm Vince."

"Şu anda nerede yaşıyor?"

"Bilmiyorum. Dolaşıp durur o. Son duyduğumda Tupelo'da bir yerlerdeydi."

"Şimdi boşanmak üzeresiniz, öyle mi?"

"Evet."

"Boşanma davasını ne zaman açtınız?"

Kadın gözlerini birden kaldırdı ve Lucien'e baktı, avukat sorgulamayı dinliyor, ama tanığa bakmıyordu. Kadın sonunda, "Aslında henüz boşanma davası açmadık," dedi.

"Özür dilerim, ama boşanma aşamasında olduğunuzu söylemediniz mi biraz önce?

"Ayrı yaşıyoruz ve ikimizin de avukatı var."

"Sizin avukatınız kim peki?"

"Bay Wilbanks."

Lucien yerinde kıpırdadı, bu sözü sanki ilk kez duyuyor gibiydi. Ernie bir süre bekledi, sonra devam etti, "Kocanızın avukatı kim?"

"Onun adını hatırlamıyorum."

"Boşanma davasını kocanız mı açıyor yoksa siz mi?"

"Anlaşarak ayrılıyoruz."

"Başka kaç erkekle yattınız?"

"Sadece Danny ile."

"Anlıyorum. Ve Tupelo'da yaşıyorsunuz, değil mi?"

"Evet."

"İşsiz olduğunuzu söylediniz, değil mi?"

"Şu anda işsizim."

"Ve kocanızdan ayrı yaşıyorsunuz?"

"Ayrıldık dedim."

"Tupelo'da nerede yaşıyorsunuz?"

"Bir apartman dairesinde."

"Kirası nedir?"

"Ayda iki yüz dolar."

"Orada çocuğunuzla birlikte mi yaşıyorsunuz?"

"Evet."

"Çocuk çalışıyor mu?"

"Çocuk henüz beş yaşında."

"Pekâlâ, kirayı nasıl ödüyor, nasıl yaşıyorsunuz?"

"İdare ediyorum işte." Kadının bu yanıtına hiç kimse inanmazdı.

"Nasıl bir araba kullanıyorsunuz?"

Kadın yine tereddüt etti, düşündü. Vereceği cevabın doğru ya da yalan olduğu birkaç telefon edilerek öğrenilebilirdi. "68 model bir Mustang."

"Güzel araba. Ne zaman satın aldınız onu?"

Burada yanıt yine belgelerden bulunabilirdi ve pek akıllı olmayan Lydia bile tuzağı fark etti. Meydan okur gibi bir tavırla, "Birkaç ay önce," dedi.

"Arabanın ruhsatı sizin adınıza mı?"

"Evet, öyle."

"Dairenin kontratı da mı sizin adınıza?"

"Evet."

Belgelere bağlı konularda yalan söyleyemezdi tanık, yapamazdı bunu. Ernie, Hank Hooton'un uzattığı notu aldı ve kuşkulu gözlerle okudu.

"Danny Padgitt'le ne kadardır yatıyorsunuz?"

"Genellikle on beş dakika sürer."

Bu yanıt gergin duruşma salonunda gülüşmelere neden oldu. Ernie gözlüğünü çıkarıp kravatının ucuyla sildi, kadına bakarak sırıttı ve sorusunu yineledi. "Danny Padgitt'le olan beraberliğiniz ne zamandan beri sürüyor?"

"Yaklaşık bir yıldır."

"Onunla nerede tanıştınız?"

"Eyalet sınırındaki kulüplerde."

"İkinizi bir tanıdık mı tanıştırdı?"

"Pek hatırlamıyorum, o oradaydı, ben de oradaydım ve dans ettik. Sonra da ilişkimiz ilerledi işte."

Lydia Vince hiç kuşkusuz bu tür yerlere her zaman giden ve kendisiyle dans etmek isteyen erkeklerden asla kaçmayan bir kadındı. Ernie ondan birkaç yalan daha almak istiyordu.

Kadına, geçmişi, kocası, doğumu ve çocukluğu, eğitimi, evliliği ve çalışma yaşamı konusunda birkaç soru daha sordu. Doğruyla da yalan olduğu kısa sürede araştırılıp bulunabilecek isimler, yaşanan olaylar ve tarihler de vardı bu soruların içinde. Satılıktı bu kadın. Padgitt'ler satın alabilecekleri bir tanık bulmuşlardı.

Öğleden sonra duruşma salonundan çıkarken kafam karmakarışıktı ve rahat değildim. Birkaç aydır Danny Padgitt'in Rhoda Kassellaw'i öldürdüğüne emindim ve bundan hâlâ kuşkum yoktu. Ama jüri birden tereddüde düşer gibi olmuştu. Yeminli bir tanık korkunç yalanlar söylemişti, ama jüri üyelerinden birinin kuşku duymuş olması da olasıydı.

GİNGER BENDEN DAHA ÇOK rahatsız olmuştu ve gidip sarhoş olmaya karar verdik. Hamburger, kızarmış patates, bir kasa da bira alıp onun küçük motel odasına gittik. Aldıklarımızı yiyip biraları içerek çürümüş adalet sistemine olan nefretimizi ve ondan korkumuzu unutmaya çalıştık. Ginger, eğer Danny Padgitt serbest kalırsa, parça-

lanmış olan ailesinin iyice dağılacağını birkaç kez söyledi. Annesinin aklı zaten başında değildi ve mahkeme Danny'nin suçsuz olduğuna karar verirse annesi yaşayamazdı. O zaman Rhoda'nın çocuklarına büyüdüklerinde ne söyleyeceklerdi?

Televizyon izlemeye çalıştık ama hiçbir şey ilgimizi çekmiyordu. Davayı düşünmekten sıkılmıştık. Uykum gelmişti ve dalmak üzereydim ki Ginger banyodan çırılçıplak çıktı ve gecenin şekli değişti, güzelleşti. Alkolün etkisiyle uykumuz gelene kadar seviştik. Sonra uyuduk.

17

ÇARŞAMBA GÜNÜ DURUŞMA SONUNDA gizli bir görüşme olduğunu bilmiyordum, ama kasabaya yeni gelmiş ve hukuksal konularda cahil biri olarak, üstelik bir süre Ginger'la meşgul olup harika bir saat geçirirken davayı da unutmuş olduğum için zaten bilemezdim. Ernie Gaddis duruşma sonrası bir şey içmek Harry Rex'in ofisine gitmiş ve ikisi Lydia'nın tanıklığını konuşmuşlardı, mideleri bulanmıştı. Birkaç yere telefon etmişler, bir saat içinde, güvendikleri birkaç avukat ve birkaç politikacıyla görüşmüşlerdi.

Konuştukları kişilerin hepsi de, Padgitt'lerin, davayı kaybedeceklerini anlayıp hileli yollara sapmış olduğunu söylüyordu. Rüşvetle kandırabilecekleri bir tanık bulmuşlardı. Lydia hiç kuşkusuz onlardan para alıp böyle bir hikâye anlatmıştı, bunu yapmak için ya çok parasız, ya da çok aptal olması gerekirdi, çünkü yalancı tanıklık yapmanın cezasından haberi bile yoktu. Yine de jürinin aklına, zayıf da olsa bazı kuşkular sokmayı başarmıştı.

Böyle bir davada sanığın beraat etmesi, kasabanın öfkelenmesine ve adalet sistemiyle alay etmesine neden olacaktı. Kararsız kalmış bir jüri de aynı sonucu getirecekti, herkes Ford ilçesinde adaletin satın alınabildiğini söyleyecekti. Ernie, Harry Rex ve diğer avukatlar müvekkilleri lehine sistemle her gün oynamaya çalışıyor, ama kurallar dürüstçe uygulanıyordu. Sistem çalışıyordu, çünkü yargıçlar ve jüri üyeleri dürüst, tarafsız kişilerdi. Lucien Wilbanks ile Padgitt'lerin bu davaya hile karıştırmaları, yalancı tanık getirmeleri, onarımı olanaksız zarara neden olabilirdi.

Jürinin kararsız kalma olasılığı büyüktü. Lydia Vince onların istediği etkiyi yapmıştı, ama jüri üyeleri yalancı tanıklar ve ifadeler konu-

sunda tecrübesizdi, bunu idrak edemiyorlardı. Avukatlar, Fargarson adlı sakat çocuğun savcılığa karşıt davranışlar gösterdiğini söylüyorlardı. Dost avukatlar, jüri üyelerini tam iki gün, yaklaşık on beş saat süresince dikkatle izledikleri için, onların aklından geçenleri okur hale gelmişlerdi.

Bay John Deere de endişeliydi. Adamın gerçek adı Mo Teale idi ve yirmi yıldır traktör fabrikasının bir şubesinde teknisyen olarak çalışıyordu. Fazla giysisi olmayan basit bir adamdı. Pazartesi akşama doğru jüri üyelerinin seçimi tamamlanıp Yargıç Loopus onları bavullarını toplamak üzere evlerine gönderdiğinde, Mo sadece bir haftalık iş giysilerini koymuştu bavuluna. Her sabah jüri locasına, sanki traktör vidaları sıkacakmış gibi, yeşil çizgili, parlak bir sarı gömlek ve sarı çizgili yeşil pantolon giyerek geliyordu. Ernie Gaddis ne zaman ayağa kalksa Mo kollarını kavuşturup kaşlarını çatıyordu. Adamın beden dili savcıyı korkutuyordu.

Harry Rex, Lydia'nın ortalarda görünmeyen kocasını bulmanın önemli olduğunu düşünüyordu. Gerçekten ayrılıyorlarsa, bunun anlaşmalı bir boşanma olduğundan kuşkusu vardı. Kadının Danny Padgitt'le ilişkisi olduğuna inanmak zordu ama, evlilik dışı ilişkilerde bulunması olasılığı da yüksekti. Lydia'nın kocasının tanıklığı onu yalancı çıkarabilirdi.

Ernie kadının özel yaşamına girmek istiyordu. Lydia'nın geliri hakkında kuşku uyandırmak ve jüriye dönüp, "İşsiz ve boşanma halindeyken nasıl bu kadar rahat yaşayabiliyor bu tanık?" diye seslenmek istiyordu.

Avukatlardan biri, "Çünkü Padgitt'lerden yirmi beş bin dolar aldı," dedi. Hava karardıktan sonra, kadının aldığı paranın miktarı konusunda tartışmaya başlamışlardı.

Harry Rex ve diğer iki avukat, beş ilçedeki hukukçu arkadaşlarına telefon ederek Malcolm Vince'i aratmaya başladılar. Gece saat 10'da, iki saat mesafedeki Corinth ilçesinden telefon eden bir avukat, Malcolm Vince ile bir boşanma davası konusunda konuştuğunu, ama adamın kendisini tutmadığını bildirdi. Bay Vince, Tishomingo ilçesi

yakınlarındaki boş bir arazide, bir treyler içinde yaşıyordu. Avukat, adamın nerede çalıştığını hatırlamıyordu ama ofisindeki dosyada olmalıydı bu adres. Savcı telefonu aldı ve ofisine gitmesi için adamı tatlı sözlerle ikna etti.

Ertesi sabah ben Ginger'in motelinden ayrılmak üzereyken, Yargıç Loopus, Malcolm Vince için bir mahkeme celbi çıkarmaya razı olmuştu. Yirmi dakika sonra, Corinth emniyetinden bir polis memuru, bir depoda çalışan bir çatallı kaldırıcıyı durdurdu ve makineyi kullanan adama, Ford ilçesindeki bir cinayet davasında tanıklık etmek üzere çağırıldığını söyledi, adına celp çıkarılmıştı.

Bay Vince, "Kahretsin, neden çağırıyorlar beni?" diye sordu.

Polis memuru, "Ben sadece emri yerine getiriyorum," dedi.

"Ne yapmam gerekiyor peki?"

Polis memuru, "Yapacağın iki şey var dostum," diye açıkladı. "Ya onlar gelip seni alıncaya kadar beklersin burada, ya da hemen benimle beraber gelirsin." Malcolm'un patronu ona hemen gitmesini ve çabuk dönmesini söyledi.

Jüri doksan dakikalık gecikmeyle yerini aldı. Bay John Deere yine her zamanki gibi süslüydü ama diğerleri yorgun görünüyorlardı. Dava sanki bir aydır devam ediyor gibi bir halleri vardı.

Bayan Callie bana bakarak gülümsedi, ama o her zamanki, etrafı aydınlatıcı gülümsemelerden biri değildi bu. Elinde yine her zaman yanında taşıdığı Yeni Ahit vardı.

Ernie ayağa kalktı ve mahkemeye Lydia Vince'e başka sorusu olmadığını söyledi. Lucien'in de sorusu yoktu bu tanığa. Ernie bir delil çürütme tanığı olduğunu ve onu çağıracağını söyledi. Lucien Wilbanks buna itiraz edince iki hukukçu bir süre kürsüde tartıştılar. Lucien tanığın kim olduğunu öğrenince çok bozuldu. İyiye işaretti bu.

Yargıç Loopus'un da kötü bir hüküm çıkmasından korktuğu belliydi. Savunmanın itirazını kabul etmedi ve Malcolm Vince şaşkın bir tavırla, tanıklık yapmak üzere kalabalık duruşma salonuna alındı. Ernie arka odada onunla sadece on dakika kadar konuşmuştu, adam bu nedenle şaşkındı ve hazır değildi.

Ernie sorgulamaya adamın adı, adresi, işi ve aileyle ilgili basit sorularla başladı. Malcolm, Lydia ile evli olduğunu isteksiz bir ifadeyle kabul etti ve boşanma konusunda onunla aynı fikirde olduğunu söyledi. Bir aydır karısını ve çocuğunu görmüyordu. Son işi hiç de iyi sayılmazdı ama, o yine de çocuğun nafakası olarak Lydia'ya ayda 50 dolar göndermeye gayret ediyordu.

Lydia'nın işsiz olduğunu, ama iyi bir dairede yaşadığını biliyordu Malcolm. Ernie uyarır gibi jüriye bakarak, kuşkulu bir ifadeyle, "Yani onun kirasını siz ödemiyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır efendim, ben ödemiyorum."

"Ailesi ödüyor olabilir mi?"

Malcolm verdiği cevaptan hoşlanıyormuş gibi, "Onun ailesi bir gecelik motel ücretini bile ödeyemez," dedi.

Lydia duruşma salonunda kalmamak için izin alarak dışarı çıkmıştı ve o anda belki de ilçeden kaçmak üzereydi. Kadın yapacağını yapmış, işini bitirmiş, parasını almıştı. Ford ilçesine bir daha asla ayak basmayabilirdi. Onun varlığı Malcolm'un tanıklığını elbette engelleyemezdi, ama orada olmaması, adama onun hakkında istediği gibi konuşma fırsatı vermişti.

Ernie rastgele, "Onun ailesiyle yakın değilsiniz galiba, değil mi?" diye sordu.

"Onların çoğu hapiste."

"Anlıyorum. Eşiniz dün, birkaç ay önce 1968 modeli bir Ford Mustang araba aldığını söyledi. Bu arabayı alırken yardım ettiniz mi ona?"

"Hayır, etmedim."

Ernie, Danny Padgitt'e bakarak, "Bu işsiz kadının böyle bir arabayı nasıl satın aldığı konusunda bir fikriniz var mı acaba?" diye sordu.

"Hayır."

"Son günlerde başka şeyler de satın alıp almadığını biliyor musunuz?"

Malcolm jüriye baktı, onların arasında dostça bakan yüzler gördü ve, "Evet, kendine bir renkli televizyon, erkek kardeşine de bir motosiklet aldı," dedi.

Savunma masasında oturanlar nefes almakta güçlük çekiyor gibiydiler. Onların stratejisi, Lydia'yı sessizce tanık sandalyesine oturtmak, suç anında sanığın kendi yanında olduğunu söyletmek, sonra da, kadının yalanları ortaya çıkmadan önce, bir beraat kararı çıkartmaktı. Kadın kasabada çok az insan tanıyor ve şu anda bir saatlik bir mesafede yaşıyordu.

Bu strateji şimdi bozuluyor, berbat bir sonuca doğru gidiyordu ve salonda bulunan herkes Lucien ile müvekkili arasındaki gerginliği hissedebiliyordu.

Ernie, "Danny Padgitt adında birini tanıyor musunuz?" diye sordu.

Malcolm, "Bu ismi hiç duymadım," diye yanıt verdi.

"Karınız dün burada, bu adamla bir yıldan beri ilişki içinde olduğunu söyledi."

Karısından kuşkulanmayan bir kocanın böyle bir kalabalık içinde bu tür bir haber duyması pek sık görülen bir şey değildi elbette, ama Malcolm oldukça sakin görünüyordu. "Öyle mi?" dedi.

"Evet efendim, söylediğine göre ilişkileri yaklaşık iki ay önce sona ermiş."

"Şey, efendim, buna inanmak benim için çok güç, size bunu söyleyebilirim."

"Neden peki?"

Malcolm yerinde kıvranıp duruyor, ayaklarına bakıyordu.

"Şey, bu biraz kişisel bir konu."

"Evet Bay Vince, öyle olduğuna eminim. Ama bazen kişisel konuların da mahkemede tartışılması gerekebilir. Burada cinayetle suçlanan bir adamın davası var. Bu çok ciddi bir mesele ve gerçeği bilmek zorundayız."

Malcolm sol bacağını sağ dizinin üstüne attı ve çenesini kaşıdı. "Şey, efendim, mesele şu. Biz yaklaşık iki yıl önce cinsel ilişkimizi kestik. Onun için de boşanıyoruz zaten."

Ernie bir an düşündü, sonra, "Cinsel birlikteliğinizi sona erdirmenizin özel bir nedeni var mıydı?" diye sordu,

"Evet efendim. Karım bana seksten nefret ettiğini, sevişirken midesinin bulandığını söyledi. Şey, aslında diğer kadınlarla sevişmekten hoşlandığını belirtti."

Ernie onun vereceği yanıtı biliyordu ama yine de çok şaşırmış gibi göründü. Salondaki herkes de şaşkındı. Ernie masasına gitti ve eğilerek Hank Hooten'la bir şeyler fısıldaştı, jüri üyelerinin durumu iyice kavraması için yapmıştı bunu. Bir süre sonra doğrulup, "Başka sorum yok, Sayın Yargıç," dedi.

LUCİEN MALCOLM VINCE'E YAKLAŞTI, dolu bir silaha bakar gibi bakıyordu ona. Birkaç dakika basit sorular sordu tanığa. Baggy'ye göre iyi bir ağır ceza avukatı, yanıtını bilmediği sorular sormazdı bir tanığa, özellikle de Malcolm Vince gibi tehlikeli bir tanığa. Lucien iyi bir avukattı ve Malcolm'un neler söyleyebileceği konusunda hiçbir fikri yoktu.

Malcolm, Lydia'ya karşı hiçbir sevgisi olmadığını, hemen boşanmak istediğini, son birkaç yıldır onunla asla mutlu olmadığını ve buna benzer şeyler söyledi. Tipik boşanma gevezeliğiydi bu. Adam Kasselaw cinayetini olaydan bir gün sonra duymuştu. Bir gece önce dışardaydı ve geç dönmüştü eve. Lucien, Lydia'nın o gece gerçekten de söylediği gibi evde yalnız olduğunu tanığa söyleterek küçük de olsa artı bir puan kazandı.

Ama önemli değildi bu. Jüri üyeleri ve salonda bulunan biz izleyiciler, Lydia'nın büyük günahlarını düşünmekten kendimizi alamıyorduk.

UZUN BİR ARADAN SONRA Lucien ayağa kalkıp Mahkeme'ye hitap etti. "Sayın Yargıç, savunmanın başka tanığı yok. Fakat müvekkilim tanık sandalyesine oturmak istiyor. Onun, benim itirazıma rağmen tanıklık etmek istediğinin kayda geçmesini istiyorum."

Loopus, "Kayda geçmiştir," dedi.

Baggy çevredeki herkesin duyabileceği kadar yüksek bir sesle, "Çok aptalca bir hata. İnanılır gibi değil," dedi.

Danny Padgitt ayağa kalktı ve gidip tanık sandalyesine oturdu. Sempati kazanmak için gülümsemek istedi ama sırıtmaktan başka bir şey yapamadı. Kendine güvendiğini göstermek istiyordu belki, ama kendini beğendiğini göstermekten ileri gidemedi. Doğruyu söyleyeceğine yemin etti ama kimse dinlemek istemiyordu onu.

Tüm salon sessizce dinlerken, Lucien'in ilk sorusu, "Neden tanıklık etmekte ısrar ediyorsunuz?" oldu.

Sanık jüri üyelerine bakarak, "Çünkü bu iyi insanların gerçekte neler olduğunu bilmesini istiyorum," diye yanıt verdi.

Lucicn elini jüriye doğru sallayarak, "O halde anlatın onlara," dedi.

Danny'nin hikâyesi tam anlamıyla uydurmaydı, çünkü onu yalanlayacak kimse yoktu ortada. Lydia gitmiş, Rhoda ölmüştü. Rhoda Kassellaw'un evine yarım mil kadar mesafede yaşayan sevgilisi Lydia Vince ile birkaç saat geçirdiğini anlatarak başladı hikâyesine. Rhoda'nın nerede yaşadığını biliyordu, çünkü onun evine birkaç kez gitmişti. Rhoda ciddi bir ilişki istiyordu, ama o, Lydia'yı bırakamıyordu. Evet, Rhoda ile iki kez samimi buluşmaları olmuştu. Eyalet sınırındaki kulüplerde buluşmuş, birlikte içki içmiş ve dans etmişlerdi. Sıcakkanlı, rahat tavırlı bir kadındı Rhoda ve onun erkeklerle düşüp kalktığı bilinirdi.

İşlediği suç yetmiyormuş gibi, Danny şimdi de hakaret ediyordu kurbana. Ginger başını öne eğdi ve kulaklarını kapadı. Onun bu hareketi jürinin gözünden kaçmamıştı.

Danny, Lydia'nın kocasının anlattığı eşcinsellik hikâyesine inanmamıştı, kadın erkeklerle sevişmekten hoşlanıyordu. Malcolm çocuğunun velayetini almak için yalan söylüyordu.

Padgitt kötü bir tanık değildi, ama elbette kendi yaşamı için savaş veriyordu. Her soruya hemen yanıt veriyor, sahte gülücüklerle sık sık jüriye bakıyordu, hikâyesi net ve tutarlıydı. Onu dinlerken jüriye baktım ama onlarda pek sempati ifadesi göremedim. Sakat genç adam Fargarson, tüm diğer tanıklarda olduğu gibi yine kuşkulu görünüyordu. Bay John Deere yine kollarını kavuşturmuş, kaşlarını çatmıştı. Bayan Callie, Padgitt için bir şey yapmayacaktı elbette, ama onu cinayet suçundan olduğu gibi zinadan da hapse gönderebilirdi.

Lucien sorgulamayı kısa kesti. Müvekkili aleyhine çok kanıt vardı ve daha çok soru sorarak savcılığın işini kolaylaştırmak istemiyordu. Lucien yerine oturduğu zaman diğer daha yaşlı Padgitt'lere nefret eder gibi baktı. Sonra da, olacaklar için hazırladı kendini.

Her savcı böyle bir sanığı çapraz sorguya çekmenin hayalini kurardı. Ernie kanıt masasına gitti, Danny'nin kanlı gömleğini alarak, görmeleri için jüriye doğru kaldırdı ve mahkeme kâtibine, "Sekiz numaralı kanıt," dedi.

"Bu gömleği nereden aldınız, Bay Padgitt?"

Danny donup kaldı, gömleğin kendisine ait olduğunu inkâr mı etmeli, sahiplenmeli mi, yoksa o lanet şeyi nereden aldığını hatırlamaya mı çalışmalıydı bilemiyordu.

Ernie sesini yükselterek, "Onu çalmadınız, değil mi?" diye sordu.

"Hayır, çalmadım."

"O halde soruma yanıt verin ve yeminli olduğunuzu da unutmayın. Bu gömleği nereden satın aldınız?" Ernie bunu sorarken, gömleğin üstündeki kan lekeleri hâlâ kurumamış da üstünü kirletecekmiş gibi parmak ucuyla tutuyordu onu.

"Sanırım Tupelo'dan aldım. Pek hatırlamıyorum, basit bir gömlek işte."

"Ne zamandan beri giyiyorsunuz bu gömleği?"

Sanık tekrar düşündü. Bir gömleği ne zaman satın aldığını kaç erkek hatırlayabilirdi ki?

"Yaklaşık bir yıldır sanırım. Giysilerimle ilgili not tutmam."

Ernie, "Ben de tutmam," dedi. "O gece Lydia ile yatarken çıkardınız mı bu gömleği?"

Sanık, "Evet," derken dikkatliydi.

"Siz onunla... şey, sevişirken gömlek nerede duruyordu?"

"Sanırım yerde."

Artık bu gömleğin sanığa ait olduğu anlaşılmıştı ve Ernie ona istediğini yapabilirdi. Savcı adli tıp raporunu çıkardı ve kendi kanının bu gömleğe nasıl bulaştığını sordu ona. Bunun sonucunda, Danny'nin şoförlük yeteneği, sürati sevmesi, arabanın tipi ve kaza anında sarhoş olması tartışıldı. Ernie onu sorularıyla bunaltırken, sarhoş araba kullanmanın hiçbir zaman bu kadar ölümcül görünmediğini düşündüm. Bir süre sonra, Ernie'nin alaycı bir ses tonuyla sorduğu bunaltıcı sorular karşısında Danny'nin öfkelenmeye başladığını gördüm ve hiç şaşırmadım buna.

Söz Rhoda'nın kan lekelerine geldi. Cinayet gecesi Danny, Rhoda'nın evinden yarım mil uzaktaki Lydia'nın evinde olduğunu söylüyordu, o zaman Rhoda'nın kam nasıl bulaşmıştı onun yerde duran bu gömleğine?

Danny kendisine karşı komplo kurulduğunu söyledi ve öyle bir çukur kazdı ki kendisi de bir daha çıkamadı içinden. Hapishanede tek başına bir hücrede uzun zaman kalmak bir suçlu için tehlikeli olabilirdi. Danny, birinin gelip Rhoda'nın kanını gizlice gömleğine sürmüş, ya da gömleği inceleyen birinin, kendisini suçlu göstermek için yalan söylemiş olabileceğini anlattı. Bu söyledikleri kalabalığı birden neşelendirdi. Ernie onu bunaltmaya devam ediyordu, ama daha sonraki sorusuyla iyice serseme çevirdi; mademki en iyi avukatları tutacak kadar zengindi Danny, neden kan lekelerini açıklamak için kendi uzmanını tutup getirmemişti mahkemeye?

Belki de Danny'nin istediği saçma, komik sonuçları çıkarabilecek kadar iyi bir uzman bulunamamıştı.

Meni için de aynı şey geçeriydi. Eğer Danny'nin menisi Lydia'ya

gittiyse, nasıl olmuş da Rhoda'nın üstünde bulunmuştu? Ama sorun yoktu burada da - Danny'y suçlu göstermek için birileri yine bir oyun oynamış olacaktı. Laboratuvar raporları sahteydi, polisin çalışmaları hatalıydı. Ernie onu, hepimiz yoruluncaya kadar soru yağmuruna tuttu, mahvetti.

Saat yarımda Lucien ayağa kalkıp yemek molası istedi. Ernie, "Benim işim daha bitmedi!" diye bağırdı. Lucien'in müvekkilini alıp moral vermesini engellemek, Danny'nin işini bitirmek istiyordu savcı. Padgitt iyice köşeye sıkışmıştı, dayak yemiş gibiydi, güçlükle nefes alıyordu ve Ernie çekilmeyi düşünmüyordu bile.

Yargıç Loopus, "Devam edin," deyince, Ernie Danny'ye dönüp bağırdı: "Bıçağı ne yaptınız?"

Soru herkesi, özellikle de tanığı şaşırttı, Danny birden irkildi, "Ben, şey-" dedi ve sustu.

"Siz, ne! Hadi Bay Padgitt, cinayet silahı olan bıçağı ne yaptınız, söyleyin bize?"

Danny başını iki yana salladı, konuşamayacak kadar korkmuş görünüyordu. Bir süre sonra, "Hangi bıçağı?" diye sormayı başardı. Bıçak o anda cebinden yere düşmüş olsaydı bu kadar suçlu görünemezdi.

"Rhoda Kassellaw'u öldürdüğünüz bıçağı."

"Ben öldürmedim onu."

Ernie, zalim ve işleri ağırdan alan bir cellat gibi bir süre düşündü ve tekrar Hank Hooten'la fısıldaştı. Sonra otopsi raporunu aldı ve Danny'ye, ilk patoloğun tanıklığını hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Onun raporu da mı kendisine karşı girişilen komplonun bir parçasıydı? Danny buna ne yanıt vereceğini bilemedi. Tüm kanıtlar onun aleyhine kullanılmıştı ve evet, o rapor da uydurma olabilirdi.

Peki, ya kurbanın tırnağı altında bulunmuş olan Danny'nin deri parçası, o da mı sahteydi? Ve kendi menisi? Ernie bombardımanı sürdürdü. Lucien arada sırada sanki, "Ben sana söylemiştim," der gibi, omzunun üstünden Danny'nin babasına bakıyordu.

Danny'nin tanık sandalyesine oturması, Ernie'ye tüm kanıtları yeniden ortaya koyma fırsatı verdi ve bunun etkisi müthişti. Sanığın komplo teorisi saçma görünüyor, Danny'nin yanıtları herkesi güldürüyordu. Onun jüri önünde ezilip büzüldüğünü görmek çok güzeldi, iyiler kazanıyordu. Jüri üyeleri tüfeklerini alıp sanığı kurşuna dizebilecek duruma gelmişti.

Ernie sonunda elindeki not defterini masanın üstüne attı ve yemeğe gitmek için hazır olduğunu belli etti. Ellerini pantolon ceplerine soktu, parıldayan gözlerini Danny'ye dikti ve, "Yeminli olduğunuzu biliyorsunuz ve bu durumda jüriye, Rhoda Kassellav'a tecavüz edip onu öldürmediğinizi mi söylüyorsunuz?" diye sordu.

"Ben yapmadım."

"O gece eyalet sınırından evine kadar izlemediniz mi onu?"

"Hayır."

"Onun veranda kapısından gizlice içeri girmediniz mi?"

"Hayır."

"Rhoda çocuklarını yatırana kadar küçük odada beklemediniz mi?"

"Hayır."

"Kadın sonra odasına dönüp pijamasını giyerken saldırmadınız mı ona?"

"Hayır."

Lucien ayağa kalkıp, "İtiraz ediyorum Sayın Yargıç," dedi. "Bay Gaddis her şey kanıtlanmış gibi konuşuyor."

Yargıç Loopus, savunma masasına bakarak sert bir sesle, "Reddedildi!" dedi. Yargıç dürüst bir yargılama istiyordu. Savunma tarafından söylenen tüm yalanları dengelemek için savcıya cinayet sahnesini rahatça anlatabilme izni verilmişti.

"Onun gözlerini bir yün atkıyla bağlamadınız mı?"

Hikâyenin sonu yaklaşırken Padgitt hiç durmadan başını iki yana sallıyordu.

"Bıçağınızla onun iç çamaşırını kesmediniz mi?"

"Hayır."

"Çocukları az ötedeki odada yatarken kendi yatağında tecavüz etmediniz mi ona?"

"Etmedim."

"Gürültü yaparak çocukları uyandırmadınız mı?"

"Hayır."

Ernie, yargıcın izin verdiği noktaya kadar tanık sandalyesine yaklaştı ve üzgün bir ifadeyle jüri üyelerine baktı. Sonra Danny'ye dönüp, "Michael ve Teresa annelerine bakmak için koşup geldiler, değil mi Bay Padgitt?" diye sordu.

"Bilmiyorum."

"Ve sizi kurbanın üstünde gördüler, değil mi?"

"Ben orada değildim."

"Rhoda onların sesini duydu, değil mi? Çocuklar size bağırdılar mı, gitmeniz için yalvardılar mı?"

"Ben orada değildim,"

"Ve Rhoda da her annenin yapacağını yaptı - bağırarak çocuklarına kaçmalarını söyledi, değil mi Bay Padgitt?"

"Ben orada değildim."

Ernie birden, adeta duvarları sarsarak, "Orada değildiniz ha!" diye bağırdı. "Gömleğiniz oradaydı, ayak izleriniz oradaydı, meninizi de orada bıraktınız! Bu jürinin aptal olduğunu mu sanıyorsunuz siz Bay Padgitt?"

Tanık başını iki yana sallayıp duruyordu. Ernie yavaşça masasına gitti ve sandalyesini çekti. Oturmak üzereydi ki, "Siz bir tecavüzcüsünüz. Bir katilsiniz. Bir yalancısınız, değil mi Bay Padgitt?"

Lucien ayağa fırlayıp bağırdı. "İtiraz ediyorum Sayın Yargıç. Bu kadarı da fazla."

"Kabul edildi. Başka sorunuz var mı Bay Gaddis?"

"Hayır Sayın Yargıç, savcılığın işi bitti bu tanıkla."

"Ya siz Bay Wilbanks?"

"Hayır Sayın Yargıç."

"Tanık gidebilir." Danny yavaşça ayağa kalktı. Kasılarak yürümesi, alaycı gülümsemesi kaybolmuştu. Yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu ve ter içindeydi.

Danny, tanık yerinden aşağı inip savunma masasına geri dönmeye hazırlanırken birden jüriye döndü ve salondaki herkesi şoke eden bir şey söyledi. Yüzünde müthiş bir nefret ifadesi vardı ve sağ işaret parmağını havaya kaldırdı. "Beni mahkûm ederseniz," dedi, "hepinizi tek tek bulup geberteceğim."

Yargıç Loopus tokmağına sarılırken, "Mübaşir!" diye bağırdı. "Bu kadarı yeter Bay Padgitt!"

Danny bu kez daha yüksek bir sesle, "Hepinizi!" diye tekrarladı. Ernie ayağa fırladı ama söyleyecek bir şey bulamadı. Zaten neden söyleyecekti ki? Sanık kendini asıyordu. Lucien de ayağa kalkmıştı ve o da ne yapacağını bilemez bir haldeydi. İki şerif yardımcısı koşup geldiler ve Danny'yi iterek savunma masasına götürdüler. Danny masaya giderken jüriye öfkeli gözlerle baktı, o anda elinden gelse onların üstüne bir bomba atacak gibi görünüyordu.

Ortalık sakinleşirken kalp atışlarımın hızlandığını hissettim. Baggy bile konuşamayacak kadar şaşkındı.

Yargıç, "Öğle yemeği için ara veriyoruz," der demez salondan çıktık. Açlığım geçmişti. Daireme gidip bir duş almayı düşündüm.

18

DURUŞMA SAAT 3'TE YENİDEN BAŞLADI. Jüri üyelerinin hepsi oradaydı, Padgitt'ler yemek tatilinde hiçbirini öldürmemişlerdi. Bayan Callie bana bakarak gülümsedi ama isteksiz bir gülücüktü bu.

Yargıç Loopus jüriye, kapanış konuşmalarının yapılacağını söyledi, daha sonra onlara talimatlarını okuyacak, onlar da karar odasına çekilip birkaç saat tartışarak karar vereceklerdi. Jüri üyeleri onu dikkatle dinlediler, ama hâlâ açıkça tehdit edilmelerinin şokundan kurtulamamış gibiydiler. Tüm kasaba halkı sersemlemiş gibiydi. Jüri üyeleri bizim aramızdan seçilmiş, bizi temsil eden bir örnekti ve onların tehdit edilmesi, hepimizin aynı tehdit altında olduğu anlamına geliyordu.

Konuşmaya önce Ernie başladı, kanlı gömlek yine elindeydi. Ama abartmamaya özen gösteriyordu savcı. Jüri üyeleri onu iyice anlamıştı. Kanıtları çok iyi tanıyorlardı artık.

Savcı kapsamlı ama herkesi şaşırtacak kadar kısa konuştu. Suçlu kararı almaları için jüriye son bir kez seslenirken biz de jüri üyelerinin yüzlerine baktık. Yüzlerde sanık için hiçbir sempati belirtisi yoktu. Sakat genç Fargarson, Ernie'yi dinlerken başını sallıyordu. Bay John Deere daha önce kavuşturduğu kollarını açmış, savcının her kelimesini dikkatle dinliyordu.

Lucien daha da kısa konuştu, ama onun elinde zaten fazla lehte kanıt yoktu. Müvekkilinin jüriye söylediği son sözle başladı konuşmasına. Onun bu davranışı için özür diledi, bunun, o anın baskısı altında söylenmiş olduğunu belirtti. Jüriye, düşünün, dedi, müvekkili yirmi

dört yaşındaydı ve ömür boyu hapis cezası alabilir ya da gaz odasında idam edilebilirdi. Bu genç müvekkili üstündeki baskı -sanki masum bir küçük çocukmuş gibi ona hep Danny diyordu- öylesine büyüktü ki, çocuğun akli dengesi bozulabilirdi.

Müvekkili tarafından ortaya atılan komplo teorisini desteklemesi olanaksız olduğundan, ayrıca kanıtlara da dayanamadığından, yarım saat kadar, Anayasayı ve İnsan Hakları Bildirgesi'ni yazmış olan kahramanlardan övgüyle söz etti Lucien. Masum olma olasılığını ve savcılığın, suçu kuşku götürmeyecek şekilde kanıtlaması gerektiğini öylesine güzel anlattı ki, bu durumda hangi sanığın suçlanabileceğini merak ettim.

Savcılığın kanıtları çürütme hakkı vardı ama savunmanın yoktu. Bu nedenle son sözü söyleyen Ernie oldu. Savcı kanıtları ve sanığı bir yana bırakıp Rhoda hakkında konuştu. Onun gençliğini, güzelliğini, Beech Hill'deki basit yaşamını, kocasının ölümünü ve yalnız başına iki çocuk büyütme çabalarını anlattı.

Söyledikleri çok etkileyiciydi ve jüri üyeleri onun her sözcüğünü büyük bir dikkatle dinliyorlardı. Ernie'nin nakaratı, "Onu unutmayalım" cümlesiydi. İyi bir konuşmacıydı Ernie ve en iyisini en sona saklamıştı.

Jüri üyelerinin gözlerine bakarak, "Ve onun çocuklarını da unutmayalım," dedi. "Rhoda ölürken oradaydı onlar. Gördükleri manzara o kadar korkunçtu ki bu yaranın izini ömürlerinin sonuna kadar taşıyacaklardır. Onların burada, bu duruşma salonunda sözcüleri var ve bu sözcüler sizsiniz."

Yargıç Loopus talimatını jüriye okudu ve tartışıp karar almak üzere karar odasına gönderdi onları. Saat 5'i geçmişti, meydan civarındaki dükkânlar kapanmış, ortalık tenhalaşmıştı. Bu saatte trafik yoğun olmaz ve arabaya park yeri bulmak kolay olurdu.

Ama jüri karar odasındayken öyle olmadı elbette.

Davayı izleyenlerin çoğu adliye binası önündeki çimlerin üstüne oturdu ve sigara içip dedikodu yaparak jürinin kararını beklemeye ko-

yuldu. Bir kısmı kafelere gitti, kahve içip erken bir akşam yemeği yemeye başladılar, Ginger benimle beraber gazeteye geldi ve balkonda oturup adliye binası çevresindeki manzarayı izlemeye başladık, Ginger duygusal olarak çok yıpranmıştı, Ford ilçesini bir an önce terk etmek istiyordu.

Bir ara bana, "Şu Hank Hooten denen adamı tanıyor musun?" diye sordu.

"Tanışmadık onunla. Neden sordun?"

"Öğle yemeğinde yanıma geldi ve Rhoda'yı iyi tanıdığını, onun kimseyle ilişkiye girmediğini, hele Danny Padgitt'le hiç ilişkisi olmadığını söyledi. Ben ona, Rhoda'nın bu serseriyle zaten ilişkisi olamayacağını söyledim."

"Rhoda ile çıktığını söyledi mi peki?"

"Söylemedi ama ben öyle bir şey sezdim. Rhoda'nın ölümünden bir hafta kadar sonra eşyalarını toplarken telefon defterinde adamın adını ve telefon numarasını buldum.

"Baggy ile tanıştın mı sen?"

"Evet."

"Baggy buralarda çok dolaşır ve hemen her şeyi duyar. Pazartesi dava başladığında bana Rhoda ile Hank'in gizlice buluştuklarını öğrendiğini söyledi. Söylediğine göre Hank birkaç evli kadınla da görülmüş, çapkınlık hoşuna gidiyormuş adamın."

"Evli değil mi adam?"

"Sanmıyorum. Baggy'ye sorarım."

"Kardeşimin bir avukatla yattığını öğrenmek beni biraz rahatlattı galiba."

"Neden rahatlattı?"

"Bilmiyorum."

Ginger ayakkabılarını çıkardı ve kısa eteğini biraz daha kaldırdı. Kalçalarını okşamaya başladım ve davayı birden unutuverdim.

Ama bu sadece birkaç saniye sürdü. Adliye binasının kapısı önünde bir karışıldık oldu ve birinin "Karar" diye bağırdığını duydum.

JÜRİ BİR SAATTEN AZ TARTIŞMIŞ ve kararını vermişti. Savcılık, savunma ve izleyiciler salona girdikten sonra Yargıç Loopus mübaşire jüriyi çağırmasını söyledi.

Kapı açıldı ve içeri önce sakat Fargason girerken Baggy, "Suçlu kararı garanti," dedi. "Kısa sürede alınan kararlar hep suçlu kararıdır."

Aslında Baggy jürinin kararsız kalabileceğini söylemişti, ama o anda bunu hatırlatmadım ona.

Jüri başkanı elindeki kâğıdı mübaşire uzattı, o da bunu Yargıç Loopus'e verdi. Loopus kâğıdı bir süre inceledikten sonra önündeki mikrofona doğru eğilerek, "Sanık lütfen ayağa kalksın," dedi. Padgitt ve Lucien, sanki karşılarında idam mangası varmış gibi yavaşça ve adeta sendeleyerek ayağa kalktılar.

Yargıç Loopus kararı okudu: "Birinci suç olan tecavüz suçuyla ilgili olarak biz jüri, sanık Danny Padgitt'i suçlu bulduk, ikinci suç olan cinayet suçundan biz jüri, sanık Danny Padgitt'i suçlu bulduk."

Lucien yerinden kımıldamadı, Danny Padgitt de kendini tutmaya çalıştı. Danny, zehir saçan gözlerle jüri üyelerine baktı ama ona bakan gözlerde daha çok nefret vardı.

Yargıç, "Oturabilirsiniz," dedi ve jüriye döndü. "Bayanlar baylar, yaptığınız görev için size çok teşekkür ediyorum. Böylece davanın suçluluk ya da masumluk kararı veren bölümü tamamlandı. Şimdi ise suçlunun idam cezası mı yoksa ömür boyu hapis cezası mı alacağını karara bağlayacaksınız. Şimdi otelinize döneceksiniz ve yarın sabah saat dokuzda tekrar burada toplanacağız. Tekrar teşekkürler ve iyi geceler."

Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki izleyicilerin çoğu bir süre yerlerinden kımıldamadılar. Padgitt'i bu kez kelepçeleyip götürdüler, ailesi sersemlemiş gibiydi. Lucien onlarla konuşma fırsatı bile bulamadı.

Baggy ile birlikte gazeteye döndük ve o, daktilo başına oturup çılgın gibi haber yazmaya başladı. Baskıya daha birkaç gün vardı ama o anın heyecanını kaybetmek istemedik. Fakat her zamanki gibi yarım saat yazdıktan sonra Baggy için alkol vakti geldi çattı. Ginger geldiğinde hava kararmıştı, dar bir blucin pantolon, yine dar bir gömlek giymiş, saçlarını açmıştı ve, "Beni bir yere götür," der gibi yüzüme baktı.

Yine Quincy'ye uğrayıp altı bira aldım, arabanın üstünü açtım ve sıcak hava yüzümüze çarparken, bir buçuk saatlik mesafede olan Memphis'e doğru yola çıktık.

Ginger pek konuşmuyordu, ben de sessizliği bozmak istemedim.

Ailesi davayı izlemesi için zorlamıştı onu. Bu karabasanı kendisi istemiş değildi. Ama neyse ki biraz eğlenmek için beni bulmuştu.

O geceyi asla unutmayacağım. Soğuk biraları içerek, gelip beni arayan, sevиştiğim ve yine sevişeceğim bu güzel kadınla karanlık arka sokaklarda el ele dolaştık.

Kısa süreli güzel ilişkimiz birkaç saat sonra sona erecekti. Geriyle kalan saatleri sayabiliyordum. Baggy ceza duruşmasının bir günden az süreceğini ve davanın yarın, cuma günü sona ereceğini düşünüyordu. Ginger ceza duruşmasından sonra hemen gidecekti Clanton'dan. Benim de onunla beraber gitmem olanaksızdı. Haritaya bakmıştım - Springfield, Missouri buradan arabayla altı saatlik mesafedeydi. Gidiş geliş kolay olmayacaktı ama Ginger isterse hiç kuşkusuz gitmeye çalışacaktım onunla.

Ama içimden bir ses, Ginger'in hayatıma girdiği gibi hızla çıkıp gideceğini söylüyordu bana. Yaşadığı yerde onun bir ya da iki sevgilisi olduğundan emindim, orada istenmeyen adam olurdum. Zaten Springfield'e gidersem, Ginger beni her görüşünde Ford ilçesini ve orada yaşadığı korkunç dakikaları hatırlayacaktı.

Onun elini sıktım ve bu son saatleri en güzel şekilde geçirmek için elimden geleni yapmaya karar verdim.

Memphis'te nehre yakın yüksek bir binaya doğru gittik. Şehrin en

ünlü restoranı, bir Yunan ailesi tarafından işletilen ve pirzolasıyla ünlü Randevu isimli bir yerdi. Zaten Memphis'teki en lezzetli yemekleri ya Yunanlılar ya da İtalyanlar yapardı.

1970'te Memphis'in merkezi güvenli bir yer değildi. Arabayı bir garaja bıraktım. Dar bir sokaktan geçip Randevu'nun kapısına geldik. İçerde kızaran pirzolaların kokuları pencerelerden dışarı çıkıyor, binaların arasına yayılıyordu. Şimdiye kadar duyduğum en enfes kokuydu bu ve tüm diğer müşteriler gibi ben de merdivenden inip restorana girerken açlıktan ölmek üzereydim.

Perşembe günleri restoran pek kalabalık olmuyordu. Beş dakika kadar bekledikten sonra bir garson gelip bizi aldı, masaların etrafından zikzaklar çizdirerek ve küçük odalardan geçirerek arkada mağara gibi bir yere götürdü. Garson bana göz kırptı ve bizi karanlık bir köşede iki kişilik bir masaya oturttu. Pirzolayla bira isledik ve siparişimiz gelene kadar birbirimizi okşayıp durduk.

Danny'nin suçlu bulunması bizi rahatlatmıştı. Başka bir karar bir felaket olur, Ginger da arkasına bile bakmadan kaçardı kasabadan. Yarın gidecekti ama şu anda benimle beraberdi. Jürinin kararına içtik. Ginger için adaletin yerini bulmuş olması demekti bu karar. Benim için de aynı anlama geliyordu ama ayrıca bize bir gece daha kazandırmıştı.

Ginger pek fazla et yemedi, ben, kendi tabağımı bitirdikten sonra ondan kalanları da yedim. Ona Bayan Callie'yi, verandasında yediğimiz yemekleri, olağanüstü çocuklarını ve geçmiş yaşamını anlattım. Ginger, Bayan Callie'yi ve tüm diğer jüri üyelerini çok sevdiğini, onlara hayran kaldığını söyledi.

Ama bu hayranlık çok uzun sürmeyecekti.

TAHMİN ETTİĞİM GİBİ, babam yine ofisim dediği tavan arasındaydı. Burası aslında, Memphis'in merkezindeki eski, bakımsız aile evimizin ön köşesindeki Viktorya tarzı kulenin üst katıydı. Ginger evi görmek istemişti ve eski ev gece karanlığında, gündüz olduğundan

daha heybetli görünüyordu. Eski evimiz, fakirlikten çökme durumuna gelmiş ailelerin sahip olduğu harap evlerle dolu eski ama harika bir semtteydi.

Ginger, "Baban ne yapıyor orada?" diye sordu. Arabayı kaldırıma yanaştırmış, motoru susturmuştum, arabanın içinde oturuyorduk. Dört ev aşağıda yaşayan Bayan Duckworth'un köpeği bize bakıp havlıyordu.

"Daha önce söyledim ya, tahvillerle, yatırım fonlarıyla uğraşıyor."

"Gece vakti mi?"

"Pazar araştırması yapıyor. Hiç çıkmaz evden."

"Ve para kaybeder, öyle mi?"

"Bir şey kazandığını hiç sanmıyorum."

"Ona merhaba diyecek miyiz?"

"Hayır. Hoşlanmaz bundan."

"Onu en son ne zaman gördün?"

"Üç dört ay önce." Babamı ziyaret etmek o anda istediğim en son şeydi. Ginger'la sevişmek için sabırsızlanıyordum. Şehirden çıktık, banliyöye geldik ve otoyol üstünde bir Holiday Inn bulduk.

19

CUMA SABAHI, DURUŞMA SALONUNUN dışındaki koridorda Esau Ruffin'le karşılaştım, benim için hoş bir sürprizi vardı. Oğullarından üçü, Al, Maxve Bobby (Alberto, Massimo ve Roberto) onunla beraberdi ve bana merhaba demek için bekliyorlardı. Bir ay önce Bayan Callie ve ailesiyle ilgili yazıyı yazarken her üçüyle de telefonda konuşmuştum. Tokalaştık ve birbirimizi selamladık. Annelerine karşı gösterdiğim nazik dostluk ve aileleriyle ilgili yazdığım harika yazı için bana teşekkür ettiler. Çocukları da Bayan Callie kadar rahat, tane tane ve düzgün konuşan insanlardı.

Çocuklar annelerine moral desteği vermek için dün gece geç saatte gelmişlerdi. Esau hafta içinde karısıyla bir kez konuşabilrnişti -her jüri üyesinin bir telefon konuşması hakkı vardı- Bayan Callie iyiydi ama tansiyonunu düşünüyordu biraz.

Bir süre koridorda konuştuk ve izleyicilerin salona dolduğunu görünce biz de yürüdük. Onlar hemen arkamda oturdular. Birkaç dakika sonra Bayan Callie jürideki yerini alınca bana baktı ve arkamda oturan üç oğlunu gördü. Bu kez gülümsemesi şimşek gibi çakmıştı. Gözlerinin çevresindeki yorgunluk izleri hemen kaybolmuştu.

Dava boyunca yüzünde bir gurur ifadesi gördüm Bayan Callie'nin. Daha önce hiçbir siyahın oturmadığı bir yerde diğer vatandaşlarla omuz omuza oturuyor, Ford ilçesinde ilk kez olarak bir beyazı yargılıyordu. Ama onun yüzünde, denenmemiş sulara açılmanın neden olduğu bir endişe ifadesi de görmüştüm.

Fakat şimdi oğulları oradaydı, yüzünde sadece gurur ifadesi vardı yaşlı kadının, korku izi kalmamıştı. Şimdi daha dik oturuyordu ve

şimdiye kadar duruşma salonunda hiçbir şeyi kaçırmamış olmasına rağmen gözleriyle durmadan salonu tarıyordu, neler olduğunu ve olacağını görmek ve görevini tamamlamak istiyordu.

Yargıç Loopus jüri üyelerine, ceza oturumunda savcılığın idam cezası talebini güçlendirmek için yeni deliller sunabileceğini söyledi. Savunma da hafifletici kanıtlar getirecekti. Duruşmanın fazla uzun süreceğini sanmıyordu Yargıç. Cuma günüydü, dava zaten uzun sürmüştü; jüri üyeleri ve Clanton'da herkes Padgitt'in götürülmesini ve hayatın normale dönmesini istiyordu.

Ernie Gaddis duruşma salonundaki havayı doğru değerlendirdi. Jüri üyelerine doğru olan suçlu kararları için teşekkür edip başka tanıklığa ve kanıta gerek olmadığını söyledi. İşlenen suç o kadar korkunçtu ki cezayı ağırlaştıracak başka kanıta hiç ihtiyaç yoktu. Jüri üyelerinden, sadece, Rhoda'nın Bay Deece'in hamağındaki fotoğrafıyla patologun yaralar ve onun nasıl öldüğü hakkındaki raporunu hatırlamalarını istedi. Ve elbette zavallı kadının çocukları da unutulmamalıydı.

O çocukları kim unutabilirdi ki?

Savcı duygusal, heyecanlı bir konuşmayla suçlu için idam cezası istedi. Biz iyi Amerikalıların neden idam cezası istediğimizi açıkladı. Kutsal Kitap'tan satırlar okudu.

Şimdiye kadar yaklaşık otuz yıldır altı ilçede savcılık yapmış, ama idam cezasını bu kadar gerektiren bir vahşet görmemişti savcı. Jüri üyelerinin yüzlerine bakınca Ernie'nin onlardan istediğini alabileceğini tahmin ettim.

Konuşmasının sonunda jüri üyelerine, pazartesi günü jüriye seçilirken verdikleri sözü hatırlattı, hepsi de yasalara uyacaklarına dair söz vermişlerdi. Ernie onlara idam cezasıyla ilgili yasa maddesini okudu, sonra kalın, yeşil renkli yasa kitabını kapayarak, "Mississippi Savcılığı davasını kanıtlamıştır," dedi. "Siz Danny Padgitt'i tecavüz ve cinayetten suçlu buldunuz. Yasaya göre şimdi de idam cezası kararı almalısınız. Bu kararı almak sizin görevinizdir."

Ernie'nin büyüleyici konuşması elli bir dakika sürdü -her şeyi kayda

almaya çalışıyordum- ve konuşma bittiğinde jürinin Padgitt'i bir değil, iki kez asabileceğine inandım.

Baggy'ye göre, bir ağır ceza davasının sonunda, suçlu, dava süresince masum olduğunu beyan ettikten ve jüri tarafından suçlu bulunduktan sonra genellikle ayağa kalkar, dava boyunca inkâr ettiği suçu işlediği için özür dilerdi. Baggy, "Böyle durumlarda suçlular yalvarır, gözyaşı dökerler," dedi. "Tam bir gösteri olur bu."

Padgitt'in bir gün önceki davranışı ve konuşması, onun jüriye yaklaşmasını engellemişti. Lucien, suçlunun annesi Lettie Padgitt'i çağırdı tanık sandalyesine. Lettie elli yaşlarında, kırlaşmış kısa saçlarıyla oldukça güzel bir kadındı ve sanki şimdiden oğlunun matemini tutar gibi siyahlar giyinmişti. Lucien'in sorularına yanıt verirken söylediklerini önceden belirlemiş, prova etmiş gibi bir hali vardı. Onun ağzından küçük Danny, her gün okuldan sonra balık tutmaya giden, bir ağaçtan düşüp bacağını kıran ve dördüncü sınıfta sözcük hecelemede birinci olan masum bir çocuktu. Küçüklüğünde asla bir sorun olmamıştı. Aslında büyürken de sakin, iyi bir çocuktu Danny. İki ağabeyi hep sorun yaratırlardı ama Danny usluydu.

Kadının tanıklığı o kadar saçmaydı ki bir süre sonra can sıkmaya başladı. Ama jüride Bayan Callie, Bayan Barbara Baldwin ve Bayan Maxine Root olmak üzere üç anne vardı ve Lucien onlardan hiç olmazsa birini yumuşatma amacı güdüyordu. Sadece birine ihtiyacı vardı.

Bayan Padgitt bir süre sonra gözyaşı dökmeye başladı ve bu da kimseyi şaşırtmadı elbette. Oğlunun böyle korkunç bir suç işlediğine asla inanmamıştı, ama mademki jüri böyle düşünüyordu, o da bunu kabullenmeye çalışacaktı. Ama onu neden ölüme mahkûm edecek, öldüreceklerdi? Oğlu ölürse dünya ne kazanacaktı ki?

Kadının acısı gerçekti. Duygularını açığa vururken ona bakmak kolay değildi. Çocuğunu kaybetmek üzere olan bir anne için insan doğal olarak sempati duyardı. Danny'nin annesi bir süre sonra tanık sandalyesinde hıçkırarak ağlamaya başladı ve Lucien bekledi. Sakin başlayan sorgulama, insanın içini parçalayan bir şova dönmüştü ve jüri üyelerinin hepsi şimdi gözlerini yere indirmiş, ayaklarına bakıyorlardı.

Bir süre sonra Lucien başka tanığı olmadığım söyledi. O ve Ernie kısaca son sözlerini söylediler ve saat 11'de jüri tekrar karar odasına çekildi.

GİNGER ORTADAN KAYBOLMUŞTU. Ben de ofise gidip onu bekledim bir süre, ama gelmeyince kalkıp Harry Rex'in meydanın karşı tarafındaki ofisine gittim. Hary Rex sekreterini gönderip sandviç aldırdı. Onun dağınık toplantı odasında oturup yedik sandviçleri. Clanton'daki tüm avukatlar gibi o da hafta boyunca duruşma salonuna gelmiş ve kendisine hiçbir kazanç sağlamayan bir davayı izlemişti.

Peynirli hindi etli sandviçini çiğnerken, "Senin yaşlı hanım kararında ısrar eder mi?" diye sordu.

"Bayan Callie mi?" dedim.

"Evet, gaz odası kararı çıkar mı ondan?"

"Bilemem, bu konuyu tartışmadım onunla."

"O sakat çocukla senin yaşlı kadın bizi endişelendiriyor."

Harry Rex kendini davaya öylesine kaptırmıştı ki, gören de onun savcılık için çalıştığını sanırdı. Ama kasabada savcılığı destekleyen tek avukat o değildi.

"Bir saat tartıştıktan sonra onu suçlu buldular işte," dedim, "iyiye işaret değil mi bu?"

"Olabilir, ama sıra idam cezası vermeye gelince jüri üyeleri garip şeyler yapabiliyorlar."

"Ne var bunda? En azından ömür boyu hapis cezası yer. Parchman hakkında söylenenlere bakılırsa orada yaşam gaz odasından bile berbatmış."

Harry Rex bir kâğıt mendille yüzünü silip, "Yaşam boyu hapis yaşam boyu değil ki Willie," dedi.

O sandviçini ısırırken ben elimdekini bıraktım ve, "Yaşam boyu nedir peki?" diye sordum.

"On yıl kadar bir şey, belki daha da az."

Bunu anlamaya çalışıyordum. "Yani Mississippi'de yaşam boyu hapis cezası alan bir suçlu sadece on yıl mı yatıyor?"

"Ne yazık ki öyle. On yıl yattıktan sonra bir suçlu iyi hal gösterirse şartlı tahliye hakkı kazanabiliyor. Delilik bu, değil mi?"

"Peki ama, neden?"

"Bunu anlamaya çalışma Willie, yasalar böyle işte. Ben elli yıldır kanun kitapları okurum. İşin kötüsü jüri bilmiyor bunu. Bunu onlara söyleyemezsin. Biraz turşu ister misin?"

Başımı iki yana salladım.

"Bizim muhteşem Anayasa Mahkememiz, jüri eğer yaşam boyu hapis cezasının bu kadar hafif olduğunu bilirse idam cezasını daha kolayca verir diye düşünüyor. Ve bunun suçlu için haksızlık olduğunu söylüyor."

Kendi kendime, "Ömür boyu hapis cezası on yıl ha!" diye mırıldandım. Mississippi'de, seçim günleri içki satan dükkânlar kapanırdı, seçmenler sanki sarhoş olup yanlış kişilere oy vereceklermiş gibi... Bu da saçma bir yasaydı işte.

Harry Rex, "Şimdi anladın işte," diyerek sandviçinin son lokmasını ağzına attı. Raftan bir zarf aldı, içinden renksiz, büyük bir resim çıkarıp gülerek bana uzattı, "Basıldın dostum," dedi.

Perşembe sabahı Ginger'in moteldeki odasından çıkarken çekilmiş benim fotoğrafımdı bu. Resimde yorgun, akşamdan kalma, bir suç işlemiş gibi, yine de mutlu ve tatmin olmuş görünüyordum.

"Kim çekti bunu?" diye sordum.

"Benim çocuklardan biri. Bir boşanma davası üstünde çalışıyordu, senin Komünist arabanı görmüş ve biraz eğlenmek istemiş."

"Eğlenen sadece o değildi."

"Ateşli bir kadın o. Perdelerin arkasından ateş etmeye çalıştı ama iyi nişan alamadı."

"Bu resmi sana imzalamamı ister misin?"

"Sende kalsın."

JÜRİ ÜÇ SAATLİK BİR KARAR AŞAMASINDAN sonra notu yargıç Loopus'a verdi. Çıkmazdaydılar ve henüz bir sonuç alamamışlardı. Yargıç düzeni sağladı ve biz de sokağın karşı tarafına koştuk.

Jüri idam cezası kararı alamazsa, yasaya göre yargıç suçluya ömür boyu hapis cezası verecekti.

Jürinin kararını beklerken herkes korku içindeydi. Orada, jüri odasında yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Padgitt'ler sonunda avlayacak birini mi bulmuşlardı?

Bayan Callie'nin yüzü ifadesizdi, onu hiç böyle görmemiştim. Bayan Barbara Baldwin'in ağlamış olduğu belliydi. Jürinin erkek üyeleri sanki kavgadan yeni çıkmışlar da yeniden yumruklaşmak istiyorlarmış gibi görünüyorlardı.

Jüri başkanı ayağa kalktı ve sinirli bir ifadeyle Yargıç Loopus'a, son bir saat içinde hiçbir ilerleme kaydedemediklerini, fikir ayrılığına düştüklerini söyledi. Oy birliğiyle bir karar alabileceklerini sanmıyordu ve üyelerin hepsi artık evlerine gitmek istiyorlardı.

Yargıç Loopus o zaman her bir jüri üyesine ayrı ayrı, oy birliğiyle bir karar alınıp alınamayacağını sordu. Onların hepsi de, hayır, alınamaz dediler.

Salondaki kalabalığın öfkelendiğini hissediyordum. İzleyiciler sinirli, endişeli tavırlarla fısıldaşmaya başlamışlardı, jüri üyeleri de etkileniyordu bu durumdan.

O zaman Yargıç Loopus, Baggy'nin daha sonra "dinamit" olarak nitelendirdiği bir konuşma yaptı, yasalara göre davranılacağını ve jüri seçiminde verilen sözlerin tutulacağını söyledi. Öğüt verdi ve uyarıda bulundu, ama sesinde büyük bir umutsuzluk ifadesi vardı.

İşler yolunda gitmiyordu. İki saat sonra Yargıç Loopus jüri üyelerini tekrar sıkıştırdı, ama yine aynı sonucu aldı, salondaki dinleyici

kalabalığı şaşkındı. Yargıç o zaman teşekkür etti ve evlerine gönderdi onları.

Jüri üyeleri gittikten sonra Yargıç Loopus, Danny Padgitt'e, kalkıp ileri çıkmasını söyledi ve benim bile tüylerimi ürperten sert sözlerle iyice bir haşladı onu. Danny'ye, bir tecavüzcü, katil, korkak, yalancı ve hepsinden de kötüsü, iki küçük ve babasız çocuktan annelerini çalan bir hırsız olduğunu söyledi. İnsanı yakan, mahveden bir saldırıydı bu. Yargıcın sözlerini yazmak istedim ama bir süre sonra onun hızına yetişemeyip vazgeçmek zorunda kaldım. Öfkeli bir vaiz bile günahlar hakkında böyle konuşamazdı.

Yargıç, elinde olsaydı onu idama mahkûm eder, hem de acı çekerek bir an önce ölmesini isterdi.

Ama yasalar vardı ve o da yasalara uymak zorundaydı. Yargıç ona ömür boyu hapis cezası verdi ve Şerif Coley'ye, onu hemen alıp Parchman'daki eyalet hapishanesine göndermesini emretti, Coley suçluya kelepçe taktı ve alıp götürdüler Danny'yi.

Loopus tokmağını kürsüye vurdu ve kalkıp acele adımlarla çıktı salondan. Duruşma salonunun arkasında bir kavga çıkmıştı, öfkeli bir adam olarak tanınan Doc Crull adındaki berber, salonun dışında Danny'nin amcalarından biriyle karşılaşmış, onunla kavgaya tutuşmuştu. Kavga edenlerin başına hemen büyük bir kalabalık toplandı. Kasabalılardan birçoğu Padgitt'lere küfürler yağdırarak, hemen adalarına geri dönmelerini söylediler. Birisi durmadan, "Bataklığınıza geri dönün!" diye bağırıyordu. Şerif yardımcıları kavgayı bitirdi ve Padgitt'ler adliye binasından ayrıldılar.

Dava sanki hâlâ bitmemiş ve adaletin yerine gelmesi bekleniyormuş gibi, kalabalık bir süre dağılmadı. Herkes müthiş öfkeliydi ve insanlar durmadan küfrediyordu, o anda linç olaylarının nasıl meydana geldiğini düşündüm.

GİNGER ORTALARDA GÖRÜNMEDİ. Motelden ayrılınca veda etmek için ofisime geleceğini söylemişti ama belki de fikir değiştirdi

diye düşündüm. Onun gece karanlığında, ağlayarak, küfürler ederek ve Mississippi'den bir an önce çıkmak için büyük bir hızla yol aldığını görebiliyordum. Kim ayıplayabilirdi ki onu?

Üç günlük kaçamağımız ikimizin de beklediği, ama kabul etmek istemediği gibi aniden sona ermişti. Onu bir daha göreceğimi sanmıyordum, ama karşılaşsak bile yine birkaç küçük kaçamak yapacak ve yine ayrılacaktık. Uzun sürecek aşkını buluncaya kadar birçok erkekle beraber olacaktı Ginger. O anda belki de Arkansas'a varmış olduğunu bildiğim halde, balkona oturdum ve gelip arabasını aşağıda park etmesini bekledim. O sabah yataktan birlikte kalkmış ve Rhoda'nın katilinin idam cezası aldığını görmek için aceleyle mahkemeye gitmeye hazırlanmıştık.

Olanların heyecanı geçmeden karar hakkında bir başmakale yazmaya başladım. Eyalet yasalarına belki de sert bir saldırı olacaktı bu yazı. Dürüst, kalpten gelen, okuyanların da hoşuna gidecek bir yazı olacaktı.

Bir süre sonra Esau telefon edince yazıya ara verdim. Bayan Callie ile birlikte hastanedeydi ve hemen gelmemi istiyordu.

Bayan Callie adliyeden çıkıp arabaya binerken bayılmış, Esau ile üç oğlu onu hemen hastaneye götürmüşlerdi. Yaşlı kadının tansiyonu çok yüksekti, kalp krizi geçirme riski vardı. Ama birkaç saat sonra durumu biraz düzeldi ve kendini toparladı. Onun elini tuttum ve onunla gurur duyduğumu söyleyip teselli etmeye çalıştım. Aslında o anda, jüri odasında neler olduğunu öğrenmeyi çok istiyordum elbette.

Ama bunu asla öğrenemeyecektim.

Hastanede gece yarısına kadar kaldım ve kantinde Al, Max, Bobby ve Esau ile birlikte kahve içtim. Bayan Callie jüri tartışmaları konusunda tek kelime etmemişti.

Onlarla kardeşleri, çocukları, meslekleri, Clanton'daki çocuklukları konusunda konuştuk. Hepsi hikâyesini anlatıyordu ve ben neredeyse not defterimi çıkarıp not almaya başlayacaktım.

20

ALTI AYDIR CLANTON'DA YAŞIYOR, hafta sonları da genellikle kaçıyordum kasabadan. Clanton'da yapılacak fazla bir şey yoktu. Arada bir Harry Rex'in verdiği oğlak partileri ve gittiğim, ama yirmi dakika sonra kaçtığım bir kokteyl partiden başka sosyal bir etkinlik olmamıştı. Benim yaşımdaki genç erkeklerin çoğu evliydi ve tek eğlenceleri, cumartesi geceleri kasabadaki bir sürü kiliseden birine gidip alt kattaki dondurma partilerine katılmaktı. Üniversiteye giden gençlerin çoğu da kasabaya geri dönmüyordu.

Canım sıkıldığında hafta sonları Memphis'e gidiyor, hemen hiçbir zaman evde oturmayan bir arkadaşımın evinde kalıyordum. Birkaç kez New Orleans'a gittim ve orada liseden eski bir kız arkadaşımı görüp onunla iyi vakit geçirdim. Times o anda benimdi ve yakın gelecekte de öyle olacaktı. Clanton gibi küçük bir kasabada yaşıyordum ve onun can sıkıcı yaşamına dayanmak zorundaydım. Ofis benim sığınağım olmuştu.

Karardan sonra, cumartesi günü öğleye doğru ofisime gittim. Dava hakkında yazmak istediğim çok şey vardı ve başmakalemi de henüz bitirememiştim. İdarehanenin ön kapısı altından atılmış yedi mektup yerde duruyordu. Times'da yıllardan beri uygulanan bir âdetti bu. Yamalı'nın yazdığı bir yazı herhangi bir okuyucudan tepki gördüğü zaman o okuyucu genellikle ona bir mektup yazar ve getirip kapının altından içeri atardı.

Mektuplardan dördü imzalı, üçü imzasızdı. İkisi daktiloda, diğerleri el yazısıyla yazılmıştı ve bu yazıları okumak kolay değildi. Hepsinde de, Danny Padgitt ölüm cezasından kurtulduğu için öfke vardı. Kasa-

banın kan istemesi beni hiç şaşırtmamıştı. Mektuplardan altısında Bayan Callie'den söz edilmiş olması da cesaretimi kırdı. İlk mektup daktiloda yazılmıştı, imzasızdı ve şöylle diyordu:

Sayın Editör. Danny Padgitt gibi yasaları hiçe sayan birinin tecavüz ve cinayetle suçlanıp ölüm cezasından kurtulmasıyla toplumumuz biraz daha çöktü. Jüride bir zencinin bulunması da, yasalara itaat etme konusunda zencilerin beyazlar gibi düşünmediği gerçeğini bizlere göstermelidir.

Beech Hill'den Bayan Edith Caravelle güzel bir el yazısıyla şöyle yazıyordu:

Sayın Editör. Ben cinayetin işlendiği yerden bir mil uzakta yaşıyorum. Yetişme çağında iki çocuğum var. Bu hükmü onlara nasıl açıklarım. İncil, "Göze göz" der. Sanırım Ford ilçesinde uygulanmıyor bu.

Kenarları çiçek desenli, pembe renkli ve kokulu bir mektup kâğıdına yazılmış imzasız notta şu satırlar vardı:

Sayın Editör. Siyahlara sorumluluk verildiği zaman neler olduğunu gördünüz.

Tümü beyaz bir jüri Padgitt'i duruşma salonunda asardı. Şimdi Anayasa Mahkememiz siyahların çocuklarımıza öğretmenlik yapacağını, sokaklarda polis olarak dolaşacağını ve kamu yönetimine seçilebileceğini söylüyor bize. Tanrı yardımcımız olsun.

Gazetenin sahibi, yayıncısı ve editörü olarak Times'da yayınlanan tüm yazılar benim kontrolüm altındaydı. Mektupları gazeteye koyabilir, görmezden gelebilir, ya da istediğimi seçerek gazetede yayınlayabilirdim. Tartışmalı konu ve meselelerde editöre gelen mektuplar ortalığı alevlendirebilir, okuyucuları rahatsız edebilirdi. Ama bu tür mektuplar tirajı da artırırdı, çünkü bunlar ancak bir gazetede okunabilirdi. Bunlar herkesin fikrini açıkça belirtmesini sağlardı.

Mektupların bir kısmını okuduktan sonra, Bayan Callie'ye zarar verecek hiçbir mektubu yayınlamamaya karar verdim. Ayrıca, jürinin kararsızlığına neden olup suçlunun idamdan kurtulmasında onun payı olduğunu düşünen insanlara da kızmıştım.

Kasaba halkı, istenmeyen karara jürideki tek siyahın neden olduğunu düşünmek için neden bu kadar hevesliydi acaba? Bunu düşünmek için ellerinde kanıt da yoktu. Jüri odasında neler olduğunu mutlaka öğrenmeliydim ve bunun için ilk aklıma gelen kişi Harry Rex oldu. Hiç kuşkusuz Baggy pazartesi sabahı akşamdan kalma haliyle gelecek ve jürinin neden kararsız kaldığını bildiğini söyleyecekti bana. Ama onunda yanılma payı yüksekti. Doğruyu bilecek biri varsa o da Harry Rex'ti.

Wiley Meek gelip birkaç dedikodudan söz etti, insanlar kafelerde konuşuyordu. Padgitt sözcüğü pis bir sözcüktü. Herkes Lucien Wilbanks'dan nefret ediyordu ama yeni bir şey değildi bu. Şerif Coley de istifa etse iyi olacaktı; seçimde elli oy bile alamazdı. Şerife şimdiden iki rakip çıkmıştı ve seçime daha altı ay vardı.

Bir söylentiye göre, jüride gaz odasına on bir olumlu, bir olumsuz oy çıkmıştı. Sabahın yedisinde kafede toplanan insanların duygusunu yansıtarak, birisi, "Olumsuz oy veren büyük olasılıkla zenciydi," demişti. Başka bir söylentiye göre, jüri odasının kapısında nöbet tutan bir şerif yardımcısı, tanıdığı birine, jürinin altıya altı ikiye bölündüğünü söylemişti, ama saat dokuza doğru bu söylentiye inanan kalmamıştı pek. Meydan civarında anlatılanlara göre, iki ana söylenti vardı: birincisi, siyah olduğu için her şeyi berbat eden Bayan Callie'ydi; İkincisi de, Padgitt'ler, Lydia Vince denen kaltağı satın aldıkları gibi, jüri üyelerinden de iki üç kişiyi satın almış olacaklardı.

Wiley, ikinci söylentinin birinciden daha çok desteklendiğini düşünüyordu; ama pek çok insan her şeye inanmaya hazır gibiydi. Kafe dedikodularının hiçbir işe yaramadığını öğrenmeye başlamıştım.

CUMARTESİ GÜNÜ AKŞAMA DOĞRU demiryolunun diğer tarafına geçtim ve arabamla Lowtown'da biraz gezindim. Sokaklar bisikletle dolaşan çocuklarla doluydu, basketbol sahalarında oyunlar oynanıyordu, verandalarda insanlar oturuyor, açık kapılardan müzik sesleri geliyor, dükkânların önlerinde erkekler gülüşüp konuşuyordu. Herkes dışardaydı ve cumartesi gecesinin hareketliliğine hazırlanıyor

gibiydi. İnsanlar bana bakıp el sallıyorlardı, ama benim soluk benzimden çok, küçük arabamla ilgileniyor gibi bir halleri vardı.

Bayan Callie'nin verandası kalabalıktı. Al, Max ve Bobby, Rahip Thurston Small ve iyi giyimli bir başka rahiple birlikte oturuyorlardı. Esau evin içinde karısıyla meşguldü. Bayan Callie hastaneden o sabah taburcu olmuştu, doktorlar ona üç gün yataktan çıkmamasını söylemişlerdi, parmağını bile oynatmayacaktı. Max beni annesinin yattığı odaya götürdü.

Bayan Callie, arkasına yastıklar konmuş halde yatakta oturmuş, İncil okuyordu. Beni görünce gülümsedi. "Bay Traynor, ne iyi ettiniz de geldiniz," dedi. "Lütfen oturun. Esau, misafirimize çay getirir misin?" Esau onun bu sözleri üzerine her zamanki gibi hemen yerinden fırladı.

Tahta bir sandalye alıp yaşlı kadının yatağının yanına oturdum. Bana hiç de hastaymış gibi görünmüyordu. "Gelecek perşembe günkü yemek konusunda gerçekten endişeliyim," dedim ve ikimiz de güldük.

"Yemek yaparım," dedi.

"Hayır, yapmayacaksınız, benim daha iyi bir fikrim var. Yemeği ben getireceğim."

"Bundan neden endişelendim acaba?"

"Bir yerlerden bir şeyler alırım. Ama şöyle hafif şeyler olabilir, örneğin sandviç."

Yaşlı kadın dizime hafifçe vurarak, "Sandviç de olabilir elbet," dedi. "Domateslerim yakında hazır olacak."

Dizime birkaç kez daha vurdu, gülümsedi ve sonra gözlerini başka yere çevirip düşündü. "İyi bir iş yapmadık, değil mi Bay Traynor?" derken sözlerinde üzüntüyle birlikte öfke ifadesi vardı.

"İstenen bir karar değildi," dedim.

"Benim de istediğim bu değildi."

Jüri kararı hakkındaki konuşmamız yıllarca bununla sınırlı kaldı, Esau daha sonra, diğer on bir jüri üyesinin, kararla ilgili olarak hiç

kimseyle konuşmamak için İncil üzerine yemin ettiklerini söyledi bana. Bayan Callie İncil üzerine yemin etmek istememiş, ama sırlarını saklayacağına dair söz vermişti onlara.

Onun yanından ayrılıp verandaya gittim ve orada birkaç saat kalıp oğullarıyla konuklarının yaşam konusundaki konuşmalarını dinledim. Çayımı içerek bir köşede oturdum ve söze karışmamaya çalıştım. Bazen dalıyor, Lowtown'ın cumartesi gecesi seslerini dinliyordum.

Bir süre sonra rahipler gitmiş, verandada sadece Ruffin'ler kalmıştı. Birkaç dakika sonra dava ve karar hakkında konuşmaya başladık. Ben kararın kasabanın bu tarafındaki etkisini merak ediyordum.

Max bana bakarak, "Padgitt gerçekten tehdit etti mi jüriyi?" diye sordu. Ben ona olanları anlatırken Esau da gereken yerlerde beni destekliyordu. Onlar da olayı yaşayan bizler kadar şoke olmuşlardı.

Bobby, "Tanrı'ya şükür ki ömür boyu hapis cezası aldı," dedi ve ben onlara gerçeği açıklamaktan çekindim. Onlar yine, her zamanki gibi, anneleriyle gurur duyuyorlardı.

Davadan bıkmıştım. Saat dokuza gelirken ayrıldım onlardan. Bir süre Lowtown sokaklarında yalnız başıma, Ginger'ı özleyerek dolaştım.

CLANTON BİRKAÇ GÜN kararın şokuyla yaşadı. Gazeteye on sekiz mektup geldi ve onlardan altısını bir sonraki sayıda yayınladım. Mektupların yarısı davayla ilgiliydi ve bu da işleri biraz daha kızıştırdı.

Yaz günleri gelip geçerken, kasaba halkının Danny Padgitt ve Rhoda Kassellaw hakkında konuşmaktan bir türlü vazgeçmeyeceğine inanmaya başlamıştım.

Ama bir süre sonra ikisi de ansızın unutuldu. Yirmi dört saat içinde dava hakkında konuşan kimse kalmadı, her şey unutuluvermişti.

Clanton'da, demiryolunun her iki tarafında da, insanları rahatsız eden, düşündüren yeni bir konu vardı şimdi.

21

ANAYASA MAHKEMESİ HİÇ KUŞKU götürmeyecek ve ertelenmeyecek bir karar alarak ayrı okul sistemine hemen son verilmesini istedi. Uygulamaya vakit geçirmeden başlanacak, aleyhte dava açılamayacak, hiçbir söz verilmeyecekti. Hemen karma eğitime geçilecekti ve güneydeki her kasaba gibi Clanton da şoktaydı.

Harry Rex mahkemenin kararını bana getirdi ve bu kararın yaratacağı karmaşayı açıklamaya çalıştı. Aslında mesele fazla karışık değildi. Her okul bölgesi hemen bir ırk ayırımına son verme planını uygulamaya koyacaktı.

Kasabada bir sürü toplantı yapıldı ve ben hepsini izledim. Temmuz ortalarında, insanı ter içinde bırakan bir gecede lise spor salonunda büyük bir toplantı yapıldı. İzleyici sıraları dolmuş, endişeli ebeveynler yerlere oturmuşlardı. Times'ın avukatı olan Bay Walter Sullivan aynı zamanda okul yönetim kurulunun da avukatlığını yapıyordu. Konuşmaların çoğunu o yaptı, çünkü seçilmiş değildi ve resmi bir kimliği yoktu. Politikacılar onun arkasına saklanmayı yeğliyorlardı. Adam açık konuştu ve Ford ilçesinde okulların altı hafta sonra açılacağını, artık ırk ayırımı olmayacağını söyledi.

Burley Sokağı'ndaki siyahların okulunda da küçük bir toplantı yapıldı. Oraya da Baggy ve Wiley Meek'le beraber gittim ve Wiley birkaç fotoğraf çekti. Yine Bay Sullivan konuştu ve neler olacağını açıkladı onlara. Avukatın konuşması iki kez alkışlarla kesildi.

İki toplantı arasındaki fark şaşırtıcıydı. Beyaz ebeveynler öfkeli ve korku içindeydi, ağlayan pek çok kadı gördüm. Korkulan gün sonunda gelip çatmıştı işte. Siyahların okulunda ise zafer havası egemendi.

Ebeveynler endişeliydi ama çocukları daha iyi okullara gidecek diye de seviniyorlardı. Evlerine, işlerine, hastanelere gitmek için hâlâ millerce yol kat etmeleri gerekiyordu, ama çocuklarının karma okullara gidebilmesi, insan hakları konusunda verdikleri savaşta çok büyük bir ileri adımdı.

Bayan Callie ile Esau da toplantıya gelmişlerdi. Komşuları onlara karşı çok saygılıydı. Altı yıl önce Sam'i alıp bir beyaz okuluna götürmüş, onu aslanlara yem etmişlerdi. Çocuk üç yıl boyunca orada tek siyah öğrenci olarak okumuş ve aile bunun bedelini ödemişti. Şimdi ise bunun her şeye değdiğini görüyorlardı. Ama röportaj yapabilmem için Sam yoktu oralarda.

Birinci Baptist Kilisesi'nde de toplandı insanlar. Bu toplantıda sadece beyazlar vardı ve hepsi de orta sınıfın biraz üstünde olan insanlardı. Bu toplantıyı organize edenler özel bir okul yaptırmak için para topluyorlardı ve şimdi paranın daha çabuk toplanması gerekiyordu. Toplantıda birçok doktor, avukat ve şehir kulübü üyesi vardı. Onların çocukları herhalde siyahlarla aynı okula gidemeyecek kadar önemliydi.

Okulu, kasabanın güneyinde terk edilmiş bir fabrika binasında açmayı planlıyorlardı. Para tam olarak toplanıncaya kadar o binayı kiralayarak kullanabilirlerdi. Öğretmen tutmak ve kitap siparişleri vermek için ellerinden geleni yapıyorlardı, ama siyahlardan kaçma dışında en önemli konulardan biri de okulun futbol takımıydı, nasıl oluşturacaklardı takımı? Sanki yüzde 75'i beyaz olan bir okul sistemi çocukları için tehlike oluşturuyormuş gibi, bazıları adeta çılgına dönmüştü.

Bu konuda iki uzun yazı yazdım, iri puntolarla manşet attım. Harry Rex haklıydı. Gazete iyi satıyordu. Gerçekten de temmuz sonlarında tirajımız beş bini buldu, şaşırtıcı bir yükselişti bu. Rhoda Kassellaw ve karma eğitim sistemi yazılarından sonra arkadaşım Nick Diener'in Syracuse'de söylediği, "İyi bir kasaba gazetesi gazete değil, para basar," sözü geldi aklıma.

Habere ihtiyacım vardı ama Clanton'da yeterince haber yoktu. Haberlerin kıt olduğu haftalarda, Padgitt davasıyla ilgili son birkaç

haberi koyuyordum gazeteye. Bu haberler genellikle birinci sayfanın alt kenarına konurdu ve bunu yaptığımda Danny'nin Parchman'dan kaçacağını düşünürdüm. Ama okuyucuların arlık bununla ilgilendiğini pek sanmıyordum. Fakat ağustos başında Davey Bigmouth Bass bana lise futbol takımlarıyla ilgili adetleri anlattığında tirajda yine küçük bir artış oldu.

Wilson Caudle sporla ilgilenmezdi, ama Clanton'da onun dışında herkes cuma gecesi Panterlerde ölüp ölüp dirilirdi. Wilson Caudle Bigmouth'un yazılarını gazetenin arka sayfasına koyar ve nadiren resim kullanırdı. Bense spor haberlerinde paranın kokusunu aldım ve Panterler birinci sayfa haberi oldu.

BENİM FUTBOL KARİYERİM dokuzuncu sınıfta, okulumun her nedense antrenör olarak tuttuğu sadist bir eski denizeri yüzünden son bulmuştu. Ağustos ayında Memphis'te tropik iklim hüküm sürer ve futbol maçları bu ayda tatil edilir. Bir gün korkunç bir sıcakta, başlık da dahil olmak üzere, tam formayla sahada koşarak antrenman yapıyorduk ve koç her nedense bize su vermedi. Futbol sahamızın yanında tenis kortları vardı, biraz kustuktan sonra iki delikanlıyla tenis oynayan iki genç kıza baktım. Kızlar oldukça güzeldi, ama benim dikkatimi onlardan çok kenarda duran soğuk su şişeleri çekmişti, tenis oynayanlar istedikleri zaman durup su içebiliyorlardı.

Ondan sonra futbolu bırakıp tenise başladım ve bunu yaptığıma da hiç pişman olmadım. Okulumda tenis maçları cumartesi günleri öğleden sonraları yapılırdı, onun için cuma gecesi futbol maçlarından tümüyle vazgeçtim.

Yıllar sonra büyük bir mutlulukla tekrar futbola dönüyordum.

PANTERLER İLK ÇALIŞMA İÇİN sahaya çıktıklarında Bigmouth ile Wiley maçı izlemek için oradaydılar. Gazetede birinci sayfaya iki beyaz iki siyah oyuncuyla, yardımcılarından biri de siyah olan antrenör ve ekibinin büyük bir fotoğrafını koyduk. Bigmouth takımla oyuncuları ve neler vaat ettikleri hakkında uzunca bir yazı yazdı ve ilk haftayı bu şekilde kapadık.

Okulların açılışında öğrenciler, öğretmenler, yöneticilerle de söyleşiler yaparak verdik ve yazılarımız hep olumluydu. Aslında, o ağustos ayında okullar açıldığında, bizden daha güneydeki okullarda görülen ırkçılık olayları Clanton'da o kadar çok görülmedi.

Times'da okulun amigo kızları, bandolar ve bando şefleri, lise takımları ve benzeri konularda pek çok haber ve makale yazıldı. Her yazıda birkaç resim de oluyordu. Gazetenin sayfalarında resmi çıkmayan öğrenci sayısının pek fazla olduğunu sanmıyorum.

İlk futbol maçı daha küçük bir kasaba olan Karaway'leydi ve onların koçu daha iyiydi. Maçı izlemek için Harry Rex'le beraber oturdum ve seslerimiz kısılıncaya kadar bağırdık. Stadyumda hiç yer kalmamıştı ve izleyicilerin çoğu beyazdı.

Fakat okullar konusunda hoşgörüsüz olan ve siyah öğrenci istemeyen o beyazlar, o cuma gecesi birden değişmişlerdi. O gece maçın ilk yarısında, çok iri olmayan ama müthiş koşan ve arka arkaya sayılar çıkaran Ricky Patterson adında siyah bir yıldız doğdu sahada. Top ne zaman ona gelse tüm stadyum inliyordu. Irk ayrımcılığının ortadan kalkmasını isteyen yasanın kabulünden altı hafta sonra, dar kafalı, hoşgörüsüz manyaklar topu eline geçiren Ricky için korkunç tezahürat yapıyorlar, sesleri kısılıncaya kadar bağırıyorlardı.

Clanton maçı 34-30 kazandı, bizim maçı veriş biçimimiz ise utanmazcaydı. Gazetenin birinci sayfası baştan sona futbolla doluydu. Hemen haftanın oyuncusu adıyla bir dizi başlattık, oyuncuya 100 dolarlık burs ödülü verecek belirsiz bir fon yarattık ve sonra da bu fonu hesaplamak için aylarca uğraştık. Haftanın oyuncusu ödülünü alan ilk oyuncu Ricky oldu, bu nedenle onunla ayrı bir söyleşi yaptık ve fotoğrafını yayınladık.

Clanton takımı ilk dört maçını kazanırken Times oradaydı ve adeta amigoluk yaptı. Tirajımız beş bin beş yüze çıktı.

EYLÜL BAŞLARINDA ÇOK SICAK BİR GÜNDE, ofisimden çıkmış bankaya gidiyordum. Üstümde her zamanki gibi soluk bir blucin

pantolon, buruşuk bir keten gömlek vardı, ayaklarıma da çorapsız olarak mokasenlerimi geçirmiştim. Artık yirmi dört yaşımdaydım ve bir iş sahibi olduğum için üniversiteyi yavaş yavaş unutmaya, kariyerimi düşünmeye başlamıştım. Ama saçlarım hâlâ uzundu ve yine bir öğrenci gibi giyiniyordum. Genelde kıyafetimi ve nasıl göründüğümü hiç umursamıyordum.

Ama benim bu umursamazlığımı paylaşmayanlar da vardı.

Bay Mitlo beni kaldırımda yakaladı ve erkek kıyafetleri satan küçük dükkânına soktu. Clanton'da az rastlanan bir aksanla, "Seni bekliyordum," dedi. Mitlo Macardı ve arkasında bir iki çocuk bırakıp Avrupa'dan kaçmıştı. Futbol mevsimi kapandıktan sonra insanların ilginç hikâyelerine başlamayı düşünüyordum ve Mitlo da listemdeydi.

Dükkânın kapısından içeri girdik. Ben bir kemer askısının yanında dururken Mitlo, "Şu haline bak!" diye söylendi. Ama gülümsüyordu. Yabancılar için, dil güçlüğü sorunları nedeniyle kaba konuşmalarına bahane bulmak kolaydı.

Kendi kıyafetime şöyle bir baktım ve anormal bir şey göremedim. Mesele neydi ki?

Aslında ona göre anormal pek çok şey vardı. "Sen bir profesyonelsin," diye konuştu. "Bu kasabada çok önemli bir adamsın, yine de böyle şey gibi..." Durdu ve bana uygun bir hakaret sözcüğü bulmak için sakallı çenesini kaşıdı.

Ona yardımcı olmaya çalışarak, "Bir öğrenci gibi giyiniyorum," dedim.

"Hayır," dedi ve hiçbir öğrenci bu kadar kötü giyinmez der gibi parmağını havada salladı. Sonra kelime bulmaktan vazgeçti ve bana öğüt vermeyi sürdürdü.

"Sen müthiş bir gençsin. Kaç kişi gazete sahibidir? Sen iyi eğitim görmüşsün, buralarda nadirdir bu. Hem de kuzeyden gelmişsin! Gençsin ama bu kadar da çocuk gibi görünmemelisin. Senin imajın üzerinde bir şeyler yapmalıyız."

Onu engelleyebilirdim elbet, ama engellemedim. Adam Times'a iyi reklam veriyordu ve ona çekip gitmesini söyleyemezdim. Ayrıca

söyledikleri de mantıklıydı. Öğrencilik günlerim bitmiş, devrim sona ermişti. Vietnam'dan, altmışlı yıllardan ve üniversiteden kaçmıştım, gerçi henüz evliliğe ve baba olmaya hazır değildim ama yaşımı hissetmeye başlamıştım.

Adam elbiselere bakarak, "Sen takım elbise giymelisin," dedi, kararını vermişti. Mitlo bir bankanın başkanına çıkıp herkesin önünde onun gömleğini, elbisesini ya da kravatını eleştirebilen bir adamdı. Harry" Rex'le de hiç geçinemezdi.

O istedi diye gri renkli takım elbiseler giyecek halim yoktu elbette. Askıların birinden açık mavi bir takım elbise aldı, beyaz bir gömlek buldu ve kravat reyonuna gidip kırmızı ve altın sarısı çizgili bir papyon kravat seçti. Sonra gelip, "Şunları bir deneyelim bakalım," diyerek ilerdeki küçük giyinme odasını gösterdi bana. Neyse ki dükkân boştu. Başka seçeneğim olmadığını biliyordum.

Papyon kravatı bağlayamadım, o gelip birkaç saniyede yaptı bunu. Sonra yeni kıyafetimle beni süzerek, "Şimdi çok daha iyi işte," dedi. Aynada uzun süre kendime baktım. Pek emin değildim ama kendimde gördüğüm büyük değişim beni de şaşırtmıştı. Yeni kılığım sanki bana yeni bir karakter ve kişilik vermişti.

İstesem de istemesem de bu yeni kıyafet benim olacaktı artık. En azından bir kez. Giymek zorundaydım onu.

Kıyafetimi tamamlamak için, karmakarışık saçlarımı örtecek beyaz bir Panama şapka buldum. Adam şapkayı başıma iyice oturttu ve kenarlarını düzelttikten sonra, kulağımın üstündeki bir tutam saçı tutup, "Saçların çok uzun," dedi. "Sen bir iş adamısın, kes şunları."

Pantolon ve ceketi düzeltmek için ölçümü aldı, gömleği de ütüleyeceği için bırakmamı söyledi. Ertesi gün yeni kıyafetimi almak için dükkâna gittim. Paketi alıp eve götürmeyi ve elbiseyi kasabadaki sakin bir günde giymeyi düşünüyordum. İlk önce Mitlo'ya gidecek ve ona yeri kreasyonunu gösterecektim.

Ama adamın başka planlan vardı. Elbiseyi almaya gittiğimde, bana onu giyip prova etmemi söyledi, bunu yapınca da, meydanda biraz dolaşıp yapılacak iltifatları kabul etmem gerektiği konusunda ısrar etti.

"Çok acele bir işim var," dedim. Adliyede bir kamu davası vardı ve kasaba yine hareketliydi.

Ama adam ısrarcıydı ve parmağını bana doğru sallayarak, "Bunu yapmalısın, ısrar ediyorum," dedi.

Mitlo başımdaki şapkayı düzeltti, son olarak da siyah uzun bir puronun ucunu kesip dudaklarımın arasına yerleştirdi ve bir kibritle yaktı. "Güçlü bir imaj çıktı ortaya," derken eseriyle gurur duyuyor gibiydi. "Kasabanın tek gazetecisi. Hadi bakalım, şimdi git artık."

Kaldırımda yürürken bir süre hiç kimse tanımadı beni. Marketin önünde iki çiftçi bana baktılar ama onların giyinişinden hiç hoşlanmamıştım zaten. Ağzımda puroyla kendimi Harry Rex'e benzettim. Ama benim purom yanıyordu ve çok sertti. Onun ofisinin önünden koşar adım geçtim. Bayan Gladys Wilkins kocasının sigorta acentesinde çalışıyordu. Kırk yaşlarında güzel bir kadındı ve her zaman güzel giyinirdi. Beni yeni kıyafetimle görünce birden şaşırdı ve, "Vay canına, Willie Traynor," dedi. "Mükemmel görünüyorsun."

"Teşekkür ederim."

"Bana adeta Mark Twain'i hatırlatıyorsun."

Kendimi daha iyi hissederek yola devam ettim, iki sekreter benimle şakalaştılar ve biri, "Papyonuna bayıldım," dedi. Bayan Clare Seagraves beni durdurdu ve aylar önce yazıp unuttuğum bir yazı hakkında uzun uzun konuştu. Konuşurken yeni kıyafetime baktı ve puroya da aldırmadı. Sonunda, "Çok yakışıklı görünüyorsunuz Bay Traynor," dedi, ama sonra bunu söylediği için utandı. Meydanda ağır adımlarla yürüdüm ve Mitlo'nun haklı olduğunu düşündüm. Ben bir iş adamıydım, bir yayıncıydım, kendimi önemli biri olarak görmesem de öyleydim ve yeni bir imajım vardı.

Ama kendime biraz daha hafif bir puro markası bulmalıydım. Meydandaki turumu tamamladığımda neredeyse başım dönüyordu ve bir yere oturmak zorundaydım.

Bay Mitlo benim için bir tane daha mavi, iki de açık gri takım sipariş etti. Ona göre gardrobum avukat ve bankacılarınki gibi koyu renk

değil, açık renkli ve biraz da alışılmamış kıyafetlerden oluşmalıydı. Benim için çok güzel papyon kravatlar, sonbahar ve kış mevsimleri için de uygun kumaşlar bulacaktı.

Bir ay sonra Clanton, meydan civarında yeni bir karakter görmeye alışmıştı, insanlar, özellikle de kadınlar bana bakıyorlardı. Harry Rex beni o kılıkta görünce güldü ama kendi kıyafetleri daha da komikti.

Kadınlar bu kılığı sevmişti.

22

EYLÜL AYININ SONLARINA DOĞRU bir hafta İçinde iki önemli kişi öldü. Bunlardan biri Bay Wilson Caudle'dı. Bay Caudle evinde, Times'-den ayrıldığından beri pek çıkmadığı yatak odasında yalnız başına öldü. Onunla altı aydan beri, yani gazeteyi satın aldığım günden beri görüşememiştim, ama bunu düşünemeyecek kadar meşguldüm hep. Yamalı'dan öğüt almak da istememiştim. Ne yazık ki benim gibi hiç kimse de altı aydır görmemişti onu.

Bay Caudle perşembe günü öldü, cumartesi günü gömüldü. Cuma günü Bay Mitlo'ya gittim ve ondan, kendime göre bir cenaze töreni kıyafeti istedim. Siyah bir takım elbise almamda ısrar etti, buna uygun mükemmel bir papyon kravat da vardı dükkânında. Üstünde siyah ve kestane rengi çizgilerle papyonun çok saygın, zarif bir görünüşü vardı ve Mitlo onu boynuma bağladığında etkileyici bir imaja sahip olmuştum. Mitlo kendi kişisel koleksiyonundan siyah bir fötr şapka çıkarıp cenaze töreni için ödünç olarak verdi bana ve Amerikalı erkeklerin artık şapka giymemesinin utanç verici olduğunu söyledi.

Kıyafeti tamamlamak için cilalı, siyah bir baston verdi bana. Ama ben bastonu görünce şaşırdım. "Buna hiç ihtiyacım yok," dedim. Baston kullanmak aptalca bir şeydi bana göre.

Bastonu bana uzatarak, "Bu bir yürüme bastonu," dedi.

"Ne fark eder ki?"

Adam o zaman bana, bastonların modern Avrupa erkek modasının gelişmesindeki rolünden söz eden uzun bir konuşma yaptı. Konuşurken gittikçe heyecanlanıyor, aksam iyice bozuluyor ve gitgide onu

daha zor anlıyordum. Daha fazla konuşmasını önlemek için bastonu aldım.

Ertesi gün Yamalı'nın cenaze töreni için Metodist kilisesine gittiğimde kadınlar dikkatle bana baktılar. Erkeklerden bazıları da baktılar, hiç kuşkusuz birçoğu siyah bir şapka ve bastonla ne yaptığımı merak etmişti. Bankacım Stan Atcavage arkamdan, duyabileceğim kadar yüksek sesle, "Sanırım bizim için şarkı söyleyip dans edecek," dedi.

Bir başkası, "Yine Mitlo'nun dükkânına uğramış galiba," diye söylendi.

Bastonum kazara önümdeki sıranın arkasına çarptı ve çıkan ses yas tutan insanları ürküttü, insan cenaze töreni için kilisede otururken bastonla ne yapardı bilemiyordum. Bastonu bacaklarımın arasına sıkıştırdım ve şapkayı da kucağıma koydum. Doğru imaj verebilmek için gayret göstermek gerekiyordu. Etrafa bakınırken Mitlo'yu gördüm, o da parıldayan gözlerle bana bakıyordu.

Kilise korosu bir ilahi söylemeye başladı ve kasvetli bir hava oluştu. Daha sonra Rahip Cliukscale, Bay Caudle hakkında konuşmaya başladı. Müteveffa Bay Caudle 1896'da doğmuştu, sevgili Bayan Emma Caudle'ın tek çocuğuydu, çocuksuz bir duldu, Birinci Dünya Savaşı gazilerindendi ve elli yılı aşkın bir süre kasabanın gazetesini yönetmiş, daha sonra ölüm haberleri konusunda yeni bir çığır açmıştı.

Rahip uzun bir konuşma yaptı. Ardından korodan biri bu monotonluğu bozdu. Clanton'a vardığım günden beri geldiğim dördüncü cenaze töreniydi bu. Daha önce, anneminki dışında bir cenaze törenine gitmemiştim. Cenaze törenleri küçük kasabada sosyal olaylar olarak görülüyordu ve, "Ne güzel törendi, değil mi?" ya da, "Hoşça kal, cenaze töreninde görüşürüz," gibi sözleri çok duymuştum, en hoşuma giden de, "Kadıncağız ne kadar severdi bunu," sözüydü.

"Zavallı" sözcüğü hiç kuşkusuz öleni belirtirdi.

İnsanlar cenaze törenine gelmek için işlerini güçlerini bırakır, en güzel giysilerini giyerlerdi. Eğer cenaze törenlerine gitmezseniz sizi

garip bulurlardı. Benim de yeterince garipliğim olduğu için ölene saygımı gerektiği gibi göstermek istemiştim.

İKİNCİ ÖLÜM OLAYI O GECE, daha geç bir saatte meydana geldi ve pazartesi günü bunu duyduğum zaman eve gidip tabancamı aldım.

Malcolm Vince, Tishomingo ilçesinde tenha bir yerde pis bir bardan çıkarken başından iki kurşunla vurulmuştu. Tishomingo iyi bir yer değildi ve bu tür pis barlar da yasadışı yerlerdi, onun için olay hemen duyulmuştu.

Cinayeti gören hiç kimse yoktu. Malcolm genelde bira içer, bilardo oynar, kimseye zarar vermezdi. Malcolm'u tanıyan iki kişi polise, onun barda üç saat kadar kaldığını ve saat 11'e doğru yalnız başına dışarı çıktığını söylemişlerdi. Adam sarhoş değildi ama çakır keyifti. Onlara iyi geceler dileyip bardan çıkmış, birkaç saniye sonra da silah sesleri duymuşlardı. Malcolm'un silah taşımadığı konusunda hemen hemen emindiler.

Bar toprak bir yolun sonundaydı, yoldan çeyrek mil kadar yukarda geçidi bekleyen tüfekli bir nöbetçi vardı. Nöbetçinin görevi teorik olarak, polis ya da istenmeyen kişiler göründüğünde barın sahibine haber vermekti. Tishomingo eyalet sınırındaydı ve geçmişte Alabama'dan gelen serseriler o bölgede olaylar çıkarmışlardı. Bu tür barlar olay çıkarmak ve hesaplaşmak için uygun yerlerdi. Nöbetçi, Malcolm'u öldüren silah sesini duymuştu ama daha sonra olay yerinden kaçan bir araba ya da kamyonet görmemişti. Çünkü kaçan bir araç onun yakınından geçmek zorundaydı.

Malcolm'u öldüren kişi ormandan yürüyerek gelmiş olmalıydı. Gidip Tishomingo ilçesinin şerifiyle konuştum. Şerif, Malcolm'un peşinde mutlaka biri olduğuna inanıyordu. Bu hiç kuşkusuz bir bar kavgası sonucu işlenmiş bir cinayet değildi.

Malcolm'un iki saatlik mesafede bulunan bu ilçede birkaç düşman edinmiş olmasını umut ederek, "Bay Vince'in peşinde kim olabilirdi acaba, bir fikriniz var mı?" diye sordum.

Şerif, "Hiçbir fikrim yok," diye yanıt verdi. "Adam burada uzun süre yaşamamıştı zaten."

Silahımı iki gün cebimde taşıdım, ama sonra yine sıkıldım. Eğer Padgitt'ler beni, jüri üyelerinden birini, Yargıç Loopus'u, Ernie Gaddis'i ya da Danny'yi hapse gönderen herhangi birini öldürmek istiyorlarsa onları durdurmak için yapabileceğimiz bir şey yoktu.

GAZETE O HAFTA BAY CAUDLE'A AYRILDI. Arşivden onun fotoğraflarını çıkardım ve birinci sayfayı onlarla doldurdum. Onunla ilgili belgeler, hikâyeler ve pek çok arkadaşından gelen ücretli sempati mesajları yayınladık. Onunla ilgili bildiklerimi kaleme alarak gazete tarihinin en uzun ölüm haberini yazdım.

Yamalı hak etmişti bunu.

Malcolm Vince haberini ne yapacağımı bilemiyordum. Ford ilçesinde yaşamadığı için onunla ilgili ölüm haberi yazmak gerekmiyordu. Bu konuda kurallarımız çok esnekti. Eskiden Ford ilçesinde yaşamış iyi bir insan da ölüm haberini hak ediyordu ama hakkında yazılacak bir şeyler bulunması gerekirdi. İlçede kısa süre kalmış ya da burada ailesi olmayan biri hakkında ölüm haberi yazılması gerekmezdi. Malcolm Vince'in ölümü de böyle bir şeydi işte.

Hikâyeyi abartarak yazsam Padgitt'ler ilçeye gözdağı verdiklerini düşünecek ve sevineceklerdi. Bizi tekrar korkutabilirlerdi. Cinayeti duyanlar bunu mutlaka Padgitt'lerin yaptığına inanıyorlardı.

Haberi yazmasam bu kez de korktuğumu ve bir gazeteci olarak sorumluluğumu unuttuğumu söyleyeceklerdi. Baggy bu cinayet haberinin birinci sayfaya girmesi gerektiğini söyledi ama Bay Caudle hakkında yazılanlardan sonra birinci sayfada yer kalmamıştı. Cinayet haberini üçüncü sayfanın başına koydum ve yazının üstüne de PADGİTT TANIĞI TISHOMINGO İLÇESİNDE ÖLDÜRÜLDÜ diye başlık attım, ilk düşündüğüm başlık MALCOLM VİNCE TISHOMINGO İLÇESİNDE ÖLDÜRÜLDÜ şeklindeydi ama Baggy "öldürüldü" sözcüğüyle birlikte Paddgitt adını kullanırsak daha etkili olacağını söyledi. Haber üç yüz kelimelikti.

Bir şeyler öğrenebilmek için Corinth'e gittim. Harry Rex bana Malcolm'un boşanma avukatının adını verdi, adamın adı Pud Perryman'dı. Avukatın ofisi ana cadde üzerinde, bir berberle bir terzi dükkânının arasındaydı ve ofisin kapısını açar açmaz Bay Perryman'ın şimdiye kadar gördüğüm en başarısız avukat olduğunu anladım. Ofis adeta kaybedilmiş davalar, mutsuz müvekkiller ve ödenmemiş faturalar kokuyordu. Yerdeki halı eski ve leke içindeydi. Mobilyalar ellili yıllardan kalmaydı. Odanın içinde leş gibi bir sigara kokusu vardı.

Bay Perryman'ın kendisi de başarılı, paralı bir avukat gibi görünmüyordu zaten. Kırk beş yaşlarında, göbekli, dağınık saçlı, tıraş olmamış, gözleri kan çanağına dönmüş bir adamdı. Akşamdan kalma olduğu belliydi. Bana boşanma ve emlak avukatı olduğunu söyledi ve bundan etkilenmemi bekledi. Ya yeterince ücret almıyor, ya da parasız müvekkilleri çekiyor olmalıydı.

Masasının üstünde duran yığında bir dosya ararken Malcolm'u bir aydan beri görmediğini söyledi. Boşanma davası hiç açılmamıştı zaten. Lydia'nın avukatıyla bir anlaşmaya gitmek istemiş ama başaramamıştı. "Kadın uçtu gitti," dedi.

"Anlayamadım?"

"Gitti. Oradaki davadan sonra bavulunu topladı, çocuğu da aldı ve kayboldu ortadan."

Aslında Lydia'ya ne olduğu umurumda bile değildi. Ben Malcolm'u kimin vurduğunu öğrenmek istiyordum. Pud bu konuda bazı şeyler söyledi ama ona sorduğum birkaç sorudan sonra, söylediklerinden hiçbirinin bir işe yaramayacağı anlaşıldı. Bu adam Baggy'ye benziyordu biraz, bir saat içinde yeni bir dedikodu duymazsa kendisi uyduran bir mahkeme dedikoducusuydu.

Lydia'nın, boşanma davasıyla ilgili olarak Malcolm'u öldürmek isteyebilecek sevgilileri ya da erkek kardeşleri yoktu. Zaten ortada boşanma davası da yoktu. Kan davası diye bir şey de söz konusu olamazdı.

Bay Perryman dosyalarına bakmak yerine bütün gün yalan söylemeyi yeğleyen bir tipe benziyordu. Onun ofisinde yaklaşık bir saat kaldım ve sonunda temiz hava almak için kendimi zor attım dışarı.

Yarım saat araba kullanarak Tishomingo'nun merkezine gittim ve öğle yemeği ısmarlamak için Şerif Spinner'i tam zamanında buldum. Kalabalık bir kafede kızarmış tavuk yerken şerif bana cinayetle ilgili son bilgileri verdi. Cinayet, bölgeyi iyi bilen biri tarafından işlenmişti. Olay yerinde ne ayak izleri, ne boş mermi kovanları bulunmuştu, hiçbir şey yoktu. Kullanılan silah bir 44'lük Magnum'du ve kurşunlar Malcolm'un kafasını neredeyse parçalamıştı. Şerif hikâyesini güçlendirmek için belindeki tabancayı çekti ve bana uzatarak, "İşte, bu bir 44'lük Magnum," dedi. Tabanca, benim küçük silahımdan iki kat daha ağırdı. Zaten çok az iştahım vardı, o da kaçtı.

Şerif ve yardımcıları, Malcolm'un bulabildikleri tüm yakınları ve arkadaşlarıyla konuşmuşlardı. Malcolm bu bölgede yaklaşık beş ay yaşamıştı. Hiç sabıkası yoktu, hiç tutuklanmamış, kimseyle kavga etmemiş, kimseyi rahatsız etmemiş, ya da sarhoş olup kimseyle tartışmamıştı. Bara haftada bir gider, bilardo oynar, bira içer ve sesini hiç yükseltmezdi. Kimseye borcu, kimseden alacağı yoktu ve çok darda olduğunda faturalarını ancak altmış gün geciktirirdi. Yaşamında hiç yasadışı bir şey ya da kıskanç koca yoktu.

Şerif, "Onun öldürülmesi için bir neden bulamadık," dedi. "Anlamsız bir cinayet."

Ona Padgitt davasında Malcolm'un tanıklığını ve Danny'nin jüriyi nasıl tehdit ettiğini anlattım. Şerif beni dikkatle dinledi ve sözümü bitirdiğim zaman çok az konuştu. Sanıyorum Tishomingo'da kalmayı ve Padgitt'lerden uzak durmayı yeğliyordu.

Hikâyemi bitirdiğim zaman, "İşte, cinayet nedeni bu olabilir," dedim.

"İntikam mı?"

"Elbette, bunlar pis adamlar."

"Evet, duydum onların adını. Sanırım o jüride olmadığımız için şanslıyız, ha?"

Clanton'a geri dönerken, şanslı olduğunu söylediğinde şerifin yüzünde beliren ifadeyi hatırladım. Yüzündeki kabadayı, silahlı kanun

adamı ifadesi kayboluvermişti. Spinner iki ilçe uzakta bulunduğu ve Padgitt'lerle hiçbir işi olmadığı için hayatından memnundu.

Araştırması sonuçsuz kalmış, dosya kapanmıştı.

23

CLANTON'DAKİ TEK YAHUDİ, onlarca yıldan beri kadın ayakkabısı ve çantası satan, ufak tefek, kibar bir adam olan Bay Harvey Kohn'du. Dükkânı Sullivan hukuk firmasının hemen yanında, kriz döneminde satın aldığı binaların sırasındaydı. Adam duldu ve çocukları da liseden sonra Clanton'dan gitmişlerdi. Bay Kohn ayda bir arabasına atlayıp Tupelo'ya gider ve oradaki en yakın sinagogda ibadet ederdi.

Kohn'un ayakkabı mağazası piyasada iyi kalite ve oldukça pahalı mal satardı, bu da Clanton gibi küçük bir kasabada kolay değildi. Sayısı pek fazla olmayan zengin hanımlar alışveriş için Memphis'e gider, orada daha pahalı şeyler alır ve kasabaya dönünce bunları anlatırlardı. Bay Kohn ayakkabılarını daha çekici kılmak için onların üstüne yüksek fiyatlar koyar, sonra da büyük indirim yapardı. Bu nedenle ondan ayakkabı alan kadınlar arkadaşlarına aldıklarını gösterirken istedikleri fiyatı söylerlerdi.

Kohn mağazasını erken açar, geç kapardı, yanında yardımcı olarak yarım gün çalışan bir öğrenci vardı. Ben Clanton'a gelmeden iki yıl önce Kohn, Sam Ruffin adında genç bir zenci yardımcı almıştı mağazaya. Genç siyahi çocuk mal sandıklarını açacak, stoktan mal alacak, mağazayı temizleyecek ve telefona bakacaktı. Sam kısa sürede çalışkan ve akıllı bir çocuk olduğunu kanıtladı. Delikanlı saygılıydı, nazikti, temiz giyinirdi ve bir süre sonra Bay Kohn mağazayı Sam'e bırakıp saat on bir kırk beşte öğle yemeğine gitmeye, hatta yemekten sonra da biraz kestirmeye başladı, artık yardımcısına iyice güveniyordu.

Bir gün öğle vakti Iris Durand adında bir kadın müşteri geldi mağazaya ve Sam'in yalnız olduğunu gördü, iris kırk bir yaşındaydı ve biri

Clanton Lisesinde, Sam'in sınıfında olan iki oğlu vardı. Iris oldukça çekici bir kadındı, mini etek giymekten ve flört etmekten hoşlanır, Bay Kohn'dan bazen şık ayakkabılar alırdı. Bu kez yaklaşık iki düzine ayakkabı denedi ama hiçbirini beğenmedi, acelesi de yok gibiydi. Sam satacağı ayakkabıları iyi biliyor ve kadının ayağına da çok dikkat ediyordu.

Kadın bir gün sonra yine aynı saatte geldi, bu kez eteği daha kısaydı ve daha çok makyaj yapmıştı. Çıplak ayaklarla Sam'i alıp Bay Kohn'un kasa arkasındaki küçük ofisine götürdü ve masanın üstünde baştan çıkardı onu. Böylece ikisinin de yaşamını değiştirecek olan ateşli bir ilişki başladı.

Iris haftada birkaç kez ayakkabı almaya gidiyordu artık. Sam üst katta daha rahat bir yer, eski bir divan bulmuştu. Mağazayı on beş dakika için kapatıyor, ışıkları söndürüyor ve yukarı koşuyordu.

Iris'in kocası, Mississippi Otoyol Polisi'nde komiser muaviniydi. Karısının dolabında bir sürü yeni ayakkabı görünce kuşkulandı. Zaten Iris'ten her zaman kuşkulanırdı.

Otoyol polisi koca, araştırma için Harry Rex'i tuttu. Aşıkları küçük bir izci çocuk bile yakalayabilirdi. Kadın üç gün arka arkaya aynı saatte Kohn'un dükkânına gitti; Sam üç gün aynı saatte etrafa göz gezdirip dükkânın kapısını kilitledi, ışıkları söndürdü v.s. Dördüncü gün, Harry Rex ve Rafe gizlice dükkâna girdiler ve üst katta sesler duydular. Rafe aniden âşıkların odasına girdi ve beş saniye içinde ikisini de mahvedecek kadar kanıt elde etti.

Bay Kohn bir saat sonra Sam'i işten attı. Harry Rex hemen o gün, öğleden sonra boşanma davası açtı, Iris daha sonra, yaralanmış ve burnu kırılmış olarak hastaneye yattı. Kocası onu bayıltıncaya kadar dövmüştü. Hava kararıktan sonra üç resmi polis memuru Lowtown'a gidip Sam'in kapısını vurdular ve ebeveynine, oğullarının Kohn'da zimmetine para geçirdiği için polis tarafından arandığını söylediler. Delikanlı suçlu bulunursa yirmi yıl hapis yatacaktı. Sam'in anne ve babasına ayrıca, kayıt dışı kalmak üzere, oğullarının beyaz ve evli bir kadınla cinsel ilişkide bulunduğunu, öldürülmesi için başına beş bin dolar ödül konduğunu da söylediler.

Iris rezil olmuş bir halde, boşanmış bir kadın olarak, çocuklarını da alamadan ve korku içinde, geri dönmemek üzere kasabadan ayrıldı.

Sam'in hikâyesini çeşitli şekillerde dinlemiştim. Clanton'a geldiğimde artık unutulmuş bir dedikoduydu bu, ama bazı kişiler arasında hâlâ ara sıra konuşuluyordu. Güneyde beyaz erkeklerin zenci metres tutmaları olağandı ama, Sam, Clanton'da bir beyaz kadınla yatan ilk zenci genç olmuştu.

Bu hikâyeyi bana anlatan yine Baggy oldu. Harry Rex de hikâyenin büyük bölümünü doğruladı.

Bayan Callie bu konuda konuşmayı reddetti. Sam en küçük oğluydu ve evine gelemiyordu. Delikanlı evden kaçmış, lisede okurken eğitimini yarım bırakmış, iki yıl süresince abla ve ağabeylerinin yardımlarıyla yaşamıştı ve şimdi de beni arıyordu.

Adliyeye gittim, eski dosyaları karıştırdım ama Sam Ruffin'le ilgili bir suçlama ve tutuklama kaydı bulamadım. Konuyu Şerif Coley'ye sorduğumda adam böyle eski bir olayla neden ilgilendiğimi, burnumu neden her şeye soktuğumu sordu ve kızdı bana. Ona, eğer Sam eve dönerse tutuklanır mı, diye sordum. Bana yine yanıt vermedi. "Dikkatli olun Bay Traynor," diyerek uyardı beni, ama ayrıntıya girmedi.

Harry Rex'e gittim ve Sam'in başına konmuş şu efsanevi ödülü sordum ona. Harry Rex müvekkilini anlattı bana, eski bir deniz eri olan komiser muavini Durant çok iyi bir nişancıydı, iyi bir polisti, öfkeli bir adamdı, Iris'in ihanetini bir türlü kabullenememiş, tek onurlu ve çıkar yolun, onun âşığını öldürmek olduğunu düşünmüştü. Karısını öldürmeyi de düşünmüş, ama hapse girmek istemediği için vazgeçmişti. Zenci çocuğu öldürmenin daha güvenli bir yol olduğunu sanıyordu. Ford ilçesinde bir jüri ona daha büyük sempati gösterirdi.

Harry Rex, "Şimdi de bu işi kendi yapmak istiyor," diye ekledi. "Böylece çocuğun başına koyduğu beş bin doları da kurtaracak."

Harry Rex bu tür berbat haberleri bana vermeye bayılıyordu, ama Durant'ı bir buçuk yıldır görmemişti ve adam yeniden evlenmiş de olabilirdi.

PERŞEMBE GÜNÜ YİNE VERANDADAKİ masaya oturduk ve biraz sonra yiyeceğimiz leziz yemekler için Tanrı'ya dua ettik. Esau işindeydi.

Yaz sonunda bahçedeki sebze ve meyvelerin hemen hepsi olgunlaştığı için pek çok sebze yemeği yemiştik. Yediklerimiz kırmızı ve sarı domatesler, hıyar, sirkeli soğan, taze fasulye, bezelye, bamya, kabak, haşlama patates, mısır ve her zamanki gibi mısır ekmeğiydi. Ama artık hava serinlemiş ve yapraklar sararmaya başlamış olduğundan, Bayan Callie bundan sonra ördek ve kuzu etli türlü, kırmızı acı biberli et yemekleri, barbunya, pilav, sosis ve her zamanki güvecini yapacaktı.

O gün tavuk ve meyveli hamur tatlısı vardı masada. Bayan Callie'nin tavsiyesine uyarak ağır ağır yiyordum. Yemeğimi yarıladığım zaman, "Sam aradı beni Bayan Callie," dedim.

Yaşlı kadın ağzındaki lokmayı yuttu, bir an düşündü, sonra, "Nasılmış?" diye sordu.

"İyiymiş. Bu Noel'de eve gelmek istiyor, herkes gelecekmiş ve o da burada olmak istiyor."

Bayan Callie, "Nerede olduğunu biliyor musun?" diye sordu.

"Siz bilmiyor musunuz?"

"Hayır."

"Memphis'te. Yarın orada buluşacağız onunla."

Yaşlı kadın benim bu işe karışmamdan kuşkulanmış gibi, "Neden buluşuyorsunuz Sam'le?" diye sordu.

"Benden yardım istedi. Max ile Bobby ona bizim dostluğumuzdan söz etmişler. Benim güvenilir bir beyaz olduğumu sanıyormuş, öyle söyledi."

"Ama tehlikeli olabilir bu."

"Kim için?"

"Her ikiniz için de."

Doktoru yaşlı kadının kilosundan endişeliydi. Kendisi de bazen bunu düşünüyordu ama genellikle rahattı. Evde güveç ve tatlı olduğu zaman az ve yavaş yiyordu. Sam'den haber alınca yemeği bıraktı. Peçetesini katladı ve anlatmaya başladı.

SAM, CLANTON'DAN GECE YARISI BİR Greyhound otobüsüne binmiş ve Memphis'e kaçmıştı. Oraya vardığında annesiyle babasına telefon etti. Ertesi gün bir arkadaşı ona elbise ve biraz para getirdi, Iris olayı kasabada çabuk duyulmuştu ve Callie ile Esau, oğullarının polisler tarafından öldürüleceğinden korkuyorlardı. Otoyol polisinin arabaları gece gündüz evlerinin önünden sürekli olarak geçiyordu. Eve isimsiz telefonlar geliyor, bazı kişiler onlara küfür ediyordu.

Bay Kohn dava açmıştı ama duruşma günü geldiğinde Sam ortalarda yoktu. Bayan Callie hiçbir zaman resmi bir suçlama görmedi, ama zaten böyle bir belgenin nasıl olduğunu da bilmiyordu.

Memphis Clanton'a çok yakındı ve Sam bu nedenle Milwaukee'ye gitti, birkaç ay Bobby'nin yanında gizlendi, iki yıldan beri ablaları ve ağabeyleri arasında dolaşıyor, yakalanma korkusuyla hep geceleri seyahat ediyordu. Ruffin'lerin çocukları sık sık ebeveynlerine telefon edip haftada bir mektup yazıyor, ama Sam'den söz etmeye korkuyorlardı. Birisi telefonlarını dinleyebilirdi.

Bayan Callie çayından bir yudum alıp, "Böyle bir kadınla ilişkiye girmekle büyük hata etti," dedi. Yaşlı kadının yemeğini engellemiştim ama kendim yiyordum. "Ama genç bir erkek o, hem kadının peşinden giden de o değildi."

ERTESİ GÜN SAM RUFFİN İLE EBEVEYNİ arasında gayri resmi haberci oldum.

Sam'le Memphis'te, büyük bir alışveriş merkezindeki bir kafede buluştuk. Uzaktan bir yerden yarım saat beni gözetledi, sonra aniden ortaya çıkıp karşıma oturdu, iki yıldan beri kaçak yaşamak ona bazı oyunlar öğretmişti.

Genç yüzünde, kaçak yaşamanın getirdiği gerginliğin izlerini taşıyordu. Sürekli olarak etrafını gözetliyordu, âdet edinmişti bunu. Benimle göz göze geliyor, ama bunu sadece birkaç saniye sürdürüyordu. Onun da yumuşak, düzgün konuşan, nazik bir genç olmasına şaşırmadım. Ona kendi arzumla yardım etmek için bir şeyler yapmaya çalıştığıma da seviniyordum.

Sam annesine gösterdiğim dostluk ve nezaket için teşekkür etti bana. Mihvaukee'de Bobby ona Times'da çıkan yazıları göstermişti. Onun ağabey ve ablalarından söz ettik, UÇLA'(*)dan" Duke'e, oradan Toledo'ya, daha sonra da lowa'da Grinnel'e geçişini konuştuk. Bu şekilde uzun süre yaşayamazdı. Memleketi olan Clanton'daki sorunun çözülmesini ve normal yaşama dönmeyi arzu ediyordu. Liseyi Mihvaukee'de bitirmişti ve hukuk fakültesine devam etmek istiyordu. Ama bu şekilde kaçak yaşarken yapamazdı bunu.

"Üzerimde büyük bir baskı var, biliyor musunuz," dedi. "Ağabeylerim ve ablalarım hep doktora yapmış insanlar."

Ona, suçlanmasıyla ilgili olarak adliyede yaptığım araştırmadan, Şerif Coley ile yaptığım görüşmeden, Bay Durant'la ve adamın şimdiki durumuyla ilgili olarak Harry Rex'le yaptığım konuşmadan söz ettim. Sam, tüm bu yaptıklarım ve kendisine yardım etmek istediğim için bana birkaç kez teşekkür etti.

"Şu anda tutuklanman tehlikesi yok," diyerek rahatlattım onu. "Ama vurulma tehlikesi devam ediyor gibi."

"Tutuklanmayı yeğlerim elbette," dedi.

"Ben de aynı fikirdeyim."

Sam Bay Durant'dan söz ederken, "Korkunç bir adam," dedi. Delikanlı bana bir hikâye anlattı, ama ayrıntılarını pek anlayamadım. Söylediğine göre Iris şimdi Memphis'te yaşıyordu ve Sam onunla konuşmuştu. Kadın ona, eski kocasıyla yetişkin oğullarından ve onların kendisine nasıl tehditler yağdırdığından söz etmişti. Kadın Ford ilçesinde istenmeyen kişiydi. Oraya giderse hayatı tehlikeye girebilirdi. Oğulları ondan nefret ediyor, görmek istemiyorlardı annelerini.

(*) UÇLA: Kaliforniya, Los Angeles Üniversitesi - (ç.n.)

Iris işlediği suçun altında ezilen, acı çeken ve sinir krizleri geçiren bir kadındı şimdi.

Sam, "Benim suçum bu," dedi. "Ben daha iyi yetiştirilmiş bir çocuktum."

Bir saat kadar konuştuk ve birkaç hafta sonra tekrar buluşmak üzere sözleştik. Bana ebeveynine yazdığı iki kalın mektup verdi ve vedalaştık. Sam kalabalığın arasında kayboldu ve o anda, on sekiz yaşında bir gencin nerede saklanabileceğini düşündüm. Ne yapıyor, gideceği yerlere nasıl gidebiliyordu acaba? Günlük yaşamını nasıl sürdürüyordu? Sam yumruklarını kullanarak sokaklarda yaşamasını bilen bir sokak çocuğu da değildi.

MEMPHIS'E GİDİP SAM'LE BULUŞTUĞUMU Harry Rex'e söyledim. Yüksek amacım Sam'i rahat bırakması için Bay Durant'ı ikna edebilmekti elbette.

Padgitt Adası'nda sevilmeyenler listesinde olduğuma inandığım için, bu tür başka bir listeye girmek de istemiyordum kuşkusuz. Harry Rex'e, bu işin gizli kalacağına dair yemin ettirdim, zaten onun beni koruyacağına olan inancım da tamdı.

Sam Ford ilçesinden kaçıp liseyi kuzeyde bitirmişti, üniversite eğitimi ve sonrası için de kuzeyde kalıp orada yaşayabilirdi. Onun istediği, arada sırada Clanton'a gelip ebeveynini görebilmek ve orada kaldığı sürece omzunun üstünden geriye bakmadan, korkusuzca dolaşabilmekti.

Hany Rex'in umurunda değildi bu. Ve bu işlere karışmak da istemiyordu. Benim mesajımı Bay Durant'a ulaştıracaktı ama adamın buna yanaşacağını da pek sanmıyordu. Beni dinledikten sonra birkaç kez, "O adam tam bir orospu çocuğu," diye homurdandı.

24

ARALIK AYI BAŞINDA, ŞERİF SPINNER'LE bir kez daha görüşmek üzere yine Tishomingo ilçesine gittim. Malcolm Vince cinayetiyle ilgili araştırmadan bir sonuç çıkmadığını öğrenmek hiç de şaşırtmadı beni, Spinner bu cinayet için "temiz vuruş" diyordu, katil arkasında sadece bir ceset bırakmıştı ve iki kurşun da ipucu vermiyordu. Şerif yardımcıları Malcolm'un bulabildikleri tüm arkadaşları, yakınları ve iş arkadaşlarıyla konuşmuş, ama adamın bu şekilde öldürülmesinin nedenini bilen hiç kimse çıkmamıştı ortaya.

Spinner ayrıca Şerif Mackey Don Coley ile de konuşmuştu, ama bizim şerifimiz de cinayetin Ford ilçesindeki Padgitt davasıyla ilişkili olabileceğini kabul etmemişti doğal olarak. İki şerif arasında geçmişte belki de bir anlaşmazlık olmuştu, çünkü Spinner bizim şerif hakkında konuşurken bir ara, "İhtiyar Coley yoğun trafikte karşı kaldırıma geçen birini bile yakalayamaz," diyerek küçümsedi onu.

Onun bu sözüne güldüm ve desteklemek için, "Evet, onun Padgitt'lerle dostluğu çok eskiye dayanır," dedim.

Spinner, "Ona buraya geldiğini ve bu cinayet hakkında bilgi istediğini söylediğimde Coley bana, 'O çocuğun canı yanacak,' dedi, bunu bilmen iyi olur diye düşündüm."

"Teşekkür ederim Şerif," dedim. "Coley ve ben bazı şeyleri farklı görüyoruz."

"Seçime birkaç ay kaldı."

"Evet, öyle. Duyduğuma göre Coley'nin iki üç rakibi varmış."

"Bir rakip yeter bile."

Şerif bana yeni bir şeyler çıkarsa telefon edeceğine dair söz verdi, ama böyle bir şey olmayacağını ikimiz de biliyorduk. İlçenin Iuka adlı kasabasından ayrıldım ve Memphis'e doğru yola çıktım.

OTOYOL POLİSİ DURANT, tehditlerinin Sam Ruffin'i hâlâ rahatsız ettiğini öğrenince sevinmişti. Harry Rex bir süre sonra onu bulmuş ve Sam'in hâlâ kaçak yaşadığını, ama eve dönüp ebeveynini görmeyi çok istediğini söylemişti ona.

Durant tekrar evlenmemişti. Yalnızdı ve karısının ihanetini bir türlü unutamıyor, öfkesini çıkaracak adam arıyordu. Harry Rex'e hayatının mahvolduğunu söyleyip atıp tutmuştu, çocukları da annelerinin ahlaksızlığının cezasını çekiyor, alay konusu oluyorlardı. Okulda beyaz çocuklar her gün onlara sataşıyor, onlarla dalga geçiyorlardı. Clanton Lisesi'ndeki yeni sınıf arkadaşları olan siyah çocuklarsa daha kibirli davranıyor ve şakayla karışık imalarda bulunuyorlardı.

Durant'ın iki oğlu da iyi atıcı, hırslı avcılardı ve üç Durant da Sam Ruffin'i görürler ve fırsat bulurlarsa vuracaklarına dair yemin etmişlerdi. Lowtown'da Ruffin'lerin evini biliyorlardı. Durant, Harry Rex'le konuşması sırasında, kuzeyde yasayan pek çok siyahın Noel'de ebeveyn ve yaşlı yakınlarına geldiğinden söz etmiş, "Eğer o çocuk buraya gelirse göreceği var," demişti.

Durant, Bayan Callie ve diğer çocuklarıyla ilgili yazılarımdan dolayı bana da çok kızıyordu. Aileyle Sam arasındaki habercinin ben olduğumu da doğru tahmin ediyordu.

Harry Rex, Durant'la görüştükten sonra bana, "Bu işe karışmaktan vazgeçsen iyi olur," dedi. "Bu adam iyi bir insan sayılmaz."

Ben de acı çekerek ölmemi hayal eden insanlar arasında yaşamak istemiyordum elbette.

Bir süre sonra, Tennessee eyalet sınırından bir mil kadar içeride bir kamyon durağında buluştum Sam'le. Bayan Callie oğluna koca bir kutu içinde bir sürü kek, börek, birkaç mektup, biraz da para göndermiş ve kutu arabanın sağ koltuğunu doldurmuştu. Yaşlı kadının iki yıl

sonra oğluyla ilk temas kuruşu oluyordu bu. Sam mektuplardan birini okumaya başladı, ama hemen duygusallaştı ve kâğıdı tekrar zarfına koydu. Gözyaşlarını kafede yemek yiyen kamyon şoförlerinden saklamaya çalışarak hemen sildi ve, "Evimi ve onları çok özledim," dedi. Kaybolmuş, korku içinde yaşayan bir çocuktu o.

Acı olmasına rağmen Harry Rex'le konuşmamı anlattım ve gerçeği söyledim ona. Sam, Ford ilçesinden uzak kalacağını, ama arada bir ailesini görmek için gelmek istediğini söylemişti ve Durant'ın bunu kabul edeceğini sanacak kadar saftı. Adamın içindeki kinin derecesini anlayamıyordu. Ama tehlikenin de farkındaydı.

Ciddi bir ifadeyle, "Adam seni öldürmek istiyor Sam," dedim.

"Bunu yapacak ve cezasız kalacak, değil mi?"

"Sen öldükten sonra bunun ne önemi kalır ki? Bayan Callie senin kuzeyde kalıp sağ kalmanı, Clanton'a gelip öldürülmene yeğler."

İki hafta sonra tekrar görüşmek üzere sözleştik. Sam gidip Noel için ebeveynine ve yakınlarına hediyeler almak istiyordu.

Vedalaştık ve ayrıldık oradan. Arabama giderken birden vazgeçtim ve tuvalete gitmek istedim. Tuvalet kafenin yanındaki eski bir hediyelik eşya dükkânının arkasındaydı. Bir pencereden bakınca, Sam'in kuşkulu gözlerle etrafa bakınıp beyaz bir kadının kullandığı bir arabaya atladığını gördüm. Kadın kırk yaşlarında görünüyordu. Onun Iris olduğunu tahmin ettim. Bazı insanlar hatalarından asla ders almıyordu.

RUFFIN'LER NOEL'DEN ÜÇ GÜN ÖNCE kasabaya gelmeye başladılar. Bayan Callie bir haftadan beri yemek hazırlıyordu. Acil bazı malzeme için beni iki kez markete gönderdi. Aileye hemen kabul edilmiş, ayrıcalıklı bir insan olmuştum, en büyük ayrıcalığım da ne zaman canım istese, istediğim yemeği yiyebilmemdi.

Bu evde büyüyen çocukların yaşamı, ebeveynleriyle, birbirleriyle, İncil'le ve mutfak masasıyla birlikte geçmişti. Tatil günleri için masanın üstünde her zaman yeni pişmiş bir şeyler olur, ayrıca ocağın

üstünde ya da fırında da iki üç kap yemek bulunurdu. "Cevizli kekler hazır!" sözü küçük evde, verandada, hatta evin önünde, sokakta da yankılandı. Aile masanın etrafında toplandı ve Esau ailenin sağlığı ile verdiği nimetler için Tanrı'ya hızlı bir dua okuyup şükranlarını bildirdi. Sonra da kek kesilip tabaklara konacak, herkes tabağını alıp bir kenara çekilecekti.

Aynı tören kabaklı kek, hindistan cevizli kek, çilekli kekte de uygulandı ve bu böyle devam edip gitti. Ve bunlar, ana yemekler arasında ikram edilen hafif yiyeceklerdi.

Ruffin çocukları anneleri gibi tombul değillerdi, bunun nedenini de çok geçmeden öğrendim. Çocuklar yaşadıkları yerlerde buradaki gibi yemek yiyemediklerinden şikâyetçiydiler. Oralarda yediklerinin çoğu dondurulmuş gıda maddeleriydi, makinelerden çıkıyordu. Yabancı ülkelerden gelmiş, tanımadıkları bir sürü yiyecek vardı ve onları kolayca hazmedemiyorlardı. Ayrıca insanlar çok hızlı yemek yiyordu. Aslında çocukların şikâyetleri çoktu.

Bana öyle geldi ki, bu genç Ruffin'ler annelerinin yemekleriyle öylesine şımarmışlardı ki onun yaptığı leziz yemekleri hiçbir yerde bulamıyorlardı.

UCLA'da şehircilik dersleri veren Carlotta, özellikle Kaliforniya'daki yeni ve garip yemek modasından söz ederken hepimizi eğlendirdi. Yeni gıdalar özellikle çiğ sebzelerdi orada, insanların çoğu öğle yemeğinde bir tabak çiğ havuç ve çiğ kereviz sapı yiyor, yanında da sıcak bitki çayı içiyordu.

Duke'ta İtalyanca dersi veren Gloria çocukların en şanslısıydı, çünkü hâlâ güneyde yaşıyordu. O ve Bayan Callie mısır ekmeği, güveç ya da çeşitli yemekler konusunda birbirleriyle mektuplaşıyor, birbirlerine yemek tarifi gönderiyorlardı. Bu tür konuşmalar genellikle bir süre sonra ciddileşiyor, erkekler de söze karışınca tartışmalar artıyordu.

Üç saat süren bir öğle yemeğinde sonra, Purdue'da biyoloji öğretmeni olan Leon (Leonardo) arabayla biraz dolaşmak istediğini söyledi bana. Yaşça ikinci büyük ağabeydi Leon ve diğerlerinin aksine,

üniversite öğretmeni olduğunu biraz belli ediyordu. Sakallıydı, pipo içiyordu, dirsekleri yamalı tüvit bir ceket giyiyor ve önceden ezberlediği belli olan sözcükler kullanıyordu.

Leon'un arabasına bindik ve Clanton sokaklarında dolaştık biraz. Leon Sam'in ne yaptığını bilmek istiyordu, ben de bildiklerimi anlattım ona. Benim düşünceme göre, ne olursa olsun, onun Ford ilçesine gelmesi tehlikeliydi.

Leon bana Danny Padgitt davasını da sordu. Davayla ilgili yazıların çıktığı Times sayılarından hepsine göndermiştim. Baggy'nin yazılarından birinde Danny'nin jüriyi tehdit ettiğinden de söz edilmişti. Onun, "Beni mahkûm ederseniz her birinizi bulup geberteceğim," sözünü kelimesi kelimesine aynen yazmıştık.

Leon, "Hapisten serbest bırakılma olasılığı var mı?" diye sordu.

İstemesem de, "Evet," dedim.

"Ne zaman?"

"Kimse bilmiyor bunu. Hem cinayet hem de tecavüz davasından ömür boyu hapis cezası aldı. Her biri için en az on yıl yatması gerekiyor, ama Mississippi şartlı tahliye sisteminde garip şeyler olduğunu söylediler bana."

"Yani en azından yirmi yıl yatacak, öyle mi?" O anda onun, annesinin yaşını düşündüğüne emindim. Bayan Callie elli dokuz yaşındaydı.

"Kimse emin değil bundan. İyi davranış nedeniyle bu süre azalabilirmiş."

O da benim gibi şaşırdı buna. Aslında, hukuk sistemiyle ya da ceza hukukuyla ilgili kimselerden hiçbiri, Danny'nin cezasıyla ilgili sorularıma yanıt verememişti. Mississippi'de şartlı tahliye sistemi karanlık bir uçurumdu ve o konuya fazla yaklaşmaya korkuyordum.

Leon karar hakkında annesine bir şeyler sormuş, özellikle onun idam ya da ömür boyu hapis cezasından hangisine oy verdiğini öğrenmek istemişti. Ama Bayan Callie ona, jüri üyelerinin karar hakkın-

da konuşmamak için yemin ettiklerini söylemişti. Leon, "Siz bu konuda ne biliyorsunuz?" diye sordu bana.

Ben de pek fazla şey bilmiyordum. Bayan Callie bana karardan hoşlanmadığını söylemişti, ama pek bir anlam taşımıyordu bu söylediği, Karardan sonra bu konuda haftalarca spekülasyon yapılmıştı. Mahkemeye sürekli gelenlerin çoğu, üç ya da dört jüri üyesinin ölüm cezasından kaçındığı düşüncesindeydi. Ama Bayan Callie genelde bu grubun içinde sayılmıyordu.

Leon, "Padgitt'ler jüriye ulaşabildi mi acaba?" diye sordu, Clanton Lisesi önündeki gölgeli ve uzun araba yoluna giriyorduk.

"Böyle bir olasılıktan söz ediliyor," dedim. "Ama kimse gerçeği bilmiyor. Bu ilçede bir beyaz için ölüm cezası en son kırk yıl önce verilmiş."

Leon arabayı durdurdu ve okulun büyük meşe kapılarına baktık. "Demek sonunda karma eğitime geçildi ha?" dedi.

"Öyle oldu.

"Bunu göreceğimi hiç sanmıyordum." Mutlu bir ifadeyle gülümsedi. "Çocukluğumda bu liseye gitmenin hayalini kurardım. Ben küçük bir çocukken babam burada hizmetli olarak çalışırdı, cumartesi günleri gelip okulun koridorlarında dolaşır ve gördüğüm her şeye hayran kalırdım. Burada neden istenmediğimi anlar, ama kabul etmek istemezdim."

Onun söylediklerine ekleyecek bir şeyim olmadığı için sadece dinledim. Acılı olmaktan çok üzgün görünüyordu.

Bir süre sonra oradan ayrılıp demiryolunun diğer tarafına geçtik. Lowtown'a geri dönünce, başka eyaletlerden gelmiş ve kaldırımların kenarlarına park etmiş araçların çokluğuna şaşırdım. Hava soğuk olmasına rağmen kalabalık aileler verandalarda oturuyor, çocuklar bahçelerde ya da sokakta oynuyorlardı. Sokaklardan geçen ve arka koltukları hediye paketleriyle dolu, başka eyaletlerin plakasını taşıyan arabalar gördük.

Leon, "insanın evi annenin olduğu yerdir," dedi. "Herkes Noel'de evine döner."

Bayan Callie'nin evi önünde durunca Leon, annesine gösterdiğim saygılı ve nazik dostluk için teşekkür etti bana. "Annem her zaman sizden söz ediyor," dedi.

"Ben her şeyi yemek için yapıyorum," dedim ve ikimiz de güldük. Evin önünde yeni ve enfes bir koku karşıladı bizi. Leon olduğu yerde donmuş gibi durdu, havayı kokladı ve, "Kabaklı tart," dedi. Adam bu konuda tecrübeliydi.

Yedi profesör de çeşitli zamanlarda annelerine gösterdiğim yakınlık ve saygı için teşekkür ettiler bana. Bayan Callie'nin pek çok dostu, arkadaşı olmuştu ama sekiz ayı aşkın bir süredir zamanını benimle paylaşıyordu.

Noel akşamı onlar kiliseye gitmeye hazırlanırken ayrıldım oradan. Daha sonra Noel armağanları alınıp verilecek, şarkılar söylenecekti. Evin içinde yirmiden fazla Ruffin vardı ve ben onların nerede nasıl uyuyacaklarını düşünürken, eminim kendileri buna aldırmıyordu.

Beni ne kadar aileden saysalar da bir noktada onları yalnız bırakmak gerektiğini hissettim. Daha sonra kucaklaşmalar, gözyaşları, şarkılar, hikâyeler olacaktı ve her şeyi benimle paylaşmaktan çekinmeyeceklerini bildiğim halde, bazen ailelerin yalnız bırakılmaları gerektiğini biliyordum.

Aileler hakkında ne biliyordum ki ben?

Çocukluğumun geçtiği ve on yıldan beri Noel süslemeleri görmemiş olan Memphis teki evime gittim. Babamla birlikte eve yakın bir Çin restoranında yemek yedik. Acılı şehriye çorbasını kaşıklarken, Baykan Callie'nin mutfağındaki cümbüşü, neşeli havayı ve fırından çıkarılan tüm o lezzetli yemekleri düşünmeden edemedim.

Babam gazetemle ilgileniyor görünmek için elinden geleni yapıyordu. Her hafta ona bir gazete gönderiyordum, ama birkaç dakika konuştuktan sonra onları hiçbir zaman okumadığını anladım. O daha çok Güneydoğu Asya'daki savaşla ve borsayla ilgileniyordu.

Yemeğimizi çabuk bitirdik ve ikimiz de ayrı yönlere gittik. Ne yazık ki ikimiz de birbirimize Noel armağanı vermeyi düşünmemiştik.

Noel'de öğle yemeğini BeeBee ile beraber yedik ve babamın aksine o, beni gördüğüne çok sevindi. BeeBee mavi saçlı üç dul arkadaşını çağırıp bize jambon ve şeri ikram etti. Beşimiz şerefe kadehler kaldırıp sarhoş olmaya başladık. Ford ilçesinden kimi gerçek, kimisi de biraz süslenmiş hikâyeler anlatıp eğlendirdim onları. Baggy ile Harry Rex'in yanlarında dura dura ben de hikâye anlatma sanatını öğreniyordum.

Öğleden sonra saat 3'te hepimiz uyuklamaya başladık. Ertesi sabah erkenden Clanton'a doğru yola çıktım.

25

OCAK AYININ SONLARINA DOĞRU buz gibi soğuk bir günde meydan civarından silah sesleri geldi. Masamda oturmuş, daktiloda sakin bir tavırla Şikago'da Bay Lamar Farlowe'un askerlik arkadaşlarıyla bir araya gelişi hakkında bir yazı yazmaya başlamıştım ki bir kurşun başımdan beş altı metre mesafedeki pencerenin camını parçaladı. Haberlerin kıt olduğu bir hafta da böylece aniden sona erdi.

Pencere camını paramparça eden kurşun, silahtan çıkan ikinci ya da üçüncü mermi olmalıydı. Kendimi birden yere atarken silahımın nerede olduğunu düşündüm. Padgitt'ler mi saldırmıştı kasabaya acaba? Otoyol polisi Durant ile oğulları benim peşime mi düşmüşlerdi yoksa? Dizlerim ve ellerim üstünde emekleyerek evrak çantama doğru giderken silah sesleri devam ediyordu; sesler sokağın karşı tarafından geliyor gibiydi, ama o korku içinde bunu tam olarak bilemiyordum elbette. Ofisime isabet eden kurşundan sonra silah sesleri daha da artmıştı sanki.

Evrak çantamı boşalttım ve silahımın ya arabamda, ya da evde kaldığını düşündüm. Silahsızdım ve kendimi savunmasız, çok zayıf hissediyordum. Aslında Harry Rex ve Rafe beni çok daha iyi eğitmişlerdi.

Öyle korkmuştum ki yerimden kımıldayamıyordum. Sonra birden hatırladım, Bigmouth aşağıda odasındaydı, Clanton'lu erkeklerin çoğu gibi o da yakınında adeta bir silah deposu bulundururdu. Masasında tabancalar vardı ve sanki öğle yemeği saatinde gidip bir geyik vuracakmış gibi duvarda da iki av tüfeği asılıydı. Bana yapılan bir saldırı ekibim tarafından safdışı bırakılırdı. En azından ben öyle düşünüyordum.

Silah sesleri bir süre sonra kesildi, sonra paniğe kapılan insanların bağrışmaları duyuldu ve sokaklar karıştı. Saat öğleden sonra ikiydi, kasaba merkezinin hareketli olduğu bir zamandı. Kasırga eğitimlerinde öğretildiği gibi masamın altına doğru emeklerken aşağıdan Bigmouth'un, "Herkes odasında kalsın!" diye bağırdığını duydum. Onun silahına ve mermi kutusuna sarılıp kapı eşiğine sığındığını görür gibi oldum. Bir delinin etrafa kurşun sıkmak için bundan daha berbat bir yer bulamayacağını düşündüm. Clanton meydanı civarında belki binden fazla silah vardı. Her kamyonette pencere rafında iki tüfek, koltuk altında da bir çifte bulunurdu. Bu insanların çoğu tetik çekmeye bayılırdı.

Meydan civarında dükkânı, işyeri ya da evi olanların da çok geçmeden silaha sarılacağını biliyordum. İşte o zaman tam bir meydan savaşı başlardı.

Sonra silah sesleri tekrar başladı. Masamın altında nefes almaya çalışırken silah seslerinin uzaklaşır gibi olduğunu düşündüm. Bir süre sonra saldırının bana yapılmadığını anladım. Kurşun sadece atışı yapana yakın olduğumuz için gelmişti pencereme. Siren sesleri, sonra silah sesleri, arkasından yine bağırışlar duydum. Neler oluyordu dışarda böyle!

Aşağıda telefon çaldı ve biri hemen yanıt verdi.

Bigmouth aşağıdan, "Willie, iyi misin?" diye seslendi.

"Evet!"

"Adliye binasının tepesinde bir keskin nişancı var!"

"Harika!"

"Sakın ayağa kalkma!"

“Tamam!”

Biraz rahatladım ve telefonuma ulaşacak kadar çıktım masanın altından. Wiley Meek'in evini aradım ama gazeteye gelmek için yola çıkmıştı bile. Sonra emekleyerek balkon kapısına gittim ve kanatlardan birini açtım. Bu hareket hiç kuşkusuz keskin nişancının dikkatini

çekmişti. Başımın bir metre kadar yukarısına, cama yine bir kurşun isabet etti ve üzerime cam kırıkları yağdı. Yüzüstü yere kapandım ve nefesimi tutarak bana sanki bir saat kadar uzun gelen bir süre hiç kımıldamadan kaldım orada. Kurşunlar acımasızca etrafa yağıyordu. Ateş eden her kimse, bir şeye çok kızmış, kafayı bozmuş olmalıydı.

Balkon kapısı açılınca silah sesleri daha da artmıştı, sekiz patlama saydım. Silahın doldurulması için on beş saniye sessiz geçti, sonra yine sekiz el silah atıldı. Kırılan cam seslerinin ardından tuğlalardan seken kurşun sesleri ve isabet alıp parçalanan direklerin kırılma sesleri geldi kulağıma. Atışlar devam ederken bağrışmalar susmuştu.

Tekrar hareket edebildiğimde salıncaklı koltuklardan birini kendime doğru çektim ve onun arkasına sığındım. Balkonda dövme demir bir parmaklık vardı, koltuğun arkasına da saklanınca rahatladım, şimdi tamamen koruma altındaydım. Çılgın atıcıya neden daha yakın olmak istediğimi kendim de bilmiyordum ama yirmi dört yaşımdaydım, bir gazete sahibiydim ve bu korkunç olay hakkında uzun bir yazı yazabilirdim. Ayrıntıları bilmem gerekiyordu.

Bir süre sonra koltuğun ve parmaklığın aralığından bakınca etrafa kurşun yağdıran adamı gördüm. Adliye binasının çatısı düzdü ve üstünde dört penceresi de açık duran küçük bir çekme kat vardı. Adam oradaydı, onu ilk gördüğümde açık pencerelerden birinin eşiğinden bakıyordu. Siyah yüzlü ve beyaz saçlı gibi görünüyordu, onun bu görünüşü tüylerimi diken diken etti. Karşımızda korkunç bir çılgın vardı.

Adam silahını tekrar doldurdu ve sonra yine kaldırıp rasgele ateş etmeye başladı. Adamın sırtında gömlek yok gibi görünüyordu ve bu daha da garipti, çünkü hava çok soğuktu ve akşama doğru hafif kar yağışı bekleniyordu. Üstümde Mitlo'dan aldığım yünlü bir elbise vardı ama ben üşüyordum.

Adamın beyaz tenli göğsünde siyah çizgiler vardı, zebraya benziyordu. Beyaz bir adamdı bu ve bazı yerlerini siyaha boyamıştı.

Meydanda araç trafiği kalmamıştı. Polis sokakları trafiğe kapamıştı, üniformalı polisler etrafta koşuşturuyor, kendi arabalarının arkasına saklanıyorlardı. Dükkân camlarında bazen meraklı bir yüz görünü-

yor, ama hemen kayboluyordu. Bir süre sonra silah sesleri kesildi, ateş eden adam eğildi ve birkaç dakika için gözden kayboldu. Şerif yardımcılarından üçü kaldırımı koşarak aşıp adliye binasına girdiler. Dakikalar geçiyordu.

Wiley Meek basamakları koşarak çıkıp yanıma geldi. Soluk soluğaydı ve bir an için kasabanın dışında olan evinden buraya kadar koşarak geldiğini sandım. Kırılan cama baktı, sonra, sanki ateş eden adam duyacakmış gibi, "Bize ateş etmiş!" diye fısıldadı.

Başımla kırılan ikinci camı da göstererek, "Hem de iki kez," dedim.

Fotoğraf makinesine uzun menzilli objektif takarken, "Nerde adam?" diye sordu.

Parmağımla gösterip, "Çekme katta," dedim. "Dikkatli ol. Kapıyı açtığımda oraya da bir kurşun geldi."

"Gördün mü onu?"

"Beyaz bir erkek, ama siyah boyaları var."

"Haa, şunlardan biri olacak."

"Başını kaldırma sakın."

Birkaç dakika süreyle birbirimize yakın kaldık ve emekleyerek hareket ettik. Etrafta heyecan içinde koşuşup duran polisler vardı, ama ne yapacaklarını bilemez bir haldeydiler.

Wiley birden hatırlamış gibi, "Yaralanan var mı?" diye sordu. Kanlı manzaraları kaçırmaktan korkuyordu.

"Ben nereden bileyim?" dedim.

Silah sesleri birden yine başladı. Deliklerden baktık ve adamın başını gördük, etrafa ateş saçar gibi bakınıyordu. Wiley makinesinin uzun menzilli objektifinin odak ayarını yaptı ve fotoğraf çekmeye başladı.

Baggy ve arkadaşları üçüncü kattaki bar odasındaydılar, çekme katın tam altında değildiler ama ondan uzakta da sayılmazlardı. Aslında etrafa kurşun yağdıran adama en yakın olanlar onlardı. Silah sesle-

ri dokuzuncu ya da onuncu kez başlayınca hiç kuşkusuz daha da korkmuş, ölüm korkusu duymaya başlamışlar, belki de olaya müdahale etmeyi düşünmüşlerdi. Küçük sığınaklarının penceresini zorlamış ve biraz aralamayı başarmışlardı. Pencereden bir elektrik kablosunun uzatıldığını ve ucunun yaklaşık on iki metre aşağıda olan yere yaklaştığını gördük. Biraz sonra Baggy sağ bacağını pencereden dışarı uzattı, çıktı ve kabloya tutunarak koca cüssesiyle aşağı inmeye çalıştı, yine diğerlerinden önce inmekte ısrar etmiş olacaktı.

Wiley gülerek, "Aman Tanrım," dedi ve makinesini kaldırdı. "Bunlar körkütük sarhoş."

Baggy elektrik kablosuna sımsıkı sarıldı ve koca gövdesiyle aşağı doğru kaymak istedi. Ama kabloyu öyle sıkıyordu ki elleri başının üstünde donup kalmış gibiydi. Kablo uzun olmalıydı, odada kalan arkadaşları kablonun içerdeki kısmını yavaşça gevşetip onu aşağı indireceklerdi herhalde.

Baggy ellerini yukarıda tutunca pantolon paçaları kısalır gibi olmuştu. Biraz sonra tombul beyaz bacakları da meydana çıktı ve siyah çorapları ayak bileklerine kadar indi. Ama Baggy görünüşüne hiç aldırmıyordu, zaten çatıdan ateş edilmeye başlamadan önce de aldırmazdı, ateş edilirken de aldırmadı, daha sonra da yine aldırmayacaktı.

Silah sesleri yine kesildi ve Baggy pencerenin yaklaşık bir metre kadar altında kabloya tutunarak sallanmaya başladı, içeride kabloya sıkıca sarılmış Major'ı görüyorduk. Ama adam tek bacaklıydı ve kabloyu fazla tutamazdı. Onun arkasında iki kişi daha vardı, büyük olasılıkla Wobble Tackett ve Chick Elliot olacaklardı, her zamanki poker ekibiydi onlar.

Wiley gülmeye başladı, öyle gülüyordu ki tüm vücudu sarsılıyordu.

Silah seslerinin her susuşunda kasaba rahat bir nefes alıyor, herkes merakla ateş eden adamın olduğu yere bakıyor ve bu korkunç olayın bittiğini görmek istiyordu. Ve her yeni silah sesi bizi bir öncekinden daha çok korkutuyordu.

İki el silah atıldı. Baggy vurulmuş gibi irkildi, hızla sallandı, ama aslında ateş edenin onu görmesi olanaksızdı ve Baggy'nin bu ani hareketi Major'ın bacağına biraz fazla basınç yapmış olmasıydı. Takma bacak birden büküldü, kablo Major'ın elinden kurtuldu ve Baggy bağırarak külçe gibi aşağıya, Güney Birliği Kızları tarafından konmuş olan kerestelerin üstüne düştü. Keresteler onun düşüş hızını kesti ve Baggy sanki bir tramplen üstüne düşmüş gibi yaylanıp havaya fırladı ve kaldırıma düşerek olayın tek kaza kurbanı oldu.

Uzaktan gülenler olduğunu duydum.

Wiley olanlara hiç üzülmeden her şeyin fotoğrafını çekti. Bu fotoğraflar Clanton'da yıllarca elden ele gizlice dolaşacaktı.

Baggy düştüğü yerden uzun zaman kalkamadı. Gazete binasının önündeki bir polis memuru, "Bırakın o piç kurusunu orada," diye bağırdı.

Wiley nefesini tutup, "Bir sarhoşun canı hiç yanmaz," dedi.

Baggy bir süre sonra dizleri ve elleri üstünde doğruldu. Kamyon çarpmış bir köpek gibi emekleyerek ilerledi bir süre ve hayatını kurtaran kerestelerin yanına gitti, kurtulmuştu. Çay evi'nin üç kapı aşağısında bir polis arabası duruyordu. Etrafa kurşun yağdıran adam arabaya birkaç el ateş etti ve arabanın benzin deposu isabet alıp patlayınca Baggy'yi unuttuk. Arabadan alevler ve dumanlar yükselmeye başlayınca krizin ikinci aşaması başladı. Adam bundan hoşlanmış olmalı ki bir süre hep arabalara ateş etti. Benim Spitfire'ımı da görüp havaya uçuracaktı bu serseri, ama arabam küçüktü ve belki görmeyebilirdi onu.

Fakat karşıdan kendisine ateşle karşılık verilen adam bir süre ne yapacağını şaşırmış gibi duraladı. Şerif Coley'nin iki yardımcısı çevredeki binaların çatılarına çıkmış, adama ateş açmışlardı, adam birden başını eğdi ve gözden kayboldu.

Yardımcılardan biri aşağıdaki şerife, "Vurdum onu!" diye bağırdı.

Yirmi dakika bekledik, hiçbir yerden ses çıkmadı. Baggy'nin eski ayakkabıları ve siyah çorapları kerestelerin altında görünüyordu,

ama gerisi saklanmıştı. Majör arada bir elinde içki bardağıyla pençereden aşağı bakıp Baggy'ye bağırarak bir şeyler söylüyordu, ama belki de onun öldüğünü sanıyordu.

Adliye binasına şimdi bir sürü polis dolmuştu. Rahatlayıp sallanan koltuklara oturduk, ama gözlerimizi çekme kattan alamıyorduk, Bigmouth, Margaret ve Hardy balkona çıkıp yanımıza geldiler. Onlar da Baggy'nin düşüşünü ikinci kat penceresinden görmüşlerdi. Baggy'nin yaralanıp yaralanmadığını sadece Margaret merak ediyor ve üzülüyordu.

Polis arabası, itfaiye gelip onu söndürünceye kadar yandı. Adliye binasının kapıları açıldı, içerde çalışan memurlardan bir kısmı dışarı çıktı ve öfkeli ifadelerle sigara içmeye başladılar. İki şerif yardımcısı gidip Baggy'yi kerestelerin altından çıkardılar. Baggy zor yürüyordu ve çok acı çektiği beliydi. Onu bir polis arabasına bindirip götürdüler.

Bir süre sonra çekme katta bir şerif yardımcısı gördük, kasaba kurtulmuştu. Olayı izleyen kalabalık gibi, biz de beşimiz birden adliye binasına koştuk.

Üçüncü kat polisler tarafından kapatılmıştı. Duruşma yoktu, Şerif Coley bizi duruşma salonuna aldı ve gerekli bilgileri vereceğini söyledi. Biz duruşma salonuna doğru yürürken, Majör, Chick Elliot ve Wobble Tackett'in bir şerif yardımcısı eşliğinde gittiklerini gördüm. Adamlar çok sarhoştular, durmadan gülüyor ve ayakta zor duruyorlardı.

Wiley etrafa bakmak için alt kata indi. Adliye binasından bir ceset çıkarılacaktı ve onu fotoğraflamak istiyordu. Adam beyaz saçlıydı ve yüzü siyahtı, bazı yerlerine siyah çizgiler çekmişti. Ortada bir sürü soru vardı.

ŞERİF YARDIMCILARI VURAMAMIŞTI ADAMI. Çekme kattan etrafa kurşun yağdıran adam, Danny Padgitt davasında Ernie Gaddis'e yardım etmiş olan kasaba avukatlarından Hank Hooten'dı. Hooten yaralanmamıştı ve tutuklanmıştı.

Şerif Coley duruşma salonunda bize bu bilgiyi verdiğinde hepimiz

şoke olduk, şaşkına döndük. Sinirlerimiz zaten iyice gerilmişti, ama bu haber inanılacak gibi değildi. Coley o sırada, "Bay Hooten çekme kata çıkan merdivenin altında bulundu," diyordu ama o kadar şaşkındım ki not almayı bile unutmuştum. "Tutuklanmaya direnmedi ve hemen teslim oldu."

Kalabalıktan biri, "Üstünde ne vardı?" diye sordu.

"Hiçbir şey yoktu."

"Hiçbir şey yok muydu?"

"Hiçbir şey yoktu. Yüzüne ve göğsüne siyah ayakkabı boyasına benzer bir şey sürmüştü, ama vücudunun geri kalan kısmı yeni doğmuş bir bebek kadar çıplaktı."

Ben, "Ne tür silahlar kullanıyordu? diye sordum.

"Yanında iki tane çok etkili tüfek bulduk, şimdilik bu kadar söyleyebilirim."

"Bir şey söyledi mi?"

"Tek kelime etmedi."

Wiley adamı bir çarşafa sarıp bir polis arabasına bindirerek götürdüklerini söyledi. Birkaç fotoğraf alabilmişti ama resimlerin pek güzel olacağını sanmıyordu. "Fotoğrafları çekerken adamın etrafında bir düzine polis vardı," dedi.

Baggy'nin durumunu öğrenmek için hastaneye gittik. Karısı acilde gece nöbetindeydi, evine telefon edip uyandırmış, çağırmışlardı, kadını hastanede gördüğümüzde berbat bir haldeydi ve bize, "Sadece bir kolu kırılmış," derken, kocası daha ağır yaralanmadığı için hayal kırıklığına uğramış gibi bir hali vardı. "Bazı yerlerinde hafif çizikler ve bereler var. Ne yaptı bu aptal herif?"

Wiley ile birbirimize baktık.

Kadın, "Yine sarhoş muydu?" diye sordu. Baggy her zaman sarhoştu.

"Bilmiyorum," dedim. "Adliye binasının penceresinden düştü."

"Aman Tanrım. O halde sarhoştu."

Baggy'nin kaçışıyla ilgili olayı ona kısaca anlattım ve Baggy'nin o korkunç kurşun yağmuru altında kahramanca bir şey yaptığını ima etmeye çalıştım.

"Üçüncü kattan mı düştü?"

"Evet."

"Demek içki içip poker oynuyordu ve üçüncü kat penceresinden atladı ha?"

Wiley kendini tutamayıp, "Aslında öyle, evet," dedi.

Ben, "Tam olarak öyle değil," dedim ama kadın yanımızdan ayrılmıştı bile.

Odasına gittiğimizde Baggy horluyordu. İçtiği viskilerle karışan ilaçlar onu adeta komaya sokmuştu. Wiley, "İleride, sonsuza kadar uyusaydım keşke diyecektir," diye fısıldadı.

Ve Wiley haklıydı. Zıplayan Baggy hikâyesi ondan sonra yıllarca pek çok kez anlatıldı. Wobble Tackett kabloyu önce Chick Elliot'un bıraktığına yemin ederken, Chick de önce Major'ın bacağının büküldüğünü, bunun da zincirleme bir tepkimeye neden olduğunu söylüyordu. Ama kasaba halkı kabloyu önce kimin bıraktığını merak etmiyor, herkes Baggy'nin arkada, odada bıraktığı üç sersemin onu kasıtlı olarak kerestelerin üstüne bıraktığına inanıyordu.

HANK HOOTEN İKİ GÜN SONRA, Whitfield'de yıllarca kalacağı akıl hastanesine gönderildi. Önce Clanton halkının yarısını öldürmek istemekle suçlandı, ama daha sonra bu suçlama düştü. Rivayete göre Ernie Baggit'e, kasıtlı olarak birine ateş etmediğini, kimseye zarar vermek istemediğini söylemişti, sadece Danny Padgitt'e idam cezası verilmediği için çok kızmış, adeta kendini kaybetmişti.

Clanton halkı bir süre sonra ona aşırı derecede şizofreni tanısı konduğunu öğrendi. Sokaklarda insanlar onun tam anlamıyla çıldırmış olduğunu konuşuyordu.

Ford ilçesinin tarihinde, insanları böyle şoke edecek şekilde aklını oynatan bir adam ilk kez görülüyordu.

26

GAZETEYİ SATIN ALDIKTAN BİR YIL SONRA BeeBee'ye 55.000 dolarlık bir çek gönderdim, ondan borç olarak aldığım paranın ve yüzde on faizinin tutarıydı bu. BeeBee parayı bana verirken faizden söz etmemişti, aslında bir senet de imzalamamıştım. Yüzde on faiz biraz yüksekti ve onun çeki geri gönderebileceğini düşünüyordum. Çeki gönderdim, merakla beklemeye başladım ve yanılmadığımı anladım, bir hafta sonra Memphis'ten bir mektup geldi.

Sevgili William:

Hiç beklemediğim ve şu anda ihtiyacım da olmayan çekini geri gönderiyorum. Olağanüstü bir durum olur da ileride bu paraya ihtiyacım olursa bu konuyu o zaman konuşuruz. Borcunu geri ödemek istediğin ve dürüstlüğün için seninle gurur duydum.

Orada bir yılda bu kadar başarılı olmanla gurur duyuyor, bir gazete sahibi ve yayın yönetmeni olarak gösterdiğin başarıları arkadaşlarıma anlatmaktan büyük zevk alıyorum.

İtiraf edeyim, Syracuse'den dönüp eve geldiğinde endişelenmiştim. O zaman bana, ne yapmak istediğini bilmeyen, motivasyonu olmayan bir genç gibi görünmüştün, üstelik saçın da çok uzundu. Bana yanıldığımı kanıtladın ve ayrıca saçını (biraz da olsa) kestirdin. Kıyafetinle ve tavırlarınla tam bir centilmen olduğunu gösterdin.

Tek varlığım sensin William, çok seviyorum seni. Lütfen bana daha sık yaz.

Sevgiler, BeeBee

Not. O adam gerçekten soyunup etrafa ateş etti mi? Ne biçim insanlar var orada öyle?

BeeBee'nin ilk kocası garip bir hastalığa yakalanıp 1924'te ölmüştü. BeeBee boşanmış bir pamuk tüccarıyla evlenmiş, bu evlilikten de benim zavallı annem doğmuştu, ikinci kocası, yani benim dedem de 1938'de ölmüş, BeeBee'ye yüklü bir miras bırakmıştı. BeeBee tekrar evlenmedi. Son otuz küsur yılını parasını sayarak, briç oynayarak ve seyahat ederek geçirdi. Tek torunu olduğum için mirası bana kalacaktı ama serveti hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Eğer BeeBee benden daha çok mektup bekliyorsa ben de yazar ve gönderirdim onları.

Çeki büyük bir mutlulukla yırtıp attım ve bankaya gidip Stan Atcavage'den 50.000 dolar daha çektim. Hardy Atlanta'da az kullanılmış bir ofset baskı makinesi bulmuştu ve onu 108.000 dolara satın aldım. Eski baskı makinemizden kurtulduk ve yirminci yüzyıla girdik. Times yeni bir yüz kazandı. Şimdi yazılar çok daha temiz, resimler daha net, mizanpaj daha güzeldi. Tirajımız altı bindi ve sürekli, kazançlı bir artış olduğunu da görebiliyordum. 1971 seçimlerinin de bu artışta hiç kuşkusuz büyük rolü vardı.

MİSSİSSİPPİ'DE KAMU HİZMETİ İÇİN seçimlere giren insan sayısının bu kadar çok olması beni şaşırtmıştı. Her ilçe beş bölgeye ayrılmıştı ve her bölgenin seçilmiş, üniformalı, rozetli ve silahlı bir polisi vardı, bu polis kaynak bulabilirse, ki bunu her zaman bulurlardı, arabasının üstüne renkli lambalar koyar, suç işlediği sanılan herkesi çevirip sorguya çekme yetkisine sahip olurdu. Bu görevi almak için okul ve meslek eğitimi gerekmiyordu, ilçe şerifi ya da kent polis şefi de ona karışamazdı, sadece dört yılda bir seçmenlerin vereceği oyla seçilirdi bunlar. Teorik olarak bu polislerin görevi mahkeme celplerini vatandaşlara ulaştırmaktı, ama bunların çoğu, seçildikten sonra bellerine bir silah takmaktan ve tutuklayacak adam aramaktan alamazlardı kendilerini.

Bölge polisi ne kadar çok trafik cezası yazarsa o kadar çok para kazanırdı. Ücreti önemsiz olan geçici bir görevdi bu, ama bir ilçenin beş bölgesindeki beş polisten en az biri bunu kazançlı bir meslek haline getirmeye çalışırdı. En çok sorun çıkaran da bunlar olurdu.

Her bölgenin seçilmiş bir de sulh hâkimi vardı, hiçbir hukuk eğitimi olmayan bir adliye memuruydu bu adam, en azından 1971'de öyleydi. Bu görev için de okul eğitimi ve tecrübe gerekmiyordu, seçmenlerin oyları yeterliydi. Bölge polisinin getirdiği sanıkları sulh hâkimi yargılardı, ikisinin arası her zaman çok iyi ve kuşkuluydu. Ford ilçesi polislerinden biri tarafından suçlanan bir başka eyalet şoförü, kısaca S. H. diye bilinen bu eğitimsiz hâkimin elinden kolay kolay kurtulamazdı.

Her ilçede böyle beş denetçi, ellerinde gerçek güç olan beş küçük kral vardı. Kendilerine destek verenler için yolları asfaltlar, su yollarını onarır, taşı toprağı temizlerdi bunlar. Düşmanları içinse pek bir şey yapmazlardı. İlçenin düzeniyle ilgili emirler hep Denetçiler Kurulu'ndan çıkardı.

Her ilçede ayrıca, seçilmiş bir şerif, vergi toplayıcı, vergi tahakkuk memuru, sulh mahkemesi kâtibi ve kuşkulu ölümleri araştıran bir araştırma memuru vardı. Kırsal kesimde ilçeler eyalet temsilcisi ve senatörünü paylaşırlardı. 1971'de diğer kamu görevleri, otoyol komisyonu memurluğu, kamu hizmetleri memurluğu, tarım komisyonu memurluğu, eyalet mâliyesi memurluğu, eyalet hesap kontrolörlüğü, eyalet savcılığı, vah yardımcılığı ve valilikti.

Bunun saçma ve hantal bir sistem olduğunu sanırdım ama bu görevlere talip olan adaylar Times'a ilan vermeye başlayınca bu fikirden vazgeçtim. Ocak ayı sonunda, aynı zamanda "Devriye Dört" diye bilinen Dördüncü Bölge'deki berbat polisin karşısında tam on bir rakip vardı. Bu fakir çocukların çoğu, karılarının bir kâğıt parçasına el yazısıyla yazdıkları "ilanı" getirirlerdi gazeteye. Onları sabırla okur, düzeltir, çözer ve anlaşılır hale getirirdim. Sonra paralarını alır, ilanlarını yayınlardım gazetede. Bu ilanların çoğu da, "Aylarca dua ettikten sonra..." yada, "Pek çok insan aday olmamı istedi..." diye başlardı.

Şubat sonlarına doğru ilçede hep ağustos seçimleri konuşulmaya başladı. Şerif Coley'nin iki rakibi vardı ve iki kişi daha çıkabilirdi. Adaylık başvurularının haziran ayına kadar yapılması gerekiyordu, ama Coley henüz başvurusunu yapmamıştı. Bu da onun tekrar aday olmayabileceği dedikodularına neden oldu.

Seçimler söz konusu olduğunda, dedikodu çıkması için fazla bir çabaya gerek kalmıyordu zaten.

BAYAN CALLİE'NİN ESKİ BİR İNANCI VARDI, restoranlarda yemek yemenin para israfı ve bu nedenle de günah olduğunu düşünüyordu. Onun günahlar listesi pek çok insanın, özellikle de benimkinden çok daha uzundu. Bir perşembe günü öğle yemeği için onu Claude'a götürmek istiyordum ve buna razı edebilmek için yaklaşık altı ay uğraştım. Yemek bedelini ben ödeyeceğim için onun parasını israf etmeyeceğimizi söyleyerek kandırdım onu. O günah işlemiş olmayacaktı, bir günah daha işlemek de benim umurumda değildi. Bir restorana gidip bir şeyler yemek çok doğaldı benim için.

Clanton'un merkezinde, siyah bir kadınla beraber görülmekten çekinmiyordum, insanların ne diyeceği umurumda bile değildi. Claude'da tek beyaz olacağım konusu da endişelendirmiyordu beni. Daha önce beni en çok düşündüren ve davetten vazgeçmeme bile neden olabilecek tek endişem, Bayan Callie'yi benim küçük Triumph Spitfire arabama bindirip indirme konusuydu. Bu araba onun gibi iri insanlar için yapılmamıştı.

Bayan Callie ile Esau'nun Buick arabaları daha önce onlarla birlikte sekiz de çocuk taşımıştı. Arabaya onlara ek olarak elli kiloluk başka birini koysanız bile Bayan Callie koca arabanın ön koltuğuna kolayca biner ve inerdi.

Yaşlı kadın asla zayıflayamıyordu. Yüksek tansiyonu ve kolesterol düzeyi çocuklarını korkutuyordu. Bayan Callie altmış yaşında ve sağlıklıydı ama kolayca hastalanabilirdi.

Arabama doğru yürüdük. Bayan Callie dikkatle ona bakıyordu. Mart ayındaydık, hava rüzgârlıydı ve yağmur yağabilirdi, onun için arabanın üstünü kapamıştım, iki koltuklu araba üstü kapanınca daha da küçük görünüyordu.

Bayan Callie, "Bu iş olmayacak galiba," dedi. Ama onu ikna edebilmek için altı ay uğraşmıştım ve artık geriye dönemezdik. Binmesi için ona sağ kapıyı açtım, büyük bir dikkatle yaklaştı arabaya.

"Nasıl olacak bu iş? Bir tavsiyeniz var mı?" diye sordu.

"Evet, geriden binme yöntemini kullanın," dedim.

Arkasını dönerek koltuğa oturunca rahatladım. Motoru çalıştırdığımda omuz omuza oturuyorduk. Sanki ilk kez küçük bir uçağa binmiş de çok korkuyormuş gibi, "Beyazlar gerçekten garip arabalar kullanıyor," dedi. Arabayı vitese geçirip gazladım. Tekerlekler gıcırdarken gülüyorduk.

Gazetenin önünde durduk ve onu arabadan indirdim, ama bu binmesinden daha da zor oldu, içerde onu Margaret Wright ve Davey Bigmouth Bass'la tanıştırıp gazetenin içinde biraz dolaştırdım. Gazete şimdi eskisinden daha güzel çıktığı için ofset makinesini merak ediyordu Bayan Callie. "Prova okumasını kim yapıyor burada?" diye fısıldadı.

"Siz yapıyorsunuz," dedim. Onun söylediğine göre haftalık imla hatalarının sayısı üçe kadar inmişti. Yine her perşembe yemek yerken bana imla hatalarının listesini veriyordu.

Meydanda biraz yürüdük, sonra Kent Kuru Temizleme'nin yanındaki şifalıların kafesi Claude'a girdik. Claude uzun yıllardır açıktı ve kasabanın en iyi yemeklerim yapardı. Masalarda mönü yoktu, çünkü adam o gün ne pişirmişse onu yerdiniz. Çarşamba günleri yayın balığı, cuma günleri ızgara olurdu, diğer dört günde Claude size yemeğin ne olduğunu söyleyinceye kadar ne yiyeceğinizi bilemezdiniz. Claude kirli önlüğüyle gülümseyerek karşıladı bizi ve ön camın önünde bir masaya oturttu. Kafe yarı doluydu ve meraklı bakışları üstümüzde hissettik.

Garipti ama Bayan Callie daha önce Claude'la tanışmamıştı. Clanton'daki tüm siyahların bir gün birbiriyle karşılaştığını düşünürdüm, ama Bayan Callie düşüncemin yanlış olduğunu söyledi bana. Claude kasabanın dışında yaşıyordu ve Lowtown'da, onun kiliseye gitmediği konusunda dedikodular yapılıyordu. Bayan Callie onunla tanışmayı zaten pek istememişti. Yıllar önce bir cenaze töreninde sadece karşılaşmışlar ama doğru dürüst tanışmamışlardı.

Onları tanıştırdım ve Claude onun adını duyar duymaz, "Ruffin ailesi," dedi. "Doktor çocuklar."

Bayan Callie, "Doktora yapmış çocuklar," diyerek düzeltti onu.

Claude boğuk sesliydi, yüksek sesle konuşuyordu, yemekleri için para alıyor ve kiliseye de gitmiyordu, onun için Bayan Callie sevmedi onu. Adam bunu anladı ama aldırmadı ve arka tarafa giderek birine seslendi. Bir kadın garson bize buzlu çayla mısır ekmeği getirdi, ama Bayan Callie bunları da sevmedi. Ona göre çay çok hafif ve çok az şekerliydi, mısır ekmeği de yeterince tuzlu değildi, oda sıcaklığındaydı ki affedilmez bir kusurdu bu.

Alçak sesle, "Burası bir restoran Bayan Callie," dedim. "Biraz rahat olur musunuz?"

"Olmaya çalışıyorum işte."

"Hayır, çalışmıyorsunuz. Her şeye böyle kaş çatarsanız yemekten nasıl zevk alabiliriz?"

"Bu papyon kravat çok güzel."

"Teşekkür ederim."

Zenginleşen gardrobum en çok Bayan Callie'yi sevindirmişti. Bana söylediğine göre zenciler modayı izler, güzel giyinmeyi severlerdi. Kendine hâlâ zenci diyordu.

İnsan hakları hareketi ve bunun neden olduğu karmaşık sorunlar nedeniyle, siyahlara nasıl hitap etmemiz gerektiğini bilemiyorduk. Bayan Callie gibi daha yaşlı ve ağırbaşlı olanlar kendilerine zenci denmesini istiyorlardı. Sosyal basamakta onlardan biraz daha aşağıda olanlar ise "renkliler" sözcüğünü yeğliyorlardı.

Bayan Callie'den hiç duymamıştım ama üst sınıf siyahlar aşağı tabakada olanlara "pis zenci" diye hitap ediyorlardı ve bunu birkaç kez işitmiştim.

Bense tüm bu değişik hitap şekillerine boş veriyor, onlara doğrudan doğruya "siyahlar" diyordum. Demiryolunun beyazlar tarafında yaşayanlar ise onlara bir sürü isim takmıştı, bunlardan hiçbiri de sevimli ve hoş değildi.

O sırada Claude'da tek beyaz bendim ve bu kimseyi rahatsız etmemişti.

Claude tezgâhın arkasından, "Ne yiyeceksiniz?" diye seslendi. Arkadaki kara tahtada günün yemekleri olarak acılı Teksas barbunyası, kızarmış piliç ve domuz pirzolası yazıyordu. Bayan Callie piliç ve pirzolanın iyi olmayacağından emindi, o nedenle barbunya fasulyesi yemek istedik.

O arada Bayan Callie bahçeyle ilgili bazı bilgiler verdi bana. Kış sebzeleri çok iyi olmuştu ve Esau ile birlikte yaz bitkileri ekmeye başlayacaklardı. Çiftçiler Dergisi yaz aylarının yumuşak ve orta derece yağışlı geçeceğini tahmin ediyordu -zaten her yıl aynı şeyi yazarlardı- ve Bayan Callie sıcak yaz günlerinde yine verandada yemek yemek için sabırsızlanıyordu. Ben en büyük ağabey Alberto'yla başladım söze ve o, en küçük kardeş Sam'le bitirdi. Sam Milwaukee'ye dönmüş, Roberto'nun yanında kalıyor, çalışıyor ve gece üniversitesine devam ediyordu. Tüm çocuklar ve torunlar iyiydi.

Bayan Callie, "zavallı Bay Hank Hooten" hakkında konuşmak istedi. Hooten jüriyle hiç konuşmamıştı ama Bayan Callie onu hatırlıyordu. Ona Hooten'la ilgili en son haberleri verdim. Adam şimdi duvarları yumuşak yastık kaplı bir odada kalıyordu ve bir süre çıkamayacaktı oradan.

Restoran kısa süre sonra doldu. Claude elindeki tabaklarla yanımızdan geçerken, "Yemeğiniz bitti, gidebilirsiniz artık," dedi. Bayan Callie bunu hakaret olarak kabul etmiş gibiydi, oysa Claude'un, yemeğini bitiren müşterilerine bunu söylediği bilinirdi. Cuma günleri ızgara yemek için birkaç beyaz müşteri getir ve restoran dolu olursa, Claude bazı müşterilerin masalarına saat koyar ve yüksek sesle, "Yirmi dakikanız var," derdi.

Bayan Callie bu davranıştan, restorandan, ucuz masa örtüsünden, yemekten, fiyatlardan, kalabalıktan, yani hiçbir şeyden hoşlanmamıştı. Ama sadece rol yapıyordu, aslında iyi giyimli, genç ve beyaz bir erkek tarafından yemeğe götürülmek hoşuna gitmişti. Arkadaşlarından hiçbiri böyle bir davet almamıştı.

Onu Lowtown'a götürüp evinin önünde arabadan indirirken çantasından küçük bir kâğıt parçası çıkardı. Bu hafta gazetede sadece iki imla hatası bulmuştu, onlar da Margaret'in hazırladığı sayfadaydı.

Onu evine kadar götürüp, "Yemeğe gitmemiz iyi oldu ama, değil mi?" dedim.

"Hoşuma gitti, teşekkür ederim. Gelecek hafta perşembe günü geliyor musunuz?" Bu soruyu her hafta sorardı ve benim yanıtım da hep aynıydı.

27

DÖRT TEMMUZ BAYRAMI'NDA öğle vakti hava çok sıcak, nem oranı da yüksekti. Belediye Başkanı geçit töreninin başındaydı, ama yeni seçim için hiçbir yere adaylığını koymamıştı. Eyalet seçimleri ve yerel seçimler 1971'deydi. Başkanlık seçimi 1972'de, Adliye seçimleri ise 1973 yılında yapılacaktı. Belediye seçimlerine ise daha çok zaman vardı, 1974'te yapılacaktı o seçimler. Mississippi halkı oy vermeyi de futbol maçı izlemek kadar seviyordu.

Belediye Başkanı 1962 model bir Corvette'in arka koltuğuna oturmuş, meydandan geçerken kaldırımlara toplanmış çocuklara şeker atıyordu. Onun arkasında Clanton ve Karaway liselerinin bandoları, izciler, bisikletli öğrenciler, yeni bir itfaiye aracı, geçit töreni için süslenmiş bir düzine araç, atlı polisler, o yüzyılın tüm savaşlarının gazileri, Ford acentesinden gelmiş pırıl pırıl yeni birkaç otomobil ve yenilenmiş üç tane John Deere traktörü geliyordu. Traktörlerden birinin direksiyonunda jüri üyesi Bay Mo Teale vardı. Tören birliğinin arkasından da, hepsi cilalanmış bir sürü şehir ve ilçe polisi arabaları geliyordu.

Ben geçit törenini Güven Bankası'nın üçüncü kat balkonundan izledim. Stan Atcavage orada bir parti veriyordu. Ben de bankaya oldukça büyük bir miktar borçlu olduğumdan limonata içmek ve geçit törenini izlemek için davet edilmiştim.

Konuşmaları kimsenin bilmediği bir nedenle hep Rotary Kulüp üyeleri yapıyordu. Konfederasyon askeri heykelinin yanına üstü açık uzun bir treyler getirmiş, üzerini saman balyaları ve kırmızı, beyaz, mavi bayraklarla süslemişlerdi. Geçit töreni sona erdikten sonra, ka-

labalık treylerin çevresine toplandı ve beklemeye başladılar. Eski âdetlere göre mahkûm olup da asılacak bir suçlu olsa, bu kadar kalabalık toplayamazdı.

Rötary Kulüp başkanı Bay Mervin Beets mikrofona geldi ve herkese hoş geldiniz dedi. Clanton'da böyle kalabalık toplantılarda dua edilirdi, Bay Beets de ırk ayırımı artık kalktığı için Bayan Callie'nin kilisesinin rahibi Thurston Small'ı davet etti mikrofona. Stan'a göre bu yıl kasaba merkezinde daha çok siyah toplanmıştı.

Böyle bir izleyici kalabalığı karşısında Rahip Small konuşmasını kısa kesemezdi elbette. Tanrı'dan herkesi ve her şeyi kutsamasını en az iki kez istedi. Adliye binası çevresindeki direklerin hepsine hoparlör takılmıştı ve rahibin sesi hemen tüm kasabada duyuluyordu.

Bölge polisliği için adaylığını koyan ilk genç adam Devriye Dört bölgesinde yaşayan Timmy Joe Bullock'tu ve korkuyordu. Treylerin düz zemininde iskele tahtasındaymış gibi çekinerek yürüdü ve mikrofona gelip kalabalığa bakınca adeta bayılacak gibi oldu. Adını zorlukla söyleyebildi, sonra elini cebine atıp bir kâğıda yazdığı konuşmasını çıkardı. Kâğıdı iyi okuyamıyordu, ama herkese çok uzun gelen on dakikalık konuşmasında suç oranının arttığını söyledi, bir süre önce görülen cinayet davasından ve çatıdaki silahlı adam olayından söz etti. Katilleri sevmiyordu ve özellikle etrafa ateş eden insanlara karşıydı. Bizleri her ikisinden de korumak için elinden geleni yapacaktı.

Genç adam konuşmasını bitirince hafif bir alkış aldı. Ama en azından ortaya çıkıp kendini göstermişti. Beş bölgede polislik görevine adaylığını koyan yirmi iki kişi vardı ve bunlardan sadece yedisi kalabalığın karşısına çıkabilme cesaretini gösterdi. Polis ve sulh hâkimi adaylarının konuşmaları bittikten sonra, Woody Gates ile Kır Çocukları biraz müzik dinlettiler kalabalığa ve herkes rahatladı.

Adliye binası bahçesinin birkaç yerinde yiyecek ve içecek servisi yapılıyordu. Lions Kulübü herkese soğuk kavun dilimleri ikram ediyordu. Bahçe Kulübü üyesi hanımlar ev yapımı dondurma satıyorlardı. Bir başka yerde pirzola partisi vardı. İnsanlar yaşlı meşe ağaçlarının altına kaçıp güneşten korunmaya çalışıyorlardı.

Mackey Don Coley şeriflik yarışına mayıs sonunda girmiş, adaylığını açıklamıştı. Coley'nin üç rakibi vardı, bunlardan en popüler olanı T. R. Meredith adındaki şehir polisiydi. Bay Beets sıranın şerif adaylarına geldiğini bildirince seçmenler ağaç altlarından çıkıp yine treylerin başına toplandılar.

Freck Oswald dördüncü kez koyuyordu adaylığını. Daha önceki üç adaylığında hep sonuncu olmuştu; yine sonuncu olacak gibi görünüyordu ama bu yarıştan zevk alıyor gibiydi. Başkan Nixon'u sevmiyordu, onun dış politikası ve özellikle Çin'le olan ilişkileri konusunda sert sözler söyledi. Kalabalık onu dinledi ama herkesin kafası karışmış gibiydi.

Tryce McNatt'in ikinci adaylığıydı bu. Konuşmasına, "Çin benim umurumda değil," diye başladı. Bu söz komikti ama aynı zamanda aptalcaydı. Bu şekilde konuşmakla kibar hanımların oyunu kaybedebilirdi. Tryce suçluların sistem tarafından korunmasına kızıyordu, Ford ilçesine yapılacak yeni bir hapishaneye de karşıydı. Vergi mükelleflerinin parasını boşa harcamaktı bu! Aslında daha çok hapishane ve daha ağır cezalar istiyordu, hatta hükümlülerin zincire vurulması ve ağır işlerde çalıştırılması gerekirdi.

Ben yeni bir hapishane yapılacağı konusunda hiçbir şey duymamıştım.

Tryce'e göre, Kassellaw cinayeti ve Hank Hooten olayı nedeniyle Ford ilçesinde ciddi suç olaylarının kontrolü yitirilmişti, ilçenin suçlularla dost olacak değil, onların peşinden gidecek yeni bir şerife ihtiyacı vardı. Sloganı, "İlçeyi temizleyelim!" idi. Kalabalık onu sevmiş gibiydi.

T. R. Meredith otuz yaşında eski bir polisti. Kötü bir konuşmacıydı ama Stan'a göre ilçenin yarısını tanıyordu. Stan bu işleri bilirdi, çünkü ilçenin diğer yarısını da o tanıyordu. Tahminine göre Meredith seçimi bin oy farkla kazanacaktı. Bunu duyan diğer bazı kişiler tartışmaya başladılar.

Sonuncu konuşmacı Mackey Don'du. 1943'ten beri şerifti ve bir dönem daha yapmak istiyordu bu görevi. Stan, "Bunu yirmi yıldır söy-

lüyor," dedi. Coley tecrübesinden ve ilçeyle halkını tanımasından söz etti. Konuşması bittiğinde gelen alkışlar nazikçe ama pek de cesaret verici değildi.

Vergi dairesi memurluğu pek popüler bir iş değildi ama burda da iki aday vardı. Onlar konuşurken halk yine geri çekilip dondurma ve kavun tezgâhlarına gitti. Ben de Harry Rex'in ofisine doğru yürüdüm, orada da, kaldırımda bir başka parti devam ediyordu.

Konuşmalar tüm öğleden sonra sürdü. 1971 yılının yaz aylarını yaşıyorduk ve o zamana kadar en azından elli bin genç Amerikalı ölmüştü Vietnam'da. Ülkenin başka bir yerinde böyle bir kalabalık kolayca bir savaş karşıtı gösteriye dönüşebilirdi. Konuşmacılar susturulurdu. Bayraklar ve pankartlar yakılırdı.

Ama o 4 Temmuz günü hiç kimse söz etmedi Vietnam'dan.

Syracuse'de öğrenciyken kampüste gösterilere katılmaktan, sokaklarda bağırarak yürümekten büyük zevk alırdım, ama güneyde bu tür eylemler olmuyordu. Bu bir savaştı; o nedenle gerçek vatanseverler destekliyordu savaşı. Biz komünizmin önünü kesiyorduk; kuzeydeki ve Kaliforniya'daki hippiler, radikaller ve diğerleri ise savaşmaktan korkuyor, mücadeleden kaçıyorlardı.

Hanımların birinden bir külah dondurma aldım ve adliye binasının arkasına doğru yürürken, bir gürültü duydum. Şakacının biri, üçüncü kattaki bar odasının penceresinden aşağı Baggy'nin bir kuklasını sarkıtmıştı. İçi doldurulmuş kuklanın elleri tıpkı Baggy'nin yaptığı gibi başının üstündeydi, göğsündeki levhada da "SARHOŞUM" yazıyordu. Şakayı herkesin iyice anlamasını sağlamak için, her iki pantolon cebine de boş birer Jack Daniel's viski şişesi koymuşlardı.

O gün Baggy'yi görmemiştim ve görmeyecektim de. Daha sonra gördüğümde o olaydan haberi olmadığını söyledi bana. Wiley o kuklanın da bir sürü fotoğrafını çekmişti ve bu beni hiç şaşırtmadı.

O sırada biri, "Theo burada!" diye bağırdı ve kalabalık birden heyecanlandı. Theo Morton uzun yıllardan beri bu eyaletin senatörüydü. Bölgesi dört ilçeden de bazı bölgeleri kapsıyordu ve Bald-

win'de yaşamasına karşın karısı Clanton'luydu. Adam iki huzur eviyle bir mezarlığın sahibiydi ve üç uçak kazasından sağ kurtulmuştu. Artık pilot değildi elbette. Theo'nun renkli bir kişiliği vardı, açık konuşan, alaycı, neşe dolu ve ne yapacağı önceden kestirilemeyen bir adamdı. Theo'nun rakibi hukuk fakültesini yeni bitirmiş Warren adında bir genç adamdı ve kendisini vali olmaya hazırladığı söyleniyordu. Ama Warren bir hata yaptı ve son oturumda eyaletin huzur evi sakinlerine desteğini artıran bir yasa tasarısını kuşkulu bir şekilde senatodan geçiren Theo'ya saldırıda bulundu.

Öfke saçan bir saldırıydı bu. Warren tüm öfkesini kusarak konuşurken ben de kalabalığın arasında onu izliyor, aynı zamanda genç adamın omzu üstünden, pencereden aşağı sarkıtılmış "SARHOŞUM" yazılı levhayı görebiliyordum.

Theo, Clanton'lu Mabry ailesinin bir bireyi olan karısı Rex Ella'yı tanıtmakla başladı konuşmasına. Karısının ebeveyninden, dedelerinden ve anneannelerinden, teyze, hala, dayı ve amcalarından söz etti ve neredeyse orada kendisini dinleyen kalabalığın yarısından söz etmiş oldu. Clanton onun ikinci memleketiydi, onun bölgesiydl, bu insanlar onun halkıydı, Jackson'da kendilerine hizmet vermek için çabaladığı seçmenleriydi.

Theo'nun konuşması yumuşak, akıcı ve sempatikti. Ben de kalabalığın arasında bir konuşma ustasını dinliyordum.

Theo eyalet senatosunda Otoyollar Komitesi başkanıydı ve birkaç dakika Kuzey Mississippi'de yaptırdığı otoyollardan söz etti. Komitesi her çalışma yılında dört yüz kadar yasa tasarısı hazırlıyor ve yasalaştırıyordu. Dört yüz yasa tasarısı! Ya da yasa! Başkan olarak onun sorumluluğuydu yasa tasarıları hazırlamak. Eyalet senatörleri bunu yapardı. Onlar iyi yasalar çıkarır, kötü yasaları ortadan kaldırır, yok ederlerdi.

Genç rakibi hukuk fakültesini bitirip büyük bir başarı örneği sergilemişti. Ama Theo üniversiteye gidememişti, çünkü 2. Dünya Savaşı'nda Japonlarla savaşmıştı. Fakat genç rakibi yine de hukuk çalışmasını biraz ihmal etmiş olmalıydı, yoksa baro sınavını daha ilk denemede geçmesi gerekirdi.

Oysa, "O baro sınavını geçemedi bayanlar baylar!"

Aynı anda, genç Warren'ın tam arkasında duran biri, mükemmel bir zamanlamayla, "Lanet bir yalan bu!" diye bağırdı. Kalabalık o anda, aklını kaçırmış gibi duran Warren'a baktı. Theo bağıran kişiye baktı ve duyduğuna inanamıyormuş gibi, "Yalan mı?" dedi.

Elini cebine attı ve katlanmış bir kâğıt çıkardı. "Kanıt burada işte!" Kâğıdı bir köşesinden tutup havada salladı. Sonra kâğıtta yazılı olanları hiç okumadan, "Baro sınavını geçemeyen bir adama yasalarımızı yazması konusunda nasıl güvenebiliriz?" diye devam etti. "Aslında Bay Warren ve ben aynı durumdayız, ikimiz de baro sınavını vermedik. Ama sorun şu ki, o bunu yapmak için üç yıl da hukuk fakültesinde eğitim gördü."

Theo'nun destekçileri katıla katıla gülüyorlardı. Genç Warren hareketsiz duruyordu ama birden yerinden fırlayacakmış gibi bir hali vardı.

Theo söz bombardımanını sürdürdü. "Belki Tennesse değil de bizim Mississippi hukuk fakültesine gitseydi yasalarımızdan anlardı!"

Senatör bu tür konuşmalarda çok ustaydı. Bir konuşmasında rakibini öylesine hırpalamıştı ki adam kürsüden zor kaçmıştı. Theo o konuşmada cebinden yeminli ve yazılı bir ifade çıkarmış ve rakibi olan eski rahibin, bir kilise çalışanının karısıyla ilişkide bulunduğunu, elinde bunun kanıtı olduğunu söylemişti. Ama o yazılı ifade hiçbir zaman okunmadı.

On dakikayla kısıtlı olan konuşma süresi Theo için hiçbir anlam taşımıyordu. Süresini aşarak, vergileri indireceği konusunda söz verdi ve katillere daha sık ölüm cezası verilmesi için elinden geleni yapacağını söyledi. Konuşmasının sonunda, kendisini yirmi yıldır destekleyenlere teşekkür etti. Son iki seçimde Ford ilçesi seçmenlerinin ona ve karısı Rex Ella'ya oyların yüzde 80'ini verdiğini de hatırlattı.

Alkışlar çok kuvvetliydi, uzun sürdü ve o sırada Warren ortadan kayboldu. Ben de ayrıldım oradan. Konuşmalardan ve politikadan sıkılmıştım.

DÖRT HAFTA SONRA, ağustosun ilk salı günü akşam alacasında aynı kalabalığın büyük bir kısmı yine adliye binası yakınında toplandı, oylar sayılacaktı. Hava biraz serinlemişti ama nem oranı yüzde 98'di.

Seçime yakın olan son günler bir muhabirin rüyasında bile göremeyeceği kadar hareketli geçti. Sulh hâkimi olmak isteyen iki aday siyahların bir kilisesi önünde yumruk yumruğa kavga ettiler. İki aday da birbirlerine hakaret ettiler ve sahte oy pusulaları dağıttıkları gerekçesiyle birbirlerinden davacı oldular. Theo'nun reklam panolarına püskürtme boyayla bir sürü pislik yazan bir adam tutuklandı. (Seçimden sonra bu adamın, Theo'nun taraftarlarından biri tarafından tutulduğu anlaşıldı. Oysa bu işi genç VVarren'in yaptırdığı sanılıyordu ve Baggy'ye göre bu da "bilinen bir oyundu. Eyalet Savcısı kayıp oy pusulaları için araştırma başlattı, Baggy bunlara "tipik seçim oyunları" diyordu. Salı günü heyecan doruktaydı ve herkes oyunu verip sonucu beklemeye başladı.

Oy sandıkları saat altıda kapandı, bir saat sonra, meydan seçim sonuçlarını bekleyen meraklı seçmenlerle doldu. İnsanlar adaylarının çevresine toplanıyor, hatta bölgelerini belirten pankartlar taşıyorlardı. Pek çoğu yiyecek, içecek ve sanki maç izleyecekmiş gibi portatif küçük sandalyeler getirmişti. Adliye binasının kapısı yakınına yan yana iki karatahta kondu ve sayılan oy pusulaları sonuçları buraya yazılmaya başladı.

Mahkeme kâtibinin mikrofonda, "Kuzey Karaway sonuçları geldi," diye seslenmesi kilometrelerce uzaktan durulabilirdi. Festival havası bir anda dağıldı ve herkes ciddileşti.

Baggy, "Kuzey Karaway her zaman işi çabuk bitirir," dedi. Saat sekiz buçuğa geliyordu ve hava epeyce kararmıştı. Ofisimin balkonunda oturmuş sonuçları bekliyorduk. Baskıya girme zamanını yirmi dört saat erteleyip perşembe günü "Seçim Özel Sayısı" basmaya karar vermiştik. Kâtibin her bölge ve her aday için sonuçları bildirmesi zaman alıyordu. Bir süre sonra mikrofonda, "Şerif seçimi sonuçları," diyen ses duyulunca binlerce insan nefesini tuttu.

"Mackey Don Coley, seksen dört. Tryce McNatt, yirmi bir. T. R. Meredith, altmış iki ve Freck Oswald, on bir." Coley taraftarlarının bulunduğu yerden müthiş bir alkış koptu.

Baggy, "Coley Karaway'de her zaman güçlüdür," dedi. "Ama işi bitik."

"Bitik mi?" dedim. Yirmi sekiz seçim bölgesinden henüz biri açıklanmıştı ama Baggy kazananları şimdiden tahmin ediyordu.

"Evet. T. R.'nin aslında güçlü olmadığı bir yerden bu kadar oy alması insanların Mackey Don'dan bıktığını gösteriyor. Clanton oylarını bekle bakalım."

Yavaş yavaş tüm sonuçlar geliyordu ve Pleasant Hill, Shady Cirove, Klebie, Three Corners, Clover Hill, Green Alley, Possum Ridge, Massey Mili, Calico Ridge gibi adını daha önce hiç duymadığım yerler olduğunu öğrendim. Woody Gates ile Kır Çocukları aralarda müzik yapıyor, halkı eğlendiriyorlardı.

Padgitt'ler, Dancing Creek denen küçük bir seçim bölgesinde oy vermişlerdi. O küçük bölgede Coley'nin 31 oy aldığı, diğer üç adayın toplam oyunun 8 olduğunu ilan edilince kalabalıktan yine yuh sesleri yükseldi. Benim de oy verdiğim ve en büyük seçim bölgesi olan Doğu Clanton'a geldi sıra. Coley'nin 285, Tryce'in 47 ve T. R.'nin 644 oy aldığı ilan edilince halk çılgına döndü.

Baggy bana sarıldı ve biz de diğerleri gibi birbirimizi kutladık. Coley'nin gideceği artık belliydi.

Kaybedenler yavaş yavaş belli olmaya başlayınca adaylar ve destekçileri toplanıp evlerine gitmeye başladılar. Saat on bire gelirken kalabalık epeyce azalmıştı. Vakit gece yarısını geçerken ofisten çıktım ve bu harika geleneğin ses ve görüntülerini içime sindirerek meydanda biraz dolaştım.

Bu kasabayla gurur duyuyordum. Korkunç bir cinayetten ve herkesi şaşırtan jüri kararından sonra mücadeleyi bırakmamış, yolsuzluk ve çürümeye asla izin vermeyeceğimizi açıkça belirtmiştik. Coley'ye karşı verilen oylar bizim Padgitt'lere indirdiğimiz darbenin belirtisiydi. Yüz yıldan bu yana ikinci kez olarak şerife sahip olamayacaklardı.

T. R. Meredith oyların yüzde 61'ini aldı, şaşırtıcı bir farktı bu. Theo yüzde 82 aldı ve bu da büyük bir zaferdi. "Seçim Özel Sayısı"nın tirajı sekiz bindi ve gazetelerin hepsi satıldı. Her yıl seçimlere daha çok inanmaya ve desteklemeye başladım. Demokrasi çok güzel bir şeydi.

28

1971'DE ŞÜKRAN GÜNÜ'NDEN bir hafta önce Clanton acı bir haberle sarsıldı, kasaba çocuklarından biri Vietnam Savaşı'nda ölmüştü. On dokuz yaşındaki çavuş Pete Mooney orta Vietnam'da, Hue yakınlarında pusuya düşürülmüş, cesedi birkaç saat sonra bulunmuştu.

Ben Mooney ailesini tanımıyordum, ama Margaret mutlaka tanıyor olmalıydı. Bana geldi ve birkaç gün izin istedi. Mooney'lerle yıllardır aynı sokakta yaşıyorlardı. Margaret'in oğlu ile Pete çocukluk arkadaşıydılar.

Gazete arşivini karıştırdım ve kasabanın ilk Vietnam kurbanı olan siyahi Lee Walker'a ait 1966 tarihli haberi buldum. Bay Caudle bu tür haberlere önem vermeye başlamadan önce yazılmıştı haber ve Times'daki yazı oldukça kısaydı. Birinci sayfada hiçbir şey yoktu. Üçüncü sayfadaki ölüm haberi yüz kelimelikti ve resim de yoktu. Clanton o tarihlerde Vietnam'ın nerede olduğunu bile bilmiyordu.

Demek daha iyi okullara gidemeyen, büyük olasılıkla oy vermemiş ve adliye binası önündeki çeşmeden su içmeye korkmuş bir genç adam, haritadaki yerini kasabasında ancak birkaç kişinin bulabileceği bir ülkede ölmüştü. Ve ölmesi için de iyi bir neden vardı. Komünistlerin başı her yerde ezilmeliydi.

Haberi yazmam için gerekli bilgileri bana Margaret verdi. Pete, Clanton lisesini 1970'te bitirmişti. Üç yıl süreyle hem futbol, hem de beysbol oynamıştı. İki yıl çalışarak para biriktirdikten sonra üniversiteye gitmeyi planlayan parlak bir öğrenciydi. Ama askerlik sıra numarası ön sıralardaydı ve 1970 Aralık ayında askere çağrılmıştı.

Margaret'in söylediğine göre, Pete temel askerlik eğitimine gitme konusunda isteksizdi, ama bunu haberde yazamazdım elbette. Delikanlı ve babası savaş konusunda haftalarca tartışmışlardı. Pete Kanada'ya gidip bu işten sıyrılmak istiyordu. Babası ise oğlunun bir asker kaçağı olmasına şiddetle karşıydı. Aile adının lekelenmesi söz konusuydu vs. Oğlunu korkak olmakla suçladı. Bay Mooney Kore'de savaşmıştı ve savaş karşıtlarına tahammülü yoktu. Bayan Mooney ikisinin arasını bulmaya çalışıyordu ama aslında o da oğlunun savaşa gitmesini istemiyordu. Pete sonunda askere gitmeye razı olmuştu, şimdi de evine bir tabut içinde dönüyordu.

Cenaze töreni Mooney'lerin yıllardır gittiği Birinci Baptist Kilisesi'ndeydi. Pete on bir yaşında o kilisede vaftiz edilmişti. Şimdi ise Tanrı'ya kavuşmuştu, oysa bu kadar genç bir yaşta ölmesi hiç de adil değildi.

Kilisede Margaret ve kocasıyla beraber oturdum. On dokuz yaşındaki bir askerin cenaze törenine ilk ve son kez geliyordum. Gözlerimi, tabuta dikmiş, ağlamamak için zor tutuyordum kendimi. Zavallı Pete'in futbol antrenörünün yaptığı konuşma ben dahil kilisede bulunan herkesi ağlattı.

Ön sırada oturan Bay Mooney'nin sırtını çok az görebiliyor, ama hiç konuşmayan adamın acısını hissedebiliyordum.

Bir saat sonra kiliseden çıktık ve Clanton mezarlığında Pete'in askeri törenle gömülmesini izledik. Törende bir askerin boru çalması sırasında Pete'in annesinin attığı çığlık içimi parçaladı. Zavallı kadın, mezara konmadan önce oğlunun tabutuna sarıldı kaldı. Pete'in babası da sonunda fenalaştı ve rahip yardımcısının kollarına yığıldı.

Gazeteye doğru yürürken kendi kendime, ne büyük kayıp Tanrım, diye söyleniyordum. O gece yine yalnız başıma otururken, bu kadar sessiz kaldığım ve korkakça davrandığım için kızdım kendime. Ben bir gazete editörüydüm, lanet olsun! Bu pozisyonumu hissetsem de hissetmesem de bu kasabada tektim. Eğer bir mesele bana önemli görünüyorsa, onun üstüne gidebilir, yazılar yazabilirdim.

PETE MOONEY DE KENDİSİNDEN önce ölen elli binden fazla vatandaşından biriydi, ama bu sayı belki daha da fazlaydı, silahlı kuvvetler savaşta ölenlerin sayısını doğru olarak vermiyordu.

Başkan Nixon ve onun Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger 1969'da, Vietnam Savaşı'nın kazanılmayacağına, daha doğrusu Birleşik Devletler'in kazanmak için daha fazla uğraşmayacağına karar vermişlerdi. Ama bu kararı açıklamadılar ve gençleri askere almaya devam ettiler. Durumu bildikleri halde ahlaksızca bir strateji izleyerek savaş kazanılacakmış izlenimini verdiler.

Bu kararın alınmasından savaşın 1973'te sona ermesine kadar geçen sürede Pete Mooney de dahil olmak üzere yaklaşık on sekiz bin genç daha hayatını kaybetti savaşta.

Başmakalemi yazdım ve Pete'in üniformalı büyük bir resmiyle birlikte birinci sayfanın alt yarısına koydum. Yazı şöyleydi:

> *Pete Mooney'nin ölümünü düşünüp şu açık soruyu sormamız gerekir: O lanet Vietnam'da ne işimiz var bizim? Parlak bir öğrenci, yetenekli bir sporcu, geleceğin toplum lideri olacak bir gencimiz, umurumuzda bile olmayan bir ülkede, adını bile duymadığımız bir nehrin kenarında vurulup öldürüldü.*
>
> *Bunun resmi ve yirmi yıl gerilere giden nedeni, komünizmle savaşımız. Eğer komünizmin yayıldığını görürsek, o zaman eski Başkan Lyndon Johnson'un dediği gibi, "...başka saldırıları önlemek için gerekeni yaparız."*
>
> *Kore, Vietnam. Başkan Nixon inkâr ediyor ama şimdi Laos ve Kamboçya'da da askerimiz var. Daha sonra nerelere gideceğiz peki? Başkalarının iç savaşları nedeniyle çocuklarımızı dünyanın her yerine gönderecek miyiz yani?*
>
> *Fransızların 1954'te orada yenilmesinden sonra Vietnam ikiye bölündü. Kuzey Vietnam, Ho Chi Minh adında bir komünist tarafından yönetilen fakir bir ülke. Güney Vietnam da fakir ve 1963'te bir darbede öldürülene kadar, Ngo Dinli Dian adında acımasız bir diktatör tarafından yönetiliyordu. O günden beri ülke şimdi askerin yönetiminde.*

Fransızların komünistleri ülkeden kovma girişimini başlattığı 1946 yılından beri savaş halinde Vietnam. Ama onlar korkunç bir yenilgi aldılar ve biz, nasıl savaşılması gerektiğini dünyaya göstermek için gittik oraya. Ama biz Fransız ordusundan daha da kötü yenildik ve işimiz halâ bitmedi orada.

Yönetim Vietnam'ı kendi haline bırakıp geri çekilme kararı alana kadar daha kaç Pete Mooney ölecek acaba orada? Ve komünizmle savaşmak için askerlerimizi başka hangi ülkelere göndereceğiz?

O lanet Vietnam'da ne işimiz var bizim? Şu anda savaşı sürdüren politikacılar ne zaman çekileceğimizi düşünürken, bizler genç askerlerimizi toprağa veriyoruz.

Yazıda birkaç kötü sözcük kullanmak bazılarını uyaracaktı belki, ama ben artık umursamıyordum böyle şeyleri. Ford ilçesinin kör vatanseverlerini aydınlatmak için biraz sert davranmak gerekiyordu. Fakat yazıya tepki olarak bir sürü mektup almadan önce yeni bir arkadaş edindim.

Perşembe günü Bayan Callie ile beraber yediğim öğle yemeğinden döndüğümde (evin içinde, şömine başında kuzu kapama yedik) Bubba Crocket ofisimde beni bekliyordu. Üstünde kot pantolon, fanila gömlek, ayaklarında çizme vardı, uzun saçlıydı ve kendini tanıttıktan sonra başmakalem için kutladı beni. Söylemek istediği bazı şeyler vardı, ben de, karnım tok olduğu için ayaklarımı masama uzattım ve uzun süre dinledim onu.

Crocket Clanton'luydu ve liseyi burada 1966'da bitirmişti. Babası kasabanın iki mil güneyinde bir anaokulu sahibiydi; onlar bahçe düzeni alanında çalışıyorlardı. O da 1967'de askere çağrılmış ve komünistlerle savaşmak için oraya koşmuştu. Birliği tam Tet Taarruzu zamanında güneye inmişti. Savaş alanında iki gün savaşmış ve en yakın üç arkadaşını kaybetmişti.

Savaşın korkunç yüzünü tam olarak tanımlamak kolay değildi ama Bubba bunu yeterince yapabildi. Yanan, yardım isteyip bağıran askerler, parçalanmış cesetlerin üstünden atlayarak ilerlemek, yarala-

nanları sürükleyerek muharebe alanı dışına taşımak, saatlerce aç susuz kalmak, cephanenin tükenmesi, gece karanlığında düşmanın sana doğru sürünerek yaklaştığını görmek, tüm bunlar korkunç şeylerdi. Taburu savaşın ilk beş gününde yüz asker kaybetmişti. Bubba yaşarmış gözlerle bana bakarak, "Bir hafta geçti ve ben öleceğime inandım," diye devam etti, "İşte o andan itibaren çok iyi bir asker oldum. Yaşamaya devam edebilmek için insanın o noktaya erişmesi gerekiyor."

Bubba iki kez hafif yaralanmış, sahra hastanelerinde tedavi görmüştü, yaraları ülkeye geri gönderilmesini gerektirmiyordu. Hükümetin kazanmalarına izin vermediği bir savaşta kurşun sıkmanın insanı nasıl çıldırttığını anlattı. "Biz onlardan daha iyi askerdik," dedi. "Ve bizim silahlarımız, ekipmanımız onlarınkinden çok daha üstündü. Komutanlarımız çok iyiydi, ama Washington'daki sersemler onlara rahatça savaşma olanağı tanımıyordu."

Bubba, Mooney ailesini tanıyordu ve Pete'e gitmemesini söylemişti. Cenaze törenini uzaktan izlemiş ve gördüğü göremediği bir sürü insana lanetler yağdırmıştı.

"Buralarda bazı sersemler hâlâ savaşı destekliyorlar, inanabiliyor musun buna?" dedi. "Elli binden fazla insan öldü ve şimdi çekiliyoruz oradan, ama Clanton sokaklarında bu adamlar hâlâ büyük bir amaç uğruna savaştığımızı söyleyeceklerdir sana."

"Onlar seninle tartışmaz," dedim.

"Tartışmaz elbet. Birkaçını yumrukladım. Poker oynar mısın?"

Ben poker oynamazdım ama kasabada pek çok poker hikâyesi dinlemiştim. Bir an düşündüm ve bunun ilginç olacağına karar verip, "Biraz oynarım," dedim, oyunun nasıl oynandığını bir kitaptan öğrenebilir ya da Baggy'den ders alabilirdim.

"Perşembe geceleri anaokulunun barakasında oynuyoruz. Savaşa girmiş bazı arkadaşlar geliyor. Hoşuna gidebilir."

"Bu gece oynuyor musunuz?"

"Evet, saat sekiz gibi toplanırız. Küçük oynarız, bira içeriz, savaş hikâyeleri anlatırız. Arkadaşlarım da seninle tanışmak istiyor."

Baggy'yi nerede bulacağımı düşünürken, "Geleceğim," dedim.

O GÜN ÖĞLEDEN SONRA kapının altından dört mektup atılmıştı, dördü de benim savaşı eleştirmeme kızan kişilerce yazılmış sert ve kırıcı mektuplardı, iki dünya savaşında da savaşmış bir gazi ve uzun zamandan beri Times abonesi olan, ama yakında aboneliğini kesebilir diye düşündüğüm Bay E. L. Green, uzunca mektubunun bir yerinde şöyle yazıyordu:

> *Eğer biz komünizmi durdurmazsak dünyanın her tarafına yayılır. Bir gün bizim kapımıza da gelir ve çocuklarımızla torunlarımız onu durdurmaktan neden korktuğumuzu sorarlar bize.*

Kardeşi Kore savaşında ölmüş olan Bay Herbert Gillenwater şöyle diyordu mektubunda:

> *Kardeşimin ölümünü hâlâ unutamıyor, her gün onu düşünüyorum. Ama o bir askerdi, bir kahramandı, gururlu bir Amerikalıydı, ve onun ölümü Kuzey Korelileri, onların müttefikleri olan Kızıl Çin'i ve Rusları durdurdu. Savaşmaktan korkarsak kendimiz esir oluruz.*

Shady Grove'dan yazmış olan Bay Felix Toliver, insanların silahtan çekindiği kuzeyde herhalde çok fazla kalmış olduğumu söylüyordu. Silahlı kuvvetlerin, her zaman güneyin cesur çocuklarıyla güçlendiğini belirtiyor ve buna inanmıyorsam biraz daha araştırma yapmamı tavsiye ediyordu bana. Kore ve Vietnam'da çok fazla güneyli asker ölmüştü. Adam mektubunun sonunda şöyle diyordu:

> *Özgürlüğümüzün korkunç bedelini sayısız cesur asker ödemiştir. Ama savaşamayacak kadar korksaydık ne olacaktı? Bitler ve Japonlar hâlâ dünyaya hükmediyor olacaklardı.*
>
> *Uygar dünyanın büyük bölümü harabeye dönecekti.*
>
> *Dünyadan tecrit edilecek ve sonunda mahvolacaktık.*

Editöre gelen tüm mektupları yayınlamayı düşünüyordum ama yazımı destekleyen bir iki mektubun gelmesini de umut ediyordum. Eleştirilmek beni hiç rahatsız etmiyordu. Ben haklı olduğuma inanıyordum. Ve derim de gittikçe kalınlaşıyordu ki bu da bir editör için iyi bir şeydi.

BAGGY'NİN HIZLI DERSİNDEN SONRA Bubba ve arkadaşlarına pokerde 100 dolar kaybettim. Beni tekrar davet ettiler.

Masada hepsi de yirmili yaşların ortalarında olan beş kişiydik. Bubba, ailesi propan şirketinin sahibi olan Darrell Radke ve bacağından yaralanmış bir siyah olan Cedric Young Vietnam'da savaşmışlardı. Masadaki beşinci kişi, Bubba'nın, gözleri bozuk olduğu için askere çağrılmamış olan ağabeyi David'di ve ben onun oraya marijuana için geldiğini sanıyordum.

Bir süre uyuşturucular konusunda konuştuk. Üç eski askerden hiçbiri silahlı kuvvetlere gitmeden önce uyuşturucu tanımamıştı. 1960'larda Clanton sokaklarında uyuşturucu olmadığını söylüyorlardı. Ama Vietnam'da uyuşturucu kullanımı çok yaygındı. Canları sıkıldığında ya da memleketi özlediklerinde haşiş içerlerdi, aynı şey savaşta sinirleri yatıştırmak için de kullanılıyordu. Sahra hastanelerinde acılarını dindirmek için yaralılara en güçlü ağrı kesicileri verirlerdi ve Cedric, yaralandıktan iki hafta sonra morfin bağımlısı olmuştu.

Onların ısrarı üzerine ben de okulla ilgili birkaç uyuşturucu hikâyesi anlattım, ama profesyoneller arasında bir amatör sayılırdım ben. Onların abarttığını hiç sanmıyordum. Savaşı kaybetmemize şaşırmamalıydık, orada herkes uyuşturucu bağımlısı olmuştu.

Savaş aleyhtarı yazımı çok beğenmişlerdi ve savaşa girdikleri için hâlâ öfkeliydiler. Savaşa gidenlerin üçü de bir şekilde yaralanmıştı ve Cedric'in yarası belliydi. Bubba ve Darrell'in yaraları ise içlerindeki öfkeydi, ama kime kızacaklardı ki?

Oyunun sonlarına doğru korkunç savaş hikâyeleri anlatmaya başladılar. Pek çok askerin savaş hikâyeleri anlatmaktan kaçındığını söylemişlerdi bana. Ama bu üç genç gazi hiç umursamıyordu bunu. Onlara göre bu hikâyeleri anlatmak bir tür tedaviydi.

Her perşembe toplanıp poker oynarlardı ve ben de istediğim zaman onlara katılabilirdim. Gece yarısı onlardan ayrıldığımda hâlâ içki ve haşiş içip Vietnam hakkında konuşuyorlardı. Bir gün için yeterince savaş hikâyesi dinlemiştim.

29

GAZETENİN BİR HAFTA SONRAKİ SAYISINDA, kendi yarattığım savaş tartışmasına tam bir sayfa ayırdım. Sayfada editöre gelen on yedi mektubu yayınladım, bunlardan sadece ikisi benim savaş karşıtı duygularımı destekliyordu. Bana komünist, liberal, vatan haini, kuzeyden gelmiş dolandırıcı, en kötüsü de, askere gitmediğim için korkak dediler. O hafta hiç imzasız mektup gelmedi, yazanların hepsi de mektuplarını gurur duyarak imzalamışlardı. Bunlar ateşli vatanseverlerdi, beni sevmiyor ve kasabanın da bunu bilmesini istiyorlardı.

Umurumda bile değildi bu. An kovanına çomak sokmuştum ve kasaba en azından şimdi savaşı tartışıyordu. Tartışmaların çoğu tek yönlüydü, ama güçlü duygular uyandırmıştım insanlarda.

Yayınladığım on yedi mektuba gelen tepkiler de şaşırtıcıydı. Bir grup lise öğrencisi kendi yazdıkları mektuplarla beni desteklemek için gazeteye geldiler. Öğrencilerin hepsi savaşa karşıydı, savaşmak istemiyorlardı ve yayınlanan mektupların çoğunun da asker olamayacak kadar yaşlı kişilerden gelmiş olması şaşırtmıştı onları. En çok hoşlandığım söz, "Bu sizin değil, bizim kanımız," oldu.

Öğrencilerin çoğu yayınladığım mektuplardan birini seçmiş ve ona saldırmıştı. Becky Jenkins, Bay Robert Earl Huffin, "... ulusumuz askerlerimizin kanıyla kurulmuştur. Savaşlar hep bizimle olacaktır," sözüne kızıyordu.

Bu öğrenci kız, bu söze karşı, "Cahil ve hırslı insanlar istediklerini başkalarına zorla yaptırmaya kalktıkça savaşlardan kurtulamayacağız," diye yazmıştı.

Kirk Wallace, Bayan Mattie Louise Ferguson'un, mektubunda benim için yazdığı ayrıntılı tanımlamaya takılmış ve gazeteye yazdığı mektupta, "Ne yazık ki Bayan Ferguson bir komünist, bir liberal, bir vatan haini ya da kuzeyden gelen bir dolandırıcıyı görse bile tanıyamaz. Possum Ridge'deki yaşam tarzı onu bu tür kişilerden koruyordur," demişti.

Ertesi hafta gazetede, öğrencilerden gelen otuz bir mektuba yer verdim ve bir sayfayı onlara ayırdım. Savaş taraftarlarından geç gelen üç mektup daha vardı, onları da yayınladım. Bunlara da bir sürü yanıt geldi ve daha sonra onları da koydum gazeteye.

Times'ın sayfaları yoluyla Noel'e kadar savaş tartışmaları yaşadık, ancak Noel'de sakinleşti herkes, Noel ve yılbaşı tatili başlıyordu.

BAY MAX HOCUTT 1972 YILBAŞI GÜNÜ ÖLDÜ. Gilma o sabah erkenden dairemin camına vurup uyandırdı beni. Beş saatten az uyumuştum ve bütün gün, belki de iki gün uyuyabilirdim.

Kadının arkasından eski eve gittim, aylardan beri ilk kez giriyordum oraya ve binanın ne kadar harap olduğunu görünce şaşırdım. Ama şimdi yapılması gereken daha acil işler vardı. Ön holdeki büyük merdivenin yanına gittik, Wilma da yanımıza geldi. Buruşuk parmağıyla üst katı gösterip, "Orada yatıyor," dedi. "Sağdaki ilk kapı. Bu sabah bir kez girdik yanına."

Merdiveni günde bir kez çıkmak yetiyordu onlara. İkisi de yetmişli yaşların sonundaydılar ve Bay Max'in arkasından uzun süre kalmayacaklardı herhalde.

Bay Max geniş bir yatakta yatıyordu, kirli beyaz bir yatak örtüsü boynuna kadar çekilmişti. Teninin rengi de örtünün rengine benziyordu. Yanında birkaç saniye durdum ve nefes alıp almadığını kontrol ettim. Birinin ölüp ölmediğini anlamak için daha önce hiç kimse çağırmamıştı beni, ama Bay Max gerçekten de ölmüştü.

Aşağıya indiğimde Gilma ile Wilma hâlâ bıraktığım yerde duruyorlardı. Farklı bir şey söyleyecekmişim gibi yüzüme baktılar.

"Korkarım ki ölmüş," dedim.

Gilma, "Bunu biliyoruz," dedi.

Wilma ise, "Ne yapmamız gerekiyor sen onu söyle," diye konuştu.

Böyle bir ölüm olayıyla ilk kez karşılaşıyordum, ama yapılması gereken şey belliydi. "Şey, bence cenaze evine telefon edip Bay Magargel'i çağırmalıyız," dedim.

Wilma, Gilma'ya bakıp, "Sana söylemiştim," dedi.

Onların kımıldamadığını görünce telefona gittim ve Bay Magargel'i aradım. Adam, "Bugün yılbaşı," dedi. Telefonum onu uyandırmış olacaktı.

"Elbette, ama adam öldü işte," dedim.

"Emin misin?"

"Evet, eminim. Biraz önce gördüm onu."

"Nerede peki?"

"Yatağında, huzur içinde gitti."

"Bu yaşlı insanlar bazen çok derin uyurlar, biliyor musun?"

Bay Max'in ölümüyle ilgili olarak tartıştığımı duymamaları için ikizlerden diğer tarafa döndüm. "Uyumuyor, Bay Magargel. Ölmüş adam."

"Bir saat sonra orada olurum."

"Yapabileceğimiz başka bir şey var mı acaba?" diye sordum.

"Nasıl yani?"

"Bilemiyorum. Polise haber vermek gibi filan."

"Öldürüldü mü o?"

"Hayır."

"O zaman neden polise haber veresiniz ki?"

"Bunu sorduğum için özür dilerim."

Yaşlı kadınlar beni mutfağa davet ederek kahve ikram ettiler. Mutfak tezgâhının üstünde bir kutu süt tozu, yanında da, yenmek üzere hazırlanmış bir kase mısır gevreği duruyordu. Galiba Wilma'yla Gilma ağabeyleri için hazırlamışlardı bunu ve o aşağı inmeyince yukarı çıkıp bakmış olacaklardı.

Kahve içilecek gibi değildi, içine biraz şeker attım. Daracık masaya oturdular ve meraklı gözlerle bana bakmaya başladılar. Gözleri kızarmıştı ama ağlamıyorlardı.

Wilma yıllardır süren bir tartışmaya nokta koymak ister gibi, "Burada yaşayamayız artık," dedi.

Gilma, "Burayı satın almanı istiyoruz," diye ekledi. Biri konuşmayı bitirir bitirmez diğeri başlıyordu konuşmaya.

"Burayı sana satarız..."

"Yüz bine..."

"Parayı alırız..."

"Ve Florida'ya taşınırız..."

"Florida mı?" diye sordum,

"Orada bir kuzenimiz var..."

"Bir emekliler köyünde yaşıyor..."

"Çok güzel bir yer..."

"Ve orada insana çok iyi bakıyorlar..."

"Hem Melberta da yakında."

Birden şaşırdım. Ben Melberta'nın hâlâ bu evde olduğunu ve ortalarda pek görünmediğini sanıyordum. İkizler bana, onu birkaç ay önce bir eve yerleştirdiklerini söylediler. Bu ev Tampa'nın kuzeyinde bir yerdeydi. Onlar da oraya gidip yaşamlarının son günlerini orada geçirmek istiyorlardı. Sevdikleri evlerine artık bakamazlardı. Çok yaşlanmışlardı, dizleri tutmuyor, gözleri iyi görmüyordu. Yirmi dört basamağı olan merdiveni günde ancak bir kez çıkabiliyor, aşağı yuvarlanıp ölmekten korkuyorlardı. Evi daha güvenli hale getirmek

için yeterince paraları yoktu, olan parayı da hizmetçilere, bahçıvanlara, şimdi de bir şoföre harcamak istemiyorlardı.

"Mercedes'i de satın almanı istiyoruz..."

"Biz araba kullanmayız, biliyorsun..."

"Arabayı hep Max kullanırdı..."

Arada sırada sırf eğlence olsun diye Max'in Mercedes'inin ne kadar yol yaptığına bakardım. Adam yılda bin mil bile yapmıyordu. Ev haraptı ama arabanın durumu çok iyiydi.

Bir bodrumu ve dört katı olan evde altı yatak odası, dört beş banyo, salon ve yemek odaları, kütüphane, mutfak, harabe halinde verandalar, balkonlar ve yüzyıllardan beri yığılmış aile eşyalarıyla dolu bir çatı katı vardı. Evin onarımından önce temizlenmesi bile aylar sürerdi. Böyle bir malikane için yüz bin dolar çok azdı, ama bu evi yenilemek için eyalette satılan tüm gazetelerin kazancı yetmezdi.

Ya evdeki tüm o hayvanlar? Kediler, kuşlar, tavşanlar, sincaplar, akvaryum balıkları ne olacaktı? Bu ev gerçek bir hayvanat bahçesiydi.

Kendime bir ev almayı düşünüyordum ama bu eve kira olarak ödediğim 50 dolar öyle azdı ki evi terk edemiyordum bir türlü. Yirmi dört yaşındaydım, bekârdım ve bankadaki param arttıkça seviniyor, bundan büyük zevk alıyordum. Bu harap evi alıp da neden riske girecektim ki?

Ama cenaze töreninden iki gün sonra satın aldım evi.

ŞUBAT AYINDA YAĞIŞLI VE SOĞUK bir perşembe günü arabamı Lowtown'da, Rulfin'lerin evinin önüne park ettim. Esau verandada beni bekliyordu. Sokağa bakıp, "Arabayı değiştirdin mi?" diye sordu.

"Hayır, küçük arabam duruyor. Bu araba Bay Hocutt'undu."

"Ben onu siyah sanıyordum." Ford ilçesinde birkaç Mercedes vardı ve herkes tanırdı onları.

"Boyaya ihtiyacı vardı," dedim. Arabayı koyu kestane rengine boyatmıştım. Bay Hocutt'un iki ön kapıya koyduğu bıçak resimlerini

ortadan kaldırmak istemiş, araba boyaya girince de değişik bir renge boyatmayı düşünmüştüm.

Kasabada Hocutt'ları dolandırıp Mercedes'i aldığıma dair dedikodular duyuluyordu. Aslında arabaya, yılına göre katalog fiyatı olan 9.500 dolar ödemiştim ve bu satış işlemi Ticaret Mahkemesi yargıcı Reuben V. Atlee tarafından da onaylanmıştı. Yargıç evi 100.000 dolara aldığımı da onaylamıştı, iki uzman eve 75.000 ve 85.000 dolar değer biçtikleri için bana ucuz gelen fiyat normal karşılanmıştı. Uzmanlardan biri raporunda, "Hocutt Evi'nin onarılıp yenilenmesi büyük ve beklenmeyen harcamalara neden olur," diye yazmıştı.

Avukatım Harry Rex bu raporu da görmemi sağladı.

Esau'nun bir şeye cam sıkılmış gibiydi, evin içinde bir şeyler olduğu belliydi. İçerden yine enfes kızartma kokuları geliyordu. Bugün fırında tavşan vardı.

Bayan Callie'yi kucakladım ama yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Esau bana bir zarf gösterip, "Sam'i askere çağırıyorlar," dedi. Görmem için zarfı masanın üstüne attı ve dışarı çıktı.

Yemekte fazla konuşmadık. İkisinin de kafası karışmıştı, derin düşüncelere dalıyorlardı. Esau bazen oğlunun vatani görevini yapması gerektiğini düşünüyordu. Bayan Callie ise oğlunu daha önce zaten bir kez kaybettiğini, onu ikinci bir kez kaybetmeye dayanamayacağını söylüyordu.

O gece Sam'e telefon ettim ve kötü haberi verdim ona. O sırada Toledo'daydı, birkaç gün Max'in yanında kalacaktı. Bir saatten fazla konuştuk ve ona Vietnam'a gitmesi gerekmediğini açıkça söyledim, Max'in de benim gibi düşünmesi rahatlattı beni.

Ertesi hafta Sam, Bobby, Al, Leon, Max ve Mario ile birçok kez telefon konuşması yaptık ve Sam'in ne yapması gerektiğini tartıştık. Sam de diğerleri de savaşın iyi bir şey olmadığını düşünüyorlardı, ama Mario ile Al, yasalara karşı gelmemek gerektiğine inanıyorlardı, Hepsinin içinde en büyük güvercin bendim, Bobby ile Leon ortadaydılar. Sam ise hepimizin arasında kalmıştı sanki, her gün fikir değiştiriyordu. Zor bir karardı bu ve günler geçerken Sam benimle daha çok

konuşmaya başladı, iki yıldan beri zaten kaçak yaşadığı için karar vermekte pek de zorlanmayacaktı.

İki hafta kadar süren konuşma ve tartışmalardan sonra Sam kayboldu ve Ontario'da (Kanada'da) tekrar ortaya çıktı. Bir gece beni ödemeli arayıp annesiyle babasına iyi olduğunu söylememi istedi. Ertesi sabah erkenden Lowtown'a gittim ve Esau ile Bayan Callie'ye, en küçük oğullarının en doğru kararı verdiğini söyledim.

Kanada onlara çok uzak bir yermiş gibi geliyordu. Ben de onlara, o ülkenin Vietnam kadar uzak olmadığını söyledim.

30

HOCUTT EVI'NI ONARIP YENİLEMEK İÇİN tuttuğum ikinci müteahhit, Shady Grove'dan Bay Lester Klump'dı. Onu bana, hiç kuşkusuz ev restorasyonu konusunu da çok iyi bilen Baggy tavsiye etti. Bankadan Stan Atcavage de Bay Klump'ın iyi olduğunu söyledi ve Stan'de 100.000 dolarlık ipotek olduğundan dinledim adamı.

Birinci müteahhit ortada görünmemişti, üç gün bekledikten sonra telefon numarasını aradığımda hattının kesilmiş olduğunu gördüm. İyiye işaret değildi bu.

Bay Klump ile oğlu Küçük Lester evin her yanını günlerce incelediler. Korkunç bir projeydi bu ve eğer birisi, özellikle de ben işi aceleye getirirsem tam bir kabusa dönüşebileceğini biliyorlardı. Baba oğul yavaş ama iyi çalışıyorlardı, hatta Ford ilçesinde yaşayanların çoğundan daha yavaş konuşuyorlardı ve bir süre sonra onların bu ağır çalışmalarına alıştım. Onlara, rahat bir dairede yaşadığımı ve hızlı çalışmasalar bile sokakta kalmayacağımı söylediğime pişman olmuştum.

Herkes onların ağırbaşlı insanlar olduğunu ve işleri zamanında teslim ettiklerini söylüyordu. Öyle oldukları için de, ev onarımı ve yenileme alanında iş yapanların başında geliyorlardı. Onlarla yaptığım anlaşmaya göre, işçilik ve malzemeler için bana haftalık fatura çıkaracaklar, ben de buna genel masraflar olarak yüzde 10 ekleyecektim, bunun onların kazancı olacağını umut ediyordum. Harry Rex'den bu koşulları belirten yazılı bir anlaşma alabilmek için bir hafta uğraştım. Önce bunu yapmak istemedi ve bana küfürler etti.

Klump'lar önce binayı temizleyip gereken yerleri yıkacak, sonra çatıyı, verandaları ve balkonları yapacaklardı. Bu iş bitince yeniden

oturacak ve bir sonraki aşamanın planını yapacaktık. Nisan 1972'de proje çalışmaları başladı.

Klump'lardan biri her gün işçilerini alıp eve geliyordu. İlk ay, onlarca yıldan beri eve yerleşmiş zararlı hayvanlar ve haşerenin temizlenmesiyle geçti.

BİR EYALET POLİSİ, bir araba dolusu lise son sınıf öğrencisini mezuniyetlerinden birkaç saat sonra yolda çevirmişti. Araba bira doluydu ve polis okulundan yeni çıkmış genç polis, okulda öğrendiklerini uygulayınca arabada garip şeyler olduğunu ortaya çıkardı. Uyuşturucular en sonunda Ford ilçesine de gelmişti.

Arabada marijuana vardı. Altı öğrenci uyuşturucu bulundurmaktan ve birkaç başka suçtan tutuklandılar. Kasaba şoke olmuştu, bizim küçük masum toplumumuza uyuşturucu nasıl bulaşmıştı? Bunu nasıl engelleyebilirdik? Ben konunun üstüne oldukça yavaş gittim, hata yapmış olan altı iyi çocuğu çok fazla hırpalamak iyi olmazdı. Şerif Meredith'in, bu pisliği kasabadan uzaklaştırmak için elinden geleni yapacağı söyleniyordu. Şerif, "Burası Kaliforniya değil," demişti.

Clanton'da şimdi herkes sokaklarda uyuşturucusu satıcısı arıyordu, ama onların nasıl insanlar olduğunu da kimse bilmiyordu.

Polisler alarmda olup bir başka uyuşturucu baskını için tetikte beklediklerinden, perşembe günü poker için kırsal kesimde daha başka bir yer bulundu. Bubba Crockett ile Darell Radke, Ollie Hinds adında poker oynamayan başka bir gazi arkadaşlarıyla birlikte harap bir kulübede yaşıyorlardı. Barakaya Tilki Deliği adını takmışlardı. Baraka gün ışığında bile kolayca bulunamayacak bir toprak yolun sonunda, ağaçlık bir dere yatağındaydı.

Ollie Hinds savaş sonrası travması yaşıyordu ve sağlığı pek yerinde sayılmazdı. Minnesota'lıydı, Bubba'nın askerlik arkadaşıydı ve o korkunç karabasandan kurtulmuşlardı. Ollie Hinds vurulmuş, yanmış, kısa bir süre esir kalıp kaçmayı başarmış ve bir ordu psikoloğunun tavsiyesiyle Amerika'ya geri gönderilmişti. Psikolog onun psikiyatri tedavisine ihtiyacı olduğunu söylemiş, ama o böyle bir terapi görme-

mişti. Onu gördüğümde gömleksizdi, vücudunda yara izleri ve dövmeler vardı ve gözleri cam gibiydi, daha sonra onun hep böyle olduğunu öğrendim.

Ollie'nin poker oynamamasına sevindim. Birkaç el kaybetse hemen silahına sarılıp insana ateş edecekmiş gibi bir hali vardı.

Uyuşturucu baskını ve kasabanın buna gösterdiği tepki, bazı insanların şakalaşıp gülüşmesine neden olmuştu. Halk sanki, yakalanan o altı genç uyuşturucu kullanan ilk insanlarmış da onlar yakalanınca kasaba temizlenmiş gibi davranıyordu. Uyanık durarak ve sert konuşarak uyuşturucu belasını kasabadan uzaklaştırabileceklerini sanıyorlardı.

Nixon, Haiphong limanını mayınlamış, Hanoi'ye bomba yağdırmaya başlamıştı. Bunu söyleyerek onların tepkisini görmek istedim ama o gece savaşla pek ilgilenmiyorlardı.

Darrell, Clantonlu bir siyah gencin askere çağrıldığını, ama Kanada'ya kaçtığını duymuştu. Onlara hiçbir şey söylemedim.

Bubba, "Akıllı çocukmuş," dedi. "Akıllı çocukmuş."

Çok geçmeden uyuşturucu konusu açıldı. Bubba marijuana sigarasına hayran gözlerle bakarak, "Dostum, bu gerçekten çok yumuşak," dedi. "Padgitt'lerden gelmedi bu."

Darrell, "Memphis'ten geldi," dedi. "Meksika malı."

Yerel uyuşturucu sağlama yolları hakkında hiçbir şey bilmediğim için bir süre dikkatle onları dinledim ve sustuklarını görünce, "Padgitt'lerin iyi mal sattığını duymuştum," dedim.

Bubba, "Onlar ay parıltısını yeğliyor," dedi.

Darrell, "Başka bir şey bulamazsan o da idare eder," diye konuştu. "Birkaç yıl önce onunla iyi para kazandılar. Malı herkesten önce yetiştirip ürettiler. Ama şimdi rakipleri var."

Bubba, "Duyduğuma göre yine viski ve araba hırsızlığı işine geri döneceklermiş," dedi.

"Neden?" diye sordum.

"Narkotik ajanları çoğaldı. Eyalet polisi, federaller, yerel polis, hepsi bunun peşinde. Adamlarda helikopter ve bir sürü gözetleme sistemi var. Kimsenin kimseye aldırmadığı Meksika gibi değil burası."

O sırada dışardan, pek de uzak olmayan bir yerden silah sesleri geldi. Diğerleri hiç telaşlanmadı, ama ben, "Bu da ne böyle?" diye sordum.

Darrell, "Bu Ollie," dedi. "Yine yabani hayvan peşinde. Gece görüş dürbününü takar, M-16 silahını alır ve yabani hayvan avına çıkar böyle. Gece avı diyor buna."

Şansım varmış ki arka arkaya üç el kaybettim ve bunu fırsat bilerek veda ettim onlara.

MİSSİSİPPİ YÜKSEK MAHKEMESİ oldukça uzun bir gecikmeden sonra Danny Padgitt'in cezasını onayladı. Ceza dört ay önce altıya üç oyla onaylanmıştı. Lucien Wilbanks yeni bir duruşma istedi ve bu talep kabul edildi. Harry Rex bunun yeni bir soruna neden olacağını söyledi.

Temyiz duruşması yeniden yapıldı ve Danny'nin davasından yaklaşık iki yıl sonra mahkeme konuyu sonuca bağladı. Cezanın onayı beşe dört oyla alındı. Lucien'in gürültülü bir şekilde itirazı oyların bölünmesine neden oldu, Lucien, Danny Padgitt'in çapraz sorgusu sırasında Ernie Gaddis'e çok büyük hoşgörü gösterildiğini, onun da Danny'nin üstüne fazla gittiğini söylemişti. Ernie, Rhoda'nın çocuklarının yatak odasında bulunup tecavüz olayını gördüğünü söylerken, kanıtsız ifadeler kullanmış ve jüriyi etkilemişti.

Harry Rex tüm belgeleri okudu ve duruşmayı benim için izledikten sonra Wilbanks'ın ortaya yasal bir argüman attığını söyledi. Eğer buna beş yargıç inandıysa, o zaman dava yeniden görülmek üzere Clanton'a geri gönderilirdi. Yeni bir duruşma gazete için iyi olurdu elbette, ama Padgitt'lerin yine adalarından çıkıp ortalığı karıştırmasını ve sorun çıkarmasını istemiyordum.

Ama sonuçta sadece dört yargıç karşı oy verdi ve dava kapandı. İyi haberi Times'ın manşeti olarak verdim ve Danny Padgitt'in adını bir daha duymamak için dua ettim.

31

BABA LESTER KLUMP İLE OĞUL LESTER KLUMP, Hocutt Evi'ne ayak bastıkları günden tam beş yıl iki ay sonra evi onarıp yenileme çalışmalarını tamamladılar. İşkence bitmiş, şahane bir sonuç alınmıştı.

Onların gevşek, çok ağır çalıştıklarını görüp kabul ettikten sonra ben de bu işin uzun süreceğini anladım ve gazete ilanlarından daha çok para kazanmak için elimden geleni yapmaya başladım. Çalışmaların son yılında akılsızlık ederek iki kez eve girdim, evde yaşamayı düşündüm ama ikisinde de karşıma korkunç bir döküntü, enkaz kalıntısı çıktı. Toza, boya kokusuna, tıkanmış koridorlara, aksayan elektriğe, sıcak suya, ısınma ve klima sistemine katlanabilirdim, ama sabahın erken saatlerinde başlayan çekiç ve testere seslerine dayanamazdım. Baba oğul işe çok erken başlamıyorlardı ve bunun müteahhitler için pek de normal olmadığını sonradan öğrendim, yine de sabahın sekiz buçuğunda geliyorlardı. Bense saat ona kadar uyumaktan zevk alıyordum. Onun için büyük evde yaşama arzum çalışmalar devam ederken gerçekleşmedi ve ben yine daha sessiz olan daireme geri döndüm.

Bu beş yıllık çalışma sürecinde Klump'a olan ödemelerimi sadece bir kez aksattım. Evin yenilenmesi için kredi almak istemiyordum, oysa Stan Atcavage her zaman hazırdı buna. Her cuma iş bitiminde Baba Lester'le beraber holde genellikle uydurma bir tahta masaya oturur, soğuk bira içerek o haftanın hesabını yapardık ve ben çıkan rakamın üstüne yüzde 10 ekleyerek bir çek yazardım ona. Harcamaları kaydediyordum ve ilk iki yıl, yenileme çalışmalarının maliyetini çıkarmayı başarabildim. Ama iki yıldan sonra, önceden yaptığım

toplamalara haftalık ödemeleri eklemekten vazgeçtim. Maliyetin ne olacağını bilmek istemiyordum.

Param bitmişti ama umursamıyordum bunu. Hazinem boşalmıştı, borçlarımı ödeyemez hale düşmek üzereydim ama aldırmıyordum, yeniden para biriktirebilirdim.

Artık çabalarımı artırabilir, yatırım yapabilirdim. Ev 1900'lü yıllarda Dr. Miles Hocutt tarafından yaptırılmıştı. Ön tarafta iki tane sivri tepeli dik çatısı, dört katlı küçük kulesi ve evi her iki yandan saran üstü kapalı geniş balkonuyla farklı bir Viktorya mimarisi vardı evin. Hocutt'lar uzun yıllar boyunca evi mavi ve sarıya boyatmışlardı, Baba Klump evin bir yerinde üç kat boyanın altında parlak kırmızı bile bulmuştu. Ben hafif kahverengi çizgilerle beyaz ve bej renkleri yeğledim. Çatı bakır kaplıydı. Dıştan bakılınca sade bir Viktorya tarzı görülüyordu ve ben evi canlandırmak için, ona ruh vermek için yıllarca uğraşacaktım.

Üç katın orijinal çam ağacı döşemeleri yenilenmiş, eski güzelliğine kavuşmuştu. Bazı duvarlar kaldırılmış, odalar ve koridorlar genişletilmişti. Klump'lar eski mutfağı olduğu gibi kaldırmış, yeni bir mutfak yapmışlardı. Salondaki şömine güçlü matkap sarsıntılarına dayanamamış, çökmüştü. Kütüphaneyi çalışma odası haline getirmiş, birkaç duvarı daha kaldırmıştım, böylece ön hole giren biri, çalışma odasından ilerdeki mutfağı görebiliyordu. Her yere yeni pencereler açtırdım, ev eski haliyle adeta bir mağarayı andırıyordu.

Bay Klump daha önce hiç şampanya içmediğini söyledi ama, çalışmanın bitişini kutlamak için açtığım şişeden kadehine koyduğum şampanyayı zevkle içti. Ona, son çek olacağını umduğum çekini verdim, tokalaştık ve Wiley Meek'in fotoğraf makinesi karşısında poz verdikten sonra ben şampanya şişesini patlattım.

Odaların çoğu boştu, onları zevkle döşemek yıllar alacak ve bu işi benden daha iyi bilen, daha zevk sahibi birine ihtiyacım olacaktı. Ama yarısı boş olsa bile harika bir evdi bu ve burada bir parti verilmesi gerekiyordu.

Stan'den 2.000 dolar kredi aldım ve Memphis'ten şarapla şampanya sipariş ettim. Tupelo'lu iyi bir yemek firması buldum.

(Clarıtorı'da pirzola ve yayın balığı konusunda özeldi ve ben partimin çok güzel olmasını istiyordum,)

Resmi davetiye listesinde Clanton'da tanıdığım herkes vardı ve tanımadığım birkaç kişiyi de sayarsak üç yüz isim oldu. Resmi olmayan listeyi ise, benim, "Bu iş bittiğinde büyük bir parti vereceğim," dediğimi duyanlar oluşturuyordu. Memphis'ten BeeBee'yi ve üç arkadaşını davet ettim. Babamı da çağırdım ama enflasyon ve borsayla fazla meşguldü o. Bayan Callie ile Esau'yu, Rahip Thurston Small'ı, Claude'u, üç mahkeme kâtibini, iki okul öğretmenini, basketbol koçunun bir yardımcısını, banka veznedarlarından birini ve kasabanın en yeni avukatını da davet ettim. Davetliler içinde on iki siyah vardı, başkasını tanısaydım onları da davet ederdim. Clanton'daki ilk karma partiyi vermeye kararlıydım.

Harry Rex ay parıltısı denen sert içkiden, koca bir tepsi de çitim getirdi ve neredeyse partiyi dağıtıyordu. Bubba Crocket ve Tilki Yuvası çetesi kafayı çekmiş ve partiye hazır bir halde geldiler. Davetliler içinde smokin giymiş tek kişi Bay Mitlo idi. Piston bir ara ortalarda göründü, bir süre sonra onun bir torbaya pahalı mezeleri doldurup arka kapıdan çıktığını söylediler. Woody Gates ile Kır Çocukları yan balkonda saatlerce müzik yaptılar. Klump'lar tüm işçilerini alıp geldiler; onlar da yaptıkları işten mutluydular ve ustalıklarını herkese anlattım, Lucien Wilbanks biraz geç geldi ve bir süre sonra Senatör Theo Morton'la politika tartışmaya başladı, senatörün karısı Rex Ella ise bana, bunun Clanton'da yirmi yıldan beri verilen ilk büyük parti olduğunu söyledi. Yeni şerifimiz Tryce McNatt birkaç yardımcısıyla beraber geldi. (T. R. Meredith bir yıl önce prostat kanserinden ölmüştü.) Sevdiğim insanlardan biri olan Yargıç Reuben V. Atlee, çalışma odasında başına toplanan birkaç kişiye Dr. Miles Hocutt'la ilgili renkli hikâyeler anlatıyordu. Birinci Baptist Kilisesi'nden Rahip Millard Stark sadece on dakika kaldı ve alkol ikram edildiğini görünce sessizce gitti. Birinci Presbiteryan Kilisesi'nden Rahip Cargrove şampanya içiyordu ve bu içkiyi çok sevmiş gibiydi. Baggy ikinci kat yatak odalarından birinde sızıp kaldı, onu ancak ertesi gün öğleden sonra buldum. Nalbur dükkânının sahibi olan Stuke ikizleri yeni, aynı model tulumlarıyla geldiler, ikizler yetmiş yaşındaydılar, aynı evde beraber

yaşıyorlardı, hiç evlenmemişlerdi ve her gün aynı model iş tulumu giyerlerdi. Davetiyelerde "Kıyafet serbest" yazdığı için herkes istediği gibi giyinmişti.

Ön bahçeye iki büyük, beyaz tente gerilmişti ve insanlar onların altına girip çıkıyorlardı. Parti cumartesi öğle vakti saat 1'de başladı ve şarapla mezeler yetseydi belki de gece yarısından sonraya kadar devam edecekti. Gece saat ona gelirken, Woody Gates ile müzisyenleri yorulmuş, birkaç ılık biradan başka içecek, birkaç tabak patates cipsinden başka yiyecek ve görülecek bir şey de kalmamıştı. Herkes evin her tarafını görmüş, zevkini çıkarmıştı.

Ertesi sabah geç bir saatte BeeBee ve arkadaşlarına yumurta kırıp kahvaltı hazırladım. Ön verandada oturduk ve kahvelerimizi içerken birkaç saat önce bırakılan çöplüğü seyrettik. Evi temizlemem bir hafta sürdü.

CLANTON'DA YAŞADIĞIM YILLAR BOYUNCA Parchman'daki eyalet hapishanesine dair bir sürü korkunç hikâye dinlemiştim. Parchman, Clanton'un iki saat batısında, eyaletin en zengin toprakları olan deltada geniş bir çiftlik arazisindeydi. Yaz aylarında insanı boğan, kışın da donduran harap barakaları, berbat yemekleri, kötü reviri, köle sistemi ve hayvanca seks yaşamıyla korkunç bir yerdi bu hapishane. Hükümlüler ağır işlerde çalıştırılırdı, gardiyanlar acımasızdı ve bu olumsuzluk listesi uzar giderdi.

Danny Padgitt'i hatırladığım zamanlarda onun Parchman'da cezasını çektiğini düşünüp mutlu oluyordum. Gaz odasına götürülüp sandalyeye bağlanmadığı için şanslıydı.

Ama yanılıyordum.

Eyalet yönetimi, altmışlı yılların sonlarında Parchman'ın fazla kalabalık olmasını önlemek için iki uydu hapishane ya da "kamp" denen cezaevi daha yaptırmıştı. Amaç, şiddet yanlısı olmayan bin kadar mahkûmu daha uygar bir ortama yerleştirmekti. Bu mahkûmlara mesleki eğitim verilecek, hatta izinli olarak çalışmaları sağlanacaktı.

Bu uydu hapishanelerden biri Clanton'un üç saat güneyinde, Broomfield adlı küçük kasabanın yakınındaydı.

Yargıç Loopus 1972'de öldü. Padgitt davası sırasında yargıcın steno sekreteri Darla Clabo adında nazik bir genç kadındı. Darla, yargıç için birkaç yıl çalıştı, o ölünce de ayrıldı kasabadan. 1977 yazında bir gün akşama doğru ofisime girince, onu bir yerlerden tanıdığımı anladım ama birden kim olduğunu çıkaramadım.

Darla kendini tanıtınca hemen hatırladım onu. Padgitt davası sırasında beş gün süreyle kürsünün altında, kanıt masasının yanında oturmuş ve konuşulan her sözcüğü kayda almıştı. Şimdi Alabama'da yaşıyordu ve bana bir şey söylemek için beş saat araba kullanmıştı. Önce bana yemin ettirdi, söyleyecekleri gizli kalacaktı.

Ailesi Broomfield'de yaşıyordu. Darla iki hafta önce annesini ziyarete gitmiş ve öğle vakti kaldırımda yürürken tanıdığı bir yüz görmüştü. Gördüğü adam Danny Padgitt'ti, yanında da bir arkadaşı vardı. Darla öylesine şaşırmıştı ki, ayağı bir yere takılmış ve kaldırımdan aşağı düşmekten zor kurtulmuştu.

Danny ile arkadaşı bir restorana girip bir masaya oturmuşlardı. Darla restoran camının arkasında onları görmüş, ama içeri girmemişti. Padgitt'in kendisini tanımasından korkmuştu, ama korkması için bir neden de yoktu aslında.

Danny'nin yanındaki adamın sırtında Broomfield'de herkesin tanıdığı bir üniforma vardı, donanma pantolonu ve cebinin üstünde küçük harflerle "Broomfild Cezaevi" yazan kısa kollu beyaz gömlek giymişti adam. Ayaklarında da siyah kovboy çizmeleri vardı, ama silah taşımıyordu. Darla, çalışma izni olan mahkûmları gözeten gardiyanlardan bazıları istedikleri takdirde silah taşıyabiliyor, dedi. Mississippi'de bir beyaz erkeğin, kendi arzusuna bırakılmış bile olsa, silah taşımaması düşünülemezdi, ama belki de Danny kendi muhafızının silahlı olmasını istememişti, Darla böyle düşünüyordu.

Danny'nin sırtında, belki de cezaevinin verdiği beyaz pantolon ve gömlek vardı. İki adam uzun süren bir öğle yemeği yemişlerdi ve iki iyi dost gibi görünüyorlardı. Darla onların restorandan çıktığını ara-

basından gördü. Onları uzak bir mesafeden izledi, iki adam bir süre yürüdüler ve Danny, Mississippi Otoyollar Dairesi'ne girerken gardiyan cezaevinin aracına binip uzaklaştı.

Ertesi sabah Darla'nın annesi, bozuk bir yol şikâyetinde bulunmak için Otoyollar Dairesi binasına girdi. Kadına kabaca böyle bir uygulama olmadığını söylediler ve Darla'nın annesi o tartışma sırasında kızının tarif ettiği genç adamı gördü. Danny'nin elinde klipsli küçük bir tahta vardı ve önemli bir iş yapar gibi ortalıkta dolanıp duruyordu.

Darla'nın annesinin, oğlu Broomfield cezaevinde sekreter olarak çalışan bir arkadaşı vardı. Bu genç adam Danny Padgitt'in oraya 1974 yazında geldiğini söylemişti.

Hikâyesi bitince Darla, "Onun bu durumunu açıklayacak mısınız?" diye sordu.

Dinlediklerim sanki başımı döndürmüştü, ama yazacağım yazıyı görür gibiydim. "Araştıracağım," dedim. "Öğreneceklerime ve bulacaklarıma bağlı."

"Lütfen yapın bunu. Haksızlık bu."

"İnanılacak gibi değil."

"O serseri idam hücresinde olmalıydı."

"Aynı fikirdeyim."

"Yargıç Loopus'la birlikte sekiz cinayet davasında çalıştım, ama bu dava hiç aklımdan çıkmıyor."

"Benim de öyle."

Darla bu haberin kaynağının gizli kalması için bana tekrar yemin ettirdi ve adresini bıraktı. Eğer bu haberi yazarsam yayınlandığı gazeteden bir tane de o istiyordu.

ERTESİ SABAH SAAT ALTIDA yataktan kalkmak için hiç zorlanmadım. Wiley'yle birlikte Broomfield'e gittik. Benim Spitfire ve Mercedes arabalarım Mississippi'nin küçük bir kasabasında dikkati çeke-

ceği için onun Ford pikabına bindik ve kasabanın üç mil dışında olan kampı, yani cezaevini kolayca bulduk. Daha sonra Otoyollar Dairesi'ne gidip binaya dışardan bir göz attık ve öğle vakti ana caddede yerimizi aldık. Padgitt bizi görse tanırdı, yabancı bir kasabanın kalabalık ana caddesinde dikkat çekmeden gizlenmek de kolay değildi elbette. Wiley fotoğraf makinesini eline aldı ve arabanın ön koltuğunda biraz öne kayarak başı eğik durumda oturdu. Ben de kaldırımdaki bir banka oturdum ve yüzümü bir gazetenin arkasına sakladım.

Danny Padgitt'i birinci gün göremedik. Clanton'a geri döndük ve ertesi gün erkenden yine Broomfield'e gittik. Saat on bir buçukta ofis binasının önünde bir cezaevi aracı durdu. Gardiyan binaya girdi, mahkûmunu aldı ve birlikte yemeğe gittiler.

17 TEMMUZ 1977 TARİHLİ GAZETENİN birinci sayfasında dört tane büyük fotoğraf vardı. Birinde, Danny kaldırımda gardiyanla beraber gülerek yürürken görülüyordu, ikinci resimde City Grili adlı restorana giriyorlardı, üçüncü resimde Otoyollar Dairesi, dördüncüde de Broomfield cezaevinin kapısı görülüyordu. Manşet: PADGİTT'E HAPİSHANE YOK - KAMPTA O, diye bağırıyordu.

Yazım şöyle başlıyordu:

> *Rhoda Kassellazv'a acımasızca tecavüz edip öldürme suçundan Parchman'daki eyalet hapishanesinde ömür boyu hapis cezası aldıktan dört yıl sonra, Danny Padgitt eyaletin Broomfield"deki yeni uydu kampına gönderildi. Orada üç yıl kaldıktan sonra, ilişkileri iyi olan bir mahkûmun tüm avantajlarından yararlanıyor; Otoyollar Dairesi 'nde bir ofiste çalışıyor, özel gardiyanı var ve kasabanın restoranlarında, onu tanımayan, işlediği suçları bilmeyen diğer müşteriler arasında istediği en güzel yemekleri yiyebiliyor.*

Haberi elimden geldiğince süslemiş, etrafa zehir saçar bir hale getirmiştim. City Grili adlı kafede garson kadını biraz zorlamış ve Danny'nin o gün çizburgerle kızarmış patates yediğini, haftada üç kez oraya geldiğini, yemek bedellerini de hep onun ödediğini öğren-

miştim. Otoyollar Dairesi'ne belki on kez telefon etmiş, sonunda Padgitt konusunda bir şeyler bilen bir yetkili bulabilmiştim. Yetkili benim sorularıma yanıt vermedi, ben de onu suçlu gibi gösterdim. Broomfield kampına, ya da cezaevine girmek de yeterince sinir bozucuydu. Çalışmalarımı ayrıntılı olarak anlattım ve yazıma biraz da yorum katarak, sanki tüm bürokratlar Padgitt'in tarafındaymış gibi imada bulundum. Parchman'da hiç kimse bir şey bilmiyor, ya da bildiği halde konuşmuyordu. Otoyollar müdürüne (seçilmiş bir yetkili), Parchman cezaevi müdürüne (bir atanmıştı), başsavcıya, vali yardımcısına, en son da valiye telefon ettim. Elbette hepsi meşguldü, ben de onların dalkavuklarıyla konuşup onlara ne kadar kuş beyinli olduklarını ima ettim.

Senatör Theo Morton adeta şoke oldu. Meseleyi iyice araştıracağını, sonra da beni arayacağını söyledi. Ama baskıya girerken hâlâ bekliyordum onu.

Clanton'da yazıya gösterilen tepkiler karışıktı. Gazeteye telefon eden ya da beni sokakta görüp konuşanların çoğu Danny Padgitt'in durumuna çok öfkelenmişti ve bu konuda bir şeyler yapılmasını istiyorlardı, insanlar, Danny Padgitt ömür boyu hapis cezası alıp Pachman'a gidince, onun yaşamının sonuna kadar orada kalacağını sanıyorlardı. Bazıları da bunu umursamıyor, Padgitt'i unutmak istiyorlardı. Onlara göre eski bir haberdi Danny Padgitt.

Bazıları da bu olanlara hiç şaşırmamış gibi görünüyordu. Onlara göre Padgitt'ler yine yapacaklarını yapmış, rüşvet vermiş ve doğru adamları bulmuşlardı. Harry Rex de bunlardan biriydi. "Nedir bu telaşın çocuk? Onlar daha önce de satın aldılar valileri."

Danny'nin sokakta serbestçe yürürken çekilen fotoğrafı Bayan Callie'yi korkutmuştu. Perşembe günü yemeğe gittiğimde Esau, "Callie dün gece hiç uyumadı," dedi. "Keşke hiç bulmasaydın o adamı."

MEMPHIS VE JACKSON GAZETELERİ DE benim haberimi alıp yazdılar ve haber iyice yayıldı. Bu gazeteler meseleyi öyle bir noktaya getirdiler ki seçimle göreve gelen yetkililer işe karışmak zorunda

kaldılar. Vali, başsavcı ve Senatör Morton, Danny'nin Parchman'a geri gönderilmesi için çalışmaya başladılar.

Haberi yazmamdan iki hafta sonra Danny Padgitt yeniden eyalet hapishanesine gönderildi.

Ertesi gün, biri ofiste, biri de gece evde yatarken olmak üzere iki telefon geldi. Sesler farklı, ama mesaj aynıydı. Ben artık ölü bir adamdım.

Oxford'daki FBI bürosuna telefon ettim ve iki ajan gelip benimle görüştü. Bu haberi Memphis'teki bir muhabire sızdırdım, böylece kasaba benim tehdit edildiğimi ve işe FBI'ın karıştığını çok geçmeden öğrendi. Şerif McNatt bir ay süreyle gazetenin önünde yirmi dört saat bir devriye arabası bekletti.

Yedi yıl aradan sonra tekrar silah taşımaya başladım.

32

KAN AKITMA OLAYI ERTELENMİŞ GİBİYDİ. Tehditler unutulmadı ama zamanla etkisini yitirir gibi oldu. Silah her zaman yakınımdaydı ama onunla pek ilgilenmiyordum artık. Padgitt'lerin kasaba gazetesinin editörünü öldürüp başlarına bela alma riskine girebileceklerini hiç sanmıyordum. Kasaba halkı beni Bay Caudle kadar sevmese bile, çıkacak gürültü Padgitt'lerin riske edemeyeceği kadar büyük olabilirdi.

Padgitt'ler eskiye kıyasla şimdi daha çok gizleniyorlardı. Mackey Don Coley'nin 1971 seçiminden yenik çıkmasından sonra, taktik değiştirme konusunda ne kadar usta olduklarını yine kanıtlamışlardı. Danny halkın dikkatini onların üstüne fazlasıyla çekmişti, artık dikkatlerden kaçmak istiyorlardı. Padgitt Adası'na iyice kapanmışlardı. Seçilen Şerif T. R. Meredith'in ya da ondan sonra gelen Tryce McNatt'in onların peşine düşmesinden korkuyorlardı. Ürünlerini yetiştiriyor ve adadan uçakla, teknelerle, kamyonet ya da kereste yüklü kamyonlarla bir yerlere gönderiyorlardı.

Padgitt'ler akıllı, kurnaz insanlardı, marihuana işinin büyük riskler taşıdığını hissetmiş, paralarını yasal işlere yatırmaya başlamışlardı. Otoyollar yapan bir şirketi satın aldılar ve hükümet ihalelerine girmeye başladılar. Eyaletin kuzey bölgelerinde bir asfalt, bir hazır beton fabrikası, bir de taş ocağı satın aldılar. Mississippi'de otoyol yapımı, yolsuzlukların her zaman görüldüğü bir iş alanıydı ve Padgitt'ler bu oyunun nasıl oynandığını iyi bilirlerdi.

Onların bu faaliyetlerini mümkün olduğunca yakından izliyordum. Bu anlattıklarım Bilgilenme Özgürlüğü Yasası ve açık alanlarda top-

lantı yapılmasına dair yasaların çıkmasından önceydi. Padgitt'lerin satın aldıkları bazı firmaların adlarını biliyordum, ama onların yaptıkları işleri izlemek kolay değildi. Onlarla ilgili olarak yazabileceğim, haber yapabileceğim hiçbir şey yoktu, çünkü hepsi yasal işlerdi.

Bekliyordum, ama ne beklediğimi de bilmiyordum. Danny Padgitt günün birinde dönebilirdi, ama dönse bile adaya sığınır, kimseye görünmezdi. Ama bilinmezdi elbette, tersini de yapabilirdi.

CLANTON'DA KİLİSEYE GİTMEYEN pek az insan vardı. Kimlerin kiliseye gitmediğini bilenler ortaya konuşur ve, "Bizimle gelip dua edin," derlerdi. Birbirinden ayrılan insanların, "Pazara görüşürüz," ya da, "Bizi görmeye gel," demeleri âdettendi.

Kasabada yaşadığım ilk yıllarda bu türden çok davetiye aldım. Times'ın sahip ve editörünün kiliseye gitmediği öğrenildiğinde, kasabanın en ilgisiz, en ihmalkâr insanı ben olmuştum. Bu konuda bir şeyler yapmaya karar verdim.

Margaret her hafta bizim din sayfamızı hazırlıyordu, bu sayfada pek çok kiliseyi adlarına göre sıraya dizerek veriyorduk. Bu sayfada, biraz daha zengin olan cemaatlerden gelen birkaç ilan da vardı. Dini inançları güçlendirme toplantıları, aile toplantıları, yemekli toplantılar ve değişik etkinlikler için de ilanlar geliyordu.

Bu din sayfasından ve telefon rehberinden yararlanarak Ford ilçesindeki tüm kiliselerin listesini çıkardım. İlçe bölgesinde toplam seksen sekiz kilise vardı, ama cemaatler bazen bölündüğü için hareketli bir hedefti bu. Amacım tüm kiliseleri ziyaret etmekti ki böyle bir şey daha önce hiç yapılmamıştı, böylece kiliseye gidenlerin arasında ayrı bir yerim olacaktı.

Kiliselerin adları insanı şaşırtacak kadar çok ve değişikti. Temel inançları aynı olan Protestanlar nasıl bu kadar çok bölünmüşlerdi? Onlar temelde (1) Hz. İsa'nın Tanrı'nın tek oğlu olduğuna; (2) bir bakireden doğduğuna; (3) kusursuz bir hayat yaşadığına; (4) Yahudiler tarafından suçlanıp Romalılar tarafından çarmıha

gerildiğine; (5) üçüncü günde yeniden hayat bulduğuna ve sonra da cennete yükseldiğine; (6) ve bazıları da -burada da değişik inançlar vardı- cennete gitmek için vaftiz olup Hz. İsa'ya iman etmek gerektiğine inanıyorlardı.

Doktrin dolambaçsız, açık seçikti; ama şeytan ayrıntıda giziydi.

Bölgede Katolik, Episkopal ya da Mormon yoktu. İlçenin çoğunluğu Baptistti ama onlar da parçalanmıştı. Şavuotlar ikinci sıradaydı, ama onlar da Baptistler gibi birbirleriyle çekişiyorlardı.

1974'te Ford ilçesindeki tüm kiliseleri sırayla ziyaret etmeye başladım. İlk ziyaret ettiğim yer, kasabanın iki mil dışında, Şavuotlara ait Calvary Full Kilisesi'ydi. Ayin ilan edildiği üzere saat on buçukta başladı ve ben en arka sırada kendime bir yer bulup oturdum. Cemaat beni samimiyetle karşıladı ve kiliseye yeni bir dindarın geldiği fısıltısı dudaktan dudağa yayıldı. Orada tanıdığım hiç kimse yoktu. Rahip Bob beyaz bir elbise, mavi gömlek giymiş, beyaz kravat takmış, siyah gür saçlarını da ensesinde toplamıştı. Rahip duasını ederken cemaat bağırıp çağırmaya başladı. Ellerini salladılar ve bir solo esnasında bağırıp durdular. Bir saat sonra vaaz başlarken ben gitmeye hazırdım. Ayin elli beş dakika sürdü, kafam karışmış, yorulmuştum. Cemaat bazen ayaklarını yere vuruyor, adeta binayı sarsıyordu. Coşarak bağırıyorlardı ve camların şangırtısını duyar gibi oluyordum. Rahip Bob ellerini üç hastanın üstüne koydu ve hastalar şifa bulduklarını söylediler. Bir ara rahip yardımcılarından biri ayağa kalktı ve hiç anlamadığım bir dilde bir şeyler söyledi. Adam yumruklarını sıktı, gözlerini sımsıkı kapadı ve anlamadığım sözcükleri birbiri ardına sıraladı. Adam rol yapmıyordu, şarlatanlık değildi yaptığı. Birkaç dakika sonra korodaki kızlardan biri kalktı ve adamın söylediklerini İngilizceye çevirmeye başladı. Tanrı'nın rahip yardımcısı kanalıyla gönderdiği bir vizyondu bu. Cemaat içinde büyük günahlar işlemiş olanlar vardı.

Rahip Bob, "Tövbe edin!" diye bağırdı ve başlar öne eğildi.

Rahip yardımcısı benim hakkımda konuşuyor olabilir miydi acaba? Başımı çevirip etrafa baktım ve kapının kapalı olduğunu gördüm, önünde de başka iki rahip yardımcısı nöbet tutuyordu.

Sonunda ayin ve vaaz sona erdi ve ben iki saat önce oturduğum yerden fırlayıp kendimi dışarı attım. Bir içkiye ihtiyacım vardı.

Calvary Full Kilisesi'ne yaptığım ziyaretle ilgili kısa ve güzel bir yazı yazıp din sayfasına koydum onu. Kilisenin sıcak havası, Bayan Helen'in harika solosu, Rahip Bob'un duygusal vaazı ve daha birkaç şeyden söz ettim, övdüm onları.

Bu tür yazıların daha sonra çok popüler olduğunu söylememe gerek yok sanırım.

Ayda en azından iki kez kiliseye gidiyordum artık. Bayan Callie ve Esau ile birlikte oturuyor, Rahip Thurston Small'ın uzun vaazlarını dinliyordum, rahip bir seferinde iki saat on iki dakika konuştu (her vaazda saat tutuyordum). En kısa vaazı Karaway Birleşik Metodist Kilisesi Rahibi Phil Bish verdi, on yedi dakika sürdü onun vaazı. Ama o kilise en soğuk olanıydı. Kilisenin sobası kırılmıştı ve aylardan da ocak'tı, vaaz bu yüzden kısa sürmüş olabilirdi. Clanton'daki Birinci Baptist Kilisesi'nde Margaret'le birlikte oturdum ve Rahip Millard Stark'ın alkol günahlarıyla ilgili yıllık vaazını dinledim. Kötü bir zamanda olmuştu bu kilise ziyareti, çünkü o sabah akşamdan kalmaydım ve Stark bana bakıp duruyordu.

Harvest Tapınağı'nı Beech Hill'de, terk edilmiş bir benzin istasyonunun arka odasında buldum ve altı kişiyle beraber oturup bir saat, Kâhin Peter denen bir felaket habercisinin bağırarak verdiği vaazı dinledim. O haftaki sütunum çok kısaydı.

Clanton'daki İsa Mesih Kilisesi'nde müzik aleti yoktu. Bana sonradan söylediklerine göre konuşmalar Kutsal Kitaplar üzerine yapılıyordu. Güzel bir solo vardı ve bunu da ayrıntılı olarak yazdım. Fakat ayinde duygusallık yoktu. Lowtown'daki Mount Pisgah Kilisesi'ne gittiğimde ise kürsünün yakınında davullar, gitarlar, kornetler ve hoparlörler gördüm. Vaazdan önce güzel bir konser dinledik, tüm cemaat şarkı söyleyip dans etti. Bayan Callie Mount Pisgah için, "aşağı kilise" deyimini kullandı.

Listemdeki altmış dördüncü kilise, ilçenin kuzeydoğusundaki tepelerde bulunan Calico Ridge Bağımsız Killsesi'ydi. Times arşivine

göre, 1965'te Bay Randy Bovee adında biri bu kilisede bir pazar gecesi ayini sırasında bir çıngıraklı yılan tarafından iki kez ısırılmıştı. Bay Bovee yaşamış, yılanlar bir süre için temizlenmişti. Ama bu hikâye hâlâ söyleniyordu ve benim kilise yazılarım popüler olmaya başlayınca insanlar bana Calico Ridge'e de gidip gitmeyeceğimi sormaya başladılar.

Bunu soranlara, "Tüm kiliseleri ziyaret edeceğim," diyerek standart yanıtımı veriyordum.

Baggy, "Orada ziyaretçileri pek sevmezler," diyerek uyardı beni.

Beyaz ya da siyah, büyük ya da küçük, kasaba ya da kırsal kesim kilisesi olsun, her kilisede insanlar beni öyle samimi karşılamışlardı ki, Hıristiyan olan insanların bir misafire karşı kaba davranabileceğine inanmıyordum.

Calico Ridge'de bana pek kaba davranmadılar ama beni gördüklerine çok da memnun olmamış gibiydiler. Yılanları görmek istedim ama arka sıralardan birine oturup güvende olmak da istiyordum. Oraya bir pazar gecesi gittim, çünkü rivayete göre gün ışığında yılanları tutmuyorlardı. İncil'de bu kısıtlamayı aradım ama bulamadım.

Etrafta yılan göremedim. Rahip, "Gelin, günahlar içinde inleyin," diye vaaz verirken kürsünün altında bazı titremeler oldu. Koro bir elektrogitar ve davul eşliğinde ilahiler söyledi, cemaat de eski kabile yerlileri gibi garip bir dansa başladı. Etrafta yılan da göremediğim için gitmeyi düşündüm.

Ayinin sonuna doğru, daha önce görmüş olduğum bir yüzü gördüm. Ama bu yüz değişmiş gibiydi, zayıf, soluk renkliydi, adeta kurumuştu ve saçları kırlaşmıştı. Onun kim olduğunu hatırlayamadım ama daha önce gördüğüme emindim. Adam önden ikinci sırada, küçük ibadet yerinin diğer yanında oturuyordu ve ayinle pek ilgilenmiyor gibi bir hali vardı. Bazen dua eder gibi mırıldanıyor, ama herkes ayağa kalkarken o oturuyordu. Adamın etrafında oturanlar onu o haliyle kabul etmiş gibiydiler, pek aldırmıyorlardı ona.

Adam bir ara döndü ve doğruca bana baktı. Hank Hooten'dı bu, 1971'de kasabaya kurşun yağdıran eski avukattı! Adama deli gömleği

giydirip bir akıl hastanesine götürmüşlerdi ve birkaç yıl sonra onun hastaneden taburcu edildiğini duymuştuk. Ama gören yoktu onu.

Bu olaydan iki gün sonra Hank Hooten'a neler olduğunu öğrenmek istedim. Fakat eyalet akıl hastanesine açtığım telefonlardan bir sonuç alamadım. Shady Grove'da Hank'in bir erkek kardeşi vardı ama adam konuşmak istemedi. Calico Ridge civarında dolaşıp bir şeyler öğrenmek istediysem de benim gibi bir yabancıyla kimse konuşmadı.

33

PAZAR SABAHLARI DİNDAR OLUP DUA EDENLERİN birçoğu aynı günün gecesi daha az inançlı olurlar. Kiliselere yaptığım ziyaretlerde pek çok rahibin, cemaatine, birkaç saat sonra gelip Sebt günü ibadetini tamamlaması tavsiyesinde bulunduğunu gördüm. Bunu yapanları saymadım elbette, ama genelde ancak yarısının kiliseyle döndüğünü biliyorum. Birkaç pazar ayinine gittim ve yılan yakalama, şifa verme ya da bir seferinde gördüğüm gibi, bir dindaşının karısına göz koyduğu için yargılanıp cezalandırılan bir cemaat mensubunu görmek için gittim kiliselere. Ama o yargılama gecesinde benim varlığım onların aklını karıştırdı ve günah işleyen kişinin cezası ertelendi.

Fakat dinler ve mezheplerle ilgili karşılaştırmalı çalışmalarımı daha çok gündüz saatlerinde yapmaya özen gösterdim.

Bazılarının pazar gecesi ayinleri değişikti. Plarry Rex, Pepe adlı bir Meksikalı'nın meydana bir blok mesafede bir yer kiralayıp restoran açmasına yardım etmişti. Pepe 1970'li yıllarda yaptığı baharatlı yemeklerle oldukça başarılı oldu. Adam, Amerikalı müşterilerinin boğazlarını ne kadar yaksa da bibere dayanamazdı.

Clanton'da pazar günleri alkollü içki yasağı vardı. Dükkânlarda ya da restoranlarda içki satılmazdı. Pepe'nin, içinde uzun bir masa olan ve kapısı kilitlenen bir arka odası vardı. Harry Rex ile arkadaşları bu odaya girer, istediklerini yiyip içerlerdi. Adamın özellikle margaritaları çok güzeldi. Oraya gidip baharatlı Meksika yemekleri yer ve sert margarita içerdik. Grubumuzda genellikle on iki kişiydik, hepimiz genç ve erkektik, grubun yaklaşık yarısı evliydi. Harry Rex, Pepe'nin arka odasından kimseye söz etmememizi ister, bizi tehdit ederdi.

Bir gece Clanton polisi bize baskın yaptı ama Pepe birden İngilizceyi unuttu ve tek kelime konuşmadı. Arka odanın kapısı kilitliydi ve kolayca görülmezdi, gizli gibiydi. Pepe ışıkları da söndürmüştü, böylece biz içerde yirmi dakika karanlıkta içkilerimizi yudumlayarak oturduk ve polislerin Pepeyle konuşmaya çalışmasını dinledik. Neden endişe ettiğimizi anlamadım. Kent yargıcı Harold Finkey adında bir hukukçuydu ve o da bizim masamızdaydı, adam dördüncü ya da beşinci içkisini içiyordu.

Böyle pazar geceleri hepimiz sarhoş otur, araba kullanamaz hale gelirdik. Ben yaya olarak gazeteye gidip ofisimdeki divanda uyurdum. O gece de tekilanın etkisiyle sızmak üzereydim ki telefon çaldı, vakit gece yarısını geçmişti. Memphis'teki büyük günlük gazetenin muhabiriydi arayan, tanırdım onu.

Adam, "Yarınki şartlı tahliye duruşmasını izleyecek misin?" diye sordu. Yarın mı? Öyle sarhoştum ki günümü bile şaşırmıştım.

"Yarın mı?" diye mırıldandım.

Adam ağır ağır konuşarak, "Yarın pazartesi," dedi. "On sekiz eylül."

1978 yılında olduğumuzdan emin gibiydim.

Kendime gelmeye ve neler olduğunu anlamaya çalışarak, "Hangi şartlı tahliye davası bu?" diye sordum.

"Danny Padgitt'in davası elbette. Bilmiyor musun?"

"Lanet olsun, hayır!"

"Duruşma Parchman'da, sabah saat 10'da başlıyor."

"Dalga geçiyor olmalısın!"

"Hayır dostum, ben de yeni öğrendim. Bu tür şeylerin reklamı olmuyor tabii."

Uzun zaman karanlıkta oturdum ve bu kadar önemli konuları böyle saçma yollardan çözmeye çalışan eyalet yönetimine tekrar küfürler yağdırdım. Danny Padgitt gibi bir suçlu için şartlı tahliye nasıl dü-

şünülürdü? Cinayetin ve davanın üstünden sekiz yıl geçmişti. Danny her biri en az on yıl olan iki ömür boyu hapis cezası almıştı. Biz bunun en azından yirmi yıl olduğunu düşünüyorduk.

Sabahın 3'ünde arabama atlayıp eve gittim, iki saat deliksiz uyudum, sonra kalkıp Harry Rex'i uyandırdım, ama adam konuşacak halde değildi. Birkaç bisküvi yedim, koyu bir kahve içtim ve saat yediye gelirken onun ofisinde buluştuk. İkimiz de öfkeliydik ve yasa kitaplarını karıştırırken, elbette birbirimize değil, ama otuz yıl önce çıkarılan bu saçma şartlı tahliye yasasına küfredip duruyorduk. Yasayı anlamak kolay değildi, politikacılar ve onların atadıkları kişiler istediklerini yapabilsinler diye yasada birçok açık kapı bırakılmıştı.

Yasalara saygılı vatandaşların çoğu şartlı tahliye sistemi hakkında bir şey bilmedikleri için eyalet yasalarında da buna öncelik verilmemişti. Mahkûmların çoğu da fakir, cahil ve siyah olduklarından sistemin avantajlarından yararlanmasını bilmiyorlardı ve onları ağır cezalar vererek uzun süre hapiste tutmak kolaydı. Ama bağlantıları ve parası olan bir mahkûm için şartlı tahliye sistemi büyük avantajlar getirebiliyor, Şartlı Tahliye Kurulu'na, istediği mahkûma avantaj sağlama olanağı veriyordu.

Hukuk sistemi, ceza sistemi ve şartlı tahliye sistemi bir araya gelerek Danny Padgitt'in aldığı birbirini izleyen iki ömür boyu hapis cezasını "uygun" bir ceza haline getirmişti işte. Harry Rex bana bunu açıklamak için epey uğraştı.

"Bunun ne yararı var peki?" diye sordum.

"Sanığa birden fazla suç yüklenmesi halinde kullanılıyor bu. Birbirini izleyen ceza hükümleri suçluyu seksen yıl içerde tutabilir, ama haklı ceza on yıl oluyor."

Ben bunu yine kabul etmeyerek başımı iki yana salladım ve Harry Rex kızdı bana.

Telefona Şerif Tryce McNatt yanıt verdi. Şerif ağzına içki koymazdı, ama o da bizim gibi akşamdan kalmaya benziyordu. McNatt şartlı tahliye duruşması konusunda bir şey bilmiyordu. Ona bu duruşmaya gidip gitmeyeceğini sordum, o gün çok önemli toplantıları vardı, gidemeyecekti oraya.

Yargıç Loopus'tan yardım isteyebilirdim ama adam öleli altı yıl olmuştu. Ernie Gaddis emekli olmuş, Smoky Mountains'da balık tutuyordu. Onun yerine gelen Rufus Buckley Tyder ilçesinde yaşıyordu ve telefon numarası da rehberde yoktu.

Saat sekizde yanıma birkaç bisküviyle biraz soğuk kahve alarak arabama atladım.

FORD İLÇESİNİN BİR SAAT BATISINDA arazi iyice düzleşiyor ve delta başlıyordu. Tarım açısından çok zengindi bu topraklar, ama yaşama koşulları berbattı, ne var ki ben o anda manzara seyredip yorum yapacak halde değildim. Gizlice yapılan bir şartlı tahliye duruşmasına davetsiz gittiğim için çok sinirliydim.

Ayrıca tam bir cehennem olan Parchman'a gittiğim için de sinirlerim bozulmuştu.

İki saat sonra tarlaların yakınında parmaklıklar ve dikenli tel çitler gördüm. Birkaç dakika sonra işaret levhasına baktım ve cezaevinin ana kapısına doğru sürdüm arabayı. Kulübedeki nöbetçiye, gazeteci olduğumu ve duruşmayı izlemeye geldiğimi söyleyince adam bana yardımcı oldu ve, "Doğru git, ikinci binadan sola dön," diyerek adımı kaydetti.

Otoyola yakın bir sürü bina ve Mississippi'de çok görülen beyaz cepheli evler vardı etrafta. Kapısında Yönetim A yazan binaya daldım ve etrafa bakınıp bana yardım edecek birini aradım. Biraz sonra bir kadın sekreter beni yandaki binaya, ikinci kata gönderdi.

Bir koridorun sonunda, bir kapı önünde bekleşen insanlar gördüm. Bunlardan biri cezaevi gardiyanı, biri eyalet polisiydi, diğerinin üstünde buruşuk bir elbise vardı.

"Bir şartlı tahliye davası varmış, onu izlemeye geldim," dedim.

Gardiyan kapıyı gösterip," Orada," dedi. Her cesur gazeteci gibi kapıyı vurmadan daldım içeri. Duruşma başlamak üzereydi ve benim aniden içeri girmem herkesi şaşırttı.

Şartlı Tahliye Kurulu'nun beş üyesi alçak bir platformun üstündeki masaya oturmuşlardı ve hepsinin önünde isim levhası vardı. Bir duvarın dibindeki diğer masada ise Danny Padgitt, babası, annesi, amcası ve Lucien Wilbanks oturuyorlardı. Onların karşısındaki bir başka masada ise Kurul'un ve cezaevinin memurları vardı.

Ben birden içeri girince hepsi dönüp bana baktılar. Gözlerimi Danny Padgitt'e diktim, birkaç saniye kin ve nefret kusan bakışlarla birbirimizi süzdük.

Kurul'un ortasında oturan iriyarı, berbat giyimli adam, "Buyrun, ne istediniz?" diye sordu. Kurul'un başkanı Barret Ray Jeter'di bu. Seçimde vali için çalışıp oylarını artırdığı için diğer dört üye gibi onun tarafından seçilmişti.

"Padgitt duruşmasını izlemek için geldim.," dedim.

Lucien birden ayağa fırlayıp, "O bir gazeteci!" diye adeta bağırdı. Bir an için, hemen orada tutuklanıp ömür boyu hapis cezasıyla hücreye gönderileceğimi sandım.

Jeter, "Hangi gazeteden?" diye sordu.

“Ford İlçesi Times."

"Adınız ne?"

"Willie Traynor," derken Lucien'e baktım, o da çatık kaşlarla bana bakıyordu.

Jeter, "Bu kapalı bir duruşma Bay Traynor," dedi.

Yasada bu duruşmaların açık mı, yoksa kapalı mı olacağı belirtilmemişti, onun için bu konu şimdiye kadar hiç kurcalanmamıştı.

"Kimlerin izleme hakkı var?" diye sordum.

"Burada sadece Şartlı Tahliye Kurulu, mahkûm, ailesi, tanıkları, avukatı ve diğer tarafın tanıkları bulunabilir." Burada "diğer taraf' dediği kurbanın ailesiydi ve adamın konuşmasından, sanki kötü taraf onlarmış gibi bir anlam çıkıyordu.

"Ya bizim ilçe şerifi?" diye sordum.

"O da davet edildi."

"Şerifimiz davet edilmedi. Onunla üç saat önce konuştum. Aslında dün gece saat on ikiye kadar kimse bilmiyordu bu duruşmayı." Bu sözlerim Kurul üyelerini düşündürdü ve birkaçı başını kaşıdı. Padgitt'ler Lucien'le fısıldaştılar.

Biraz düşününce, duruşmayı izleyebilmek için tanık olmam gerektiğini anladım. Ve sesimi yükselterek, "Pekâlâ, burada diğer taraftan olan ve Ford ilçesinden gelmiş başka kimse olmadığına göre ben bir tanığım," dedim.

Jeter, "Hem gazeteci hem de tanık olamazsınız," dedi.

Harry Rex'in yasa kitaplarından aldığım kopyaları elimde sallayarak, "Mississippi yasalarının neresinde yazıyor bu?" diye sordum.

Jeter, koyu renk elbiseli bir genç adama bakarak başını salladı. Adam nazik bir ifadeyle, "Ben Şartlı Tahliye Kurulu'nun avukatıyım," dedi. "Bu duruşmada tanıklık yapabilir ama bunu haber yapamazsınız Bay Traynor."

Ben duruşmayı ayrıntılı bir haber yapmayı, sonra da Birinci Islah'ın arkasına gizlenmeyi düşünüyordum. "Pekâlâ," dedim. "Kuralları siz koyuyorsunuz." Bir dakika bile geçmeden çizgi çekilmişti; ben bir taraftaydım, diğerleri karşı tarafta.

Jeter, "Pekâlâ, başlayalım," dedi, ben de kendime bir sandalye bulup oturdum.

Kurul avukatı bir rapor okudu, Padgitt'in aldığı davanın özelliklerini anlattı, ama "birbirini izleyen" ve "uygun" sözcüklerini kullanmamaya özen gösterdi. Mahkûmun iyi halinden söz etti ki bu iyi hal kavramından da ne anlaşıldığı belli değildi aslında, şartlı tahliye sisteminin yarattığı ve eyalet yasalarında belirgin tanımı olmayan bir haldi bu. Mahkûm cezaevinde yeterli süre kaldığı için şartlı tahliye talebinde bulunmuştu.

Danny'nin sosyal davranışlarını izleyen kadın memur onun hakkında uzunca bir konuşma yaptı. Onun, işlediği suçtan pişman olduğunu, artık davranışlarını düzelttiğini, bundan böyle toplum için bir tehdit değil, üretken bir vatandaş olacağını söyledi.

Bütün bunların maliyeti neydi acaba? Kafamı kurcalayan soru buydu. Padgitt'lerin rüşvet verecek adamları bulmaları ne kadar sürmüştü?

Daha sonra Lucien konuştu. Karşısında Gaddis, Şerif McNatt ve hatta zavallı Hank Hooten gibi muhalifler olmadığı için istediğini rahatça söyledi, suçların gerçekte neden işlendiğini, özellikle de Lydia Vince'in tanıklığını anlattı. Eğer jüri iyi düşünüp suçsuz kararı alsaydı neler olacaktı diyerek yargılamayı eleştirdi. Ona bir şey fırlatmamak, bağırmamak için zor tutuyordum kendimi. Bağırabilseydim belki biraz daha dürüstçe konuşurdu.

Ona, "Madem masum bu adam, o zaman nasıl pişman oluyor yaptıklarından?" diye sormak istedim.

Lucien dava hakkında konuşup eleştiriler yaptı, yargılamanın haksızlığından söz etti. Davayı, jüri üyelerinin peşin hükümlü olmayacağı başka bir mahkemeye götürmediği için kendini suçladı. Lucien'in konuşması bittiğinde kurul üyelerinden ikisi uyuklar gibiydi.

Bayan Padgitt bir sonraki tanıktı, o da sekiz uzun yıl süresince oğluna yazdığı ve ondan aldığı mektuplardan söz etti. Oğlunun mektuplarından onun olgunlaştığını, inancının güçlendiğini ve topluma hizmet etmek için özgürlük istediğini anlamıştı.

Oğlu topluma hizmet için daha iyi kalite haşiş mi, yoksa viski mi üretecekti acaba?

Karşısındakiler onun gözyaşı dökmesini de beklediği için, kadının bir ara gözleri de yaşardı elbette. Ama kurul buna pek aldırmamış gibiydi. Zaten yüzlerine bakınca kararlarını çoktan vermiş oldukları belli oluyordu.

Danny konuşurken, işlediği suçları inkâr etmekle pişman olmak arasındaki hassas çizgiye çok dikkat etti. Tecavüz ve insan öldürmek sanki basit suçlarmış ve kimse zarar görmemiş gibi, "Hatalarımdan çok şey öğrendim," dedi. "Onları düşünerek olgunlaştım."

Danny cezaevinde çok faal olmuş, kütüphanede çalışmış, koroda şarkı söylemiş, Parchman rodeosunda görev almış, çocukları korku-

tup suç işlemelerini engellemek için gruplar oluşturup okulları ziyaret etmişti.

Onu iki kurul üyesi dinliyordu. Biri uyukluyordu, diğer ikisi de sanki beyinleri durmuş gibi oturuyorlardı, esrimiş haldeydiler adeta.

Danny'nin gözlerinde yaş yoktu ama konuşmasını duygusal sözlerle ve serbest bırakılmasını isteyerek bitirdi.

Jeter, "Aleyhte kaç tanık var?" diye sordu. Ayağa kalkıp başka kimse göremeyince, "Sanırım sadece ben varım," dedim.

"Pekâlâ, konuşun Bay Traynor."

Ne söyleyeceğimi ya da böyle bir duruşmada nelere izin verildiğini bilmiyordum. Ama diğerlerinin konuşmalarını düşününce, istediğimi söyleyebileceğime karar verdim. Yasak bölgeye girersem şişko Jeter herhalde uyarırdı beni.

Kurul üyelerine baktım, Padgitt'lerin öfkeli bakışlarını görmezden gelmeye çalıştım ve tecavüzle cinayeti ayrıntılı olarak anlatmaya başladım. Hatırlayabildiğim her şeyi anlattım onlara, özellikle de saldırının hepsini ya da bir kısmını izlemiş olan iki küçük çocuk üzerinde ısrarla durdum.

Lucien'in bana itiraz etmesini bekledim ama hiçbir şey söylemedi, yanındakilerin hepsi sessizdi. Daha önce komadaymış gibi oturan kurul üyeleri birden canlanmış, büyük bir dikkatle dinliyorlardı beni. Rhoda'nın yaralarından söz ettim, onun Bay Deece'in kollarında ölürken, "Danny Padgitt yaptı bunu. Danny Padgitt yaptı," dediğini söyledim.

Lucien'i yalancılıkla suçladım ve davayı anlatış şekliyle alay ettim. Jürinin bir saat düşünüp sanığı suçlu bulduğunu anlattım.

Danny'nin tanık sandalyesine çıkıp kendine acındırmak için yaptıklarından söz ettim; yalanlarını gizlemek için yine yalan söylediğini ve gerçekleri gizlediğini anlattım onlara. "Aslında yalan söylediği için de ceza almalıydı," dedim.

"Ve tanık sandalyesinde bir sürü yalan söyledikten sonra kalkıp jürinin önüne gitti, eğer kendisini suçlu bulurlarsa hepsini öldüreceğini söyledi."

Bay Horace Adler adındaki kurul üyesi birden irkildi ve Padgitt'lere bakarak, "Doğru mu bu?" diye sordu.

Lucien'in tekrar yalan söylemesini engellemek için, "Mahkeme kayıtlarında var bu," dedim. Lucien yavaşça ayağa kalkıyordu.

Adler, "Bu doğru mu Bay Wilbanks?" diye tekrar sordu.

Bir başka üye de, "Jüriyi mi tehdit etti?" dedi.

"Bu ifadenin kopyası bende var," dedim. "Onu memnuniyetle gönderirim size."

Adler üçüncü kez, "Doğru mu bu?" diye sordu.

Gözlerimi, 'Yapma bunu, yalan söyleme,' der gibi Lucien'in yüzüne diktim ve, "Duruşma salonunda üç yüz kişi vardı," dedim.

Bir üye, "Kapa çeneni Bay Traynor," dedi.

Ben ısrarla, "Kayıtlarda var bu," dedim.

Jeter, "Tamam!" diye bağırdı.

Lucien ayakta duruyor, ne diyeceğini düşünüyordu. Sonunda, "Ne söylendiğini tam olarak hatırlamıyorum," deyince yüksek sesle homurdandım. "Belki de müvekkilim buna benzer bir şey söylemiş olabilir, ama duygusal bir andı o, böyle bir zamanda her şey söylenebilir. Ama o koşullarda..."

Yumruklamak ister gibi Lucien'e doğru bir adım attım, "Boş versene koşulları!" diye bağırdım. Bir gardiyan bana doğru bir adım atınca durdum, öfkeyle, "Her şey mahkeme kayıtlarına girdi!" dedim ve sonra kurula döndüm. "Siz bunların yalanlarına nasıl izin veriyorsunuz böyle?" dedim. "Gerçekleri duymak istemiyor musunuz?"

Jeter, "Başka bir şey var mı Bay Traynor?" diye sordu.

"Evet var! Umarım bu kurul sistemle alay ederek bu adamı sekiz yıl cezadan sonra serbest bırakmaz. İdam mahkûmu olmak yerine burada olduğu için zaten şanslı. Ve umarım onun yeni bir şartlı tahliye talebi olursa bu kez Ford ilçesinden de birkaç iyi insanı davet edersiniz, yani şerifi ya da savcıyı çağırırsınız buraya. Kurbanın ailesine de

haber verebilir misiniz acaba? Onların da burada olmaya hakları var, böylece bu katili serbest bıraktığınız zaman onların yüzlerindeki ifadeleri de görebilirsiniz."

Öfkeyle oturdum yerime. Nefret dolu gözlerle Lucien'e baktım, o ya da ben ölünceye kadar nefret edecektim bu adamdan. Jeter kısa bir ara verdi, sanırım arka odaya çekilip kararlarını gözden geçireceklerdi. Belki de Bay Padgitt'ten bir iki kurul üyesi için biraz daha para isteyebilirlerdi. Kurul avukatını sinirlendirmek için, yazamayacağımı söyledikleri haber için not almaya başladım.

Kurul üyeleri yarım saat sonra geri döndüler, hepsinin yüzünde suçluluk ifadesi var gibiydi. Jeter tahliye talebini oyladı. İki lehte, iki aleyhte oy çıktı, bir kişi de çekimser kaldı. Jeter, "Bu şartlı tahliye talebi reddedilmiştir," deyince Bayan Padgitt ağlamaya başladı ve Danny'yi alıp götürmelerinden önce kucakladı oğlunu.

Lucien ile Padgitt'ler salondan çıkarken çok yakınımdan geçtiler. Onları umursamadım ve yere baktım. Yorgundum, akşamdan kalmaydım ve tahliye talebinin reddedilmesi şaşırtmıştı beni.

Jeter, "Şimdi Charles D. Bowie'yi alıyoruz içeri," dedi, bir sonraki umutlu mahkûm içeri girerken masalar biraz hareketlendi. Cinsel bir suçla ilgili bir şeyler duydum ama umursamadım, bitkindim çünkü. Salondan çıkıp koridorda yürürken yolumun Padgitt'ler tarafından kesilebileceğini düşündüm, ama bu bile korkutmadı beni, artık bu işin bitmesini istiyordum.

Ama arabama atlayıp cezaevinden çıkarken ve Clanton'a doğru giderken onların hiçbirini görmedim.

34

ŞARTLI TAHLİYE DURUŞMASI TIMES'IN birinci sayfa haberi olarak çıktı. Hatırlayabildiğim tüm ayrıntıları yazdım, beşinci sayfaya da duruşma hakkındaki sert yorumumu koydum. Şartlı Tahliye Kurulu üyeleri ile avukata birer gazete gönderdim, hâlâ çok öfkeli olduğum için birer nüsha da eyalet meclisi üyelerine, başsavcıya, vali yardımcısına ve valiye yolladım. Hiçbiri bu haberi umursamadı, ama kurul avukatı önemsedi.

Avukat bana uzun bir mektup yazarak kurul prosedürünü ihlal ettiğimi belirtti. Bu konuda başsavcı ile görüşmeyi düşünüyordu, davranışımın ciddiyetini tartışacaklar ve hakkımda dava açabileceklerdi.

Avukatım Harry Rex, Şartlı Tahliye Kurulu'nun gizli duruşmalar yapmasının yasalara uygun olmadığını, hakkımda bir dava açılırsa federal mahkemede beni büyük bir mutlulukla savunacağını söyledi. Elbette bana düşük bir saat ücreti uygulayacaktı.

Kurul avukatı ile bir ay kadar mektuplaştım, adam daha sonra aleyhime dava açmaktan vazgeçer gibi oldu.

Harry Rex'in taşıt kazası geçirenleri bulmaktan ve zarar ziyan davası açmaya teşvik etmekten sorumlu baş avukatı Rafe'ti. Rafe'in Buster adında, her cebinde bir silah taşıyan iriyarı bir adamı vardı. Buster'i korumam olarak görünmesi için haftalığı 100 dolara tuttum. Adam günde birkaç saat ofisimin önünde duracak, evin araba yolunda ya da balkonunda oturacak ve herkesin görebileceği yerlerde dolaşarak Willie Traynor'un kendine özel koruma tutacak kadar önemli bir insan olduğunu insanlara gösterecekti. Padgitt'ler bana ateş edecek kadar yaklaşırlarsa en azından karşılarında bir savunma bulacaklardı.

BAYAN CALLIE YILLARCA DOKTORLARINI dinlemeyip sürekli kilo alıyordu, ama sonunda söz dinlemeye başladı. Bir gün doktordan gelince Esau'ya artık rejim yapacağını söyledi; günde 1.500 kaloriden fazla almayacaktı, neyse ki perşembe günleri istisnaydı. Aradan bir ay geçti ama onda bir değişiklik göremedim, kilo vermiyordu. Ama şartlı tahliye yazımdan sonra sanki aniden yirmi kilo birden vermiş gibi geldi bana.

Pilici kızartmak yerine fırına koydu. Patates püresini tereyağı ve kremayla yapıp üstüne sos dökmek yerine patatesi sadece haşlayıp öyle yedi. Yemekler hâlâ güzeldi, ama ben onun haftada bir bana ikram ettiği yağlı yemeklere alışmıştım.

O gün yemek duasından sonra ona Sam'den gelen iki mektubu verdim. Ben yemeğe başlarken o hemen mektupları okudu, her zamanki gibi güldü ve gözündeki yaşları sildi. Sonra, "Oğlum iyiymiş," dedi ve doğruydu bu.

Ruffin'lerin tipik çalışkanlığıyla Sam ilk üniversite diplomasını ekonomide almıştı ve hukuk fakültesine gitmek için para biriktiriyordu. Evini çok özlemişti ve oradaki havadan şikâyetçiydi. En çok özlediği de annesi ve onun yemekleriydi.

Başkan Carter asker kaçaklarını affetmişti ve Sam Kanada'da kalmakla eve dönmek arasında karar veremiyordu. Kaçak pek çok arkadaşı orada kalıp Kanada vatandaşı olmak istiyor, onu da etkiliyorlardı. Bir de kadın meselesi vardı ama Sam ondan söz etmemişti ebeveynine.

Bazen çok haber oluyordu ama genelde küçük ilanlar ve cenaze haberleri de çok yer tutuyordu sayfalarda. Bayan Callie gazetedeki her sözcüğü okuduğu için, kimin bir köpek yavrusu sattığını, ya da kimin kullanılmış bir çim makinesi aradığını biliyordu. İlanları her hafta sürekli okuduğu için satılık bir küçük çiftlik evinin ya da treylerin piyasada ne kadar kaldığını iyi bilirdi. Fiyatlar ve değerler konusunda bilgiliydi. Bazen yemek sırasında sokaktan geçen bir arabayı gösterir, "Bu araba hangi yılın modeli?" diye sorardı.

Ben de ona, örneğin, "71 Plymouth Duster," diye yanıt verirdim.

Bayan Callie bir an düşünür, sonra, "Eğer temizse iki bin beş yüz dolar eder," derdi.

Stan Atcavage bir gün, yedi buçuk metre boyundaki teknesini satmak istedi. Bunu Bayan Callie'ye söylediğimde bana, "Evet, üç hafta önce Karaway'de biri böyle bir tekne arıyordu," dedi. Onun dediği tarihli gazeteyi alıp baktım ve o ilanı buldum. Stan ertesi gün teknesini o adama sattı.

Bayan Callie gazeteye iyi gelir sağlayan hukuki ilanları da severdi: Tapu işleri, ipotekli mülk satışları, boşanma ilanları, vasiyetname onay ilanları, iflas ilanları, müsadere davaları ve yasal olarak kasaba gazetesinde yayınlanması gereken ilanlardan hoşlanırdı. Tüm bu ilanları basar, iyi de para kazanırdık onlardan.

O gün, "Bay Everett Wainwright'ın vasiyetnamesi onaylanmış," dedi.

Ağzımdaki lokmayı çiğnerken, "Onun cenaze törenini hatırlayamadım," dedim. "Ne zaman ölmüştü?"

"Beş altı ay önce, ölüm haberi de pek iyi değildi."

"Ben sadece ailenin verdiğini basıyorum. Tanır mıydın onu?"

"Demiryoluna yakın olan şu küçük marketin sahibiydi." Sesinin tonundan o adamdan pek de hoşlanmadığını anladım.

"İyi bir adam mıydı, yoksa kötü mü?"

"Beyazlara ayrı, siyahlara ayrı fiyat söylerdi, bizim için daha yüksekti fiyatları. Mallarında etiket yoktu ve kasada kendisi dururdu. Beyaz müşteri, 'Hey, Bay Wainwright, şu süt tozu kutusu kaça?' diye sorduğunda, 'Otuz sekiz sent,' der, bir dakika sonra aynı şeyi ben sorduğumda ise, 'Elli dört sent,' derdi. Açık açık yapardı bunu. Çekincesi yoktu."

Yaklaşık dokuz yıl süreyle eski günlere ait hikâyeler dinledim ondan. Bazen artık hikâyesi kalmadı diye düşünürdüm ama Bayan Callie'de hikâye tükenmezdi.

"Neden alışverişini oradan yapıyordun peki?"

"Buralarda başka dükkân yoktu da ondan. Eski sinemanın arkasında Bay Monty Griffin'in daha güzel bir marketi vardı ama yirmi yıl öncesine kadar oraya giremezdik."

"Neden?"

"Bay Griffin istemezdi bizi. Parası olsa bile zencileri almazdı dükkânına."

"Bay Wainwright aldırmaz mıydı siyahlara yani?"

"O da bizi pek istemezdi ama yine de alırdı paramızı."

Bay Wainwrigt bir gün dükkânın önünde duran bir siyah çocuğu süpürgeyle kovalamıştı. Çocuk da bunun intikamını almak için yılda bir iki kez dükkâna girer, soyardı onu, ama hiç yakalanmamıştı. Oradan sigara, şekerleme gibi şeyler çalar, bütün süpürge saplarını da kırardı.

Bayan Callie bunları anlattıktan sonra, "Adam tüm parasını Metodist kilisesine bırakmış, doğru mu bu?" diye sordu.

"Öyle diyorlar."

"Ne kadarmış parası?"

"Yaklaşık yüz bin dolar galiba."

"Bunu cennete gitmek için yaptığını söylüyorlar." Bayan Callie'nin demiryolunun diğer tarafında duyduğu dedikodulara şaşırmıyordum artık. Arkadaşlarının çoğu beyazların evlerinde hizmetçi olarak çalışıyor, her şeyi duyuyorlardı.

Bayan Callie bir gün konuyu değiştirdi ve ölümden sonra yaşamdan söz etmeye başladı. Benim ruhumla yakından ilgileniyordu. Ben gerektiği gibi bir Hıristiyan olmadığım, "yeniden doğmadığım" ya da "kurtarılmadığım" için üzülüyordu. Küçükken vaftiz olmam onun için yeterli değildi. Bir İnsan belirli bir yaşa, yani hesap verebileceği bir yaşa geldiğinde, cehennemde yanmaktan kurtulmak için kiliseyle gitmeli ve İsa Mesih'e olan inancını belirtmeliydi (doğru kilise ebedi tartışmanın konusuydu).

Ben bunu yapmadığım için omuzlarında ağır bir yük vardı Bayan Callie'nin.

Yetmiş yedi değişik kiliseyi dolaştıktan sonra Ford ilçesindeki insanların çoğunun onun inancını paylaştığını biliyordum. Bazı farklılıklar vardı elbette. Ama en güçlü kilise Mesih Kilisesi'ydi. Bunlar sadece kendilerinin cennete gideceğine inanıyorlardı. Diğer bütün kiliseler "sekter doktrinler" öğretiyorlardı. Bu mezhepten olanlar ayrıca, başka birçok mezhep gibi, bir insan kurtarıldıktan sonra günah işlerse kaybedilmiş olur diyorlardı. Baptistler ise, bir kez kurtarılanın hep kurtarılmış kalacağına inanırlardı.

Bu inanç hiç kuşkusuz kasabada tanıdığım birçok Baptist için rahatlatıcıydı.

Ama benim için umut vardı. Bayan Callie kiliseye gittiğim ve İncil okuduğum için çok mutluydu. Günün birinde Tanrı'nın elinin uzanıp kalbime dokunacağına inanıyor, benim için dualar ediyordu. Tanrı yoluna gitmeye karar vermeliydim, böylece Bayan Callie ile ebediyen beraber olabilirdim.

Bayan Callie hep "rahmete kavuşacağı" gün için yaşamıştı.

Yemekte bana, "Rahip Small bu pazar akşamı Tanrı yemeği organize edecek," dedi. Yine kiliseye onunla beraber gitmemi istiyordu ama ben Rahip Small'a ve onun uzun vaazlarına dayanamıyordum.

"Teşekkür ederim ama bu pazar yine bir araştırma çalışmam var," dedim.

"Tanrı seni korusun. Nerede?"

"Maranatha İlkel Baptist Kilisesi."

"Hiç duymadım bunu."

"Telefon rehberinde buldum."

"Neredeymiş peki?"

"Sanırım Dumas yakınlarında bir yerde."

"Siyah mı beyaz mı?"

"Bilmiyorum."

LİSTEMDEKİ YETMİŞ SEKİZİNCİ KİLİSE OLAN Maranatha ilkel Baptist Kilisesi, bir tepenin eteğinde, dere kenarında ve en azından iki yüz yıllık çam ağaçları altında çok güzel bir yerdi. Dar ve uzun, beyaz boyalı küçük bir kiliseydi, sivri, teneke kaplı bir çatısı ve ucu çamların arasında kaybolmuş kırmızı bir çan kulesi vardı. Kapıları ardına kadar açık, ibadet etmek için gelenleri bekliyordu. Köşe taşında binanın 1813'te yapıldığı yazılmıştı.

Her zamanki gibi en arka sıraya ve neredeyse kilise kadar yaşlı, iyi giyimli bir adamın yanma oturdum. O sabah kilisede cemaat olarak benden başka elli altı kişi saydım. Pencereler açıktı, ağaçların arasından hafif bir rüzgâr esiyor ve telaşlı sabahı yumuşatıyordu, insanlar yaklaşık yüz elli yıldır burada aynı sıralara oturuyor, aynı pencerelerden ağaçlara bakıyor ve aynı Tanrı'ya dua ediyorlardı, Sekiz kişilik koro ilahi söylemeye başladı ve ben başka bir yüzyıla gittim.

Rahip, J. B. Cooper adında neşeli bir adamdı, yıllar önce ölüm haberleri peşinde koşarken iki kez karşılaşmıştım onunla. Kilise ziyaretlerimin bir yararı da rahiplerle tanışmam oluyor, bu da cenaze haberleri yazarken bana yardım ediyordu.

Rahip Cooper cemaatine baktı ve benim tek ziyaretçi olduğumu anladı. Adımı söyledi, bana hoş geldin dedi ve gazetedeki din sayfası konusunda olumlu birkaç şeyden söz etti. Dört yıldır kiliseleri dolaşıyordum, yetmiş yedi kilise ziyaret etmiştim ve bu durumda dikkat çekmeden bir kiliseye girmem olanaksızdı.

Bu kırsal kesim kiliselerinden ne beklediğimi hiç bilemedim. Vaazların çoğu yüksek sesle söyleniyor ve çok uzun oluyordu, bense insanların her hafta bu uzun vaazlara nasıl dayandığını merak ediyordum. Bazı rahipler cemaat üyelerinin o hafta işlediği günahlardan söz ederken adeta sadistçe davranıyorlardı, Mississippi kırsalında her şey, On Emir'deki gibi temel öğretiler değil de sanki birer günahtı. Televizyonlar, sinemalar, kâğıt oyunları, popüler dergiler, spor etkinlikleri, ırk ayırımının kaldırılması, karma kiliseler, Disney çizgi

filmleri -çünkü pazar akşamları ekrana gelirdi- dans etmek, içki içmek, yani kısaca her şey günahtı ve bunu birçok kez duymuştum kiliselerde.

Fakat Rahip Cooper rahat bir adamdı. Yirmi sekiz dakika süren vaazında hoşgörü ve sevgiden söz etti. Sevgi, İsa Mesih'in temel mesajıydı, Hz. İsa'nın istediği, insanların birbirini sevmesiydi. Orada hep beraber "Olduğum gibi" ilahisinden üç mısra söyledik, ama hiç kimse yerinden kımıldamadı. Bu insanlar huzur içindeydi.

Hep yaptığım gibi, ayinden sonra rahiple konuşmak için birkaç dakika orada kaldım. Ona ayinin çok hoşuma gittiğini söyledim ve gazetenin din sayfası için korodaki insanların adlarını aldım. Cemaat samimi ve dost görünüşlüydü, ama sözlerinin gazetede yazılması için hiç durmadan konuşuyorlardı. Biri, "Bu kilisenin çatısını 1902'de dedem yaptı," derken, bir diğeri, "38 yılında bir yaz ayininde kasırga tam üstümüze geldi," diyordu.

Kiliseden ayrılırken, tekerlekli sandalyede oturan bir sakatın rampadan aşağı yavaşça indirildiğini gördüm. Tanıdığım biriydi ve yanına gidip merhaba dedim. Jüri üyelerinden biri olan sakat genç Lenny Fargason'du bu ve durumu daha da kötüye gitmişti. Oysa 1970 yılında dava sırasında bastonla yürüyebiliyordu. Şimdi ise tekerlekli sandalyedeydi. Babası da kendini tanıttı. Annesi ise birbirlerine veda eden kadınlar grubundaydı.

Fargarson, "Bir dakikan var mı?" dedi. Mississippi'de bu, 'Konuşmamız gerekiyor ve bu biraz zamanını alabilir,' demekti. Meşe ağaçlarından birinin altına, bir banka oturdum. Babası onun arabasını yanıma getirip bizi yalnız bıraktı.

Fargarson, "Gazeteni her hafta okuyorum," dedi."Padgitt sonunda çıkacak mı, ne dersin?"

"Elbette, ama bunun ne zaman olacağı belli değil. Şartlı tahliye talebini her yıl yapabilir."

"Yine buralara, Ford ilçesine gelir mi acaba?"

Bilmediğim için omuz silktim. "Gelebilir, Padgitt'ler topraklarından ayrılmazlar."

Bir süre bu söylediğimi düşündü. Zayıflamıştı ve yaşlı bir adam gibi kamburu çıkmıştı. Yanılmıyorsam dava sırasında yirmi beş yaşındaydı, ikimiz aynı yaşlarda gibiydik ama o benden iki kat daha yaşlı görünüyordu. Onun bıçkı atölyesinde yaralandığını duymuştum.

"Bu seni korkutuyor mu?" diye sordum.

Gülümsedi, "Beni hiçbir şey korkutmaz Bay Traynor," dedi. "Tanrı benim rehberimdir."

Ayinin etkisinden henüz kurtulamamıştım ve, "Evet, öyledir," dedim. Fiziksel durumu ve tekerlekli sandalyesi nedeniyle Lenny'nin ne düşündüğü belli olmuyordu. Çok acı çekmişti. İnancı güçlüydü ama bir an için onun endişeli olduğunu düşündüm.

Bayan Fargarson da bize doğru geliyordu.

Lenny, "O serbest bırakılırken orada olacak mısın?" diye sordu.

"Bunu isterim elbette, ama bu işin nasıl yapılacağını bilmiyorum."

"O tahliye olursa bana haber verir misin?"

"Elbette."

Bayan Fargarson pazar yemeği için rosto yapmıştı ve beni ısrarla yemeğe çağırdı. Karnım açtı ve Hocutt Evi'nde de her zamanki gibi, yenecek güzel bir şey yoktu. Pazar günleri genellikle soğuk bir sandviç yer, bir kadeh şarap içer, sonra da yatar kestirirdim.

Lenny kiliseden iki mil mesafede anne babasıyla birlikte yaşıyordu. Babası kırsalda postacılık yapıyordu, annesi öğretmendi, ablası Tupelo'daydı. Bayan Callie'ninki kadar lezzetli olan rosto ve patatesleri yiyip çayımızı içerken, Kassellaw davasını ve Padgitt'in şartlı tahliye konusunu konuştuk. Lenny, Danny'nin olası tahliyesini pek umursamaz gibiydi ama annesiyle babası endişeliydi.

35

CLANTON'DA BÜYÜK HABER 1978 ilkbaharında duyuldu. Bargain City geliyordu! Ülkeye yayılan McDonald ve diğer ayaküstü lokanta zincirlerinden sonra, Bargain City de güneyin küçük kasabalarında ayaküstü lokantaları açmaya başlamıştı. Kasaba halkının çoğu sevindi buna. Ama bazılarımız bunu sonun başlangıcı olarak görüyorduk.

Bu şirket, her şeyi çok ucuz satan büyük mağazaları yetmezmiş gibi, pek çok küçük firmayı satın alıyordu. Açtıkları büyük mağazalar çok geniş ve tertemizdi, içlerinde kafeler, eczaneler, bankalar, hatta gözlükçüler bile vardı. İçinde Bargain City alışveriş merkezi olmayan bir kasaba önemsiz sayılıyordu.

Firma Clanton meydanına yaklaşık bir mil mesafede, Market Sokağı'nda yaklaşık yirmi dönümlük bir arsayı satın almak istiyordu. O semtte bazı kasabalılar buna itiraz ettiler ve şehir meclisi de bu konuda halkın oyunu almayı düşündü. Bargain City başka yerlerde de böyle itirazlarla karşılaşmıştı ama şirketin çok etkili bir stratejisi vardı.

Konsey odası kalabalıktı ve herkesin elinde, üzerlerinde BARGAİN CITY - İYİ KOMŞU ve İŞ İSTİYORUZ yazılı kırmızı-beyaz Bargain City bayrakları vardı. Mühendisler, mimarlar, avukatlar ve müteahhitler, sekreterleri, karıları ve çocuklarıyla beraber gelmişlerdi. Şirketin sözcüsü pembe bir tablo çiziyor, ekonomik büyüme, satışlardan kasaba yönetimine vergi geliri, kasabalılar için 150 yeni iş alanı, en iyi ve en ucuz ürünler sözü veriyordu.

Bayan Dorothy Hockett aleyhte konuştu. Arazisi şirketin almak istediği arsanın yanındaydı ve kadın yakınında gürültü ve fazla ışık

istemiyordu. Şehir meclisi sempatik bir ifadeyle dinledi kadını, ama karar çoktan verilmişti. Bargain City aleyhine konuşacak başka kimse çıkmayınca kalkıp kürsüye çıktım.

Clanton merkezini muhafaza edebilmek için, meydan civarındaki dükkânları, kafeleri ve ofisleri korumamız gerektiğine inanıyordum. Genişlemenin sonu yoktu. Kasaba her yöne doğru yayılıp genişlerken her seferinde eski Clanton'dan bir şeyler alıp götürecekti.

Adamların söz verdiği işlerin çoğu asgari ücretli işler olacaktı. Kasaba yönetiminin geliri biraz artacaktı ama bunun karşılığında Bargain City pek çok dükkân sahibinin işini bitirecek, dükkânlar kapanacaktı. Bargain City'de çok göz alıcı reyonlar olacak diye Clanton halkı birden zenginleşip daha çok bisiklet ya da buzdolabı satın alacak değildi.

Konuşmamda Clanton'un güneyinde, bir saatlik mesafede olan Titus'dan söz ettim. Bargain City iki yıl önce açılmıştı orada. O günden bu yana on dört dükkân ve bir kafe kapanmıştı o kasabada. Ana cadde adeta boşalmıştı.

Deltadaki Marshall'ı anlattım. Orada da Bargain City üç yıl önce açılmış ve kasabada bugüne kadar iki eczane, iki küçük market, bir bakkal, bir nalbur, bir kadın butiği, bir hediyelik eşya dükkânı, kitapçı ve iki kafe kapanmıştı. Geriye kalan bir kafede yemek yemiştim ve otuz yıldır orada çalışan kadın garson bana, müşterilerinin yarıdan fazla azaldığını söylemişti. Marshall'daki meydan da Clanton meydanına benziyordu, ama otoparkın yarısından çoğu boştu. Kaldırımlarda yürüyen insan sayısı bile azalmıştı.

Nüfusu Clanton'la aynı olan Tackerville'i anlattım. Bargain City orada açıldıktan bir yıl sonra şehir meclisi, yeni alışveriş merkezi çevresindeki trafiği rahatlatmak, yolları genişletmek için 1,2 milyon dolar harcamak zorunda kalmıştı.

Belediye başkanı ve meclis üyelerine, Georgia Üniversitesi'nden bir ekonomi profesörünün yazdığı bir raporun kopyalarını verdim. Profesör, Bargain City'yi altı yıl süreyle güneyde izlemiş ve şirketin, nüfusu on binin altında olan kasabalardaki finansal ve sosyal etkileri-

ni değerlendirmişti. Satış vergileri gelirindeki artış yaklaşık olarak aynı kalmış; satışlar eski dükkânlardan Bargain City'ye kaymıştı. İş sahalarında fazla bir artış, bir değişiklik olmamıştı; kasabanın eski dükkânlarındaki satış elemanları yerine Bargam City'ye yeni elemanlar alınmıştı. Şirket, alışveriş merkezi inşa etmek için aldığı arsadan ve yaptığı binadan başka yatırım yapmamıştı kasabaya. Parasını bile yerel bankalarda tutmuyordu. Satış gelirleri her gece yarısı Gainesville, Florida'daki merkeze gönderiliyordu.

Raporda, genişlemenin Bargain City ortakları açısından çok iyi olduğu, ama küçük kasaba işyerlerini mahvettiği belirtilmişti. Gerçek hasar ise kültüreldi. Ana caddeler ve adliye meydanlarının zengin kasaba yaşamı, kapanan dükkânlar ve boşalan kaldırımlarla birlikte hızla ölüyordu.

Bargain City'yi isteyenler listesinde 480 isim, aleyhte olanların listesinde ise 12 isim vardı. Belediye meclisi de 5-0 lehte oy verdi.

Bu konuda sert bir yazı yazdım ve bir ay süreyle berbat mektuplar aldım. Beni ilk kez olarak ortalığı karıştırmakla suçladılar.

Buldozerler arsayı bir ay içinde dümdüz ettiler, inşaat başladı ve büyük açılışın Noel'den önce, 1 Aralık'ta yapılacağı açıklandı. İşin içinde büyük para olduğundan alışveriş merkezi hızla inşa ediliyordu. Şirketin ün yapmış, kararlı ve akıllı bir yönetimi vardı. Bina ve otopark yaklaşık yirmi dönümlük araziyi kaplamıştı. Dışta kalan parseller başka firmalara satıldı ve belediye meclisi kısa sürede, on altı pompalık bir benzin istasyonuna, çeşitli eşyalar satan bir mağazaya, üç ayaküstü lokantaya, bir ayakkabı mağazasına, bir mobilya mağazasına ve bir büyük markete açılış izni verdi.

Bargain City'nin reklamlarını reddedemezdim. Onların parasına ihtiyacım yoktu ama Times ilçe bölgesinin tek okunabilir gazetesi olduğundan reklamlarını bize vermek zorundaydılar. (1977'de yarattığım heyecan dalgası sonrasında Clanton Chronicle adında küçük bir sağcı gazete çıkmaya başlamıştı ama zor durumdaydı.)

Kasım ortasında şirketin bir temsilcisiyle görüştük ve açılış için oldukça pahalı reklamlar hazırladık. Onlardan epeyce iyi para aldım ve hiç şikâyet etmediler.

1 Aralık'ta Belediye Başkanı, Senatör Morton ve diğer yetkililer gelip açılış kurdelesini kestiler. Bir sürü insan, yiyecek bulmuş açlar gibi, kapılardan koşarak girdiler ve alışverişe başladılar. Kasabaya gelen otoyollarda trafik arttı.

Açılış haberini birinci sayfada vermek istemedim. Haberi yedinci sayfada kısaca yazdım, bu da Belediye Başkanı'nı, Senatör Morton'u ve diğer yetkilileri kızdırdı. Onlar kurdele keserken çekilen fotoğraflarını birinci sayfada görmek istiyorlardı.

Kasaba merkezindeki dükkânların Noel satışları düştü. Noel'den üç gün sonra eski Western Auto'nun kapanış haberi geldi. Bu mağaza kırk yıldan beri aynı yerde bisiklet, ev eşyaları ve televizyon satıyordu. Mağaza sahibi Bay Hollis Bar'ın bana söylediğine göre, bir Zenith renkli televizyonun ona maliyeti 438 dolardı ve o da bunu fiyatı indirerek 510 dolara satmaya çalışıyordu. Ama aynı model, Bargain City'de 399 dolara satılmaktaydı.

Western Auto'nun kapanış haberini birinci sayfaya koydum elbette.

Onun arkasından, ocak ayında Tea Shoppe yanındaki Swain eczanesi, sonra da Bay Mitlo'nun erkek kıyafetleri dükkânının yanındaki Magie's hediyelik eşya dükkânı kapandı. Her kapanışı bir ölüm haberi gibi yazdım ve yayınladım.

Bir gün öğleden sonra ikiz Stuke kardeşlerin nalbur dükkânına gittim. Tozlu tahta döşemesi, çok çeşitli malzemelerin bulunduğu rafları ve işler az olduğu zaman ciddi konuların tartışıldığı sobalı arka odasıyla çok güzel bir yerdi orası. Dükkânın içinde bir şey bulamazdınız ve zaten bulmanız da gerekmezdi. Örneğin tuvalet sifonu için aradığınız küçük bir parçayı, adını bilmeseniz de ikizlerden birine tarif etmeniz yeterliydi, ikizlerden biri o karmakarışık dükkânın içinde kaybolur, bir iki dakika sonra elinde istediğiniz parça olduğu halde çıkagelirdi. Ama böyle bir soruyu Bargain City'de soramazdınız.

O soğuk kış günü arka odadaki sobanın başına oturduk ve ulusal politikanın başında olsa Kanadalılardan başka herkese atom bombası atacağını söyleyen emekli bir karacı binbaşıyı, Cecil Clyde Poole'u

dinlemeye başladık. Elinde olsa Bargain City'ye de bomba atacaktı ve adam o büyük şirkete şimdiye kadar duyduğum en berbat küfürleri etti. Gelen müşteri yok denecek kadar az olduğu için konuşacak çok zamanımız vardı. Stuke'lardan biri bana işlerinin yüzde 70 azaldığını söyledi.

İkizler bir ay sonra, babalarının 1922'de açtığı dükkânı kapadılar. Birinci sayfaya, dükkânı ilk açanın 1938'de bir tezgâh arkasında çekilmiş fotoğrafını koydum. Ayrıca bir başmakale yazdım ve bu duruma izin verenlere ateş püskürüp, 'ben size demiştim' anlamına gelen sert cümleler kullandım.

Harry Rex birkaç kez beni uyarıp, "Çok vaaz veriyorsun," dedi, "Ama kimse dinlemiyor seni."

TIMES İDAREHANESİNİN ÖN OFİSİNDE genellikle kimse oturmaz, odadaki birkaç masanın üstünde o haftanın gazeteleri dururdu. Margaret'in, üzerinde ilanları, reklamları düzenlediği bir de tezgâh vardı odada. Ön kapının zili sürekli çalar, insanlar gelir giderdi. Yaklaşık olarak haftada bir kez gazeteye bir yabancı gelir ve kapısı genellikle açık olan ofisime çıkardı. Bunlar genellikle, ölen birinin cenaze haberi vermeye gelen bir yakını olurdu.

1979 Mart'ının bir günü, öğleden sonra, iyi giyimli bir adamın ofisimin kapısında durduğunu gördüm. Gürültü yaparak geldiğini herkese haber veren Harry Rex'in aksine, bu adam yukarı sessizce çıkmıştı.

Adamın adı Gary McGrew'du, Nashville'den geliyordu ve uzmanlık alanı küçük kasaba gazeteleri olan bir danışmandı. Ona bir kupa kahve hazırlarken adam bana zengin bir müşterisinin 1979'da Mississippi'de birkaç gazete satın almak istediğini söyledi. Müşterisi bizim gazeteyle ilgileniyordu, çünkü bizim yedi bin abonemiz vardı, ofset basıyorduk, borcumuz yoktu, ayrıca altı küçük haftalık gazetenin ve kendi alışveriş rehberlerimizin de basımını yapıyorduk.

"Ne kadar ilgileniyor?" diye sordum.

"Çok ilgileniyor. Eğer defterlere bakabilirsek gazetenizin değerini çıkarabiliriz."

Adam gidince birkaç yere telefon ederek onun güvenilirliğini sordum. Adam güvenilir biriydi ve ben de finans durumumuza baktım. Üç gün sonra bu kez gece vakti tekrar buluştuk. Wiley, Baggy ya da başka birinin etrafta olmasını istemiyordum. Times satılıyor haberi öyle patlardı ki kafeler sabah 5 yerine 3'te açılırdı.

McGrew rakamları büyük bir dikkatle incelemeye başladı.

Beklerken, vereceği karar sanki yaşamımı tümüyle değiştirecekmiş gibi sinirliydim.

"Vergi sonrası yıllık kazancınız yüz bin dolar, ayrıca yılda elli bin ücret alıyorsunuz. Amortisman yirmi bin, faiz yok, çünkü borcunuz yok. Nakit akışı olarak yüz yetmiş eder bu, standart olarak bunu altı ile çarparsak bir milyon yirmi bin eder."

"Peki ya bina?" diye sordum.

Adam tavan sanki o an çökecekmiş gibi etrafına bakındı. "Bu eski binalar fazla etmez."

"Yüz bin eder," dedim.

"Pekâlâ. Ofset baskı ve diğer ekipman için de yüz bin diyelim. Toplam değer yaklaşık bir milyon iki yüz bin olur."

"Bu bir teklif mi?" diye sordum, heyecanlanmıştım.

"Olabilir, ama önce müşterimle görüşmeliyim."

Times'i satmaya hiç niyetim yoktu. Bu gazeteye bir rastlantı sonucu girmiştim, şansım yaver gitmiş, haberler ve cenaze ilanları yazarak, ilan ve reklam alarak para kazanmıştım ve şimdi, dokuz yıl sonra gazetemin değeri bir milyon doların üstündeydi.

Hâlâ gençtim, bekârdım, ama koca bir evde Hocutt'lardan kalan ve ölmeyi reddeden üç kediyle birlikte yaşıyordum. Ford ilçesinde kendime bir eş bulamayacağımı anlamıştım. İyi kızlar yirmi yaşına gelince hemen evleniyorlardı ve ben o yaştakilerle uğraşamazdım. Çıktığım genç dulların çoğu, hemen yatağa girmek ve güzel evimde uyanıp paralarımı harcama hayalleri kuruyorlardı. Gerçekten hoşlandığım ve bir yıl kadar çıktığım genç dulun da üç çocuğu vardı.

Ama bir milyon doların insana neler yaptığını bilmek garip bir şey. Bu para aklımdan çıkmıyordu. İşim bana sıkıcı gelmeye başladı. Ölüm haberlerinden sıkılmaya başladım. İlan almak için uğraşmaktan vazgeçmem gerektiğini düşündüm. Makale de yazmayabilirdim. Kimseden pis tepki mektupları almak istemiyordum.

Ama bir hafta sonra Bay McGrew'a gazeteyi satmayacağımı söyledim. Adam bana müşterisinin yıl sonuna kadar üç gazete satın alacağını ve düşünecek zamanım olduğunu söyledi.

Görüşmelerimiz elbette gizli kaldı, buna sevindim.

36

MAYIS BAŞINDA BİR PERŞEMBE öğleden sonra Şartlı Tahliye Kurulu avukatı telefon etti. Padgitt'in yeni tahliye talebi gelecek pazartesi görüşülecekti.

"Güzel zamanlama," dedim.

"Nasıl yani?"

"Biz çarşamba günleri çıkarırız gazeteyi, yani oturumdan önce haber yazmaya vaktim olmayacak."

"Gazetenizi biz yönetmiyoruz Bay Traynor,"

"Buna inanmıyorum."

"İnandığınız şey söz konusu değil. Kurul oturumu izlemenize izin vermeme kararı aldı. Geçen sefer oturumu yazarak kurallarımızı çiğnediniz."

"Yasaklı mıyım yani?"

"Evet."

"Ben yine de geleceğim."

Telefonu kapadım ve Şerif McNatt'ı aradım. Ona haber vermişlerdi ama gideceğinden emin değildi. VVisconsin'de kaybolmuş bir çocuğu arıyorlardı ve zaten Padgitt'lerle uğraşmak istemediği belliydi, Savcı Rufus Buckley'in pazartesi günü Van Buren ilçesinde bir silahlı soygun davası vardı. Şartlı tahliyeye itiraz ettiğini belirten bir mektup gönderecekti onlara. Gezici Yargıç Omar Noose da aynı davaya bakacaktı. Bu kez Padgitt'in tahliyesine itiraz edecek hiç kimse olmayacaktı orada.

Baggy'den gidip oturumu izlemesini istedim ama çekindi ve bir sürü mazeret sıraladı bana.

Harry Rex'e gittim ve olanları anlattım. Pazartesi günü onun da Tupelo'da bir boşanma davası vardı, olmasaydı benimle beraber Parchman'a gelecekti. "O çocuk tahliye olacak Willie," dedi.

"Geçen yıl engelledik bunu."

"Şartlı tahliye talepleri başladı mı bitmez. Tahliye zaman meselesidir."

"Ama birinin savaşması gerekiyor bununla."

"Ne kadar savaşsan sonunda çıkacak adam. Neden başını derde sokacaksın Padgitt'lerle? Bunu yapacak gönüllü bulamazsın."

Kasabada kimse bu işe bulaşmak istemiyordu, gönüllü bulmak zordu. Ben kalabalık, öfkeli bir grup toplayıp oturumu engellemeyi düşünmüştüm.

Ama öfkeli kalabalık üç kişide kaldı.

Wiley Meek benimle gelecekti ama orada konuşmayacaktı. Beni içeri almazlarla Wiley oturumu izleyecek ve bana bilgi verecekti. Şerif McNatt da gelerek beni şaşırttı.

Oturum odasının önünde sıkı güvenlik önlemi alınmıştı. Kurul avukatı beni görünce kızdı ve birkaç kelime konuştuk. Üniformalı gardiyanlar etrafımı sardı. Onların arasında yalnız kaldım ve silahsızdım. İki iri kıyım ama aptal gardiyan beni dışarı çıkarıp arabama götürdüler.

Wiley'nin anlattığına göre, oturumda hiçbir engel çıkmamıştı. Lucien yine Padgitt'lerle beraberdi. Kurul avukatının okuduğu raporda Danny adeta bir izci çocuk gibi gösterilmişti. Sosyal işler danışmanı da raporu doğrulamıştı. Lucien yine avukat ağzıyla on dakika konuşmuştu. En son Danny'nin babası konuşmuş, oğlunun tahliyesi için adeta yalvarmıştı. Kereste, taş, asfalt, nakliye ve inşaat işleri için Danny'ye ihtiyaçları vardı. Danny'nin o kadar çok işi olacaktı ki başının derde girmesi olanaksızdı, kötülük için vakti olmayacaktı.

Şerif McNatt kalkıp Ford ilçesi halkı adına konuştu, iyi bir konuşmacı değildi ama yine de tecavüzü ve cinayeti iyi anlattı. Fakat Danny'nin jüriyi tehdit ettiğini söylemeyi nedense ihmal etti.

Danny Padgitt 4-1 oyla şartlı tahliye edildi ve çıktı cezaevinden.

CLANTON SESSİZCE HAYAL KIRIKLIĞI YAŞADI. Dava sırasında halk öfkeliydi ve jüri Danny'ye idam cezası vermediği için herkes çok kızmıştı. Ama aradan dokuz yıl geçmiş, ilk şartlı tahliye duruşmasından sonra herkes Danny'nin dışarı çıkacağına inanmıştı. Hiç kimse bu kadar çabuk çıkacağını düşünmüyordu, ama şok çabuk atlatıldı.

Danny'nin tahliyesini kolaylaştıran iki faktör vardı. Birincisi, Rhoda'nın burada hiçbir yakınının olmamasıydı. Sempati uyandırıp adalet isteyecek üzgün bir akrabası, öfkeli kardeşleri yoktu. Çocukları da gitmiş ve unutulmuştu. Rhoda yalnız yaşamış, katile kin besleyebilecek hiçbir dost edinmemişti.

İkinci faktör, Padgitt'lerin başka bir dünyada yaşamalarıydı. Halkın arasına o kadar az çıkıyorlardı ki, Danny'nin adaya kapanıp etrafta görünmeyeceğine inanmak kolaydı. Onun hapiste ya da dışarda olması ne fark ederdi ki? Onu görmezsek cinayeti de hatırlamazdık. Davadan sonra geçen dokuz yıl süresince kasabada tek bir Padgitt görmemiştim. Sert haberimde, 'soğuk kanlı katil yine aramızda,' demiştim ama doğru değildi bu.

Birinci sayfadaki tahliye haberine hiçbir tepki mektubu gelmedi. İnsanlar tahliye konusunda konuştular ama pek fazla bağırmadılar ve uzun da sürmedi bu konuşmalar.

Padgitt'in tahliyesinden bir hafta sonra bir sabah Baggy ofisime geldi ve kapıyı kapadı, iyiye işaretti bu. Önemli dedikodular duymuştu ve bunu bana kapalı kapılar ardında verecekti.

Ben gazeteye genellikle 11'e doğru gelirdim, o da öğleye doğru içmeye başlardı, böylece konuşmak ve fikir alışverişinde bulunmak için bir saatimiz kalırdı.

Baggy, duvarlarda dinleme cihazı olabilirmiş gibi etrafa bakındı, sonra, "Çocuğu kurtarmak için Padgitt'ler yüz bin dolar harcamışlar," dedi.

Rüşvet ve miktarı değil de Baggy'nin bu haberi alması şaşırttı beni. "Yok canım," dedim, bu sözcük onu daha fazlasını söylemesi için kışkırtırdı.

O da her zamanki gibi böbürlenerek, "Söylüyorum sana," dedi.

"Parayı kim almış peki?"

"En güzeli de bu. İnanmayacaksın."

"Kim?"

"Şoke olacaksın."

"Kim?"

Yine her zamanki ağır hareketlerle sigarasını yaktı, ilk zamanlar haberin gerisini dinlemek için sabırsızlanırdım, ama zamanla bunun onu daha da ağırlaştırdığını öğrenmiştim. Onun için yazıma devam ettim.

Sigaradan bir nefes çekip bir an düşündü. "Ama şaşıracağını sanmam," dedi. "Ben şaşırmadım."

"Söyleyecek misin, söylenecek misin?"

"Theo."

"Senatör Morton mu?"

"Sana söylüyorum işte."

Yeterince şoke olmuştum ve öyle görünmeliydim, yoksa haberin zevki kaçardı. "Theo ha?" dedim.

"Adam Senato'da Düzeltme Komitesi başkanı. Yıllardır orada ve bu işleri iyi biliyor. Yüz bin istedi, Padgitt'ler bunu ödedi, anlaştılar ve çocuk çıktı."

Ciddi bir ifadeyle, "Ben Theo'nun rüşvet pisliğine karışmadığını sanıyordum," dedim.

"Bu kadar saf olma."

"Nereden duydun bunu?"

"Söyleyemem."

Bu söylentiyi poker arkadaşları, ne kadar çabuk yayılacağını ve kendilerine döneceğini görmek için uydurmuş olabilirlerdi. Ama haber doğru da olabilirdi. Yine de önemli değildi bu haber, nakit paranın izi sürülemezdi.

ERKEN EMEKLİLİĞİ, PARAMI ALIP GİTMEYİ, Avrupa'ya, Avustralya'ya uçmayı düşünmekten vazgeçip yine işime dönerek haberler ve ölüm ilanları yazmaya, etraftan ilan almaya başladığımda, Gary McGrew ortaya çıktı ve bu kez müşterisini de getirdi.

Ray Noble, güneyde otuz tane haftalık gazetesi olan ve birkaç gazete daha almak isteyen büyük bir şirketin üç büyük ortağından biriydi. Üniversite arkadaşım Nick Diener gibi gazeteci bir ailedendi ve bu işi biliyordu. Görüşmeyi gizli tutmamı istedi ve planını açıkladı. Şirketi, Tyler ve Van Buren ilçelerindeki gazetelerle beraber Times'ı da almak istiyordu. Diğer iki gazetenin makinelerini satıp tüm baskıları Clanton'da yapacaklardı, çünkü bizim ekipmanımız daha iyiydi. Muhasebe ve reklam gelirlerini de birleştireceklerdi. Teklifi de 1.2 milyondan 1.3 milyon dolara çıkarıyorlardı.

Noble, "Sermaye dışında sağlam bir milyon alacaksınız," dedi.

Sanki her zaman bu tür işler yapıyormuşum gibi, "Matematik biliyorum," dedim. 'Sağlam milyon' sözü kafama iyice girmişti.

Aceleleri var gibiydi. Diğer iki gazeteye de teklif vermişlerdi ama ben istedikleri olmuyor gibi bir izlenim edindim. Asıl istedikleri Times'dı. Bizim ekipmanımız daha iyiydi ve tirajımız daha yüksekti.

Teklifi yine reddettim, gittiler, ama bunun son görüşmemiz olmadığını üçümüz de biliyorduk.

SAM RUFFİN KAÇIŞINDAN ON BİR YIL SONRA yine aynı şekilde, bir gece yarısı otobüsle döndü Ford ilçesine. Gelişini iki gün sonra öğrendim. Perşembe günü yemeğe gittiğimde verandada, sallanan koltukta otururken gördüm onu, annesi gibi gülümsüyordu. Bayan Callie, oğlu sağ salim eve döndüğü için on yaş daha genç görünü-

yordu. Bir piliç kızarttı ve bahçedeki sebzelerden yemekler yaptı. Esau da geldi yemeğe ve masada üç saat oturduk.

Sam bir fakülte bitirmişti ve hukuk eğitimi almak istiyordu. Kanadalı bir kadınla evlenmek istemiş, ama kadının ailesi buna itiraz etmişti. Bayan Callie bu evliliğin olmamasına sevinmişti. Sam ona yazdığı mektuplarda bu ilişkisinden söz etmemişti.

Delikanlı Clanton'da birkaç gün kalacak, ama Lowtown'dan pek ayrılmayacaktı, geceleri biraz uzaklaşabilirdi. Polis Durant ve oğulları hakkında bilgi toplamak için Harry Rex'le konuşacağımı söyledim ona. Gazetedeki evlenme boşanma ilanlarından, Durant'ın tekrar evlendiğini ve yine boşandığını öğrendim.

Sam kasabayı görmek istedi ve akşama doğru küçük arabama aldım onu. Sam başına bir beyzbol kasketi geçirip etrafı seyretti. Ona ofisimi, evimi, Bargain City'yi ve kasabanın batıya doğru yayılan bölgesini gösterdim. Adliye binasını dolaştık ve çatıdan ateş eden adamla Baggy'nin pencereden düşüşünü anlattım ona.

Bunların çoğunu Bayan Callie'nin mektuplarından öğrenmişti zaten.

Sam evinin önünde arabadan inerken, "Padgitt gerçekten çıktı mı hapisten?" diye sordu.

"Onu gören yok ama eminim evine dönmüştür."

"Sorun çıkar mı?"

"Sanmıyorum."

"Ben de öyle, ama annemi ikna edemiyorum."

"Hiçbir şey olmayacak Sam,"

37

LENNY FARGARSON'U ÖLDÜREN TEK KURŞUN bir 30.06'lık av tüfeğinden çıkmıştı. Katil, Lenny'nin öldüğü verandadan yaklaşık yüz metre mesafeden ateş etmiş olmalıydı. Evin bahçesinden biraz ilerde orman başlıyordu ve tetiği çeken kişinin bir ağaca tırmanıp zavallı Lenny'ye görünmeden ateş etmiş olması mümkündü.

Silah sesini kimse duymamıştı. Lenny verandada, tekerlekli sandalyesinde oturmuş, kasaba kütüphanesinden aldığı kitaplardan birini okuyordu. Babası posta dağıtıyor, annesi de Bargain City'de alışveriş yapıyordu. Lenny büyük olasılıkla aniden ve acı çekmeden ölmüştü. Kurşun sağdan, çenenin üstünden girmiş, sol kulağın üstünden çıkmıştı.

Annesi onu ölü bulmuştu. Kadın kendini kontrol etmiş, cesede dokunmamıştı. Kanlar verandadan merdivene kadar akmıştı.

Wiley haberi polis radyosundan öğrendi. Bana hemen telefon etti ve, "Başladı," dedi. "Sakat genç Fargarson öldü."

Hemen Wiley'nin pikabına atlayıp olay yerine gittik. Konuşmuyorduk ama ikimiz de aynı şeyi düşünüyorduk.

Lenny'nin cesedi hâlâ verandadaydı. Kurşun onu tekerlekli sandalyesinden düşürmüştü, yüzü eve dönük olarak yanlamasına yatıyordu. Şerif McNatt fotoğraf çekmememizi söyledi ve biz de onun dediğine uyduk. Böyle bir fotoğrafı zaten gazeteye koyamazdık.

Dostlar ve yakınları gelmeye başladılar, şerif yardımcıları onları yan kapıya götürdü. McNatt, cesedi birkaç yardımcısının arkasına sakladı. Geriye çekildim ve bu korkunç sahneye baktım. Polisler

Lenny'yi gözlerken saklarken, eve girip annesiyle babasını teselli eden yakınları ve sevenleri de onu görmek istiyorlardı.

Bir süre sonra ceset ambulansa konup götürülürken, Şerif McNatt pikabın yanına geldi ve benim oturduğum tarafta cam kenarına yaslandı.

"Sen de benim gibi mi düşünüyorsun?" diye sordu.

"Evet."

"Bana jüri üyelerinin listesini bulabilir misin?"

Jüri üyelerinin adlarını hiç yayınlamamıştım ama dosyamda vardı liste. "Elbette," dedim.

"Ne zaman alırım onu?"

"Bir saat sonra. Ne yapacaksın?"

"Bu insanları uyarmalıyız."

Biz oradan ayrılırken şerif yardımcıları ormanda araştırma yapmaya başlamışlardı.

LİSTEYİ ŞERİFİN OFİSİNE GÖTÜRDÜM ve beraberce gözden geçirdik. 1977'de zatürreeden ölen beş numaralı jüri üyesi ile eski ormancı Fred Bilroy'un ölüm haberini yazmıştım. Bildiğim kadarıyla diğer on üye hâlâ yaşıyordu.

McNatt listeyi üç yardımcısına verdi, onlar da kimsenin duymak istemediği haberi üyelere vermek üzere yola çıktılar. Callie Ruffin'e haberi ben vermek istedim.

Bayan Callie verandada Esau ile Sam'in satranç oyununu izliyordu. Beni görünce sevindiler, ama hava hemen değişti tabii. Sıkıntılı bir ifadeyle, "Kötü haberlerim var," dedim. Beklediler.

"Jüri üyelerinden biri olan genç Lenny Fargarson'u bu öğleden sonra öldürdüler."

Callie eliyle ağzını kapadı ve geriye yaslandı. Sam kalktı, onun omzunu okşadı. Onlara olayı kısaca anlattım.

Bayan Callie, "Çok iyi bir Hıristiyandı," dedi. "Konuşmadan önce dua ederdik onunla." Ağlamıyordu ama her an ağlamaya başlayabilirdi, Esau koşup tansiyon ilacım getirdi ona. Ben hamağa otururken oğlu ve kocası da iki yanına geçtiler. Uzun süre verandada oturduk ve çok az konuştuk.

Sıcak bir ilkbahar gecesiydi, gökyüzünde yarım ay vardı, çocuklar sokakları doldurmuştu, komşular bahçe parmaklıklarından eğilip konuşuyor, ileride bir basketbol maçı oynanıyordu. On yaşlarında birkaç çocuk gelip Spitfire arabamı kurcalamaya başlayınca Sam kovdu onları. Gece karanlığında ilk kez kalmıştım orada. "Her gece böyle mi burası?" diye sordum.

Sam, "Evet," dedi. "Burada büyüdüm ve çok severim burayı. Herkes birbirini tanır. Dokuz yaşımdayken beyzbol topuyla bir arabanın camını kırmıştım. Hemen eve kaçtım ama annem ön verandada beni bekliyordu, suçumu öğrenmişti. Suçu işlediğim yere geri döndüm, itiraf ettim ve camı ödeyeceğimi söyledim."

Esau, "Ve ödedin de," dedi.

"Yüz yirmi doları toplamak için altı ay çalıştım."

Bayan Callie o günleri hatırlayınca gülümsedi, ama kafası yine de Lenny Fargarson'la meşguldü. Lenny'yi dokuz yıldır görmemişti ama onunla ilgili güzel anıları vardı. Onun ölümü dehşet verici ve korkutucuydu.

Esau ona limonlu çay hazırlamak için içeri girdi, çıktığında elindeki çifteyi karısına göstermeden koltuğun arkasına sakladı.

Vakit ilerleyince sokaklar tenhalaştı ve komşular evlerine çekildiler. Bayan Callie evin içinde kalırsa hedef olmaktan kurtulur diye düşündüm. Her iki yanda ve karşıda komşu evleri vardı. Görünürde hiç tepe, kule ya da boş arsa bulunmuyordu.

Bunu söylemedim ama Esau ile Sam'in de tıpkı benim gibi düşündüklerine emindim. Bayan Callie'nin yatma zamanı gelince onlara iyi geceler dileyip ayrıldım oradan ve şerifin ofisine gittim. Her taraf polis kaynıyordu. Dokuz yıl öncesini, Danny Padgitt'in tutuklandığı geceyi hatırladım.

Jüri üyelerinden sadece ikisi bulunamamıştı, başka yere taşınmışlardı ve Şerif McNatt onları arıyordu. Şerif bana Bayan Callie'yi sordu, onun iyi olduğunu söyledim, Sam'in evde olduğundan söz etmedim elbette.

Şerif kapıyı kapadı ve benden bir iyilik yapmamı istedi. "Yarın gidip Lucien Wilbanks'la konuşur musun?"

"Neden ben?"

"Ben giderdim ama o iti hiç sevmiyorum, ayrıca o da beni sevmiyor sanıyorum."

"Lucien'den herkes nefret eder," dedim.

"Sadece..."

"Sadece... Harry Rex mi?"

"Harry Rex. Harry Rex'le beraber gidip konuşur musun Lucien'le? Padgitt'lerle bizim aramızda görüşmeci olmayı kabul eder mi bir sorun bakalım? Yani, Danny ile konuşmam gerekir, değil mi?"

"Sanırım, şerif sensin."

"Lucien Wilbanks'le sadece konuşun. Ne düşündüğünü öğrenin. Belki sonra ben de gider konuşurum onunla. Önce şerifin gitmesi biraz garip kaçabilir."

"Bunu yapmaktansa kamçılanmayı yeğlerim," dedim ve ciddiydim.

"Ama yaparsın bunu, değil mi?"

"Bu gece bir düşüneyim hele."

HARRY REX DE HOŞLANMADI BU FİKİRDEN. Neden ikimiz birden gidecektik ki Lucien'e? Sabah erkenden kafeye gidip tartıştık bu konuyu, kahvaltı etmek âdetim değildi ama kafe dedikodularını dinlemek istiyordum. Kafede herkesin Fargarson cinayetini konuştuğunu duymak beni şaşırtmadı, herkes bir şey söylüyordu. Konuşmaktan çok etrafı dinledik ve sekiz buçukta çıktık oradan.

Wilbanks'ın ofisi kafenin iki kapı aşağısındaydı. Oraya gelince, "Yapalım şu işi," dedim.

Wilbanks ailesi Lucien'den önce Clanton'un ticaret ve hukuk alanında önde gelen ailelerindendi. Geçen yüzyılın altın yıllarında büyük arazileri, bankaları vardı ve ailenin tüm erkekleri hukuk okumuştu. Ama sonradan çöküşler olmuştu ailede, Lucien ailenin hukukçu olan son erkeğiydi ve onun da barodan atılması yakındı.

Lucien'in uzun zamandır sekreteri olan Ethel Twitty bizi asık suratla karşıladı ve Harry Rex'e dudak bükerek baktı, o da hafif sesle, "Kasabanın en adi kaltağı," dedi, ama sanırım kadın duydu bunu. Patronu içerdeydi, ne istiyorduk?

Harry Rex, "Lucien'i göreceğiz," dedi. "Yoksa neden gelelim buraya?" Kadın patronuna telefon ederken bekledik ve Harry Rex, "Çabuk ol, fazla vaktim yok," dedi.

Kadın bizden kurtulmak ister gibi, "Çıkın," diye söylendi. Merdivenden çıktık, Lucien'in ofisi çok büyüktü, meydana bakan balkon kapıları vardı. Ofis, Times'ın tam karşısında, meydanın kuzey tarafındaydı ve aramızda adliye binası vardı. Balkonumdan Lucien'in balkonu görünmediği için mutluydum.

Lucien bizi, onu sanki derin düşüncelerden ayırmışız gibi ifadesiz bir yüzle karşıladı. Saat erkendi ama masasının üstündeki kâğıtlara bakılırsa sanki bütün gece çalışmış gibi görünüyordu. Ensesinden aşağı uzamış saçları kırlaşmıştı, biçimsiz bir keçi sakal bırakmıştı ve yorgun, kırmızı gözlerinden çok içtiği anlaşılıyordu, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu. Birbirimize baktık ama ondan hoşlanmadığımız da belliydi.

Harry Rex, "Dün bir cinayet işlendi Lucien," dedi. "Jürideki sakat genç Fargarson öldürüldü."

Lucien bana baktı, "Sanırım bu konuşma kayıt dışı," dedi.

"Evet," dedim. "Şerif McNatt sana gelip merhaba dememi istedi. Ben de Harry Rex'i aldım yanıma."

"Yani sohbet mi edeceğiz?"

"Olabilir, cinayet hakkında biraz dedikodu yapabiliriz belki."

Lucien, "Bende ayrıntılar var," dedi.

Harry Rex, "Danny Padgitt'le konuştun mu bugünlerde?" diye sordu.

"Cezaevinden tahliye olduktan sonra konuşmadım."

"İlçede mi o?"

"Bu eyalette ama nerede olduğunu bilmiyorum. Eğer eyalet sınırını izinsiz aşarsa şartlı tahliye kurallarını ihlal etmiş olur."

Ona neden Wyoming'e gitme izni vermemişlerdi acaba? Danny'den, suçlarını işlediği yerin yakınında kalmasını istemeleri garipti.

"Şerif McNatt onunla konuşmak istiyor," dedim.

"Öyle mi? Bu bizi neden ilgilendirsin peki? Söyle şerife, gidip konuşsun onunla."

Harry Rex, "Bunun o kadar kolay olmadığını sen de biliyorsun Lucien," dedi.

"Şerifin müvekkilim aleyhine kanıtı var mı peki? ipucu? Olası nedeni düşündün mü Harry Rex? Hemen eski sanıkların üstüne gidemezsin, değil mi? Bu iş biraz daha karışıktır."

"Ama jüri üyelerine yapılmış bir tehdit var," dedim.

"Dokuz yıl önce."

"Ama tehditti işte ve hepimiz hatırlıyoruz bunu. Tahliyeden iki hafta sonra bir jüri üyesi öldü."

"Bu yetmez beyler. Bana kanıt getirin ki müvekkilimle görüşeyim. Şu anda sadece spekülasyon var ortada. Zaten bu kasabada dedikodu hiç bitmez."

Harry Rex, "Onun nerede olduğunu bilmiyorsun, değil mi Lucien?" diye sordu.

Lucien, "Sanırım diğerleriyle beraber adada," derken "diğerleri" sözcüğünü sanki onlar bir sürü fareymiş gibi kullandı.

Harry Rex, "Başka bir jüri üyesi daha ölürse ne olacak peki?" diye sordu. Lucien elindeki not defterini bırakıp dirseklerini masaya dayadı. "Ne yapmamı istiyorsun Harry Rex? Çocuğa telefon edip, 'Hey Danny, jüri üyelerini öldürmediğini biliyorum, ama eğer böyle bir şey yapıyorsan vazgeç bundan' mı diyeyim yani? Beni dinler mi sanıyorsun? Tavsiyemi dinleseydi bunlar olmazdı zaten. Savunması için tanık sandalyesine çıkmamasını söyledim ona. Tam bir salak o! Sen de avukatsın Harry Rex, senin de salak müvekkillerin vardır mutlaka. Onları kontrol edemezsin,"

Harry Rex, "Ya başka bir jüri üyesi de ölürse?" diye tekrar sordu.

"O zaman başka bir jüri üyesi de ölmüş olur."

Ayağa fırladım ve kapıya doğru yürürken, "Sen hasta bir piçsin," dedim.

Arkamdan, "Bunlardan tek kelime yok gazetede," diye homurdandı.

Kapıyı vurup çıkarken, "Cehenneme git!" diye bağırdım.

AKŞAMA DOĞRU CENAZE EVİNDEN Bay Magargel aradı ve oraya gidip gidemeyeceğimi sordu. Bay ve Bayan Fargarson tabut seçmek ve cenaze töreni hazırlığı için oraya gelmişlerdi. Hemen gittim, küçük C Salonu'nda buldum onları. Bu oda pek kullanılmazdı.

Maranatha İlkel Baptist Kilisesi Rahibi J. B. Cooper da oradaydı, Fargarson'lar her karar için ona danışıyorlardı.

Yılda en az iki kez, bir sevdiğini kaybeden ailelerle karşılaşıyordum. Hemen her zaman bir araba kazası, çiftlikte olan bir kaza ya da hiç beklenmeyen bir ölüm olurdu. Ölenin yakınları karar alamayacak kadar şaşkın ve üzgün olurlardı. Güçlü olanlar uykuda gezer gibi dolaşırlardı. Zayıf olanlarsa sadece ağlardı. Bayan Fargarson kocasından daha güçlüydü ama oğlunu başından vurulmuş olarak bulmak onu da adeta bir hayalete çevirmişti. Bay Fargarson sadece yere bakıyordu.

Rahip Cooper ölen genç hakkında bildiği bazı şeyleri anlattı. Lenny on beş yıl önce belinden yaralandığında, cennete gitmenin,

bedeninin eski haline geleceğinin, Kurtarıcısı ile el ele yürümenin hayallerini kurmuştu hep. Bunları temel alarak bir yazı üzerinde anlaştık, Bayan Fargarson çok sevindi buna, Lenny'nin, elinde oltayla göl kenarında çekilmiş bir fotoğrafını verdi bana. Bu resmi ve yazıyı birinci sayfaya koyacağımı söyledim.

Yasta olan her ebeveynin yaptığı gibi bana teşekkür ettiler ve oradan ayrılırken boynuma sarıldılar, insanlar özellikle cenaze evlerinde birbirine sarılıyordu.

Pepe'ye uğrayarak biraz Meksika yemeği alıp paket yaptırdım ve Lowtown'a gittim, Sam basketbol oynuyor, Bayan Callie içerde uyuyordu, Esau da çiftesiyle nöbetteydi. Bir süre sonra hep beraber verandada yemek yedik, ama Bayan Callie'nin iştahı yoktu. Esau da onun çok az yemek yediğini söyledi.

Tavla oyunumu getirmiştim ve oyunu Sam'e de öğrettim. Esau ise satranç seviyordu. Bayan Callie zarla oynanan oyunların günah olduğunu söylüyordu ama şimdi öğüt verecek halde değildi. O gece de geç saatlere kadar onlarla beraber oturdum.

Okullar yaz tatili için kapanmış, günler uzamış, hava iyice ısınmıştı.

Benim geçici korumam Buster yarım saatte bir Ruffin'lerin evi önünden arabayla geçiyor, benim el işaretimi görüp her şeyin yolunda olduğunu anlayınca yine Hocutt Evi'ne dönüyordu. Bir ara bir polis arabası gelip Ruffin'lerin evine yakın bir yerde uzun süre durdu. Şerif üç siyahı yardımcı olarak işe almıştı, onlardan ikisi Ruffin'lerin evini korumakla görevliydi.

Başkaları da gözetliyordu evi. Bayan Callie yattıktan sonra Esau karşıdaki evin karanlık, telli verandasını gösterdi bana ve, "Orada yaşayan Tally her şeyi gözetliyor," dedi.

Sam de, "Bütün gece uyumadığını söyledi bana," diye ekledi. Lowtown silahlı bir çatışma için tehlikeli bir yerdi.

Saat on birden sonra oradan ayrıldım ve boş Clanton sokaklarından geçtim. Kasabada gergin bir hava hissediliyor, bir şeyler bekleniyordu, çünkü her şey bitmemişti henüz.

38

BAYAN CALLİE, LENNY'NÎN CENAZE TÖRENİNE gitmekte ısrarlıydı. Sam ve Esau buna itiraz ettiler ama Bayan Callie kafasına koyduğunu yapardı. Bunu şerife anlattığımda, bana sadece, "Çocuk değil ki o," dedi. Cenazeye başka jüri üyelerinin geleceğini sanmıyordu ama böyle şeyleri kontrol etmek güçtü.

Bu haberi Rahip Cooper'a da verdim, o da bana, "Bayan Callie küçük kilisemize şeref verir. Ama geç kalmayın," dedi.

Ford ilçesinde bazı istisnalar dışında siyahlar ve beyazlar bir arada dua etmezlerdi. Hepsi de aynı Tanrı'ya tapıyordu ama çok değişik ibadet şekilleri vardı. Beyazların çoğu öğle vakti saat on ikiyi beş geçe kiliseden çıkıp yarımda yemeğe oturmak isterdi. Siyahlar ise ayinin ne zaman başlayıp ne zaman biteceğine aldırmazlardı. Yirmi yedi siyah kilisesine gittim, hiçbirinde de 1.30'dan önce başlayan takdis duası görmedim. Normal başlama saati 3'tü. Ayinlerin çoğu bütün gün sürüyor, kilisede, cemaat odasında yenen öğle yemeği için kısa bir ara veriliyor, sonra yine ayin başlıyordu.

Bu kadar aşırı dindarlık bir beyaz için çok fazlaydı.

Ama cenaze törenleri farklıydı. Bayan Callie, Esau ve Sam, Maranatha kilisesine geldiklerinde onlara sadece birkaç kişi, birkaç saniye baktı. Oysa pazar sabahı ayinine gelmiş olsalardı beyaz cemaati kızdırabilirlerdi.

Oraya kırk beş dakika erken gittik ama küçük kilise doluydu. Arabalar hâlâ geliyordu. Yaşlı meşe ağaçlarından birine bir hoparlör asılmıştı ve geç gelip kiliseye giremeyenler ağacın altına toplanıyor-

du. Koro ilahiye başladığında gözler yaşardı. Rahip Cooper yumuşak vaazıyla, iyi insanlara neden kötü şeyler olduğunu sormamamız gerektiğini hatırlattı bize. Tanrı her şeyi kontrol ediyordu ve bizler O'nun sonsuz bilgeliğini, yüceliğini anlayamayacak kadar küçük olduğumuz halde O bir gün kendini bize gösterecekti. Lenny şimdi O'nunla beraberdi ve Lenny de zaten bunu isterdi.

Lenny'yi kilisenin arkasındaki dövme demir parmaklıklı küçük ve temiz mezarlığa gömdüler. Tabut mezara inerken Bayan Callie elimi sıktı ve duaya başladı. Korodan biri ilahi söyledi ve Rahip Cooper geldiğimiz için hepimize teşekkür etti. Kilisenin arkasındaki cemaat odasında gelenlere punç ve kurabiye ikram edildi, gelenler sırayla Bay ve Bayan Fargarson'a başsağlığı dilediler.

Şerif McNatt bana bakıp hafifçe başını salladı, konuşmak ister gibiydi. Kilisenin boş olan ön tarafına gittik. Şerif üniformalıydı ve ağzında her zamanki kürdanı vardı. "Wilbanks ne dedi?" diye sordu.

"Hiçbir şey söylemedi. Harry Rex dün yine gitti ona, yine aynı sonuç."

"Sanırım benim gidip konuşmam gerekecek onunla."

"Git ama sen de bir şey yapamazsın."

Harry Rex'in puroyla yaptığı gibi, o da kürdanını ağzının diğer yanına geçirdi ve, "Elimizde başka hiçbir şey yok," dedi. "Evin yakınındaki ormanın her yerini aradık ama bir şey bulamadık. Bunu yazmayacaksın, değil mi?"

"Hayır."

"Fargarson evinin yakınlarında ormanın içine giden bir sürü patika var, ama hepsine baktığımız halde bir şey göremedik."

"Tek kanıtınız bir kurşun, öyle mi?"

"Ve bir de ceset."

"Danny Padgitt'i gören var mı?"

"Henüz yok. Adaya dönen 401 numaralı yolda iki devriye arabası dolaşıyor. Bir şey göremiyorlar ama en azından Padgitt'ler orda olduğumuzu biliyor. Adaya girip çıkan pek çok yol var, ama sadece Padgitt'ler biliyor onları."

Ruffin'ler siyah şerif yardımcılarından biriyle konuşarak bize doğru yürüdüler.

McNatt, "En güvende olan belki de bu yaşlı kadın," dedi.

"Güvende olan var mı yani?"

"Göreceğiz. O adam tekrar deneyecek bunu Willie, göreceksin. Eminim bundan."

"Aynı fikirdeyim."

NED RAY ZOOK İLÇENİN DOĞUSUNDA bin altı yüz dönüm toprağa sahipti. Çiftliğinde pamuk ve soya fasulyesi yetiştiriyor, iyi para kazanıyordu. Onun, topraktan çok para kazanan son çiftçilerden olduğu söyleniyordu. Dokuz yıl önce ilk horoz dövüşünü onun topraklarında, orman içindeki eski bir ambarda izlemiştim, Harry Rex götürmüştü beni oraya.

14 Haziran sabahı erken saatlerde Zook'un alet deposuna giren bir serseri iki büyük traktörden motor yağı çekti. Yağ tenekelere konmuş ve aletlerin arasına saklanmıştı, bu yüzden sabahın saat 6'sında gelen işçiler önce bir şey anlamadılar. Bir traktör sürücüsü motor yağını kontrol edip eksilmiş olduğunu gördü, bunu garip buldu ama bir şey söylemeden yağ ilave etti motora, ikinci sürücü yağı bir gün önce kontrol etmişti, bakmadı motora. Ama ikinci traktörün motoru bir saat sonra birden durdu. Traktör sürücüsü yürüyerek kâhyaya gitti ve durumu anlattı.

İki saat sonra yeşil-sarı boyalı servis arabası gelip traktöre yanaştı. İki teknisyen araçtan indi, alet kutusunu açtılar ve aletlerini çıkardılar. Kızgın güneş altında hemen terlemeye başlamışlardı.

Teknisyenler çalışırken sıkılmamak için radyoyu açtılar ve sesi yükselttiler. Radyodan Merle Haggard'ın şarkıları duyuluyordu.

Müzik sesi, uzaktan ateşlenen tüfeğin sesini boğdu. Kurşun Mo Teale'nin sırtından girip ciğerlerini parçaladı ve göğsünden çıktı, Teale'nin iş arkadaşı Red, sadece onun ön dingilin altına düşerken

çıkardığı yüksek homurtu sesini duyduğunu söyledi. Önce traktörden bir şeyin fırlayıp Mo'yu yaraladığını sanmıştı. Red arkadaşını hemen arabaya atıp uzaklaştı oradan, onu neyin yaraladığını değil de ona ne olduğunu merak ediyordu. Çiftlik kâhyası ambulans çağırdı ama artık çok geçti. Mo Teale oracıkta, kâhyanın odasında beton zeminde öldü. Dava sırasında ona "Bay John Deere" derdik. Jürinin ön sırasında ortada otururdu.

Teale öldüğü zaman da üzerinde yine dava sırasında giydiği türden parlak sarı bir iş tulumu vardı. Bu da onu kolay bir hedef haline getirmişti.

Onu uzaktan, açık kapıdan gördüm. Şerif McNatt bizi barakaya aldı ama yine fotoğraf yasağı koydu. Wiley fotoğraf makinesini pikapta bıraktı.

Bu haberi yine Wiley polis telsizini dinlerken duymuştu. Biri, "Ned Ray Zook çiftliğinde silah kullanıldı!" demişti. Wiley polis telsizini hep dinlerdi ama o günlerde yalnız değildi. Kasabadaki gergin ortam nedeniyle telsiz dinleyen başkaları da vardı ve her silah haberinde bazıları kamyonetine atlayıp olay yerine gidiyordu.

McNatt bir süre sonra bize artık gitmemiz gerektiğini söyledi. Yardımcıları motordan çekilen yağların konduğu tenekeleri buldular, barakanın pencerelerinden biri de zorlanarak açılmıştı. Orada parmak izi aradılar ama bir şey bulamadılar. Soya fasulyesi tarlaları yakınındaki ormanı aradılar ama sonuç yine aynıydı, hiçbir ipucu yoktu. Sadece traktörün yanında çamur içinde bir 30.06 mermisi bulundu, o da Lenny Fargarson'u öldüren kurşunun aynıydı.

HAVA KARARDIKTAN SONRA DA bir süre şerifin yakınında kaldım. Şerifin ofisi yine çok kalabalıktı, polisler ve şerif yardımcıları fikir alışverişi yapıyor, ayrıntılar üzerinde konuşuyorlardı. Telefon durmadan çalıyor, yeni bir yöntem kullanılıyordu. Meraklı kasaba sakinleri üniformalı birini yakalayabilirlerse hemen neler olduğunu soruyorlardı.

Yeni bilgi yoktu. McNatt yakın yardımcılarıyla ofisine çekildi ve yeni planlar yapmaya başladı. Önceliği, geriye kalan jüri üyelerini korumaktı. Üyelerden üçü ölmüştü, ama Fred Bilroy'un ölüm nedeni

zatürreeydi. Bir jüri üyesi davadan iki yıl sonra Florida'ya taşınmıştı. Geriye kalan sekizinin kapısında da polis arabaları bekliyordu.

Oradan ayrıldım ve haberi hazırlamak üzere gazeteye doğru yürüdüm, ama Harry Rex'in ofisinde ışık görünce oraya gittim. Harry Rex toplantı odasında bir sürü kâğıt ve dosyayla uğraşıyordu, onları görünce başım ağrıdı. Onun küçük ofis buzdolabından birer bira aldık ve arabaya atladık.

Kasabada daha çok çalışan kesimin yaşadığı Coventry semtinde dar bir sokaktan geçerken, bir evin önünde park etmiş bir sürü araba gördük. Arkadaşım, "Maxine Root burada yaşıyor," dedi. "O da jürideydi."

Bayan Root'u zor hatırladım. Kadının evinde ön veranda yoktu ve komşuları açık garajın etrafında portatif sandalyelere oturmuşlardı. Tüfekler rahatça görülüyordu. Evin tüm ışıkları yakılmıştı. Evin posta kutusu önünde bir polis arabası duruyordu ve biz geçerken kaputa dayanmış sigara içen polisler bize baktılar, Harry Rex bir an durdu ve polislerden birine, "İyi akşamlar Troy," dedi.

Troy, "Hey Harry Rex," dedi ve bizim arabaya doğru geldi.

"Evde iyi parti var galiba, ha?"

"Buralarda olay çıkarmak için çok aptal olmak lazım."

"Biz sadece geçiyorduk canım."

"Gitseniz iyi olur. Komşuları her an tetik çekmeye hazır."

"Dikkatli olun." Yavaşça ayrıldık oradan ve kasabanın kuzeyinde su kulesi yakınındaki karanlık çıkmaz sokağın önünde döndük. Biraz gittikten sonra iki tarafında da arabalar olan bir sokaktan geçtik.

"Burada kim var?"

"Bay Earl Youry. Jüride en arka sırada oturuyordu."

Ön verandada kalabalık vardı, bazıları merdivene, bazıları da çimlerin üzerindeki sandalyelere oturmuştu. Kalabalığın arasında kalan Bay Youry komşuları ve arkadaşları tarafından iyi korunuyordu.

Bayan Callie de çok iyi korunuyordu. Evinin önündeki sokak araba doluydu ve adeta trafiğe kapanmıştı. Arabalarda adamlar oturuyor, bazıları sigara içiyordu, birkaçında tüfek gördüm. Yan ve karşı komşuların verandaları insan doluydu. Yaşlı kadını korumak için Low-town'ın yarısı oraya toplanmıştı. Evde bir festival havası vardı.

Hary Rex ve ben, beyazlar olarak dikkatle izlendik. Harry Rex şerif yardımcılarıyla konuşuncaya kadar herkes tedirgindi, sonra rahatladı. Arabayı park edip eve gittik, Sam beni merdivende karşıladı. Harry Rex arkada kalmış, şerif yardımcılarıyla konuşuyordu.

Bayan Callie odasında İncil okuyordu, yanında bir kilise arkadaşı vardı. Verandada Sam ve Esau ile beraber oturan birkaç rahip yardımcısı Teale cinayetini merak ediyordu. Onlara bildiklerimi anlattım.

Gece yarısına doğru kalabalık azalmaya başladı, ama Sam ve şerif yardımcıları ön ve arka verandalarda sırayla yirmi dört saat nöbet tutacaklardı. Gönüllü çoktu. Bayan Callie küçük ve Tanrı sevgisi dolu evinin böyle bir silah deposu olacağını hiç düşünmemişti, ama bu koşullarda umutsuzluğa düşemezdi.

Endişeli sokaklardan Hocutt Evi'ne dönünce Buster'ı arabasında uyur bulduk. Bir şişe viski alıp balkona oturduk ve arada bir sivrisinek kovarak durum değerlendirmesi yapmaya başladık.

Harry Rex, "Adam çok sabırlı," dedi. "Komşular verandada oturmaktan bıkıp rahatlayıncaya kadar birkaç gün bekle. Jüri üyeleri evlerine kapanıp kalamazlar uzun süre. Adam bekleyecek."

Traktör bayiine bir hafta önce gelen bir servis telefonu aslında ürpertici bir gerçekti ama açıklanmamıştı. Kasabanın güneyindeki Anderson çiftliğinde de bir traktör benzer şekilde arızalanmıştı. Ama dört teknisyenden biri olan Mo Teale gönderilmemişti bu onarım işine. O gün dürbünlü tüfeği kullanan katil başkasının sarı tulumunu görmüştü.

"Evet, sabırlı ve dikkatli bir adam," dedim, iki cinayet arasında on bir gün vardı ve ipucu bırakılmamıştı. Eğer bunları yapan Danny ise, birinci cinayetiyle -Rhoda Kassellaw- son iki cinayeti arasında büyük

tezat vardı. Adam öfkeli bir caniyken, soğukkanlı bir cani olmuştu. Dokuz yıllık hapis cezası belki de ona bunu öğretmişti. Onu hapse gönderen on iki kişinin yüzlerini hatırlamak ve intikam planını hazırlamak için çok zamanı olmuştu.

Harry Rex, "işi henüz bitmedi," dedi.

Bir cinayet için rastlantı denebilirdi ama iki cinayet olunca bir plan aranırdı. Üçüncü cinayet ise bir polis ordusunu Padgitt Adası'na gönderir ve bir savaş çıkardı.

Harry Rex, "Bu kez belki uzun süre bekleyecek," dedi.

"Gazeteyi satmayı düşünüyorum Harry Rex."

Arkadaşım bir yudum viski alıp, "Neden yapacaksın bunu?" diye sordu.

"Para için. Georgia'daki bir şirket iyi bir teklif yaptı."

"Ne kadar?"

"Rüyamda bile göremeyeceğim kadar çok. Uzun zaman çalışmadan yaşayabilirim, belki de hiç çalışmam."

Çalışmama fikri onun hoşuna gitti. Bir sürü boşanma davasında müvekkilleri için günde on saat çalışıyor, belgelerle boğuşuyordu. Ofisin sessiz olduğu ve daha rahat düşünebildiği gece saatlerinde de çalışırdı, iyi para kazanıyordu ve oldukça da tutumluydu." Ne zamandan beri gazetenin sahibisin?" diye sordu.

"Dokuz yıl."

"Bu gazeteyi sensiz düşünmek zor."

"Satmak istememin nedeni belki de bu. Ben de bir Wilson Caudle olmak istemiyorum."

"Ne yapacaksm peki?"

"Tatil yapar, seyahat ederim, dünyayı görürüm, iyi bir kadın bulup evlenirim, baba olurum. Bu büyük bir ev."

"Yani buradan gitmez misin?"

"Nereye giderim ki? Memleketim burası."

Harry Rex bir yudum daha viski aldı, sonra, "Bilmiyorum. Bunu bir düşüneyim," dedi ve kalkıp gitti.

39

CİNAYETLERİN ARTMASIYLA HABERİN YAYILACAĞI ve sadece Times'a kalmayacağı belliydi. Ertesi sabah bir Memphis gazetesinin tanıdığım bir muhabiri geldi ofisime, yirmi dakika sonra Jackson gazetesinin muhabiri de katıldı bize. Her ikisi de, en sıcak haberlerin genellikle bir fabrika patlaması ya da suçlanan bir belediye yetkilisi olduğu kuzey Mississippi'de yayınlanıyordu.

Onlara her iki cinayeti, Padgitt'in şartlı tahliyesini ve ilçede hüküm süren korkuyu anlattım. Bunlar benim rakibim değildi, büyük günlük gazetelerin muhabirleriydi ve birbirleriyle çekişmezlerdi. Benim abonelerimin çoğu da ya Memphis, ya da Jackson gazeteleri alırlardı. Günlük Tupelo gazetesi de popülerdi.

Zaten yaşadığımız krize değil ama gazeteciliğe karşı ilgimi kaybetmeye başlamıştım. Dünya beni çağırıyordu. Orada oturmuş, benden daha yaşlı ve yılda kırk bin dolar kazanan bu iki gazeteciyle konuşurken, istediğim an bir milyon doları alıp buradan gidebileceğime inanamıyordum. Kendimi konuya verebilmem zordu.

İki muhabir sonunda kendi işlerine gittiler. Birkaç dakika sonra Sam telefon etti ve, "Hemen buraya gelmelisin," dedi.

Ruffinlerin verandasında hâlâ birkaç nöbetçi vardı ve dördünün de gözlerinden uyumak istedikleri belliydi. Sam beni alıp mutfak masasında fasulye ayıklayan Bayan Callie'nin yanına götürdü, aslında yaşlı kadın bu işi hep arka verandada yapardı. Callie bana gülümseyerek sarıldı ama sıkıntılı olduğu belliydi. "Buraya," dedi ve Sam'le onu izleyip yatak odasına girdik. Callie kapıyı kapadı ve dar bir dolaba gitti. Orada bir şeyler ararken biz merakla bekledik.

Bir süre sonra dolaptan bir not defteri çıkardı, onu çok iyi sakladığı belliydi. Callie yatağın kenarına otururken, "Anlamsız bir şey var," dedi. Sam onun yanına otururken ben geri çekilip eski bir koltuğa oturdum. Callie el yazısı notlarına bakıyordu. Bir süre sonra, "İşte buldum," dedi.

"Jüri odasında olanlar konusunda konuşmayacağız diye yemin ettik," diye devam etti, "ama bu çok önemli. Padgitt'i oybirliğiyle ve hemen suçlu bulduk. Ama ölüm cezası konusunda itiraz vardı. Ben kimseyi ölüme göndermek istemiyordum ama yasaya da uymalıydım. Aramızda tartışmalar, hatta tehditler oldu. Sonuçta üç üye ölüm cezasına karşı çıktı."

Bana gösterdiği sayfada iki sütun yazılmıştı - birinde dokuz, diğerinde ise üç isim vardı ve bunlar L. Fargarson, Mo Teale ve Maxine Root idi. Şaşkın bir ifadeyle isimlere baktım, belki de katilin listesine bakıyordum.

"Bunu ne zaman yazdın?" diye sordum.

Bayan Callie, "Dava sırasında not tuttum," dedi.

Danny Padgitt kendisine ölüm cezası vermeyi reddedenleri neden öldürsündü ki? Onlar onun hayratını kurtarmıştı.

Sam, "Adam yanlış insanları öldürüyor," dedi. "Cinayet işlemek yanlış elbette, ama intikam almak istiyorsa neden kendisini ölümden kurtaranları öldürsün ki?"

Bayan Callie, "Ben de bunun anlamsız olduğunu söyledim işte," dedi.

"Tahmininiz yanlış," dedim. "O sanki her üyenin hangi yönde oy verdiğini biliyormuş gibi düşünüyorsunuz. Benim bildiğim kadarıyla jüri üyeleri oylardan kimseye söz etmediler. Dava sonucu da ırk ayırımının kalkmasıyla unutulur gibi oldu. Padgitt suçlu bulunduğu gün Parchman'a gönderildi. Bana öyle geliyor ki önce kolay hedefleri seçiyor, Fargarson'la Teale de kolay hedeflerdi."

Sam, "Bu bir rastlantı," dedi.

Uzun süre düşündük. Bunun mantıklı olup olmadığını bilmiyordum; hiçbir şeyden emin değildim. Aklıma bir şey geldi. "Unutmayın,

on iki jüri üyesi de suçlu oyu verdi, ve o, jüriyi tehdit ettikten sonra verdiler bu oyu."

Callie ikna olmamış gibi, "Sanırım öyle," dedi. Anlaşılmaz bir şeyden anlam çıkarmaya çalışıyorduk.

"Bu bilgiyi şerife vermeliyim," dedim.

"Biz konuşmama sözü verdik."

Sam, "Bu dokuz yıl önceydi anne," dedi. "Kimse şimdi olanları tahmin edemezdi."

"Bu özellikle Maxine Root için önemli," dedim.

Sam, "Diğer jüri üyelerinden bazıları bu bilgiyi vermiş olamaz mı?" diye sordu.

"Olabilir ama uzun zaman önceydi bu, onların not aldığını sanmıyorum."

Kapıda bir gürültü oldu. Bobby, Leon ve Al gelmişlerdi. St. Louis'de buluşmuşlar, bütün gece araba kullanmışlardı. Mutfak masasında kahve içerken onlara son gelişmeleri anlattım. Bayan Callie birden canlandı ve ne yemek yapacağını düşünürken, Esau'ya da toplayacağı sebzelerin listesini verdi.

ŞERİF MCNATT JÜRİ ÜYELERİNİ ziyaret ediyordu. Birine içimi boşaltmam gerekiyordu, Harry Rex'in ofisine gittim ve o işini bitirinceye kadar bekledim. Sonra Bayan Callie'nin listesinden ve jüri oylarından söz ettim ona. İki saattir başka avukatlarla çekişiyordu ve sinirliydi.

Her zamanki gibi daha kuşkulu bir teorisi vardı onun.

Bir süre düşündükten sonra, "O üç jüri üyesinin jüriyi kararsız bırakması bekleniyordu," dedi. "Sonra bir nedenle suçlu oyu verdiler, belki de onu gaz odasından kurtarmakla doğru şeyi yaptıklarını düşündüler, ama hiç kuşkusuz Padgitt böyle düşünmüyor. Üç yardakçısı jüriyi kararsız bırakmadığı için dokuz yıl hapiste kaldı. Önce onları öldürecek, sonra da diğerlerini."

"Lenny Fargason'un onun yardakçısı olması olanaksız," diyerek itiraz ettim."

"Sakat olduğundan mı?"

"Sadece dindar bir Hıristiyan olduğundan."

"O işsizdi Willie. Bir zamanlar çalışabiliyordu ama zamanla sakatlığının kötüleşeceğini biliyordu. Belki paraya ihtiyacı vardı, herkesin vardır. Padgitt'lerde de çok para var."

"Bunu kabul etmiyorum."

"Senin saçma teorilerinden daha mantıklı bu. Ne diyorsun sen, yani jüri üyelerini başkası mı öldürüyor?"

"Ben öyle söylemedim."

"Güzel, yoksa sana salağın tekisin diyecektim."

"Bana bundan kötüsünü de söyledin."

"Bu sabah değil."

"Senin teorine göre Mo Teale ve Maxine Root da Padgitt'lerden para aldılar, sonra Danny için suçlu oyu verip ona ihanet ettiler, ama ölüm cezası konusunda geri geldiler, idam oyu vermediler, şimdi de jüriyi kararsız bırakmadıkları için ölüyorlar, öyle mi? Bunu mu söylüyorsun Harry Rex?"

"Evet, öyle."

"Sen salağın tekisin o zaman. Mo Teale gibi dürüst, çalışkan, suçtan nefret eden ve kiliseye giden bir adam Padgitt'lerden neden para alsın?"

"Belki onu tehdit ettiler."

"Belki! Belki de etmediler!"

"Pekâlâ, senin en iyi teorin ne?"

"Bunu yapan Padgitt. Ama nedense ilk öldürdüğü iki kişi, ölüm cezasına hayır oyu veren üç kişiden ikisi. Danny oyların nasıl verildiğini bilmiyor. Hükümden on iki saat sonra Parchman'daydı. Listesini yaptı, Fargarson en kolay hedef olduğu için bir numara o oldu. Teale iki numaraydı, çünkü Danny senaryoyu seçebiliyordu."

"Üçüncü kim peki?"

"Bilmiyorum, ama bu insanlar ömür boyu evlerine kapanıp kalmayacaklar. Katil olayların unutulmasını bekleyecek, sonra yine planını yapacak."

"Birisi ona yardım edebilir."

"Doğru."

Harry Rex'in telefonu sürekli çalıyordu. Çalan telefona bakıp, "işlerim var," dedi.

"Ben de gidip şerifi göreyim. Sonra görüşürüz." Ofisten çıkarken arkamdan, "Bir şey daha var Willie," diye seslendi.

Dönüp baktım ona.

"Gazeteyi sat, parayı al ve git eğlen biraz. Hak ettin bunu."

"Teşekkürler."

"Ama Clanton'u bırakma sakın, duydun mu beni?"

"Bırakmam."

EARL YOURY İLÇE BELEDİYESİNDE greyder operatörüydü. Possum Ridge'den Shady Grove'un ötesindeki bölgelere kadar tenha yerlere giden kırsal alan yollarında çalışırdı. Yalnız çalıştığı için birkaç gün belediye ambarı civarında kalmasına karar verdiler, orada birçok arkadaşı vardı ve hepsinin kamyonetinde de tüfekleri bulunuyordu, alarmdaydılar. Şerif McNatt, Youry ve şcfıyte konuşarak adamın güvenliği için bir plan yaptı.

Youry o gün şerife telefon etti ve önemli bir bilgi vereceğini söyledi. Hafızası biraz zayıflamıştı ama sakat çocukla Mo Teale'nin ölüm cezasına şiddetle karşı olduklarını hatırlıyordu. İdama itiraz eden üçüncü kişi de bir kadındı, ve büyük olasılıkla da siyahi bayandı. Ama aradan dokuz yıl geçmişti, iyi hatırlayamıyordu. O da McNatt'e aynı soruyu sordu, "Danny Padgitt kendisini ölümden kurtaranları neden öldürsün?" dedi.

Şerifin ofisine gittiğimde Youry ile konuşmasını yeni bitirmişti ve epeyce şaşkındı. Kapıyı kapadım ve Bayan Callie ile konuştuklarımızı anlattım ona. "Cailie'nin notlarını gördüm Şerif," dedim. "Üçüncü oyu veren üye Maxine Root idi."

Sam ve Harry Rex'le yaptığımız tartışmayı onunla da yaptık ve yine bir sonuca varamadık. Padgitt'lerin Lenny'yi ya da Mo Teale'yi satın aldıklarına ya da tehdit ettiklerine inanmıyordu şerif, ama Maxine Root konusunda emin değildi, kadın daha sert bir aileden geliyordu. Sonunda o da benim gibi Danny'nin jüri oylarını bilmediği ve ilk iki cinayetin rastlantı olduğuna kani oldu. O zaten hükümden bir yıl sonra, oyların ölüm cezası konusunda 9 lehte, 3 aleyhte olarak bölündüğünü, Mo Teale'nin idama şiddetle karşı çıktığını öğrenmişti.

Fakat işin içinde Wilbanks olduğu için, Danny'nin jüri oyları konusunda bizim tahminimizden daha çok şey bilmiş olması mümkündü, ikimiz de inanıyorduk buna. Her şey olabilirdi.

Ama her şey anlamsızdı.

Ben oradayken şerif Maxine Root'u aradı. Kadın kasabanın kuzeyindeki ayakkabı fabrikasında muhasebeciydi ve işe gitmekte ısrar ediyordu. McNatt o sabah onun ofisine gitmiş, patronu ve iş arkadaşlarıyla konuşmuş, her şeyin yolunda olduğunu görmüştü, iki şerif yardımcısı bina dışında bekliyordu, iş çıkışı da Maxine'i alıp evine götüreceklerdi.

Şerif onunla birkaç dakika bir arkadaş gibi konuştuktan sonra, "Bak Maxine, Padgitt davasında çocuğun idam cezası almasını istemeyenler, sen, Mo Teale ve Fargarson'du, bunu biliyorum..." dedi ve durdu, Maxine kesmişti sözünü.

"Bunu nasıl öğrendiğim önemli değil şimdi. Senin güvenliğin konusunda endişeliyim. Hem de çok endişeliyim."

Hattın diğer ucunda kadın konuşurken şerif dinliyor ve arada bir, "Evet ama onu bu şekilde suçlayıp tutuklayamam," gibi şeyler söylüyordu.

Bir ara kadına, "Erkek kardeşlerine söyle, arabalarından silahı eksik etmesinler," dedi. "Ben bu olayda ilgili araştırma yapıyorum Maxine, yeterli kanıt bulursam tutuklayacağım onu."

Şerif onu biraz dinledi, sonra, "Artık ona idam cezası vermek için çok geç," diye devam etti. "Sen o zaman doğru olduğunu düşündüğün şeyi yaptın."

Kadın konuşmanın sonunda ağlamaya başlamıştı. Şerif, "Zavallı kadın," dedi. "Sinirleri çok bozuk."

"Onu ayıplayamam. Ben de kaçacak delik arıyorum."

40

MO TEALE'NİN CENAZE TÖRENİ, listemde otuz altıncı olan ve sevdiğim Willow Road Metodist Kitisesi'nde yapıldı. Kilise meydanın güneyinde kasaba sınırı üzerindeydi. Teale'yi tanımadığım için cenaze törenine gitmedim. Ama onu tanımayan pek çok kişi gitti.

Adam elli bir yaşında kalp krizinden ölseydi, ani ve trajik bir ölüm olurdu bu ve cenazesine çok insan gelebilirdi. Ama şartlı tahliyeyle hapisten çıkmış bir cani tarafından intikam için öldürülmüş olması tüm meraklıları çekmişti oraya. Teale'nin dört yetişkin çocuğunun eski okul arkadaşları, hemen her cenazeye giden dul kadınlar, uzaktan gelen gazeteciler ve Mo'yu sadece, John Deere traktörü sahibi oldukları için tanımış olan çiftçiler bile vardı kalabalığın içinde.

Ben törene gitmeyip onun ölüm yazısını hazırladım. En büyük oğlu gazeteye gelmiş ve onunla ilgili ayrıntılı bilgi vermişti. Mo ve karısı erken evlenmiş, hemen çocuk yapmışlardı, büyük oğul otuz üç yaşındaydı ve Tupelo'da Ford acentesinde çalışıyordu. Adam ofisimde iki saat oturdu ve benden, Danny Padgitt'in yakalanıp öldürülmesi konusunda garanti istedi.

Cenaze Clanton mezarlığına gömüldü. Törene katılan kalabalık dört blok boyunca uzadı, meydanı geçip Jackson Caddesi'nden gazetenin önüne kadar geldi. Ama trafik aksamadı, çünkü herkes cenaze törenindeydi.

LUCİEN WİLBANKS, HARRY REX'İN aracılığıyla Şerif McNatt'le buluşmaya razı oldu. Ama özellikle benim görüşmeye gelmemi iste-

medi. Önemli değildi bu, Harry Rex her şeyi not alıp bana anlattı, ama yayınlanmamak koşuluyla.

Lucien'in ofisindeki görüşmede, 1975'te Ernie Gaddis'in yerine gelen Savcı Rufus Buckley de vardı. Bucley reklamdan hoşlanan bir domuzdu, Padgitt'in tahliyesine pek karışmamıştı ama şimdi onu linç etmek istiyordu. Harry Rex savcıyı sevmez, onun da kendisinden hoşlanmadığını bilirdi. Lucien de sevmezdi savcıyı, ama zaten kimseyi sevmezdi o, çünkü kimse onu sevmezdi. McNatt Lucien'den nefret eder, Harry Rex'e hoşgörü gösterirdi ve savcıdan pek hoşlanmadığı halde onunla aynı safta çalışmak zorundaydı.

Tüm bu karşılıklı duyguları bildiğim için görüşmeye katılmadığıma sevinmiştim.

Lucien onlara, Danny ve babası Gill ile konuştuğunu söyledi. Clanton ve ada dışında bir yerde buluşmuşlardı. Danny, aileye ait olan ve Padgitt Adası'nda bulunan yol inşaatları firmasında çok güzel çalışıyordu.

Danny, Lenny ve Mo'nun ölümleriyle hiç ilgisi olmadığını söylemişti ki çok doğaldı bu. Olanları duyunca şoke olmuş, kendisinden kuşkulandıkları için sinirlenmişti. Lucien onu kızdırıncaya kadar sorgulamış, ama verdiği yanıtlarda en küçük bir yalan belirtisi görememişti.

Lenny Fargarson 23 Mayıs günü öğleden sonra vurulmuştu. O gün Danny ofisindeydi, buna tanıklık edecek dört kişi vardı. Fargarson'un eviyle ada arasında arabayla en azından yarım saatlik mesafe vardı ve dört tanık da Danny'nin o öğleden sonra oradan ayrılmadığına emindi.

McNatt, "Bu tanıklardan kaçının adı Padgitt?" diye sordu.

Lucien her avukat gibi bu soruyu, "Bana isim verilmedi," diye savuşturdu.

Teale, on bir gün sonra, 3 Haziran sabahı yaklaşık dokuzu çeyrek geçe vurulmuştu. O anda Danny, Tippah ilçesindeki yeni asfaltlanmış bir yolun kenarında inşaat şefine belge imzalatıyordu. Şef ve iki işçi,

Danny'nin orada olduğuna tanıklık edebilirlerdi. Asfaltlanan yol, Ned Ray Zook'un çiftliğinden en az iki saatlik mesafedeydi.

Lucien iki cinayet için de tanık gösteriyordu ama onu dinleyenler kuşkuluydu. Padgitt'ler elbette her şeyi inkâr edeceklerdi. Yalan söylemeye, bacak kırmaya ve rüşvet vermeye alışık oldukları için lehte tanık bulmaları hiç de zor değildi.

Şerif McNatt kuşkusunu açıkça belirti. Lucien'e, araştırmayı sürdürdüğünü ve geçerli kanıt bulur bulmaz adaya gidip Danny'yi alacağını söyledi. Eyalet polisiyle konuşmuştu ve adaya çıkmak için yüz polis gerekse bile yapacaktı bunu.

Lucien buna gerek olmadığını söyledi, Danny için tutuklama kararı çıkarsa onu kendisi getirmek için elinden geleni yapacaktı.

McNatt, "Bir cinayet daha işlenirse bu kasaba patlar," dedi. "Bin kişi köprüyü geçer ve buldukları tüm Padgitt'leri öldürürler."

Bucley, Yargıç Omar Noose ile konuşmuştu. Yargıç, Danny için tutuklama kararı çıkarmaya hazırdı. Lucien muhtemel nedenler ve yeterli kanıtlar konusunda bir sürü şey söyleyerek saldırdı savcıya. Buckley, Danny'nin dava sırasında jüri üyelerini tehdit ettiğini, ondan kuşkulanılması için bunun yeterli olduğunu savundu.

Lucien ve savcının tartışmaları kavgaya dönüşmüştü. Sonunda şerif yeter diye bağırmış ve ofisten çıkmıştı. Bucley de onu izledi, Harry Rex orada kalmış, Lucien'le bir süre daha sakince konuşmuştu.

HARRY REX BİR SAAT SONRA ofisime geldi ve odada sinirli adımlarla dolaşarak, "Yalancılar yalancıları koruyor," diye homurdandı. "Lucien sadece kendisi ve müvekkillerinin işine yarayacaksa söylüyor doğruyu. Padgitt'ler ise doğrunun ne olduğunu bile bilmiyorlar."

"Lydia Vince'i hatırladın mı?" diye sordum.

"Kim?"

"Wiibanks'ın tanık sandalyesine oturttuğu sürtük. Rhoda öldürüldüğü zaman Danny'nin kendi yatağında olduğunu söyleyen kadın.

Onu Padgitt'ler buldular, para verdiler ve Lucien'e götürdüler. Hepsi korkunç yalancı bunların."

"Sonra eski kocası öldürüldü, değil mi?"

"Davadan hemen sonra. Muhtemeler Padgitt'lerin adamlarından biri öldürdü onu. Kurşundan başka ipucu yoktu. Hiçbir tanık bulunamadı ve bu da doğal."

"Ama McNatt Lucien'in sözlerine inanmadı. Bucley de inanmadı elbet."

"Ya sen?"

"Hayır. Lucien'i jüri önünde sızlanırken daha önce de gördüm. Bazen çok ikna edici olabiliyor adam, ama her zaman değil. Bizi ikna etmek için de çok uğraştı. Bunları yapan Danny. Ayrıca yardım da alıyor."

"McNatt de inanıyor mu buna?"

"Evet ama kanıtı yok. Onu tutuklasa da sonuç alamaz."

"Ama böylece Danny sokaklarda görünemez."

"Geçici bir önlem bu. Kanıt yoksa onu içerde fazla tutamazsın. Adam sabırlı, dokuz yıldır bekliyor."

ŞAKACILARI TAM OLARAK gören olmadı ve sırlarını mezara götürecek kadar akıllıydılar, yine de onların belediye başkanının iki büyük oğlu olduğuna dair spekülasyonlar aylarca devam etti. İki delikanlı olay yerinden çok hızlı kaçmışlardı. Belediye başkanının oğulları şakalarıyla ün yapmışlardı.

Karanlıkta bodur ağaçlardan yapılmış çiti geçtiler ve Earl Youry'nin verandasının köşesine on beş metre kadar yaklaştılar. Orada durup Youry'yi korumak için gelmiş komşu ve dostların konuşmalarını dinlediler. Saldırı için uygun zamanı sabırla beklediler.

Saat on biri birkaç dakika geçe verandaya doğru bir sürü havai fişek attılar. Onların patlamasıyla ortalık birden karıştı. Adamlar bağır-

maya, kadınlar çığlık atmaya başladılar ve Youry emekleyerek evine kaçtı. Havai fişekler büyük bir gürültü ve parıltıyla patlayıp her yanı aydınlatarak havaya yükselirken evin ön bahçesinde portatif sandalyelerde oturan nöbetçiler silahlarına sarıldılar. Fişeklerin patlaması yarım dakika sürdü, bu süre içinde evin önünde bulunan silahlı yaklaşık on adam evi sararak kuşkulu her şeye ateş açmaya hazırdı hepsi.

Travis adındaki geçici şerif yardımcısı, devriye sırasında uyuklarken yerinden sıçradı. Hemen tabancasını çekerek yere çömeldi ve namluyu o noktaya doğrulttu. Gerçi resmi raporda yer almadı ama Travis havaya bir el ateş etmişti. Büyük bir gümbürtü çıkmıştı. Silah sesi fişeklerin gürültüsünü bastırmıştı. Bunu duyan bir başkası da elindeki çifteyle ağaçlara doğru bir el ateş etti. Eğer diğer şerif yardımcısı Jimmy ortaya çıkıp da, "Ateşi kesin salaklar!" diye bağırmasaydı belki de herkes silahını ateşleyecek, kim bilir kaç kişi yaralanacak ya da ölecekti.

O anda silah sesleri kesildi ama havai fişeklerin patlaması birkaç saniye daha sürdü. Patlamalar bitince birkaç polis gelip çimlerin üstündeki yanık yerleri incelediler. Sonra herkes bunların havai fişek olduğunu öğrendi. Earl Youry kapı aralığından baktı, sonra yine dışarı çıktı.

Sokağın aşağısında Bayan Alice Wood gürültüyü duyunca evin arkasına koştu, kapıyı kilitlemek istiyordu, o sırada evin arkasından gülerek ve koşarak geçen iki çocuk gördü. Daha sonra onların beyaz ve on beş yaşlarında olduğunu söyleyecekti.

Uzaktan gelen patlama sesini duyduğumda, Lowtown'da Bayan Callie'nin ön verandasından aşağı iniyordum. O anda nöbette olan Sam, Leon ve iki rahip yardımcısı yerlerinden sıçradılar ve patlamanın olduğu yere baktılar. Bu fişekler patlarken adeta bir obüs kadar gürültü çıkarıyordu. Bir süre bekledik, sonra Leon, "Havai fişekti bunlar," dedi.

Sam annesine bakmak için içeri girdi. Birkaç saniye sonra geri döndü ve, "Uyuyor," dedi.

"Ben oraya gidip bir bakayım," dedim. "Önemli bir şeyse telefon ederim size."

Youry'nin sokağında kırmızı-mavi lambaları yanan on kadar polis arabası vardı. Meraklılar da geldiği için trafik yoğundu. Kenarda Buster'in arabasını gördüm, yanına gittiğimde, "Birkaç çocuğun işi," dedi.

Bu bana komik geldi ama benim gibi düşünmeyen insan çoktu.

41

TIMES'I SATIN ALDIĞIM GÜNDEN BU YANA geçen dokuz yılda gazeteden dört günden fazla ayrılmamıştım. Gazete her salı baskıya veriliyor, çarşamba günleri basılıyor, ben de her perşembe bir sonraki sayının hazırlığına başlıyordum.

Gazete başarılıydı, çünkü çok az olayın yaşandığı kasabada yazacak çok şey buluyordum ben. Gazetede otuz altı sayfa vardı. Küçük ilanlara beş, hukuki ilanlara üç, reklamlara da yaklaşık altı sayfa ayırdıktan sonra, her hafta yirmi iki sayfayı yerel haberlerle doldurmak durumundaydım.

Her kelimesini kendim yazdığım ölüm haberleri en azından bir sayfa dolduruyordu. Davey Bigmouth Bass spor haberleri için iki sayfa alıyordu ama arada bir ben de bir lise futbol maçı ya da tavşan vurmuş on iki yaşındaki bir avcının haberini yazıyordum, Margaret bir din, bir evlenme haberleri, bir de küçük ilanlar sayfası hazırlıyordu. Baggy artık kendini iyice bırakmış, durmadan içiyor ve haftada bir yazdığı bir haberin de birinci sayfaya konmasını istiyordu. Gazeteye bir sürü muhabir girip çıkıyordu. Bazen bir, bazen iki muhabirimiz oluyordu ama bunların yarardan çok zararı dokunuyordu. Hataları öyle çok oluyordu ki yazılarını okuyup düzeltirken keşke kendim yazsaydım diyordum.

Ve yazmaya devam ettim. Gazetecilik okumuş olmama rağmen kelimelerle oynamaya ne kadar eğilimli olduğumun hemen farkına varamamıştım. Ama ansızın bir gazete sahibi olup onu yaşatmak zorunda kalınca, her konuda yazma yeteneğim olduğunu keşfettim. Ölüme yol açmayan, küçük bir trafik kazasını görgü tanıkları ve am-

bulans şoförleriyle konuşarak heyecanlı bir haber haline getirebiliyordum. Küçük bir fabrikanın biraz büyümesi, kalemimde Milli Gelirde bir patlama haline geliyordu. Baptist Kadınlar Derneği'nde yapılan bir kek satışı hakkında sekiz yüz kelimelik bir yazı yazabiliyordum. Bir uyuşturucu tutuklamasını, Kolombiyalıların çocuklara saldırısına dönüştürüyordum. Civitan Club'deki küçük bir kavga adeta bir savaş haberi oluyordu. Bir hafta içinde çalınan üç kamyonet haberi organize suçlara giriyordu.

Ford ilçesi insanları hakkında da yazıyordum. Bayan Callie, hakkında yazı yazdığım ilk kişiydi, her ay biri hakkında yazmaya çalıştım. Bataan ölüm yürüyüşünden kurtulmuş, 1. Dünya Savaşı'nın Clanton'lu son gazisini, Pearl Harbor'da bulunmuş bir denizciyi, küçük bir kasabada kırk beş yıl rahiplik yaparak emekli olmuş bir din adamını, Kongo'da otuz bir yıl yaşamış bir misyoneri, Broadway'de sahneye çıkan bir kasaba çocuğunu, yirmi iki eyalette yaşamış bir kadını, yedi kez evlenmiş ve nişanlılara öğüt vermek isteyen bir adamı, göçmen Bay Mitlo'yu, emekli olan bir basketbol koçunu, yıllardır Tea Shoppe'da çalışan aşçıyı ve bunlara benzer insanları yazdım. Bu yazılar çok popülerdi.

Fakat dokuz yıl sonra, Ford ilçesindeki ilginç insanlar listesinde isimler azalmıştı.

Ben de yazmaktan yorulmuştum. Yılın elli iki haftasında her hafta yirmi sayfa.

Her sabah kalktığımda ne yazacağımı düşünüyordum. Her haber ya da olağandışı olay benim için yeni bir haber kaynağı oluyordu. Köpekler, antika kamyonlar, bir kasırga söylencesi, perili ev, kayıp at, İç Savaş hazinesi, başsız köle efsanesi, kudurmuş kokarca hakkında yazıyordum. Duruşmalar, seçimler, işlenen suçlar, yeni açılan iş yerleri, iflaslar ve kasabaya yeni gelenler de haber konusuydu. Yazmaktan yorulmuştum.

Clanton'dan da bıkmıştım. Kasaba beni, özellikle de kalacağımı anlayınca benimsemişti. Ama çok küçüktü burası ve bazen boğulur gibi oluyordum. Hafta sonlarında genellikle evde kalıp yazıyordum

ve alışmıştım buna. Ama sinirlendiriyordu bu beni. Bubba ve arkadaşlarıyla poker oynamayı denedim, Harry Rex'le partilere katıldım. Ama buraya ait değilmişim gibi geliyordu bana.

Clanton değişiyordu ve ben onun gittiği yönden memnun değildim. Güney'deki tüm küçük kasabalar gibi her yöne yayılıyordu. Bargain City büyüyor ve etrafındaki ayaküstü lokantalar artıyordu. Kasaba merkezi tenhalaşıyordu ama adiye binası ve belediye insanları çekmeye devam edecekti tabii. Aslında buraya vizyonu olan politikacılar gerekiyordu ama fazla yoktu bunlardan.

Kasabanın da benden bıktığını sezer gibiydim. Vietnam savaşına karşı çıktığım için beni radikal bir liberal olarak görüyorlardı. Ben de bu izlenimi silmek için hiçbir şey yapmıyordum. Gazete büyüyüp, kazanç artarken ben de eleştirilerimi artırdım. Belediye meclisinin ve denetçiler kurulunun kapalı toplantılarını hep eleştirdim. Kamu kayıtlarına ulaşmak için dava açtım. İlçedeki imar durumuyla ilgili çalışmalar yaptım, yolsuzlukları araştırdım ve Bargain City kasabaya geldiğinde çok şey söyledim. Zenginlere istediğini seçtirme olanağı sağlayan eyalet yasalarının saçmalığını ortaya koydum. Danny Padgitt tahliye olunca şartlı tahliye sistemini de eleştirdim.

Yetmişli yıllarda eleştirilerimi hep sürdürdüm. Gazete bu yüzden iyi satıyordu ama ben de garip bir adam oldum. Hiçbir şeyden mutlu olmayan biri gibi görüyorlardı beni. Bir kabadayı olduğumu sanmıyorum, öyle olmamak için gayret ettim hep. Ama geriye baktığımda, sadece inançlarım için değil, canım sıkıldığı için de savaşmış olduğumu gördüm.

Yaşım ilerledikçe kurallara uyan bir insan olmak istedim. Burada hep bir yabancı olacaktım ama umursamıyordum bunu. Clanton'da istediğim kadar kalmak, canım sıkıldığında seyahate çıkmak istiyordum. Para insanın geleceğini değiştiriyordu.

Uzun bir geziye çıkmak, dünyayı görmek, tatil yapmak istiyordum.

Gary McGrew ile Tupelo'da bir restoranda tekrar buluştuk. Adam gazeteye çok gelmişti ve tekrar gelirse çalışanlar dedikoduya başla-

yabilirdi. Yemek yerken yine satış konusunu görüştük, fikir alışverişinde bulunduk. Gazeteyi satarsam onlardan Davey Bigmouth Bass, Hardy ve Margaret'le yaptığım beş yıllık iş anlaşmasını kabul etmelerini istiyordum. Baggy ya emekli olacak, ya da karaciğer zehirlenmesinden ölecekti. Wiley zaten hep istediği zaman çalışmıştı ve fotoğraf çekme arzusunu da yitiriyordu. Gazeteyi satma konusunu açtığım tek çalışan oydu ve bana parayı alıp kaçmamı söyledi.

McGrew'un müşterisi, bir yıl yüksek ücretle gazetede kalıp yeni editörü yetiştirmemi istiyordu. Ama ben istemedim bunu, işi bitirdiğim zaman gidecektim. Başımda bir patron ve gazeteyi yabancı bir şirkete sattığım için insanların bana saldırmasını istemiyordum.

Onların teklifi 1.3 milyondu ama Knoxville'de danıştığım bir firma, gazetenin değerinin 1.35 milyon dolar olduğunu bildirdi bana.

Uzun öğle yemeğinin sonuna doğru McGrew, "Bu bilgi gizli ama söyleyeyim," dedi. "Tyler ve Van Buren ilçelerindeki gazeteleri aldık, işler normale dönmeye başladı."

Adam benimle dürüstçe konuşuyordu. Tyler'deki gazetenin sahibi satmayı kabul etmişti ama işlem henüz tamam değildi.

McGrew, "Yeni bir haber var," dedi. "Folk ilçesindeki gazete de satılacakmış. Eğer sen satmazsan ona bakabiliriz, daha ucuzmuş."

"Bana yine baskı yapıyorsun," dedim.

Folk gazetesinin tirajı dört bin, yönetimi berbattı. Her hafta bakıyordum ona.

"Baskı yapmıyorum, sadece her şey açık olsun istiyorum."

"Ben bir buçuk milyon istiyorum," dedim.

"Bu çok fazla Willie."

"Öyle ama o gazeteyle bu parayı çıkaracaksınız siz. Belki biraz zaman alabilir ama on yıl ileriye bak."

"Bu kadar çıkabilir miyiz bilemiyorum."

"Gazeteyi istiyorsanız çıkacaksınız."

İş acildi artık. McGrew, "Aylardır konuşuyoruz," dedi. "Müşterim artık sonuç bekliyor. Gelecek ayın birine kadar bu iş olmazsa başka yerlere bakacak."

Bu taktiği umursamadım, ben de bıkmıştım görüşmelerden. Ya satacak ya da satmayacaktım. Karar verme zamanı gelmişti.

"Ay başına daha yirmi üç gün var," dedim.

"Öyle."

"Pekâla."

UZUN YAZ GÜNLERİ BAŞLADI ve üç ay sürecek dayanılmaz sıcaklar ve yüksek nem oranı da onlarla beraber geldi. Ben yine kiliselere, maçlara, golf turnuvasına, karpuz tarlalarına gidiyordum. Ama Clanton bekliyordu ve konuştuğumuz tek şey de bu bekleyişti.

Sağ kalan jüri üyelerinin korkusu biraz azalmış gibiydi. İnsanlar evlerinde hapis kalmaktan, işlerini yapamamaktan, komşuların nöbet tutmasından sıkılmış, bıkmışlardı. Dışarı çıkmaya, normal yaşamlarına dönmeye başladılar.

Katilin sabrı sinir bozucuydu. Zaman avantajı ondaydı ve hedefinin korumalardan sıkılacağını biliyordu. Onların nöbetçilerden kurtulup bir hata yapacağından emindi. Bunu biz de biliyorduk.

Hayatında ilk kez olarak üç pazar arka arkaya kiliseye gidemeyen Bayan Callie artık ısrarla gitmek istiyordu. O pazar sabahı Sam, Esau ve Leon'la beraber kiliseye gitti ve sanki bir yıldır uzak kalmış gibi Tanrı'ya dualar etti. Kilisedeki erkek ve kadın tanıdıkları ona sarıldılar ve onun için dua ettiler. Rahip Small da inananlar için dua edip vaaz verdi. Sam'in söylediğine göre Rahip üç saat ayin yapmış, vaaz vermişti.

İki gün sonra Bayan Callie benim Mercedes'in arka koltuğuna oturdu, yanında Esau vardı ve Sam silahlıydı, arkamızda bir polis arabası olduğu halde Clanton'dan çıktık.

Polis arabası ilçe sınırında bizi bıraktı ve Memphis'e geldik. Şehrin doğusunda yeni bir alışveriş merkezi açılmıştı ve Bayan Callie onu görmek istiyordu.

Binada yüzden fazla dükkân vardı. Yaşlı kadın hayatında ilk kez pizza yedi, buzlu paten sahası, el ele tutuşan iki erkek ve karma ırk aile gördü. Paten sahası hoşuna gitti.

Sam'in gösterdiği yollardan giderek bir saat sonra güney Memphis'teki mezarlığı bulduk. Mezarlık bekçisinden aldığımız planı izleyerek Nicola Rosetti Dejarnette'in mezarına ulaştık. Bayan Callie mezarın üstüne çiçek koydu ve biz onun orada yalnız kalmak istediğini sezince geri çekildik.

Bayan Callie, Nicola'nın anısına İtalyan yemeği yemek istiyordu, Memphis'in ünlü İtalyan restoranı Grisanti'de rezervasyon yaptırmıştım, oraya gittik ve keçi peynirli lazanya ile ravioli yedik. Bayan Callie restoranlar konusundaki düşüncesini değiştirdi ve onun günaha girmemesi için hesabı ben ödedim.

Memphis'ten ayrılmak istemiyorduk. Birkaç saat için de olsa bilinmeyenin korkusundan ve bekleme endişesinden kurtulmuştuk. Clanton sanki bin mil uzaktaydı ama o bile çok yakındı. O gece Clanton'a dönerken çok yavaş sürdüm arabayı.

Ondan hiç söz etmedik ve kasabaya yaklaştıkça suskunluğumuz arttı, ama Ford ilçesinde rahatça dolaşan bir katil vardı. Bayan Callie'nin adı onun listesindeydi. İki cinayet işlenmemiş olsaydı buna inanmak güçtü.

Baggy'ye ve gazete arşivine göre, yüzyılımızda ilçede çözümlenmemiş cinayet olayı olmamıştı. Hemen her cinayet öfke sonucu işlenmiş, silahı çeken kişi tanıklar tarafından görülmüştü. Tutuklamalar, davalar ve kararlar anında olmuştu. Şimdi ise etrafta planlı hareket eden çok akıllı bir katil dolaşıyor, onun hedeflerini de herkes biliyordu. Yasalara saygılı, Tanrı korkusu olan bir yerde inanılmaz bir şeydi bu.

Bobby, Al, Max ve Leon annelerine birkaç kez gelip onlardan birinin evinde bir ay kadar kalması için ısrar etmişlerdi, Sam, Esau ve ben de onu ikna etmeye çalışmıştık, ama Callie gitmek istemiyordu. Tanrı'yla çok yakındı o ve Tanrı korurdu onu.

Dokuz yıllık dostluğumuz sırasında ilk kez, Bobby' ile birlikte Mih-

vaukee'ye gitmesini tartışırken sinirlendim ona. O da beni yine ilk kez payladı ve, "Bu büyük şehirler tehlikelidir," dedi.

Ben de ona şöyle dedim:

"Hiçbir yer Clanton kadar tehlikeli olamaz."

Daha sonra saygısızlığıma üzüldüğünü söyledi ve ben de hemen sustum.

O gece Clanton'a girerken dikiz aynasından sürekli olarak arkama bakıyordum. Belki de saçmaydı bu yaptığım. Lowtown'da Ruffin'lerin evinin önünde bir şerif yardımcısı bekliyor, verandada da Esau'nun bir arkadaşı oturuyordu.

Verandadaki dost, "Sakin bir gece," dedi. Yani kimse kimseye ateş etmemişti.

Bayan Callie yattı, ben de Sam'le bir saat satranç oynadım.

Bekleyiş sürüyordu.

42

BİN DOKUZ YÜZ YETMİŞ DOKUZ YILI Mississippi'de yerel seçimler yılıydı ve benim üçüncü seçmenliğimdi bu. Seçim ilk ikisinden daha sakin geçti. Şerif seçiminde rakip çıkmadı ki görülmüş şey değildi bu. Padgitt'lerin yeni bir adayı satın aldıkları, ama şartlı tahliye tartışmasından sonra vazgeçtikleri konuşuluyordu. Senatör Theo Morton'un bir rakibi bana, üstünde SENATÖR MORTON DANNY PADGİTT'İN ŞARTLI TAHLİYESİNİ NEDEN İSTEDİ? PARA! NEDEN BU! yazılı bir ilan getirdi. İlanı basmak istiyordum ama aleyhime açılacak bir iftira davasına da katlanamazdım doğrusu.

Dördüncü Devriye bölgesinde polis seçimi için on üç adaylı bir yarış vardı ama diğer seçim çalışmaları sakin geçiyordu. Kasaba halkı Fargarson ve Teale cinayetleriyle üçüncü kurbanın kim olacağı sorusuna kilitlenmişti. Şerif McNatt, eyalet polisi dedektifleri ve adli tıp uzmanları tüm ipuçlarını incelemiş, bir sonuca varamamışlardı. Beklemekten başka bir şey yapamıyorduk.

4 Temmuz yaklaşıyordu ama kimsede kutlama heyecanı yoktu. Hemen hemen herkes kendini güvende hissediyordu ama ilçenin üzerinde kara bulutlar dolaşıyordu. 4 Temmuz'da hepimiz Adliye binası önünde toplandığımızda kötü şeyler olacağına dair söylentiler dolaşıyordu etrafta. Şimdiye kadar hiçbir haziran ayında böyle dedikodular çıkmamış ve hiç bu kadar çabuk yayılmamıştı.

25 HAZİRAN GÜNÜ, Tupelo'da şık bir avukat yazıhanesinde Times'ı ortaklarından biri Atlantalı Bay Ray Noble olan bir yayın şirketine devreden belgeleri imzaladım. Bay Noble bana 1.5 milyon dolar-

lık bir çek verdi. Çeki alıp hemen Merchants Bank'daki geniş ofisinde beni bekleyen yeni dostum Stu Holland'a götürdüm. Bankaya giren böyle bir paranın haberi Clanton'da hemen duyulurdu ve parayı Stu'ya teslim edip eve döndüm.

Hayatımın en uzun bir saatlik araba yolculuğu oldu bu. Mutluydum, çünkü gazeteyi çok iyi bir fiyata satmıştım. Gazetemde bazı değişiklikler yapmayı düşünen saygın bir alıcıdan çok iyi bir para almıştım. Macera beni çağırıyordu ve ben de bu çağrıya yanıt verebilecek durumdaydım.

Ama üzülüyordum da, çünkü hayatımın büyük ve tatmin edici bir bölümünden vazgeçiyordum. Gazete ve ben birlikte büyüyüp gelişmiştik, ben bir yetişkin olarak olgunlaşırken o da kazançlı bir gazete haline gelmişti. Her küçük kasaba gazetesinin olması gerektiği gibi, güncel haberleri izleyen, tarihi kayda geçiren, siyasi ve sosyal olaylar hakkında yorumlar yapan bir gazeteydi şimdi Times. Bense adeta sıfırdan başlayıp başarılı olmuş bir genç adamdım. Sanırım yaşımı hissediyordum ve kendime önce bir kumsal, sonra da bir kız arkadaş bulmalıydım.

Gazeteye gidince Margaret'in ofisine girdim, kapıyı kapadım ve gazeteyi sattığımı söyledim ona. Kadın ağlamaya başladı ve benim de gözlerim yaşardı. Margaret'in sadakati beni hep şaşırtmıştı, o da Bayan Callie gibi benim ruhum konusunda endişelenmekle beraber sevmişti beni. Ona yeni patronların iyi insanlar olduğunu, büyük değişiklik yapmayacaklarını ve onun yeni beş yıllık iş anlaşmasını da ücretini artırarak kabul ettiklerini söyledim. Daha çok ağladı.

Hardy ağlamadı. Times'ın baskısını otuz yıldır o yapıyordu. İçine kapanık, aksi bir adamdı, pek çok gazeteci gibi çok içerdi ve yeni patronlar ondan hoşlanmazsa hemen ayrılıp balık tutmaya gidecekti. Ama yeni iş anlaşması yine de hoşuna gitti.

Davey Bigmouth Bass haberi duyunca şoke oldu, ama ücretinin arttığını öğrenince yumuşayıp sevindi.

Baggy batıda bir yerlerde tatil yapıyordu, ama yanında karısı değil, erkek kardeşi vardı. Bay Ray Noble, Baggy'nin ağır çalışmasını

dikkate almış ve onun iş anlaşmasını uzatmaya yanaşmamıştı, ben de vicdanımı dinleyip ısrar etmedim, Baggy başının çaresine bakacaktı.

Gazetede beş çalışan daha vardı, haberi hepsine kendim verdim. Tüm öğleden sonrayı onlara bu haberi vermek için harcadım ve sonunda yoruldum. Pepe'nin arka odasında Harry Rex'le buluştum ve satışı margarita içerek kutladık.

Kasabadan ayrılıp bir yerlere gitmek için sabırsızlanıyordum, ama cinayetler son bulana kadar yapamazdım bunu.

HAZİRAN AYINDA RUFFIN profesörleri sürekli olarak Clanton'a gelip gittiler. Görevli olarak, ya da izin alarak geliyorlar, en azından ikisi ya da üçü annelerini yalnız bırakmıyorlardı. Sam evden pek ayrılmıyordu. Hem annesini korumak hem de kendisi ortalarda görünmemek için evde kalıyordu. Komiser Durant oralardaydı, yeniden evlenmişti ama çocukları bölgeden ayrılmışlardı.

Sam sürekli kitap okuyor, Esau ile ya da ziyarete gelenlerle satranç oynuyordu. Benimle birkaç kez tavla oynadıktan sonra öğrendiğini söyledi ve oyunu bir dolardan oynamamızı önerdi. Çok geçmeden ona 50 dolar borçlandım. Ama bu tür kumar oyunu Bayan Callie'nin verandasında gizli oynanıyordu.

4 Temmuz'dan önce bir toplantı yaptık. Evimde beş yatak odası vardı ve insan da olmadığından Ruffin'lere evde kalabileceklerini söyledim. Aile 1970'te tanıdığımdan beri büyümüştü. Sam'in dışında hepsi evliydi ve torunların sayısı yirmi bir olmuştu. Sam, Callie ve Esau dışında Ruffin'ler otuz beş kişiydi, ama Clanton'da şimdi otuz dört Ruffin vardı. Leon'un kayınpederi Chicago'da hastaydı.

Bu otuz dört kişiden yirmi üçü, birkaç günlüğüne Hocutt Evi'ne geldiler. Çoğu kuzeyden olmak üzere ülkenin her yanından günün her saatinde geliyorlar, her gelenle birlikte bir sevinç gösterisi oluyordu. Carlotta ile kocası, iki küçük çocuklarıyla beraber sabahın 3'ünde Los Angeles'ten gelince evin tüm ışıkları yandı ve Bobby'nin karısı Bonnie gözleme yapmaya başladı.

Bonnie benim mutfağımı kullanıyor, gerekli malzemeleri almam için beni günde üç kez markete gönderiyordu. Kilolarla dondurma alıyordum ve çocuklar benim bunu günün her saatinde yapabileceğimi öğrendiler.

Balkonlarım ve verandalarım uzun ve geniş olduğundan Ruffin'lerin hoşuna gitmişti. Sam, annesiyle babasını akşama doğru evime getiriyordu. Callie Lowtown'dan çıkmayı çok istiyordu. Kendi küçük evi bir hapishaneye dönmüştü.

Çocuklar anneleri konusunda endişe ediyor, aralarında bu konuyu konuşuyorlardı. Onun sağlığıyla ilgili konuşmalar birinin vurulması konusundan daha önemliydi. Anlattıklarına göre Callie yıllar boyunca yaklaşık otuz kilo vermişti. Ama hâlâ kiloluydu ve tansiyonu doktorları endişelendiriyordu. Stres mahvediyordu onu. Esau onun iyi uyuduğunu, Callie ise bunun ilaçlarla mümkün olduğunu söylüyordu. Callie eskisi kadar gülümsemiyordu, eski enerjisi de kalmamıştı.

Tüm bunların nedeni Padgitt meselesiydi. Danny yakalanıp cinayetler son bulursa Callie eski haline dönecekti.

İyimser görüş buydu ve çocukların çoğu bu görüşteydi.

2 Temmuz Pazartesi günü Bonnie ile yardımcıları salata ve pizzadan oluşan hafif bir öğle yemeği hazırladılar. Tüm Ruffin'ler oradaydı ve yan verandada yavaşça sallanan saz yelpazeler altında yemek yedik. Hafif bir rüzgâr vardı ve o sıcak havada tembelce, uzun bir yemek oldu bu.

Gazeteyi sattığımı Callie'ye söylemek için uygun zamanı bekliyordum. Onun şoke olacağını, hayal kırıklığı yaşayacağını biliyordum. Ama perşembe yemeklerinden vazgeçmemizi gerektiren bir neden yoktu. Başka birinin imla hatalarını bulmak belki daha da eğlenceli olabilirdi.

Dokuz yıl süresince sadece yedi yemeği kaçırmıştık ki bunların nedeni de doktora ya da dişçiye gitmekti.

Yemekten sonra konuşurken birden sustuk. Kasabadan, uzaklardan siren sesleri geliyordu.

ÜSTÜNDE AMERİKAN BAYRAĞININ kırmızı-mavi yıldızları ve çizgileri olan, on iki santim derinliğinde, eni boyu yirmi beş santim, beyaz, büyükçe bir kutuydu bu. Concord, Kaliforniya'daki kız kardeşinden Maxine Root'a gönderilmiş, Hazelhurst, Mississippi'deki Bolan Pecan Çiftliği'nin bir hediye paketiydi. Gerçek Amerikan cevizlerinden oluşan gerçek bir Bağımsızlık Günü armağanıydı. Kutu postacı tarafından öğle vakti posta kutusuna bırakıldı, birisi kutuyu alıp bahçedeki ağacın altında oturan nöbetçinin yanından geçti ve mutfağa götürdü.

Şerif McNatt'in kadını jüri oyları konusunda sorgulamasından bu yana bir ay geçmişti. Maxine, Danny'ye ölüm cezası verilmesini istememişti ve Fargarson'la Teale de onun gibi düşünüyorlardı. Onlar öldükten sonra McNatt ona üçüncü kurban olabileceğini söylemişti.

Maxine davadan yıllar sonra karar konusunda kendi kendisiyle hep mücadele etmişti. Kasaba halkı bu kararı sevmemişti ve öfkeliydi. Ama jüri üyeleri konuşmamak için yemin etmişlerdi ve Maxine, Lenny ve Mo rahattılar. Zamanla her şey unutulacaktı nasıl olsa.

Ama şimdi herkes onun jürideki oyunu öğrenmişti. Çılgın bir adam onun peşindeydi. Maxine işinden izin almıştı. Sinirleri bozulmuştu, uyuyamıyordu, evinde saklanmaktan bıkmıştı, parti veriliyormuş gibi her akşam bahçesine toplanan eş dosttan, pencere önlerinden eğilerek geçmekten sıkılmıştı. Bir sürü ilaç alıyor, ama yan etkileri nedeniyle bunların yararını da göremiyordu.

Maxine ceviz kutusunu görünce ağlamaya başladı. Sevgili kardeşi Jane onu düşünmüştü. O anda Kaliforniya'da, onunla beraber olmayı ne kadar isterdi.

Maxine kutuyu açmak üzereyken aklına bir şey geldi. Telefona gitti ve Jane'in numarasını tuşladı. Bir haftadır konuşmamışlardı.

Jane çalışıyordu ve onun sesini duyunca sevinmişti. Havadan sudan konuştular, sonra da Clanton'daki durumdan söz ettiler. Maxine, "Gönderdiğin cevizler için sağ ol Jane," dedi.

Jane, "Ne cevizleri?" diye sordu.

"Hazelhurst'deki Bolan Pecan'dan bir hediye kutusu geldi. Büyük bir kutu, bir buçuk kilo var."

Jane tereddüt içindeydi. "Ben göndermedim onu abla. Başka biri göndermiş olmalı."

Maxine telefonu kapadı ve kutuyu inceledi. Kutunun üstündeki etikette Jarıe Parham'dan Armağan yazıyordu. Kardeşinden başka bir Parham yoktu ki.

Kutuyu yavaşça aldı. Bir buçuk kiloluk teneke ceviz kutusu için biraz fazla ağırdı paket.

Şerif yardımcısı Travis o sırada evin önündeydi. Travis'in yanında, üzerine büyük gelen üniforması, hiç ateş etmediği silahı ve sivilceli yüzüyle Teddy Ray vardı. Maxine onları çağırıp mutfağa götürdü. Evin önündeki tek nöbetçi de geldi ve dördü birden bir süre pakete baktılar. Maxine onlara Jane'le konuşmasını anlattı.

Travis çekinerek aldı kutuyu, hafifçe salladı ve, "Cevizler bu kadar ağır olmaz," dedi. Yüzü sararan arkadaşına ve elinde tüfek olan, her an bir yere dalacak gibi duran adama baktı.

Komşu adam, "Bomba olabilir mi?" diye sordu.

Maxine, "Aman Tanrım," dedi, bayılacak gibiydi.

Travis, "Olabilir," dedi ve korkulu gözlerle elindeki kutuya baktı.

Maxine, "Dışarı çıkar onu," dedi.

Teddy Ray, "Şerife haber vermeyecek miyiz?" diye sordu.

"Sanırım vereceğiz."

Komşu adam, "Ya zaman ayarlıysa?" diye sordu.

Travis bir an düşündü, sonra tecrübesiz insanların rahatlığı içinde, "Ne yapılacağını biliyorum," dedi. Mutfak kapısından evin arka cephesi boyunca uzanan arka verandaya çıktılar. Travis kutuyu verandanın kenarına, bahçeden yaklaşık bir metre yükseğe dikkatle koydu. 44'lük Magnum tabancasını çekince, Maxine, "Ne yapıyorsun sen?" diye sordu.

Travis, "Bomba olup olmadığını anlayacağız," dedi. Teddy Ray ve komşu adam verandadan aşağı indiler ve on beş metre kadar gidip çimlerin üstünde durdular.

Maxine, "Cevizlerime ateş mi edeceksin?" diye sordu.

"Daha iyi bir fikrin var mı?"

"Sanırım yok."

Travis vücudunun büyük kısmı mutfağın içinde olduğu halde, sağ kolunu ve başını uzatıp kutuya nişan aldı. Maxine onun arkasındaydı, eğilmiş, bel hizasından bakıyordu.

İlk kurşun Maxine'i yerinden zıplattı ama verandaya bile isabet etmedi. Teddy Ray, "Güzel atış," diye bağırdı ve komşu adamla beraber güldü.

Travis tekrar nişan aldı ve ateş etti.

Patlama verandayı evden tamamen ayırdı, mutfağın arkasındaki duvarda büyük bir delik açtı ve parçaları otuz metreye kadar saçtı. Bomba camları kırdı, tahta kaplamaları kaldırdı ve evdeki dört kişiyi yaraladı. Teddy Ray ile komşu adam göğüs ve bacaklarına isabet eden metal parçalarıyla yaralandılar. Travis'in sağ kolu ve ateş eden eli ezildi. Bir cam parçası Maxine'in sağ kulak memesini kopardı ve küçük bir çivi çenesinin sağ tarafına saplandı.

Bir an için hepsi çiviler, cam parçaları ve contalarla paketlenmiş bir buçuk kiloluk plastik patlayıcının etkisiyle sersemlediler.

SİREN SESLERİNİ DUYUNCA telefona gidip Wiley'yi aradım. O da beni aramak üzereydi. "Maxine Root'un evini bombaladılar," dedi.

Ruffin'lere bir kaza olduğunu söyleyip evden çıktım. Root'un mahallesine yaklaştığımda ana yolların kesildiğini ve trafiğin çevrildiğini gördüm. Hastaneye gittim ve tanıdığım genç bir doktoru buldum. Bana dört yaralı olduğunu, ama hiçbirinde hayati tehlike bulunmadığını söyledi.

YARGİÇ OMAR NOOSE'UN o gün davası vardı Clanton'da ve daha sonra patlamayı duyduğunu söyleyecekti. Şerif McNatt ile Rufus Bucley yargıç odasında onunla bir saat görüştüler, ama ne konuştukları açıklanmadı. Biz duruşma odasında beklerken, Harry Rex ile diğer avukatlar, onların kanıt olmadan Danny için tutuklama enirini nasıl çıkaracakları konusunda görüştüklerini sanıyorlardı.

Ama bir şey yapılmalıydı. Birinin tutuklanması gerekiyordu. Kurallara uygun olmasa bile şerif halkı korumak için bir şeyler yapmak zorundaydı.

Travis ile Teddy Ray'in ameliyat için bir Memphis hastanesine götürüldüğünü öğrendik. Maxine ve komşusu ise şu anda ameliyat ediliyorlardı. Hayatları tehlikede değildi. Ama Travis sağ kolunu kaybedebilirdi.

Ford ilçesinde kaç kişi bilirdi bomba yapmasını? Kim patlayıcı bulabilirdi ve kim böyle bir şeye ihtiyaç duyardı? Biz bunları duruşma salonunda tartışırken, yargıç odasında da aynı şeyler tartışılıyordu mutlaka. Noose, Buckley ve McNatt seçilmiş yetkililerdi. Ford ilçesi halkı koruma bekliyordu. Tek muhtemel zanlı Danny idi ve yargıç sonunda tutuklama emrini yazdı.

Lucien'e haber verildi ve o da hiç itiraz etmedi. O anda Padgitt avukatı bile itiraz etmezdi buna, çünkü Danny daha sonra serbest bırakılabilecekti.

Akşam saat beşi birkaç dakika geçe birkaç polis arabası Padgitt'lerin Adası'na doğru yola çıktı. Harry Rex de bir polis telsizi bulmuştu ve ofisinde bira içerek dinlemeye başladı onu. İlçe tarihinin en heyecanlı tutuklaması olacaktı ve biz izlemek istiyorduk bunu. Padgitt'ler yolu kesip tutuklamayı engellemek isteyecekler miydi acaba? Silahlı çatışma çıkabilir miydi?

Telsizden olanların çoğunu izleyebiliyorduk. 42. Otoyolda McNatt ve adamları on birim otoyol polisi arabasıyla buluştular. Birim, bir araba olacaktı ama telsizde daha ciddi bir güç izlenimi veriyordu. Arabalar 401. Otoyola girdiler, ada yoluna döndüler ve sorun çıkacağı sanılan köprüde Danny'yi gördüler, arabada avukatıyla beraber bekliyordu.

Telsizdeki konuşmalar heyecanlıydı.

"Adam avukatıyla beraber!"

"Wilbanks mı?"

"Evet."

"İkisini de vuralım."

"Arabadan iniyorlar."

"Wilbanks ellerini kaldırdı, akıllı piç!"

"Evet, Danny Padgitt bu, elleri havada."

"Suratındaki şu alaycı sırıtışı yutturmak isterdim ona."

"Kelepçelediler onu!"

Harry Rex masasında, "Lanet olsun!" diye bağırdı. "Silahlı çatışma istedim ben. Tıpkı eski günlerdeki gibi."

BİR SAAT SONRA KIRMIZI-MAVİ LAMBALI polis arabaları geri dönerken biz de nezarethaneye gittik. Şerif McNatt akıllı davranıp Danny'yi bir eyalet polisi arabasına bindirmişti, yoksa yardımcıları yolda hırpalarlardı onu. İki arkadaşları Memphis'te hastanedeydi ve hepsi öfkeliydi.

Nezarethanenin dışında büyük bir kalabalık toplanmıştı. Padgitt içeri alınırken halk ona küfrediyordu ve şerif onlara evlerine gitmelerini söyledi.

Danny'yi elleri kelepçeli görmek herkesi rahatlattı. Onun yakalandığı haberi kasaba halkına merhem gibi geldi. O gece bulutlar dağıldı ve Clanton canlandı.

Hocutt Evi'ne döndüğümde Ruffin'leri neşeli buldum. Bayan Callie uzun zamandır görmediğim kadar rahattı. Verandada uzun süre oturup güldük, konuştuk ve müzik dinledik, uzakta bir yerde havai fişekler patlıyordu.

43

WILBANKS İLE YARGIÇ NOOSE'UN tutuklama öncesi bir anlaşma yaptığını kimse bilmiyordu. Yargıç, Danny'nin adanın içlerine kaçacağını ya da silahlı savunmaya geçeceğini düşünüp endişelenmişti. İlçe bir kibritle patlayacak dinamit fıçısına benziyordu. Polisler yaralanan arkadaşları yüzünden kan istiyorlardı ve Travis'in aptallığını unutmuş gibiydiler. Maxine Root da bütün yıl avlanan ve topraklarından geçinen sert bir ormancılar ailesinden geliyordu.

Lucien durumun farkındaydı. Müvekkilini bir şartla getirecekti - hemen bir kefaletle tahliye duruşması istiyordu. Danny lehine tanıklık yapacak bir düzine adam vardı ve Lucien kasaba halkının da o tanıkları dinlemesini istiyordu. Katilin başkası olduğuna inanıyor, kasabayı buna inandırmak istiyordu.

Lucien ayrıca başka nedenlerle bir ay sonra barodan atılacağını biliyordu ve bu kefalet duruşması son performansı olacaktı.

Noose onun talebini kabul etmiş, kefalet duruşması için ertesi günü, 3 Temmuz günü saat 10'u ayarlamıştı. Ertesi sabah Danny, dokuz yıl önce olduğu gibi Adliye binasına getirildi. Öfkeli bir kalabalık onu görmek için bekliyor, hemen ölmesini umut ediyordu. Maxine'in ailesi erkenden gelmiş, birinci sıraya oturmuştu. Tulum giymiş, sakallı, iriyarı ve öfkeli adamlardı. Adamlar beni korkuttu ama onlarla aynı taraftaydık. Maxine iyiydi ve birkaç gün sonra taburcu edilip evine dönecekti.

Ruffin'lerin de o sabah işleri yoktu ve mahkemedeki heyecanı kaçırmak istemiyorlardı. Callie erken gelip ön sıraya oturmak istedi. Merkeze geldiği için mutluydu. Pazar kıyafetini giymişti ve ailesiyle birlikte olmaktan çok memnundu.

Memphis'teki hastaneden gelen haberler karışıktı. Teddy Ray'in yaraları dikilmişti, iyileşecekti. Travis kötü bir gece geçirmişti ve doktorlar kolunu kurtarmak için uğraşıyorlardı. Polis arkadaşları duruşma salonunu doldurmuş, öfkelerini bombacıya tekrar göstermek için bekliyorlardı.

Fargarson'lar arkadan ikinci sırada oturuyorlardı, o anda neler düşündüklerini merak ettim.

Padgitt ailesi akıllı davranmış, mahkemeye gelmemişti. Halk onları görürse isyan edebilirdi. Harry Rex onların yukarda, jüri odasında olduğunu fısıldadı, kapıyı kilitlemişlerdi. Onları hiç görmedik.

Savcı Rufus Buckley ile yardımcıları gelip masalarına oturdular. Times'ı sattığım için onunla görüşmek zorunda değildim. Saldırgan bir adamdı ve vali olabilmek için her şeyi yapıyordu.

Salon dolarken Times için son kez bir duruşma izleyeceğimi düşündüm. Ama hiç üzülmedim. Artık gazetede işim yoktu ve parayla neler yapabileceğimi düşünüyordum. Artık Danny de tutuklanmıştı, dolayısıyla buradan ayrılıp seyahate çıkabilir, dünyayı görebilirdim.

Danny'nin yargılanmasına birkaç ay sonra başlanacaktı. Ama bu kez yargılamanın Ford ilçesinde yapılması kuşkuluydu. Umurumda değildi bu, başkası izleyecekti duruşmaları.

Sabahın 10'unda tüm koltuklar dolmuştu ve duvar dipleri de kalabalıktı. On beş dakika sonra Wilbanks arka kapıdan içeri girdi. Sanki bir maçtaydık ve herkes yuhalamak istiyordu onu. Onun arkasından giren iki mübaşirden biri, "Herkes kalksın, Sayın Yargıç geliyor!" diye seslendi.

Yargıç Noose siyah cüppesiyle geldi, kürsüsüne oturdu ve mikrofona eğilip, "Lütfen oturun," dedi. Kalabalığa baktı ve şaşırdı.

Yargıç başını salladı ve elleri kelepçeli, ayak bilekleri zincirli olarak, portakal rengi mahkûm kıyafetiyle Danny Padgitt üç gardiyan tarafından içeri getirildi. Danny, kelepçe ve zincirleri çıkarılınca eğilip Lucien'e bir şeyler fısıldadı.

Yargıç, "Bu bir kefalet duruşması," deyince herkes sustu, dikkat kesildi. "Bu işi mantıklı ve hızlı bir şekilde bitirelim."

Duruşma beklenenden de kısa sürecekti.

ÜSTÜMÜZDE BİR YERDE bir top patlaması duyuldu ve bir an için hepimiz vurulduk sandım. Keskin, çatlamaya benzer bir ses duvarlardan yansıdı ve zaten gergin olan kasaba halkı gördüğüne inanamıyormuş gibi donup kaldı. Sonra Danny hırıldadı ve ortalık karıştı. Kadın erkek herkes haykırıyor, çığlık atıyordu. Biri, "Eğilin!" diye bağırınca herkes eğildi ve bazıları kendini yere attı.

Başımı eğdim ama olanları görmek istiyordum. Tüm polisler silahlarını çekmiş, vuracak adam arıyorlardı. Namlular her yana gidip geliyordu.

Tartışması yıllarca sürdü ama ikinci kurşun en çok üç saniye sonra geldi, ikinci mermi Danny'nin kaburgalarına isabet etti, ama zaten gereksizdi. Birincisi başına isabet etmişti, ikinci silah sesini duyan bir polis doğruldu ve parmağıyla balkonu gösterdi.

Salonun çift kanatlı kapısı açıldı ve halk kapıya saldırdı. Panikte yerimde kaldım ve her şeyi görmek istedim. Wilbanks müvekkilinin üstüne eğildi. Savcı Buckley elleri ve dizleri üstünde, kaçacak delik arıyordu. Gözlüğü burnunun ucuna kaymış, sanki böyle şeyleri her hafta görüyormuş gibi sakin bir ifadeyle etrafa bakan Yargıç Noose'u hiç unutmayacağım.

Saniyeler dakika kadar uzundu.

Danny'yi vuran kurşunlar balkonun üstünden, tavandan atılmıştı. Balkon kalabalıktı ama izleyicilerin başlarının birkaç santim üstünden uzanan tüfek namlusunu kimse görmemişti. Herkes gibi onlar da Danny'ye bakıyorlardı.

İlçe yönetimi onlarca yıldan beri, para bulduğunda Adliye binasını yenilemişti. Altmışlı yılların sonunda, salona ışıklandırmayı güçlendirmek için bir asma tavan yapılmıştı. Nişancı bu tavanın hemen üstündeki bir ısıtma kanalından ateş etmişti. O daracık yerde, lekeli panellerden birini kaldırmış, on beş santimlik aralıktan salonu sabırla seyretmişti.

Silah sesleri kesilince emekleyerek parmaklığa yaklaştım. Polisler bağırarak insanları itiyor, salonun boşalmasını istiyorlardı.

Danny masanın altına düşmüştü, Lucien ve birkaç şerif yardımcısı başındaydı. Bacakları kımıldamıyordu. Birkaç dakika sonra ortalık sakinleşmeye başladı. Birden yine silah sesleri duyuldu, ama bu kez dışardan geliyordu sesler. Pencereden dışarı bakınca insanların dükkânlara kaçtığını gördüm. Yaşlı bir adam binanın çatısını gösteriyordu.

Şerif McNatt ateş edilen kanalı bulduğunda, üstünde bir yerde yeniden silah sesleri duydu. İki yardımcısıyla beraber üçüncü kata çıkmış, daracık döner merdivenden yukarı ulaşmıştı. Çekme katın kapısı kapalıydı, ama onun üstünde, ateş edenin telaşlı ayak seslerini duyabiliyorlardı. Yere düşen boş kovanların seslerini de duydular.

Adam şimdi Lucien'in ofisine, hem de üst kat pencerelerine ateş ediyordu. Pencereler birer birer kırılıyordu. Alt katta Ethel Twitty masanın altına girmiş çığlıklar atıyordu.

Salondan çıktım ve insanların şaşkın bir halde beklediği alt kata indim. Komiser herkese içerde kalmalarını söylüyordu. Silah sesleri devam ediyordu. Herkes birbirine bakıyor, "Bu ne kadar sürecek?" diye düşünüyordu.

Ruffin'leri buldum. Bayan Callie ilk silah sesinde bayılmıştı, Max ve Bobby onu eve götürmeye çalışıyorlardı.

ÇATIDAKİ ADAM BİR SAAT SÜREYLE etrafa kurşun yağdırdıktan sonra cephanesi bitti ve durdu. Son kurşunu kendine sakladı, tetiği çekti ve olduğu yere düştü. Şerif McNatt birkaç dakika bekledi, sonra çekme katın kapısını iterek açtı. Hank Hooten yine çıplaktı ve ölmüştü.

Bir şerif yardımcısı merdivenden koşarak indi ve, "Bitti! Adam öldü!" diye bağırdı. "Hank Hooten'mış!"

Herkes şaşkındı. Herkes birbirine Hank Hooten'mış deyip duruyordu.

"Şu deliren avukat."

"Ben onun buralardan gittiğini sanıyordum."

"Whitfield'de değil miydi o?"

"Ben onu öldü biliyordum."

Carlota bana, "Kim bu Hank Hooten?" diye sordu ama kafam öyle karışıktı ki yanıt veremedim ona. Dışarı çıktık ve ağaçların altında biraz durduk, ne yapacağımıza karar veremez gibi bir halimiz vardı. Ruffin'ler Callie'yi alıp götürdüler.

Bir süre sonra bir ambulans Danny'nin cesedini alıp götürdü. Hank Hooten'ın cesedi de güçlükle aşağı indirildi ve tekerlekli bir sedyeye konup üzeri örtüldükten sonra dışarı çıkarıldı.

Gazeteye gittiğimde Margaret ile Wiley kahve içerek beni bekliyorlardı. Ne konuşacağımızı bilmiyorduk. Tüm kasaba şoktaydı.

Birkaç yere telefon ettim, aradığım kişiyi buldum ve öğleye doğru ofisten ayrıldım. Meydandan geçerken, camcı dükkânının sahibi olan ve gazeteye her hafta reklam veren Bay Dex Pratt'ın, Lucien'in kırılan camlarını yenilediğini gördüm. Lucien'in eve kaçıp, Adliye binasının çatısını gören balkonunda kafayı çektiğine emindim.

Whitfield güneyde, üç saatlik mesafedeydi. Oraya gideceğimi sanmıyordum, çünkü sağa dönüp batıya doğru gitmeyi, nehri Greenville ya da Vicksburg'da geçmeyi ve akşam karanlığında Teksas'a varmayı düşünüyordum. Belki de doğuya gider, Atlanta yakınlarında geç bir akşam yemeği yerdim.

Delilikti bu. Böyle sakin, küçük bir kasabada böyle bir kâbus yaşanabilir miydi? Buradan kaçmak istiyordum.

Kendimi toparladığımda Jackson'a yaklaşmıştım.

AKIL HASTANESİ JACKSON'UN yirmi mil doğusunda, otoyol üstündeydi. Telefondan bulduğum bir doktorun adını söyleyerek nöbetçi kulübesini geçtim.

Dr. Vero meşguldü ve bir saat dergileri karıştırıp bekledim. Danışmadaki kıza gitmeyeceğimi, gerekirse onu izleyeceğimi söyleyince doktor beni görmeye razı oldu.

Vero uzun saçlı, kır sakallı bir adamdı. Aksanından yukarı batıdan olduğu beledi. Duvardaki iki diploma onun Kuzeybatı ve Johns Hopkins üniversitelerinden geçtiğini gösteriyordu ama loş ışıkta ayrıntıları okuyamadım.

O sabah Clanton'da olanları anlattım ona. "Bay Hooten hakkında konuşamam. Hasta doktor ilişkileri gizlidir," dedi.

"Ama o öldü."

"Bilgi gizli kalır Bay Traynor, hasta hakkında konuşamam."

Harry Rex'le dostluğum sonucunda hayır yanıtını kabul etmemeyi öğrenmiştim. Ona Padgitt davasından şartlı tahliyeye, Clanton'daki gerginliğe kadar her şeyi anlattım. Hank'i bir pazar gecesi Calico Kilisesi'nde gördüğümü söyledim, hayatının son yıllarında ne yaptığını kimse bilmiyordu.

Kasaba onun neden aklını oynattığını merak ediyordu. Hastalığı çok mu ağırdı? Hastaneden neden taburcu edilmişti? Onunla ilgili gerçeği öğrenmek istiyorduk. Bilgi için neredeyse yalvaracaktım doktora.

Doktor, "Ne kadarını yazacaksınız?" diye sordu.

"Sizin istediğiniz kadar yazarım. Kayıt dışı olanları söyleyin bana.

"Biraz yürüyelim."

Küçük bir bahçede taş bir banka oturduk ve karton bardaklardan kahve içmeye başladık. Vero, "Bunu yazabilirsiniz," diye başladı. "Bay Hooten buraya Ocak 1971'de getirildi. Şizofrendi, tedavi gördü ve Ekim 1976'da taburcu oldu."

"Ona tanıyı kim koydu?"

"Bu kayıt dışı, tamam mı?"

«Tamam.»

"Gizli bilgi gizli kalmalı Bay Traynor. Bana söz verin."

Kalemi bıraktım, "Bunu yazmayacağıma İncil üzerine yemin ederim," dedim.

Bir süre düşündü, kahve içti, bir an gitmemi isteyecek sandım. Sonra, "Önce ben tedavi ettim onu," diye devam etti. "Ailesinde de vardı bu hastalık. Annesi ve muhtemelen büyük annesi de hastaydı. Bu hastalık genetiktir. Üniversitede de hastalanmış ama hukuku bitirmeyi başarmış. İkinci boşanmasından sonra, altmışların ortasında Clanton'a gitmiş. Bir kez daha boşanmış. Kadınlardan hoşlanıyor ama ilişkiyi sürdüremiyormuş. Rhoda Kassellaw'i sevmiş ve evlenme teklif etmiş ona. Ama kadın galiba çekinmiş ondan. Jüri onun katiline idam cezası vermeyince akli dengesi bozulmuş."

"Anlayacağım gibi konuştuğunuz için teşekkür ederim." Kasabada adamın kaçık olduğunu söylerlerdi.

"Sesler duyuyordu, özellikle de Kassellaw'in sesini. İki çocuğun da sesleri geliyordu ona. Sözde çocuklar ondan yardım istiyorlardı. Annelerine tecavüz edildiğini, onun öldürüldüğünü görmüşlerdi ve onu kurtarmadığı için Bay Hooten'ı suçluyorlardı. Hapiste olan Padgitt'in hayalini de görüyordu. Bazen odasından bağırırdı Padgitt'e."

"Jüriden söz eder miydi?"

"Evet. Fargarson, Teale ve Bayan Root'un idam cezası istemediklerini biliyordu. Gece yarıları onların adlarını söyler, bağırırdı."

"Şaşırtıcı bu. Jüri üyeleri oylar konusunda konuşmama yemini etmişlerdi. Biz bile oyları bir ay önce öğrendik."

"Ama o savcı yardımcısıydı."

"Evet, öyleydi." Hooten'ın dava sırasında Gaddis'in yanında oturduğunu ve hiç konuşmadığını, davayla bile ilgilenmediğini hatırladım. "İntikamdan söz etti mi hiç?"

Doktor bir yudum kahve aldı, düşündü ve, "Evet, nefret ederdi onlardan. Padgitt'le beraber onların da ölmesini isterdi," dedi.

"O halde neden taburcu edildi?"

"Bunu söyleyemem Bay Traynor. O zaman burada değildim ve hastanenin de sorumluluğu var."

"Burada değil miydiniz?"

"İki yıl Şikago'da ders verdim. On sekiz ay önce döndüğümde Hooten gitmişti."

"Ama dosyasına bakmışsınızdır."

"Evet, ben yokken epeyce iyileşmişti. Doktorlar ona uygun ilaçlar bulmuşlardı ve tedavi başarılıydı. Tupelo'daki bir toplu tedavi merkezine gönderilmiş, sonra da ortadan kaybolmuş. Zaten bu eyalette de başka yerlerde de akıl hastalarına pek önem verilmiyor ne yazık ki. Yeterli eleman da yok para da."

"Siz olsaydınız taburcu eder miydiniz onu?"

"Buna yanıt verememem, zaten yeterince konuştum."

Ona teşekkür ettim ve güvenine ihanet etmeyeceğimi söyledim. Doktor, yazımın çıkacağı gazeteden bir tane istedi.

Jackson'da durup bir şeyler yedim. Gazeteye telefon ederken başka silah sesi duyulup duyulmadığını merak ediyordum. Margaret sesimi duyunca sevindi.

"Hemen buraya gelsen iyi olur Willie."

"Ne var?"

"Callie Ruffin kalp krizi geçirdi, hastanede. "

"Durumu ciddi mi?"

"Korkarım öyle. "

44

1977'DE ÇIKARILAN BELEDİYE TAHVİLLERİNİN geliri sayesinde hastane yenilenmişti. Zemin katta modern ama karanlık küçük bir kilise vardı, annesi öldüğünde Margaret'le beraber oturmuştum orada. Ruffin'lerin sekiz çocuğu, yirmi bir torunu ve Leon'un karısı dışında herkesin eşleri oradaydı. Rahip Small ve yardımcıları da gelmişti. Esau yoğun bakım bölümünde, Callie'nin odası önüne bekliyordu.

Sam'in dediğine göre, annesi sol kolundaki ağrıyla uyanmış, bacağı uyuşmuş ve konuşamaz olmuştu. Ambulans çağırıp onu hemen hastaneye getirmişler, doktor onun kalp krizi geçirdiğini söylemişti. Şimdi ilaç almış, yatıyor ve izleniyordu. Akşam S raporunda durumu ciddi ama sabit olarak belirtilmişti.

Ziyaretçi kabul edilmiyordu ve beklemekten başka çare yoktu. Bir saat sonra uykum geldi. Üçüncü oğul olan ama lider durumundaki Max gece nöbeti listesi yaptı. En az iki çocuk hastanede kalacaktı.

Saat on birde doktoru tekrar gördük, Callie'nin durumu değişmemişti. Yeni bir krizi önlemek için ona ilaçlar vermişlerdi ve uyuyordu. Doktor bize, "Evinize gidip dinlenin, yarın uzun bir gün olacak," dedi. Mario ile Gloria'yı orada bırakıp benim eve gittik ve verandada dondurma yedik. Sam babasını Lowtown'a götürdü. Diğerleri benim evimde kaldıkları için memnundum.

On üç yetişkinden sadece Leon, bir de Carlota'nın kocası Sterling içki içiyordu. Bir şişe şarap açtım ve üçümüz onu paylaştık.

Herkes, özellikle de çocuklar yorgundu. Güne, kasabayı korkutan adamı görmek için mahkemeye giderek başlamışlardı. Olayın üzerin-

den sanki bir hafta geçmiş gibiydi. Saat gece yarısına gelirken Al herkesi toplayıp dua etmek için çalışma odasına götürdü. Herkes Tanrı'ya şükretti ve Callie'nin iyileşmesi için dua etti. Divanda oturup Bonnie ve Mario'nun karısının ellerini tutarken Tann'nın varlığını hisseder gibi oldum. Sevdiğim dostum ve onların büyüğü olan Callie'nin iyileşeceğini biliyordum.

İki saat sonra yatağımda uyanık yatarken, hâlâ mahkemedeki silah seslerini ve Danny'nin vuruluşunu düşünüyordum. Dr. Vero'nun söylediklerini hatırladım ve zavallı Hank Hooten'in yaşadıklarını düşündüm. Onu ne diye bırakmışlardı ki?

Durumu kontrol altında olmasına rağmen Callie için endişeliydim.

İki saat uyudum. Kalkıp aşağıya indiğimde Mario ile Leon mutfakta kahve içiyorlardı. Mario hastaneden bir saat önce gelmişti, Callie aynı durumdaydı. Callie'nin eve döndüğünde gireceği rejim programı şimdiden hazırlanıyordu. Ayrıca yürüyüş ve egzersiz de yapacaktı Callie. Belirli zamanlarda kontrole gidecek, vitamin alıp hafif gıdalar yiyecekti.

Herkes bu rejim programını düşünüyordu ama Callie'nin kendi bildiğini okuyan bir kadın olduğunu da unutmuyorlardı.

BİRKAÇ SAAT SONRA, dokuz yıldır birikmiş eşyalarımı kutulara koymaya, ofisimi temizlemeye başladım. Yeni editör Meridian Mississippi'den zarif bir kadındı ve hafta sonu işe başlamak istiyordu. Margaret yardım etmek istedi ama ben çekmeceleri ve dosyaları boşaltırken yavaş çalışmayı, eski anıları tazelemeyi düşündüm. Yalnız olmak istiyordum.

Bay Caudle'ın ben gelmeden önce raflara konmuş tozlu kitapları sonunda alındı yerlerinden. Onları evde bir yere koyacaktım, bir gün bir yakını gelip sorabilirdi.

Karmaşık duygular içindeydim. Dokunduğum her şey bana haber peşinde koştuğum günleri, bir tanığı sorgulayışımı, ipucu aramak için bir yerlere gidişimi ya da bunlara benzer şeyleri hatırlatıyordu. Top-

lanmayı ne kadar çabuk bitirirsem buradan o kadar çabuk gidebilirdim.

Saat dokuz buçukta Bobby Ruffin telefon etti. Callie uyanmış, yatağında oturmuş, çay içiyordu ve birkaç dakikalık ziyarete izin vardı. Sam beni hastanede karşıladı, yoğun bakıma götürdü ve odaya girmeden önce, "Dün olanlar konusunda sakın konuşma," dedi.

"Elbette."

"Heyecanlı hiçbir şeye izin yok. Kalbi hızlanır diye torunları bile bırakmıyorlar yanına. Sakin olması gerek."

Callie uyanıktı ama yarı uyur gibiydi, o parlak gözleri ve gülümsemeyi göremedim. Beni tanıdı, kucaklaştık, sağ eline hafifçe dokundum. Sol eline bir iğne sokmuşlardı, damardan bir şey veriyorlardı. Sam, Esau ve Gloria odadaydılar.

Onunla biraz yalnız kalıp gazeteyi sattığımı söyleyecektim ama böyle bir habere hazır değildi henüz, iki saattir uyanıktı ve uykuya ihtiyacı vardı. Belki bir iki gün sonra eskisi gibi konuşabilirdik.

On beş dakika sonra doktor geldi ve çıkmamızı söyledi. Birkaç kez gittik geldik hastaneye. Gece nöbetleri 4 Temmuz'da da devam etti, ama bir daha yoğun bakıma giremedik.

BELEDİYE BAŞKANI DÖRT TEMMUZ bayramında havai fişekleri yasakladı. Yeterince patlama dinlemiştik. Kasaba halkı hâlâ sinirli olduğundan kimse itiraz etmedi buna. Eskiden olduğu gibi bandolar çaldı, geçit töreni yapıldı, siyasi konuşmalar yapıldı, ama konuşmacı sayısı bu kez daha azdı. Senatör Theo Morton görünmedi ortalarda. Adliye binasının bahçesinde yine dondurma, limonata, kızartmalar ve şekerler vardı.

Fakat kasaba baskı altındaydı. Ben de öyleydim. Belki de iyice bıkmıştım buradan. Ama bunun çaresi vardı bende.

Konuşmalardan sonra hastaneye gittim, hastane otoparkını süpüren Fuzzy'yle ve camları silen Ralph'le konuştum. Kantine gidip

Hazel'den limonata aldım ve danışma masasındaki Bayan Esther Ellen Trussel ile sohbet ettim. Bobby ile Al'ın karısı ikinci kat bekleme odasında uykulu gözlerle TV izliyorlardı. Bir dergi alıyordum ki Sam koşarak geldi.

"Annem bir kalp krizi daha geçirdi!" dedi.

Üçümüz de ayağa fırladık.

"Biraz önce oldu. Uzmanlar başında!"

"Eve telefon edeyim," diyerek holdeki duvar telefonuna gittim. Telefona Max çıktı ve on beş dakika sonra tüm Ruffin'ler kilisede toplandı.

Doktorların bize bilgi vermesi için çok bekledik. Callie'nin doktoru küçük kiliseye geldiğinde saat akşamın sekizine geliyordu. Doktorların yüz ifadesi kolay anlaşılmaz; ama bu doktorun üzgün gözleri ve kırışmış alın kolay anlaşılan bir mesaj veriyordu. Doktor bize "belirgin bir kalp durması'nı anlatırken çocukların sekizi birden çöktüler. Callie artık nefes alamıyordu ve bir respiratöre bağlanmıştı.

Bir saat içinde Callie'nin tüm dostları küçük kiliseye doldular. Rahip Small kürsü yanında bir dua grubu oluşturdu ve herkes o gruba girip çıkmaya başladı. Zavallı Esau arka sırada oturmuş, adeta kendinden geçmişti. Torunları çevresindeydi, hepsi de sessiz ve saygılıydılar.

Dört saat bekledik. Gülümsemeye ve iyimser olmaya çalışıyorduk ama bir felaket havası sarmıştı her yeri. Sanki cenaze töreni şimdiden başlamıştı.

Margaret geldi, koridorda konuştum onunla. Daha sonra Fargarson'lar geldiler ve Esau ile konuşmak istediler. Onları hastane kilisesine götürdüm, herkes onları samimiyetle karşılayıp oğullarının ölümü için başsağlığı diledi.

Vakit gece yarısına yaklaşırken zaman kavramını yitirmiş, uyuşmuştuk. Duvardaki saate baktım ve kendimi toparlamaya çalıştım. Dışarı çıkıp biraz yürümek, temiz hava almak istiyordum. Ama doktorlar oradan ayrılmayın demişlerdi.

Doktor gelip son aile görüşmesinin zamanı geldi deyince korkunç gerçeği anladık. Derin iç çekmeler, gözyaşları başladı. Sam'in yüksek sesle, "Son görüşme mi?" deyişini asla unutmayacağım.

Gloria dehşet içinde, "Bitti mi yani?" diye sordu.

Şaşkın ve korkulu bir halde, sanki kendi idamımıza gidiyormuşuz gibi, doktorun arkasından ağır adımlarla üst kata çıktık. Hemşireler bizi alıp yoğun bakım koridorlarından geçirirlerken yüzlerindeki ifade her şeyi anlatıyordu.

Hepimiz hasta odasına girerken doktor koluma dokunup, "Sadece aile bireyleri girecek," dedi.

"Pekâlâ," dedim ve durdum.

Sam, "Tamam, o bizim dostumuz," dedi.

Callie'nin yatağı başına toplandık, aletlerden bazıları çekilmişti. En küçük iki torun yatağın ayak ucuna oturtuldu. Esau onun baş ucundaydı ve yanağını okşuyordu karısının. Callie'nin gözleri kapalıydı; nefes almıyordu.

Callie huzur içindeydi. Kocası ve çocukları ona dokunuyor, gözyaşları yürek parçalıyordu. Gloria'nın kocasıyla Al'ın karısının arasında durdum, nerede olduğuma, ne yaptığıma inanamıyordum.

Max kendini toparladıktan sonra annesinin koluna dokunup, "Dua edelim," dedi. Başlarımızı eğdik ve gözyaşlarımız durdu. "Yüce Tanrım, bu bizim değil, senin isteğin. Tanrı'nın bu inançlı çocuğunun ruhunu sana teslim ediyoruz. Cennetinde ona bir yer ayır, Tanrım. Amin,"

GÜNEŞ DOĞARKEN OFİSİMİN BALKONUNDA oturuyordum. Yalnız kalmak ve rahatça ağlamak istemiştim. Kendi evimde ağlamak dayanamayacağım bir şeydi.

Seyahate çıkmayı planlarken Clanton'a Bayan Callie için alacağım hediyelerle dönmeyi düşünüyordum, İngiltere'den gümüş bir vazo, hiç görmediği İtalya'dan masa örtüleri, Paris'ten parfümler, Belçi-

ka'dan çikolatalar, Mısır'dan bir semaver, Güney Afrika'dan elmas getirecektim ona. Onları verandada yiyeceğimiz yemekten önce ona verecek, sonra da nereden geldiklerini anlatacaktım. Gittiğim her yerden kart gönderecektim ona. Çektiğim fotoğraflara birlikte bakacaktık. O da benim gözlerimle görecekti dünyayı. Hep orada olacak, sabırla dönüşümü bekleyecekti. Evini bu hediyelerle süsleyecek ve Clanton'da, beyaz ya da siyah, hiç kimsenin sahip olmadıklarına sahip olacaktı.

Sevgili dostumun kaybı içimi yakıyordu. Aniden gelen ölüm çok zalimdi.

Ölümünün acısı o kadar büyüktü ki bunu kolay unutamayacaktım.

Kasaba yavaş yavaş canlanırken masama gittim, birkaç kutuyu kenara çekip oturdum. Kalemimi aldım ve önümdeki not defterine uzun uzun baktım. Bir süre sonra, yavaşça, büyük bir acı içinde son ölüm haberini yazmaya başladım.

Yazarın Notu

Pek az yasa aynı kalır. Bir kere yasalaştı mı, incelenecek, değiştirilecek, düzeltilecek demektir, bazen de tümüyle yürürlükten kaldırılır. Hukukçuların ve yasa koyucuların bu sürekli kurcalaması genelde iyi bir şeydir. Kötü yasalar ayaklanır, yetersiz yasalar geliştirilir, iyi yasalara ince ayar yapılır.

Ben haddim olmayarak 1970'lerde Mississipi'de yürürlükte olan birkaç yasayla uğraştım. Bu kitapta hırpaladıklarım daha sonra düzeltildi ve iyileştirildi. Hikâyem boyunca onları kullandım. Bunu her zaman yaparım ve hiç suçluluk duymam, bu sayfada her şeyi reddedebiliyorum nasıl olsa.

Bu hataları görürseniz lütfen bana mektup yazmayın. Hatalarımın farkındayım. Onlar kasıtlı...

Oxford, Mississipi'den Grady Tolison ile Ed Perry'ye eski yasalar ve dava usulleriyle ilgili anıları için teşekkür ederim. Oxford Eagle'dan Don Whitten ile Bay Jessie Phillips'e teşekkür ederim. Ayrıca teknik öğütleri için Gary Green'e teşekkür ederim.